

TOKAT MUSTAFA AĞA HAMAMI KORUMA RESTORASYON ÖNERİSİ

Gökhan GENÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK 2016

Gökhan GENÇ tarafından hazırlanan “TOKAT MUSTAFA AĞA HAMAMI KORUMA RESTORASYON ÖNERİSİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Öğr. Gör. Dr. Özlem SAĞIROĞLU

Mimarlık Anabilim Dalında, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.

.....

Başkan : Prof. Dr. Gediz URAK

Mimarlık Anabilim Dalında, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye : Prof. Dr. Işık AKSULU

Mimarlık Anabilim Dalında, Maltepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye : Prof. Dr. Sare SAHİL

Mimarlık Anabilim Dalında, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye : Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN

Mimarlık Anabilim Dalında, Karadeniz Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Tez Savunma Tarihi: 09/12/2016

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Hadi GÖKÇEN
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Gökhan GENÇ

09/12/2016

TOKAT MUSTAFA AĞA HAMAMI KORUMA RESTORASYON ÖNERİSİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Gökhan GENÇ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık 2016

ÖZET

Bu çalışma Tokat İlinin tarihi kent merkezi olan Sulu Sokak Mahallesinde yer alan, yapısal özellikleri ve günümüze ulaşmış belgeler incelendiğinde 14. yüzyıl eseri olan Mustafa Ağa Hamamı konusunu içermektedir. Çalışmanın amacı, yapının korunarak gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi amacıyla bugünkü durumunun analitik incelemelerle ve değerlendirmelerle belgelenmesi, restitüsyon analizi ve yorumu ile yapının özgün durumunun ortaya konulması ve uygun işlev verilerek yapının sürdürülebilir korunmasına yönelik restorasyon önerisinin sunulmasıdır. Çalışma; Mustafa Ağa Hamamı'nı belgeleyen rölöve ve tanımlama, özgün halini gösteren restitüsyon, çevresel analizler, karşılaştırmalı çalışma kataloğu ve yapının restorasyon projesini kapsamaktadır.

Bilim Kodu : 80402

Anahtar Kelimeler : Tokat, Mustafa Ağa Hamamı, rölöve, restitüsyon, restorasyon

Sayfa Adedi : 293

Danışman : Öğr. Gör. Dr. Özlem SAĞIROĞLU

THE PROTECTION RESTORATION PROPOSAL OF MUSTAFA AGA BATH IN
TOKAT

(M. Sc. Thesis)

GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

December 2016

ABSTRACT

This study deals with the fourteenth century Mustafa Aga Bath which is located in Sulu Sokak District which is the historical city center of Tokat province when its structural features and daily reaching documents are examined. The study aims to document in the analytical case of today's situation so that the structure can be safely transferred to future generations and to reveal the original situation of the work with the objective restitution analysis and interpretation of the work and to introduce a restoration proposal for sustainable preservation of the structure with proper functioning. The study includes the graphic documentation of the structure, the comparative study catalogue, restitution of its original state, environmental analysis and the restoration project.

Science Code : 80402

Key Words : Tokat, Mustafa Aga Bath, restitution, restoration

Page Number : 293

Supervisor : Lecturer Dr. Özlem SAĞIROĞLU

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve birikimiyle beni yönlendiren ve desteğini esirgemeyen danışmanım Sayın Öğr. Gör. Dr. Özlem SAĞIROĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Hamamın rölöve çalışmalarının hazırlanmasında emeği geçen Sayın Harita Yüksek Mühendisi Cengiz ERDOĞAN, Harita Mühendisi Fatih KAPAN'a teşekkür ederim. Buna ilaveten tez sürecinde değerli görüşleri ile yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Işık AKSULU'ya, Prof. Dr. Gediz URAK'a ve mesai arkadaşım Arş. Gör. Burcu TAĞCI'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca maddi, manevi desteğini esirgemeyen babam Veysel GENÇ'e ve annem Emine GENÇ'e; çalışmalarımın her aşamasında beni destekleyen eşim Elmas GENÇ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiii
RESİMLERİN LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
2. TOKAT İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE TARİHİ.....	3
2.1. Şehrin Konumu ve Coğrafi Özellikleri.....	3
2.2. Tokat İlının İklimi ve Bitki Örtüsü.....	4
2.3. Tokat İlinde Ekonomik Faaliyetler.....	4
2.4. Tokat İlinde Nüfus ve Sosyal Hayat.....	5
2.5. Tokat İlınının Tektonik Yapısı	5
2.6. Tokat Tarihi	5
2.7. Tokat İli Sulu Sokak Mahallesi Anıtsal Yapıları	7
3. HAMAMLAR	13
3.1. Hamamların Tarihsel Süreci.....	13
3.2. Türk Hamamları	15
4. MUSTAFA AĞA HAMAMI'NIN MEVCUT DURUMUNUN TESPİTİ.....	19
4.1. Grafik Belgeleme.....	19
4.1.1. Yöntem.....	19
4.1.2. Grafik belgeleme çizimleri.....	21

	Sayfa
4.2. Yapının Tanımlanması	21
4.2.1. Genel tanımlama	22
4.2.2. Dış tanımlama	23
4.2.3. İç tanımlama.....	29
5. ANALİZLER.....	71
5.1. Taşıyıcı Sistem	71
5.2. Taşıyıcı Elemanlar.....	71
5.2.1. Düşey taşıyıcı elemanlar	71
5.2.2. Yatay taşıyıcı elemanlar.....	72
5.3. Yapı Elemanları.....	74
5.4. Değişim ve Bozulmalar	81
6. RESTİTÜSYON.....	83
6.1. Restitüsyon Yöntemi	83
6.2. Restitüsyon İçin Kaynak Kullanımı	83
6.3. Karşılaştırmalı Çalışma	85
6.3.1. Z01-Z12 soyunmalık kısımları.....	86
6.3.2. Z04 erkekler ılıkılık halveti.....	91
6.3.3. Z22 külhan ve Z21 su deposu kısmı	92
6.3.4. Z11 havlu kurutma mekânı	93
6.3.5. Cehennemlik	94
6.3.6. Mimari elemanlar	95
6.4. Mustafa Ağa Hamamının Restitüsyon Analizi ve Restitüsyonu	113
6.4.1. Z01 erkekler soyunmalık mekânı.....	113
6.4.2. Z02 erkekler ılıkılık kısmı ve Z03 helâlar.....	117
6.4.3. Z04 erkekler ılıkılık halveti.....	119
6.4.4. Z15 erkekler sıcaklık merkez mekânı	120

	Sayfa
6.4.5. Z12, Z13, Z14, Z15 erkekler halvet mekânları	120
6.4.6. Külhan kısmı ve su deposu	122
6.4.7. Z12 kadınlar soyunmalık kısmı.....	122
6.4.8. Z14 kadınlar ılıkılık kısmı.....	125
6.4.9. Z04 kadınlar ılıkılık halveti.....	125
6.3.10. Z15 kadınlar sıcaklık kısmı.....	126
6.4.11. Z12, Z13, Z14, Z15 halvet mekânları	127
6.4.12. Cehennemlik	127
6.4.13. Cepheler	127
6.5. Tarihlendirme	131
7. RESTORASYON	133
7.1. Yapının Günümüzdeki Durumu Değerlendirilmesi	133
7.1.1. Mustafa Ağa Hamamı'nın mevcut durumunun değerlendirilmesi	133
7.1.2. Yasal kabuller.....	133
7.2. Restorasyon Yaklaşımı.....	135
7.3. İşlevlendirme	136
7.4. Yapısal Müdahale Biçimleri.....	137
7.4.1. Kazı ve belgeleme	137
7.4.2. Sağlamaştırma.....	137
7.4.3. Temizleme.....	138
7.4.4. Bütünleme	141
7.5. Restorasyon Aşamaları.....	141
8. SONUÇ	169
KAYNAKLAR	171
EKLER	176

	Sayfa
EK-1. Rölöve çizimleri	176
EK-2. Değişim bozulma analizleri.....	194
EK-3. Tokat Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları	208
EK-4. Kaynak kullanımı paftaları	238
EK-5. Restitüsyon çizimleri	252
EK-6. Çevre analizleri paftaları	266
EK-7. Fiziksel müdahale paftaları.....	270
EK-8. Restorasyon çizimleri	284
EK-9. Belgeler.....	290
ÖZGEÇMİŞ	293

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. Yapı dış tanımlama tablosu-güney cephesi	24
Çizelge 4.2. Yapı dış tanımlama tablosu-batı cephesi	26
Çizelge 4.3. Yapı dış tanımlama tablosu-doğu cephesi	28
Çizelge 4.4. Yapı iç tanımlama tablosu-Z01 erkekler soyunmalık mekanı	30
Çizelge 4.5. Yapı iç tanımlama tablosu-Z03 ılıkılık mekanı	34
Çizelge 4.6. Yapı iç tanımlama tablosu-Z02 hela mekanı	35
Çizelge 4.7. Yapı iç tanımlama tablosu-Z04 ılıkılık halvet mekanı	38
Çizelge 4.8. Yapı iç tanımlama tablosu-Z05 halvet mekanı	41
Çizelge 4.9. Yapı iç tanımlama tablosu-Z07 halvet mekanı	43
Çizelge 4.10. Yapı iç tanımlama tablosu-Z08 halvet mekanı	45
Çizelge 4.11. Yapı iç tanımlama tablosu-Z09 halvet mekanı	47
Çizelge 4.12. Yapı iç tanımlama tablosu eyvanlar	49
Çizelge 4.13. Z14 kadınlar giriş mekânı	51
Çizelge 4.14. Z16 kadınlar soyunmalık mekânı	53
Çizelge 4.15. Yapı iç tanımlama tablosu-Z15 kadınlar ılıkılık mekanı	55
Çizelge 4.16. Yapı iç tanımlama tablosu-Z13 kadınlar ılıkılık halvet mekanı	58
Çizelge 4.17. Yapı iç tanımlama tablosu eyvanlar	61
Çizelge 4.18. Z17 kadınlar halvet mekânı	63
Çizelge 4.19. Yapı iç tanımlama tablosu-Z18 halvet mekânı	65
Çizelge 4.20. Z19 kadınlar halvet mekânı	67
Çizelge 4.21. Yapı iç tanımlama tablosu-Z20 kadınlar halvet mekanı	69
Çizelge 6.1. Karşılaştırmalı çalışma-Pervane Hamamı çözümleme tablosu	102
Çizelge 6.2. Karşılaştırmalı çalışma-Karacabey Hamamı çözümleme tablosu	103
Çizelge 6.3. Karşılaştırmalı çalışma-Halil Bey Hamamı çözümleme tablosu	104
Çizelge 6.4. Karşılaştırmalı çalışma-Sahip Ata Hamamı çözümleme tablosu	105

Çizelge	Sayfa
Çizelge 6.5. Karşılaştırmalı çalışma-Paşa Hamamı çözümleme tablosu	106
Çizelge 6.6. Karşılaştırmalı çalışma-Tacettin İbrahim Paşa Hamamı çözümleme tablosu	107
Çizelge 6.7. Karşılaştırmalı çalışma-Ali Paşa Hamamı çözümleme tablosu.....	108
Çizelge 6.8. Karşılaştırmalı çalışma-Sultan Hamamı çözümleme tablosu	109
Çizelge 6.9. Karşılaştırmalı çalışma-Hamamlar çözümleme tablosu	110
Çizelge 6.10. Karşılaştırmalı çalışma-Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı çözümleme tablosu	111
Çizelge 6.11. Karşılaştırmalı çalışma-Mahkeme Hamamı çözümleme tablosu	112
Çizelge 7.1. Fiziksel müdahale tablosu-Z01 erkekler soyunmalık mekanı	144
Çizelge 7.2. Fiziksel müdahale tablosu-z04 ılıklik halveti	146
Çizelge 7.3. Fiziksel müdahale tablosu-Z02 helâ	148
Çizelge 7.4. Fiziksel müdahale tablosu-Z03 ılıklik mekânı	150
Çizelge 7.5. Fiziksel müdahale tablosu-Z05 halveti.....	152
Çizelge 7.6. Fiziksel müdahale tablosu-Z07 halveti.....	153
Çizelge 7.7. Fiziksel müdahale tablosu-Z08 halveti.....	154
Çizelge 7.8. Fiziksel müdahale tablosu-Z09 halveti.....	155
Çizelge 7.9. Fiziksel müdahale tablosu-Z17 halveti.....	156
Çizelge 7.10. Fiziksel müdahale tablosu-Z18 halveti.....	157
Çizelge 7.11. Fiziksel müdahale tablosu-Z19 halveti.....	158
Çizelge 7.12. Fiziksel müdahale tablosu-Z20 halveti.....	159
Çizelge 7.13. Fiziksel müdahale tablosu-Z15 ılıklik mekânı	160
Çizelge 7.14. Fiziksel müdahale tablosu-Z13 ılıklik halveti	162
Çizelge 7.15. Fiziksel müdahale tablosu-Z12 sıcaklik mekânı.....	163
Çizelge 7.16. Fiziksel müdahale tablosu-güney cephesi	165
Çizelge 7.17. Fiziksel müdahale tablosu-batı cephesi	166
Çizelge 7.18. Fiziksel müdahale tablosu-doğu cephesi	167

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Tokat ilinin Türkiye haritasındaki yeri	3
Şekil 2.2. Sulusokak tarihi yapılar	8
Şekil 3.1. Zincirli hisar planı.....	14
Şekil 3.2. Selçuklular dönemi	16
Şekil 3.3. Külhan tesisatı	17
Şekil 4.1. Fotoğraf çekim noktaları.....	20
Şekil 4.2. Hedef nokta belirteci.....	20
Şekil 4.3. Üç boyutlu model	21
Şekil 4.4. Katı model	21
Şekil 6.1. Cam ışıklık.....	100
Şekil 6.2. Cam ışıklık.....	100
Şekil 6.3. 1935 çizimi erkekler	116

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 5.1. Z11 mekânı ahşap dikme	72
Resim 5.2. Z12 Kadınlar soyunmalık bölümü ahşap dikme	72
Resim 5.3. Z01 Erkekler soyunmalık	73
Resim 5.4. Z01 Erkekler soyunmalık çatı üst örtü	73
Resim 5.5. Z15 Kadınlar ılıkılık kapı	75
Resim 5.6. Z 03 Erkekler ılıkılık kapı.....	75
Resim 5.7. Z 03 Erkekler ılıkılık kapı.....	75
Resim 5.8. Z01 Erkekler soyunmalık pencere	76
Resim 5.9. Z01 Erkekler soyunmalık pencere	76
Resim 5.10. Z01 Erkekler soyunmalık mekânı prizmatik aydınlık feneri	77
Resim 5.11. Z06-c erkekler eyvan kurna	78
Resim 5.12. Z07 halvet mekânı kurna	78
Resim 5.13. Z01 Erkekler Z06-a eyvan kurna	78
Resim 6.1. Karacabey Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı	87
Resim 6.2. Pervane Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı	87
Resim 6.3. Mustafa Ağa Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı	88
Resim 6.4. Pervane Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı	88
Resim 6.5. Kadınlar soyunmalık bölümü seki ve üzerindeki nişler	90
Resim 6.6. Paşa Hamamı erkekler soyunmalık bölümü seki ve üzerinde niş.....	90
Resim 6.7. Erkekler soyunmalık bölümü Havluluk mekânına geçişte niş kemeri izi	90
Resim 6.8. Paşa hamamı ılıkılığı	91
Resim 6.9. Mustafa Ağa Hamamı kadınlar ılıkılık halveti sekileri	91
Resim 6.10. Eski Hamam Cehennemlik	95
Resim 6.11. Ahlat Çifte Hamam Cehennemlik	95
Resim 6.12. Çorum Güpür Hamamı Cehennemlik	95

Resim	Sayfa
Resim 6.13. Mustafa Ağa Hamamı Z17 halvet zemini.....	97
Resim 6.14. Sultan Hamamı sıcaklık zemini	97
Resim 6.15. Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı soyunmalık mekânı zemini	98
Resim 6.16. Bolu Orta hamam şadırvan	101
Resim 6.17. Pervane hamam şadırvan	101
Resim 6.18. Emir Süleyman hamamı	101
Resim 6.19. 1990 erkekler soyunmalık kısmı.....	116
Resim 6.20. Mustafa Ağa Hamamı 1930 resmi	117
Resim 6.21. Mustafa Ağa Hamamı 1930'lar resmi	117
Resim 6.22. Erkekler ılıkılık kısmı kapı	118
Resim 6.23. Kadınlar ılıkılık kısmı kapı.....	118
Resim 6.24. Erkekler hela taşı	118
Resim 6.25. Mustafa Ağa Hamamı 1935 rölöve çizim hela yerleri.....	119
Resim 6.26. Zile Tacettin İbrahim Paşa hamamı ılıkılık bölümü niş içerisinde hela	119
Resim 6.27. 26 Z15 halvet ortasında yer alan şadırvan	121
Resim 6.28. Z04 ılıkılık halvet ortasında yer alan şadırvan	121
Resim 6.29. Havluluk mekanı seki izleri	123
Resim 6.30. Kadınlar soyunmalık mekanı niş izi	124
Resim 6.31. Kadınlar soyunmalık bölümü özgün basamaklar	124
Resim 6.32. Kadınlar ılıkılık halveti özgün sekisi	126
Resim 6.33. İçkale hamamı maslağı	130
Resim 6.34. İçkale hamamı maslağı	130
Resim 6.35. Mustafa Ağa Hamamı Batı cephesi	131

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler Açıklamalar

cm	Santimetre
km²	Kilometrekare
m	Metre
m²	Metrekare
mm	Milimetre

Kısaltmalar Açıklamalar

Bx	Baca numaraları
Ç	Çap
Dö	Döşeme
Dvx	Duvar numaraları
Kmx	Kemer numaraları
Kpx	Kapı numaraları
Kux	Kurna numaraları
Kx	Kubbe numaraları
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
Nx	Niş numaraları
Px	Pencere numaraları
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
Tnx	Tonoz numaraları
Trx	Tromp numaraları
X	Boy
Y	En
Z	Yükseklik
Zx	Mahal numaraları

1. GİRİŞ

Tokat; birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış, burada ev sahipliği yaptığı medeniyetlerden günümüze birçok eser kalmıştır. Ancak bu eserler; koruma bilincinin gelişmemesi, hatalı imar planları, ekonomik yetersizlik, bakımsızlık, bilinçsizlik ve ilgisizlik nedeniyle sahipsiz kalarak yok olma sürecine girmiş ya da büyük ölçülerde tahrip edilmiştir. Yapılan yanlış restorasyonlarla, yapıların bozulma süreci hızlandırılmış veya tarihin izleri silinerek yepyeni ve bambaşka yapılar oluşturulmuştur.

Mustafa Ağa Hamamı; ayakta kalan kısımları ile Selçuklu ve Osmanlı Dönemine ait özellikleri ile günümüze büyük ölçüde özgün olarak ulaşabilmiş anıtsal mimarlık eserlerinden biridir. Tarihi Sulu Sokak Mahallesinde bu yapının etrafında bulunan çoğu yapı restore edilmiş olmasına rağmen bu yapı dikkat çekmemiştir. Fiziksel ve kimyasal olayların etkisiyle tahribata uğrayan yapı, uzun süredir kullanılmaması sebebiyle de köhneme sürecine girmiş, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır.

Bu çalışma ile amaçlanan, yapının mevcut durumunun belgelenmesi ve akabinde korunarak gelecek nesillere aktarılabilmesi için uygun yöntemin ve yeni işlevin araştırılmasıdır.

Çalışma kapsamında, Mustafa Ağa Hamamı'nın mevcut durum tespiti ile ilgili yazılı, grafik, fotoğraflık belgelemesi yapılmış; hamamın taşıyıcı sistem, taşıyıcı ve mimari elemanlarının analizleri yapılarak; malzeme kullanımı, değişim ve bozulmaları tespit edilmiştir. Yapıdan elde edilen bilgiler, tarihi araştırmalar ve karşılaştırmalı çalışma verileri ile yapının özgün durumunu belirleyen restitüsyonu hazırlanmıştır. Tekrar kullanımla hamamın sürekliliği amaçlanmış; bölgenin özellikleri de dikkate alınarak yapıya en uygun işlev belirlenmiş ve restorasyon projesi hazırlanmıştır. Yapılan çalışmalar bu tez kapsamında 8 başlık altında toplanmıştır.

Birinci bölümde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi anlatılmıştır.

İkinci bölümde Tokat ilinin konum, coğrafya, ekonomi, nüfus, tarih gibi genel özellikleri anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde tarihten günümüze hamam yapılarının incelendiği genel bilgilendirme bölümü bulunmaktadır.

Dördüncü bölümde yapının mevcut durumunun tespiti yapılarak rölöve hazırlanmış, iç ve dış tespitleri detaylandırılmış; çözümleme yapılmıştır.

Beşinci bölümde, yapının taşıyıcı sistem analizi ile birlikte, değişme ve bozulmalarının tespiti yer almaktadır.

Altıncı bölümde restitüsyona yönelik çalışmalar sunulmuştur.

Yedinci bölümde yapıyla ilgili elde edilen tüm verilerin analizi yapılarak, restorasyona yönelik kararlar verilmiş ve restorasyon önerisi hazırlanmıştır.

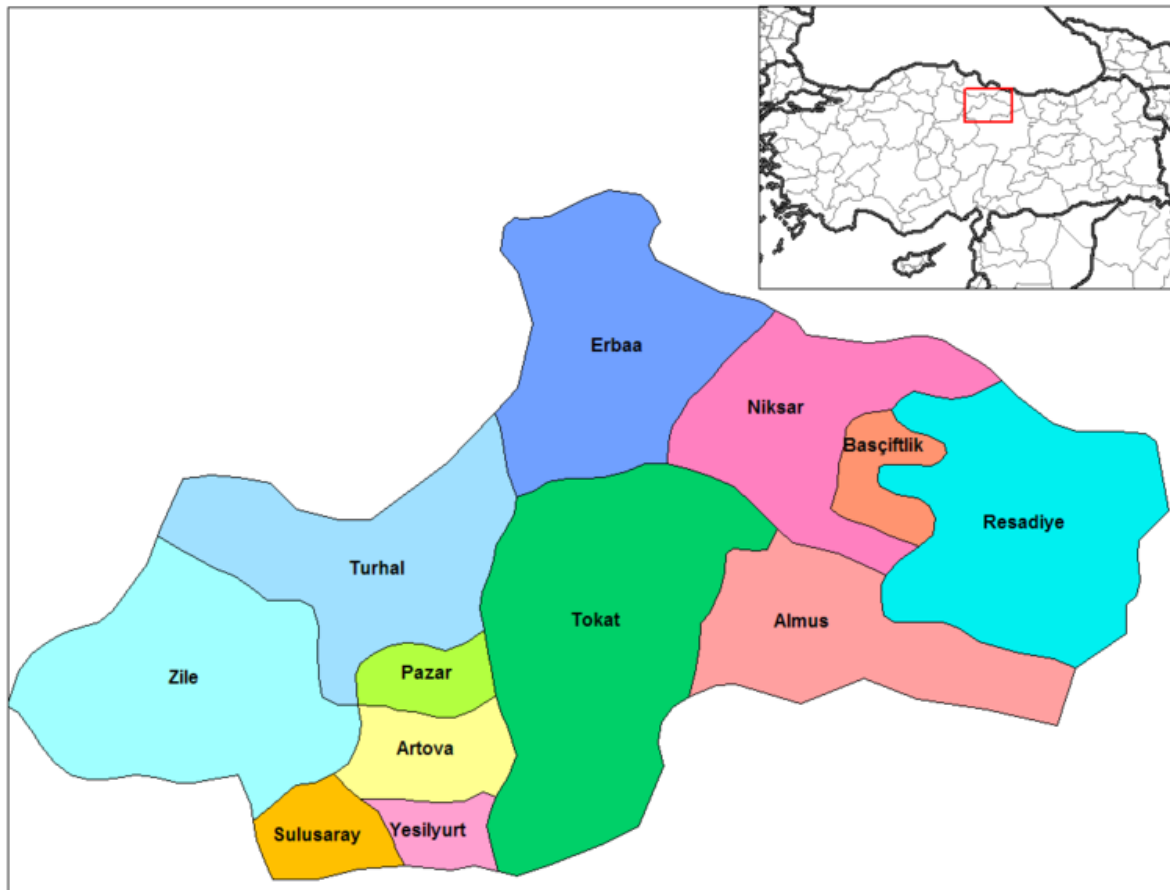
Sekizinci olan sonuç bölümünde ise tez çalışmasının amacı ve önemi tekrar anlatılarak yapının gelecek kuşaklara aktarılabilmesinin önemi vurgulanmış; yapının korunması için verilen kararlar tartışılmıştır.

2. TOKAT İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE TARİHİ

2.1. Şehrin Konumu ve Coğrafik Özellikleri

Tokat ili $35^{\circ} 27'$ ve $37^{\circ} 39'$ doğu boylamları ile $39^{\circ} 52'$ ve $40^{\circ} 55'$ kuzey enlemleri arasında, Karadeniz Bölgesinin Orta Karadeniz Bölümünde yer almaktadır. Kuzeyden Samsun, güneyden Sivas, doğudan Ordu ve Yozgat, batıdan Amasya illeriyle çevrilidir. Tokat, Almus, Artova, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Turhal ve Zile olmak üzere yedi ilçesi, kazaları ve bunlara bağlı köyler ile 9,958 km²lik bir alana oturmaktadır [1].

Şehir, ortasından Yeşilırmak nehrinin geçtiği doğu-batı istikametinde, Kazova güneyindeki dağlar arasından inen Behzat Deresi'nin iki yamacında kurulmuştur. Bu dereye, Tokat suyu veya Kızılıniş'de denilmektedir [1].

Şekil 2.1. Tokat ilinin Türkiye haritasındaki yeri [2]

2.2. Tokat İlinin İklimi ve Bitki Örtüsü

Tokat ilinin iklimi Karadeniz bölgesi iklimi ve İç Anadolu step iklimi arasında geçiş özelliği göstermektedir. İklim denize olan uzaklığın ve yükseltinin artması nedeniyle güneyde daha serttir. Tokat merkezinin yıllık ortalama yağış tutarı 444,4 mm'dir. En fazla yağış 58,0 mm ile mayıs, 53,7 mm ile nisan aylarında en az yağış ise 8,6 mm ile ağustos ayında görülür [3].

Tokat ili topraklarının % 39'u orman ve fundalıklarla % 38'i ekili-dikili alanlarla, % 12'si çayır ve meralarla kaplıdır. %1,9'u ise tarıma elverişsiz alanlardan oluşur. Tokat Türkiye'nin sayılı orman bölgelerinden biridir. Kuzeyde ve güneyde il topraklarına giren dağların hemen hepsi ormanlıktır. Tokat il topraklarının % 50'ye yakını orman ve fundalıklarla kaplıdır. Ormanlar daha çok Almus, Reşadiye ve Niksar sınırları içindedir. Başlıca ağaç türü, meşe, kayın ve karaçamdır [3].

2.3. Tokat İlinde Ekonomik Faaliyetler

Tokat'ın ekonomik hayatında tarım çok önemli bir yere sahiptir. Faal nüfusun % 80'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Her çeşit ürün Tokat'ın verimli ovalarında yetiştirilir. İlde Sebze ve meyvecilik, baklagiller, sanayi bitkileri mühim yer tutar. Arpa, mısır, nohut, buğday, şekerpancarı, yeşil mercimek, fiğ, yonca, tütün, soğan, ayçiçeği ve patates başlıca tarım ürünleridir. Bunun yanında hayvancılık bakımından oldukça ileridedir. Besi hayvancılığı Turhal Şeker Fabrikasında küspe ve melas gibi yemlerin üretilmesiyle gelişmiştir. Tokat dut ağacının yetişmesine elverişli bir bölgede bulunduğu için ipekböcekçiliği geliştirme çalışmaları yapılmaktadır. Sığır, manda, koyun ve kıl keçisi beslenir, arıcılık gelişmiştir [4].

Madenler bakımından zengin sayılan tokat ilinde betonit, antimon, oniks, krom, ve kömür çıkarılır. Antimon yalıtıcı ve yüksek sıcaklığa dayanıklı olup en çok Turhal ilçesinde çıkarılır. Yağ ve şeker gibi ürünlerin arıtılmasında, kanalizasyon sularının temizlenmesinde, petrol ve su sondajlarında kullanılan betonitse en çok Reşadiye ilçesinde bulunmaktadır [4].

2.4. Tokat İlinde Nüfus ve Sosyal Hayat

2015 TÜİK verilerine göre toplam nüfusu 593,990 olup, 188,736'sı il merkezinde yaşamaktadır. Yüzölçümü 10,071 km² olan Tokat'ın, nüfus yoğunluğu 58.9'dur [5].

Tokat ilinde tarih boyunca muhtelif milletler, kültürler ve medeniyetler gelip geçmiştir. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra hızla Türkleşen Tokat'ta diğer kültürler unutulmuş, Türk-İslâm kültürü yerleşmiştir. Ayrıca Tokat'ta çok sayıda ilim ve devlet adamı yetişmiştir. İbn-i Kemâl, Abdülmecîd Şirvânî, Sinânüddîn Yûsuf, Molla Lûtfi, Molla Hüsrev, Hekim Mustafa, Seyyid Hasan Paşa ve Gâzi Osman Paşa bunların başlıcalarıdır [4].

İlde el sanatlarından yazmacılık, halıcılık ve bakırcılık yapılmakta olup On dördüncü asırdan beri il, yazmacılığın merkezi hâlinedir. Halıcılık daha çok köylerde yapılmaktadır. 18. asrın ilk yarısından başlayarak Ergani ve Küre'de çıkarılan bakırın, Tokat Kalhanelerinde eritilmesi ile il, bakır sanayisinin ticaret merkezi hâline gelmiştir. Süs bitkileri ve hamam tasları, il bakırcılığının en güzel örneklerindendir [4].

Okur-Yazar nispeti % 95 olan Tokat'ta Okulsuz köy yoktur [4].

2.5. Tokat İlinin Tektonik Yapısı

Batıda Saros körfezinden doğuda araz vadisine kadar uzanan ve uzunluğu 1500'km den fazla olan bir fay ve tektonik havza sistemi Tokat ili dahilinde Yeşilırmak Kelkit bölgesinden geçmektedir. Havzadan Erzincana kadar uzanan tektonik strüktür Yeşilırmak havzasının en etkin tektonik strüktürüdür. Ayrıca Amasya civarında yer alan çukurluklar ile tokat-Almus-Zile çukurluğunda etkin olan strüktürlerdir. Hafif depremler tektonik strüktürler boyunca olmaktadır [6]. Bununla birlikte Tokat ilinde 1418, 1498, 1826, 1939 ve 1943 yıllarında yıkıcı depremler görülmüştür [7].

2.6. Tokat Tarihi

Tokat adının kaynağına ilişkin değişik görüşler bulunmaktadır. Hüseyin Hüsamettin kentin ilk sakinlerinin Turan kökenli Togayitlar olduğunu, kenti merkez yaptıklarını ve "Tokat" adını verdiklerini belirtmektedir [8]. Gökbilgin Tokat isminin anlamıyla ilgili Tokat

bölgesinde de yetişen Arapça'da baklaya benzer bir bitkinin şehrin adlandırılmasında etkili olduğunu ifade etmektedir [1].

Tokat ilinide yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda yerleşme tarihinin kalkolitik çağla başlayıp, ilk tunç çağı sonrasında devam ettiğini göstermektedir. *Maşathöyük* ve *Horoztepe* kazılarıyla Kalkolitik Çağ, tunç ve demir çağlarına ilişkin önemli yerleşimler ortaya çıkarılmıştır. M.Ö. 1600'lerde bölgeye yerleşen Hitit'lerle bölgede yazılı tarih dönemi başlamıştır. Maşat höyük ayrıca Hitit dönemi buluntularıyla da önemli bir merkezdir [9].

M.Ö. 1170'lerde Bölgede Hititlerin yıkılmasıyla Tokat yöresinde Friglerin egemenliği görülmektedir. Maşathöyük'te Frigya dönemine ait yapılar ve çeşitli buluntular tespit edilmiştir. Karadeniz'den gelen Kimmerlerin Frig egemenliğine son vermesinin ardından ise yöreye MÖ. VI. yüzyılda Medler hakim olmuşlardır. M.Ö. 550'den sonra da bölgeyi Persler ele geçirmiştir. Pers yönetiminde Tokat, Kapadokya Satraplığı'nın sınırları içerisinde kalmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise bölgeye Roma Devleti hakim olmuştur [10].

1071 Malazgirt Savaşının ardından Danişmendli topraklarına katılan Tokat 1175 yılında Selçuklulara bağlanmıştır [11].

1243 Köseadağ Savaşının ardından sırasıyla İlhanlı, Eretna, Kadı Burhaneddin yönetimine giren şehir, 1392'de Osmanlı topraklarına katılmıştır [10]. Tokat ili 1863'te Sivas Eyaleti'ne bağlı nahiye, 1878'de Mutasarrıflık, 1920'de müstakil Liva, 1923 yılında ise il konumuna gelmiştir [12].

12. ve 13. Yüzyıllarda Tokat, Anadolu'daki en önemli şehirlerden biridir. Kervan yollarının geçtiği bir bölgede yer alan Tokat, kısa sürede gelişmesini sağlamış, bu ekonomik gelişme ile birlikte şehir birçoğu günümüze ulaşan dini veya sosyal işlevli yapılar ile donatılmıştır [13].

13.-14. yüzyıllarda yerleşim Kale ve çevresinde kurulu iken 15. ve 16.yüzyıllarda yerleşimler kale eteklerinden düzlüğe doğru yapılmıştır [14]. Osmanlıların yönetimine geçtikten sonra ise yeni mahallelerin kurulmuş kervan yoluna paralel gelişme göstermiştir [12]. 12-14. yüzyıldan günümüze ulaşan yapılar genellikle medrese, zaviye, türbe cinsinden yapılardır [15].

Danışmendliler döneminden 11. yy. ilk çeyreğine tarihlenen Garipler camii ve 12. yy. ortalarına tarihlenen Yağıbasan Medresesi Danışmentliler döneminden kalmıştır [15].

Selçuklular döneminde camii, mescit, şifahane, türbe, hamam, çeşme ve köprü gibi çeşitli fonksiyonlardaki yapılar günümüze ulaşabilmiştir. Bu dönemden günümüze ulaşmış iki dini yapı Ulu Camii ve Alaca Mescittir. 13. yy. son çeyreğine tarihlenen Gök Medrese ise sağlık yapısı olarak bilinen tek örnektir [15].

Tokat'ta Selçuklu Dönemi'ne türbe yapıları Ebu'l Kasım, Ali Tusi Türbesi (1250), Sefer Paşa (1251-52), Gök Medrese Türbesi (13. yy. son çeyreği), Şeyh Meknun (1284-96), Ebu's Şems (1288), Halef Gazi Türbesi (1291-92), Sümbül Baba (1292 sonrası), Gök Medrese yanındaki kalıntıya bitişik türbe (13. yy. sonu), Murat Sevdekâr Türbesi (13. yy. sonu) ve Bulgaç Hatun Türbesi'dir [15].

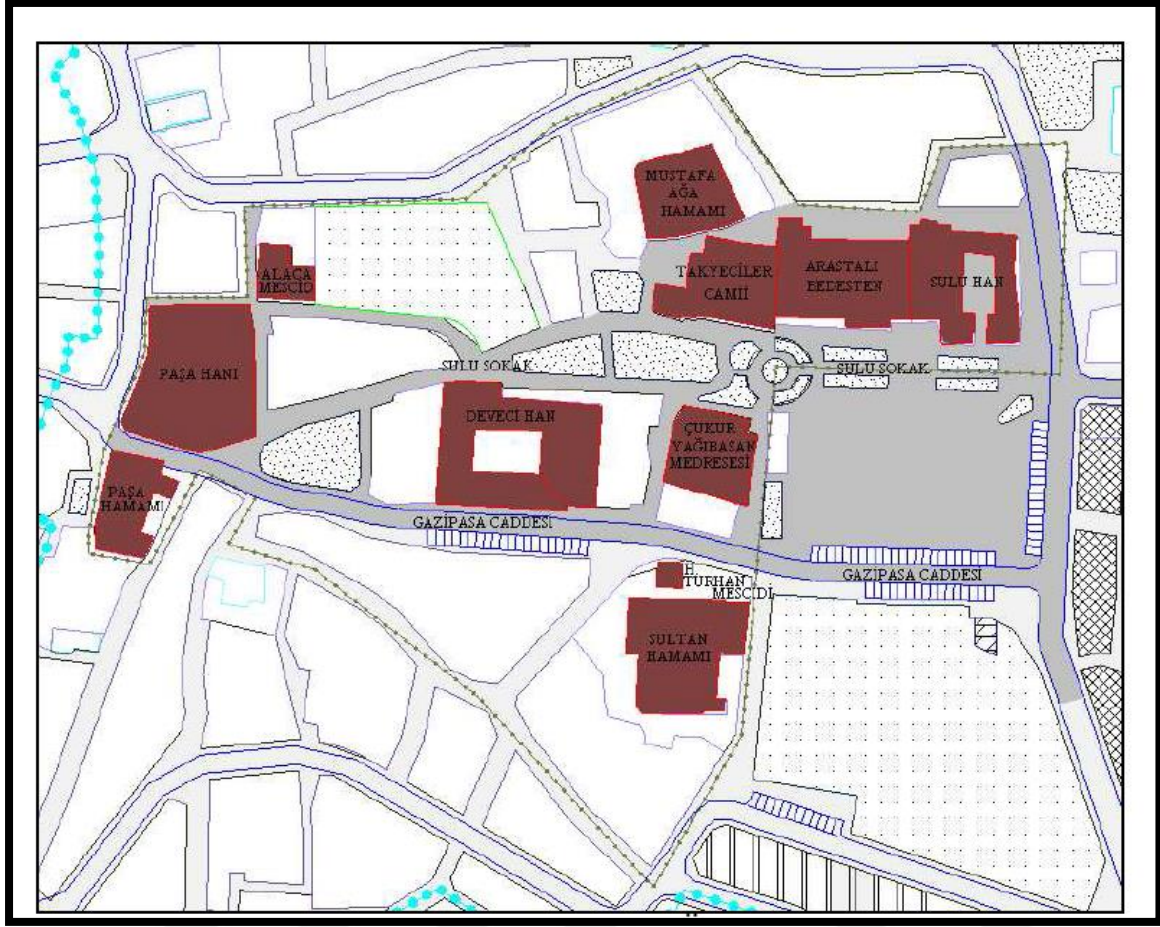
Tarikat yapılarından günümüze ulaşan yapılar ise Şeyh Meknun Tekkesi (1284-96), Sümbül Baba Darüssülehası (1291-92), Ebu's Şems Hangâhı (1288), Halef Gazi Zâviyesi (1291-92) ve Kaya Camii arkasındaki, şehrin doğu girişinde yer alan tekke takip eder [15].

Selçuklu Dönemi'nden günümüze ulaşan hamam yapısı ise XIII.y.y. sonuna tarihlenen Pervane Hamamı'dır [15].

Hıdırlık Köprüsü Selçuklu yapısı olup 1250 yılında Roma döneminden kalan ayaklar üstüne inşa edilmiş olduğu bilinmektedir [15].

2.7. Tokat İli Sulu Sokak Mahallesi Anıtsal Yapıları

Tarihinde kentin ana ulaşım arteri (doğu-batı) üzerindeki ticaret merkezinin bulunduğu Sulu Sokak ve çevresi Tokat kentinin en yoğun anıtsal yapılarının mevcut olduğu bir alandır. Bu alan Osmanlı Dönemi'nin son zamanlarına kadar kentin ticaret merkezidir [16].

Şekil 2.2. Sulusokak tarihi yapılar [16]

Çukur Medrese(Yağıbasan Medresesi): Tokat'ta sayıca günümüze az ulaşan yapı türlerinden biri medreselerdir. Oldukça iyi durumda olan Çukur Medrese, iki katlı bir yapıya sahip olup kapalı avlulu bir yapıdır. Merkezi kubbeli mekân çevresinde, iki farklı düzen gösteren "L" biçiminde kanatlar asimetrik bir düzen oluşturmaktadır. Bu özelliği ile 1157 tarihinde yapılmış olan Niksar Yağıbasan Medresesi'nden ayrılmaktadır. Çukur Medrese, kapalı medreseler arasında merkezi mekân anlayışının ilk denemelerinden biridir [17].

Bu yapının gelişmiş tek katlı örneklerini Atabey Ertokuş Medresesi (1251), Konya İnce Minareli Medrese'de görmek mümkündür. İki katlı olması ile Anadolu'daki dönem yapıları arasında tek örnek olma özelliği dikkat çekicidir. Çukur medresenin üzeri açık olup Altında bir havuz bulunmaktadır [17].

Deveci Han: Ulu Cami Mahallesi'nde, Paşa Hanı'nın güney doğu, Yağıbasan Medresesi'nin batısında ve Sulu Sokak güney kenarında konumlanan bir yapıdır. Kim tarafından yaptırıldığı ve inşa tarihi bilinmemektedir.15-16. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir.

Deveci Han iki katlı dikdörtgen plana sahip, doğu kanadında, avludan ulaşılan 3 sahınlı ahır bulunan, giriş cephesinde dükkanların bulunduğu bir yapıdır. Ana giriş sulu sokaktan olup, ahır girişi ise gazi paşa geçidi I sokağı üzerindedir. Kısmen harap olmasına yol açan 1939 yılındaki depreminin ardından bir süre farklı amaçlarla kullanılmıştır [17].

Sulu Han; Sulusokak üzerinde yer alan hanın ana girişi yine sulusokak üzerindedir. Dikdörtgen plana sahip olan hanın 15. Yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Zemin kat üzerinde yer alan kısım zaman içinde yıkılarak mevcut zemin kat duvarları üzerinde tekrardan yapılmıştır [17].

Arastalı Bedesten; Sulu sokak üzerinde yer alan bedesten ve arastalara güney yönünden girilmektedir. Ortada çiftli 8 ayak üzerine oturan 9 kubbe ile örtülmüş bedesten dikdörtgene yakın kare planlıdır. Almaşık duvar tekniğinde inşa edilen yapının her iki yanında (doğu ve batı yönünde)ikişer basamakla ve birer kapı ile bedestenden ulaşılan Kuzey-güney yönünde tonozla örtülü arasta sokağı ve dükkanlar bulunmaktadır. Doğu yöndeki arastada 16 adet, batı yöndeki arastada ise 22 adet dükkan yer almaktadır. Bunlardan güney cephede yer alan 1 adet dükkan ile kuzey cephede yer alan 2 adet dükkan sokağa cephe vermektedir. Anadolu'nun 2. büyük bedesteni olan yapı gurubunun 15.yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir [17].

Takyeciler Cami; Yapı sulu sokakta, Arastalı bedestenin hemen yanında yer alır. Kareye yakın dikdörtgen plana sahip çok kubbeli bir camidir. 1939 ve 1943 depremlerinden sonra ve 1969 yıllarında onarım geçiren yapının üst örtüsündeki kubbeler düzensiz bir biçimde ekseninden kaymıştır. Bu kubbeler daha sonra eliptik şekillerde onarılmıştır. Plan şeması değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiştir. XV.yüzyılda yapılan camiinin Kitabesi yoktur [17].

Ulu Cami: Osmanlı döneminde yenilendiğini kitabesinden öğrendiğimiz Tokat Ulu Cami ,derinlemesine üç sahından meydana gelmiştir. Bu özelliği ile Niğde Alaaddin ve Amasya Burmalı Minare planına benzemektedir. Özellikle mihrap arkasından değil de, Niğde Ulu Cami'nde olduğu gibi ana girişin yandan olması dikkat çekicidir [17].

Bugün değişmiş olan üst örtü mihrap önü kubbesi, eyvan ve onu takip eden şadırvanlı bölümden müteşekkil şemasıyla Kayseri Ulu Cami (1205), Kayseri Kölük Cami (XII.y.y.

ortası) ve Erzurum Ulu Cami (1179), orta sahnlarında görülen düzenin tekrarı gibidir. Ancak Kayseri ve Erzurum Ulu Camilerinde sahnın sayısı üçten fazla olduğu gibi eyvan önü kubbesi de Tokat Ulu Camiine göre daha geniştir. Cami XII.y.y.'dan XIII.y.y. ortasına uzanan ,mihrap duvarına dik sahnınlı ve orta sahnında mihrap önü kubbesi ,eyvan ve şadırvanlı şemayı tekrarlayan bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Yapı ayrıca erken dönem Selçuklu düzenine sahip bir cephe özelliği göstermektedir [17].

Paşa Han: Ankara Mahallesi'nde, Paşa Hamamı'nın kuzeyi, Deveciler Hanı'nın batı tarafında yer almaktadır. Doğuda ise divane geçidi ile sınırlandırılmıştır. Hanın portalinde varlığı bilinen kitabesine göre, banisinin Zaralızade Mehmet Paşa olduğu ve H.1166/M.1752 senesinde Abaza Mehmet Paşa tarafından tecdid ettirildiği öğrenilmektedir. Taç kapının kemer kilit taşında bir adet gülbezek kabartması, kemerin iki yanında ise zincire vurulmuş iki aslan figürü bulunmaktadır [17].

Sultan Hamamı: Erkek ve kadın kısımları ayrı olan çifte hamam, Eski dövmeciler Çarşısı yanında yer almaktadır. Hamam Beyazıt tarafından yaptırılmıştır. Uzun müddet metruk halde iken özel şahıslara satılmış olup halen özel mülkiyettir. Özellikle erkek hamamı iç bölümleri ve kemerli kurna tertipleri ile Selçuklu hamam teşkilatından değişik ve diğer hamamlardan ayrı bir plana sahiptir. Göbek taşının etrafındaki kemerli ve açık kurna konulmuş düzen ile diğer hamamlardan ayrı bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır [17].

Alaca Mescit: Tokat'ta ayakta kalan tek mescit yapısıdır. Malzeme plan ve cephe elemanlarının değişikliği dışında, kare planlı merkezi kubbeli ana mekan, bunun önünde yer alan giriş mahalli ile XIII.y.y. yapıları olan Konya Besarebey Mescidi, Akşehir Taş Medrese Mescidi, Konya İnce Minareli Medrese mescidi planlarına benzemektedir. Alaca mescit mihrap aksına yerleştirilmiş giriş mahalli ile Konya İnce Minareli Medrese Mescidi, Konya Hacı Ferruh ve Akşehir Taş Medrese Mescidi'nden ayrılmaktadır. Alaca mescit günümüzde geniş pencereleri ile Osmanlı özelliği gösteren bir yapıdır. Giriş mahallinin kapatılmış olması cephe özelliğini kaybettirmiştir [17].

Sivri kemerli giriş mahalline ait izlerden, Konya Sırçalı Mescit giriş mahallinin ön yüzüne benzer şekilde dışa açık bir düzen gösterdiği anlaşılmaktadır. Konya Sırçalı Mescit giriş cephesinde kemerler sütunlara oturuyor iken Alaca Mescid'deki kemerler ayaklara

oturmaktadır. XIII.yüzyılın sonunda inşa edilmiş olan Alaca Mescit, Kitabesinden de anlaşıldığı üzere bahsi geçen eserlere göre geç tarihli bir örnektir [17].

Paşa Hamamı: kuzey -güney doğrultusunda uzanan tek hamam olarak inşa edilmiş yapı İvaz paşa mahallesinde Uzun Seki Sokakta yer almaktadır. Kubbe ve tonozlu ılıkılık geçiş alanı ile dört eyvanlı – köşe halvetli sıcaklık bölümünden oluşmaktadır. Sıcaklığın son kısmında dikdörtgen planlı ve üst örtüsü tonozlu bir külhan yer almaktadır. Soyunmalık bölümünde iç mekânı taş söveli ve kemerli pencereler aydınlatmaktadır. Hamamın beden duvarları kaba yonu moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. Kapı üzeri kitabesinden yapının 838-M.1436 yılında Yörgüç Paşa tarafından inşa edildiğini anlaşılmaktadır [17].

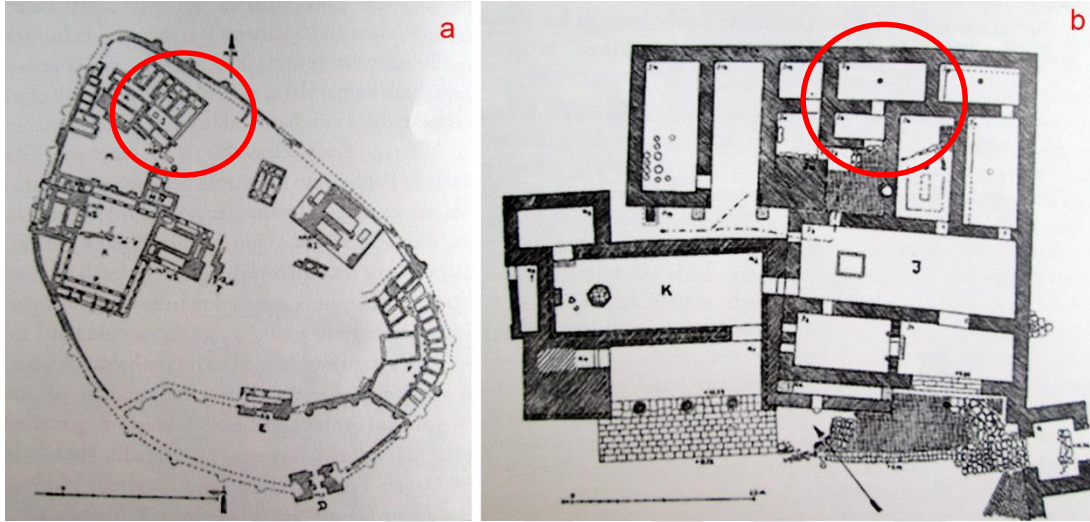
3. HAMAMLAR

3.1. Hamamların Tarihsel Süreci

Tarihin başlangıcından itibaren su, öncelikle temel yaşamsal fonksiyonların yerine getirilebilmesi amacı ile her canlı için önemli olmuştur. Bu sebeple avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdüren ilk insanlar, su kaynaklarına yakın kaya oyukları ve mağaraları barınma amaçlı seçmişlerdir. Yerleşik hayata geçiş ile birlikte, ilk yerleşimlerini yine akarsu veya göl gibi tatlı su kaynaklarına yakın yerlere kurmuşlar, bu su kaynaklarından beslenme, tarım ve hayvan yetiştiriciliği yanı sıra, konut yapımında da (suyun toprak vs. ile karıştırılarak toprak esaslı harç elde edilmesi) yararlanmışlardır. Toplumsal değerlerin oluşması ve medeniyetin gelişmesi ile birlikte suyun tedavi edici özelliği, hem maddi hem manevi kirlerden arındırıcılığına olan inanç; daha ileriki dönemlerde mimari yapılar aracılığıyla insanların hizmetine sunulmasını gerekli kılmış ve bu suyolları, su kemerleri, çeşmeler ve hamamlar aracılığıyla sağlanmıştır [18, 52].

Yıkanma, ilk insandan itibaren akarsu veya göllerde, fiziki veya ruhsal arınma gerektiği zamanlarda yapılmış olmalıdır. Bu konu ile ilgili yapılan bir çalışma bulunamamıştır. Fakat Ödekan, ilkel kabilelerden Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarına kadar Ganj, Dicle, Fırat, Nil nehirlerinde dinsel bir ayine dönüşen, yılda bir kere olan, toplu ve bireysel yıkanmadan bahsetmektedir [19]. Yıkanma/temizlenme mekânlarının ilk örneği ise MÖ.18. yy'a tarihlenen Kral Nig-Me-Pa'nın sarayında bulunmuştur. MÖ.17-16 yüzyıla tarihlenen Gaziantep'in İslahiye ilçesindeki Tilmen Höyük'te ortaya çıkarılan benzer bir sarayda da, bir oda içerisinde yer alan Bazalt bir taşın üzerinde yıkanıldığı belirlenmiştir. Anadolu'daki tunç çağına ait birçok yerleşim merkezinde ileri su sistemlerine sahip daha gündelik hamamlar görülmektedir [20]. Boğazköy tapınak V'de hamam olarak belirlenen ve su geçirmez sıvası, eğimli bir tabanı ve taş boşaltım yolları olan oda, dinen yıkanmanın Hitit medeniyetlerindeki önemine işaret etmektedir. Zincirli ve Aslantaş'taki geç Hitit dönemi saraylarında, bazıları yan yana sıralanmış olan tabandaki boşaltım sistemine bağlı, taş veya pişmiş toprak küvetler içeren bir dizi yıkanma odası mevcuttur [20, 21]. Herodot MÖ. 9. yüzyılda yaşamış olan İskitler üzerinden konar-göçer toplulukların yıkanma mekânlarını şu şekilde aktarır: "İskitler, buhar banyosu sanatının ustası haline gelmişlerdir. Çadırlarını kalın keçe katmanları ile örtüp, akkor taşların üzerine taze kendir otları atmakta, böylece arınmakta/yıkanmaktadırlar" [21]. Önasya'da bilinen en eski yıkanma mekânı ise Suriye'de bugünkü

Tel Hariri'de bulunan, Mari Sarayı'ndadır. MÖ. 1800'e tarihlenen bu sarayda yıkanma yeri olarak kullanılan salonun taş zemini ziftle sıvanarak yalıtılmış, pis suları uzaklaştırmak için bir de kanal sistemi yapılmıştır. Bu erken tarihli yıkanma salonunda pişmiş topraktan iki banyo teknesi, su dökme kapları, suyu ve salonu ısıtmaya yarayan ocak yeri ile bir hela bulunmuştur [22, 52].

Şekil 3.1. Zincirli hisar planı (a), ve içerisinde J sarayı J5, J6, J9 yatak odası ve yıkanma odaları (b), [20]

Yıkanmanın yaygın bir önem kazanması ise Yunan Döneminde olmuştur. Başlangıçta yerleşmelerin genel su ihtiyacını sağlayan çeşmeler altında alçak tekneler oluşturulmuştur. MÖ.6. yy'da görülen bu çeşmelere bağlı yalaklar MÖ.5. yy'dan başlayarak evlere girmiş, gerek Yunan gerekse Helenistik Dönemde, taş, harçla birleştirilmiş tuğla veya metalden banyo tekneleri yapılmıştır [22]. Halka açık yıkanma, Anadolu'da sadece yunan kentinin birincil eğitim ve spor kurumu olan gymnasium ile sınırlıdır. Priene'deki gymnasium'un sporcuların kullanımı için mermer kurnaları olması gibi, Anadolu'da özellikle yaygın olan Helenistik gymnasium'unun gelişmiş planında zaman içinde özenle hazırlanmış soğuk ve sıcak yıkanma tesisleri yer almıştır. Yegül, Basit soğuk suyla yıkanma tesislerinin (palaestra ve lutron) Helenistik dönem sonunda ayrıntılı sıcak hamamlara dönüşmesini, Romalıların Anadolu'daki varlığına ve sıcak suyla yıkanmaya olan ilgiye bağlamaktadır [21]. Yıkanma mekânlarının bağımsız gelişmiş tesisler haline gelmesi ise Roma döneminde mümkün olmuştur [52].

Thorpe, Roma hamamlarının yalnızca kişisel hijyeni değil, bir dizi toplumsal, kültürel ve sportif faaliyeti de tek bir yapıda, şaşırtıcı bir biçimde birleştirdiğinden bahseder [23].

Arseven ise bu hamamların, Apodyterium, frigidarium, tepidarium ve caldarium adını alan yıkanma bölümlerinin dışında, eğitim ve toplantı salonları, vücut geliştirilen palaestra'lar, gymnasium ile ilgili bölümler ve dükkân gibi pek çok bölümden oluştuğunu kaydeder [24]. Roma Dönemi hamamları, aynı zamanda sıcak hava ile merkezi ısıtma sisteminin ilk kez kullanımı ile de önem kazanmaktadır. Roma hamamlarının ısıtılması, hypocaust adı verilen kısımda yakılan ateş ile sağlanır. Suyun ısıtılması işlemi için metal kazan kullanılır. Sıcak su kazanı, kübik şekilli, taş ve tuğla ile örülmüş bir ocak üstüne yerleştirilmiştir. Hamamın ısıtılması, yanan ateşin dumanlarının, caldarium ve tepidarium zeminlerinin tuğladan bodur sütuncuklar üzerine oturtulmasıyla elde edilmiş boşluklarda ve duvarın içindeki künklerde dolaşması ile sağlanmaktadır [25, 52].

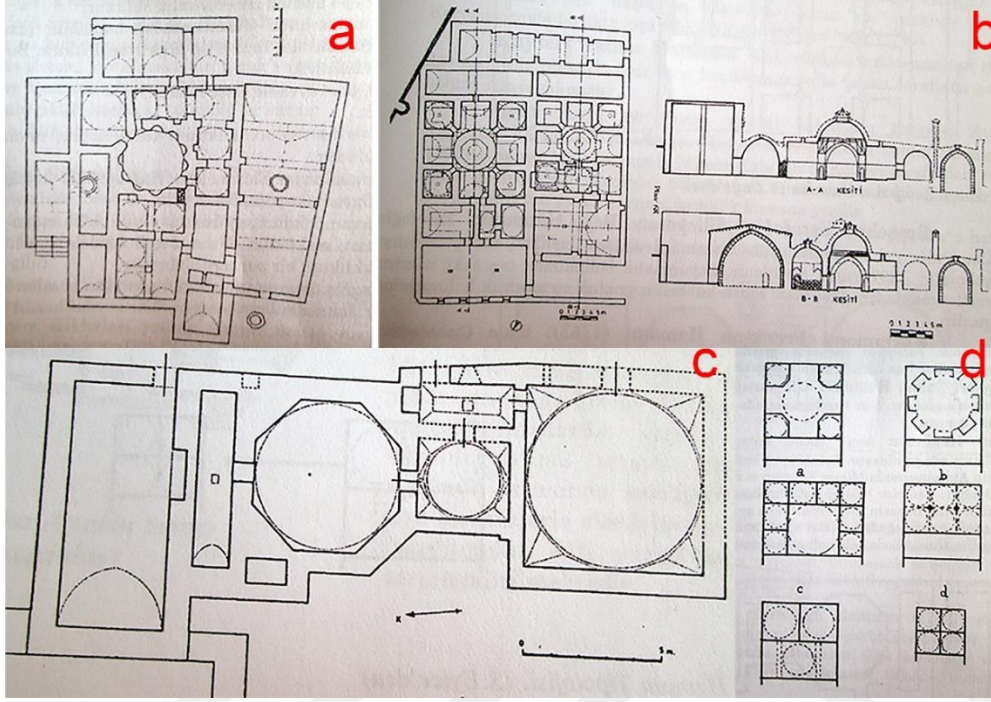
İslam'ın akarsu ile temizlenme gerekliliği, mevcut hamamlardaki havuz sisteminin kullanılmamasını gerektirmiş, ilk temiz su tesisatı olan örnekler 8.yy'da Suriye'de Emevi döneminde ortaya çıkmıştır. (Sercilla, Kasr Amme, Kubbat-al Kabir hamamları vb.) Fakat hamam kültüründeki en önemli gelişme Türkler döneminde olmuştur[52].

3.2. Türk Hamamları

Anadolu'da en küçük yerleşme birimine kadar halka açık yıkanma yerleri, hamamlar, doğal kaynakların bulunduğu yerlerde de kaplıcalar kurulmuştur. Anadolu türk döneminden kalan ilk hamam, 11.yy'da yapıldığı sanılan Artukoğlu dönemi yapısı Mardin Eminateddin Maristani Hamamı'dır. Diğer önemli örnekler arasında Konya Gülümser Hatun (1233-34), Kayseri Huand Hatun külliyesi (1238), Kastamonu Cemaleddin Frenkşah (1262), Ilgın Sahipata (1267) ve Tokat Pervane (1270) hamamları sayılabilir [19]. Beylikler döneminde de çok sayıda küçük hamam inşaatı yapılmıştır. Bu dönemde yapılan hamamları, Karpuz, 3 tipoloji başlığı altında incelemektedir [26, 52].

- a. Radyal Planlı Hamamlar: Antik hamamlardan etkilenecek yapılmışlardır. Sıcaklık bölümleri büyük bir kubbe ile örtülüdür. Köşelere yerleştirilmiş nişler içinde yıkanılmaktadır. Örnekleri arasında Kayseri Kölük Hamamı, ve Kastamonu Vakıf hamamı verilebilir (şekil 3.2).
- b. Haçvari, 4 ayvanlı, köşe hücreli plan tipi: Hamamların büyük bir kısmı bu planda yapılmıştır. Örnekleri arasında Ani Hamamı ve Kayseri Huand Hatun Hamamı verilebilir (şekil 3.2).

- c. Münferit tipler: Soğukluk ve sıcaklık bölümlerinin eşdeğer ölçülerde yan yana yerleştirilmesi ile elde edilmiş plan tipleridir. Örnekleri arasında Alanya Kale Hamamı ve Ağzıkarahan Hamamı sayılabilir (Şekil 3.2) [26, 52].

Şekil 3.2. Selçuklular dönemi (a,b,c) ve Osmanlılar dönemi hamam tipolojisi (d) [26]

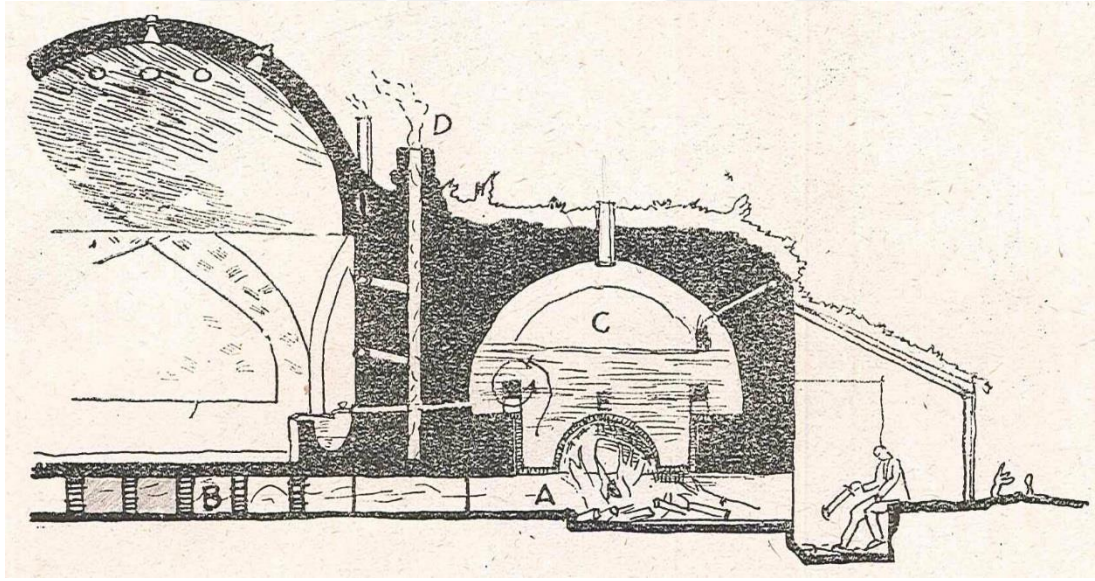
Osmanlı imparatorluğu döneminde de hamamların önemli bir yeri olmuştur. İmaretler kurulurken veya bir yere büyük bir cami yapılırken dini inanç gereği işçilerin temizlenerek çalışmaları için öncelikle hamamdan yapıma başlanmıştır [19]. Kullanılış açısından hamamlar, halkın yararlandığı çarşı hamamları, az sayıda kişiye hizmet eden özel hamamlar (gusülhane veya hamam odaları) ve yıkanmanın yanı sıra tedavinin amaçlandığı kaplıcalar şeklinde üç başlık altında sınıflandırılmaktadır [27, 52].

Osmanlı dönemindeki hamam mimarisinin tipolojisi ile ilgili en kapsamlı çalışma Eyice tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada 6 hamam tipi belirlenmiştir [28].

- Haçvari, 4 Ayvanlı Ve Köşeli Tip: Örnekleri arasında Beyazıd Hamamı, Edirnekapi Hamamı ve Langa Hamamı sayılabilir.
- Yıldızvari Sıcaklıklı Tip: Örnekleri arasında Çardaklı Hamam ve Kılıç Ali Paşa Hamamı sayılabilir.
- Kare Bir Sıcaklık Etrafında Sıralanan Halvet Hücreli Tip: Örnekleri arasında Tahtakale Hamamı sayılabilir.

- d. Çok Kubbeli Sıcaklıklı Tip: Örnekleri arasında yeni cami yakınındaki Haseki Hamamı sayılabilir.
- e. Ortası Kubbeli, Enine Sıcaklıklı Ve Çifte Halvetli Tip: Örnekleri arasında Çukurçeşme Hamamı ve İbrahim Paşa Hamamı sayılabilir.
- f. Soğukluk, Sıcaklık Ve Halveti Eş Odalar Halinde Olan Tip: Örnekleri arasında İznik İsmail Bey Hamamı ve Bozüyük Kasım Paşa Hamamı sayılabilir.

Osmanlı dönemi hamamlarındaki ısıtma, sıcaklığa bitişik külhan'da yakılan ateşle sağlanmaktadır. Bu bölümde bakır kazanlardaki suyun ısınması için odun yakılarak, sıcak hava ve duman, döşeme altındaki cehennem denen özel galerilerde dolaştırılmaktadır. Bu duman ve sıcak hava aynı zamanda duvar içlerindeki baca borularından geçirilmekte tüteklik adı verilen kubbe yanlarındaki borulardan dışarı atılmaktadır (şekil 3.3),[19, 52].

Şekil 3.3. Külhan tesisatı (A-ateşlik, B- cehennem, C-su haznesi, D-tüteklik, E-bakır kazan)
[29]

4. MUSTAFA AĞA HAMAMI'NIN MEVCUT DURUMUNUN TESPİTİ

4.1. Grafik Belgeleme

Mustafa Ağa Hamamı'nın belgelenmesi beş kişilik ekiple arazi ve büro çalışmaları sonucunda hazırlanmıştır.

4.1.1. Yöntem

Çalışma kapsamında Mustafa Ağa hamamının öncelikle krokileri çıkarılmış, fotoğraf alımı ve ölçüm için gerekli hazırlıklar (mevcut araçların ve hareketli kent mobilyalarının alandan uzaklaştırılması) yapılmıştır.

Mustafa ağa hamamının ölçümü 1 mimar, 1 harita mühendisi, 2 harita teknikeri ve 1 yardımcı kişiden oluşan beş kişilik ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçümde lazer metre, çekül, el feneri, tebeşir, jalon, totalstation, su hortumu, su terazisi ve şerit metre vb. aletler kullanılmıştır. Rölöve alınırken üç farklı teknik kullanılmıştır. Bunlar geleneksel, optik ve fotogrametrik olmak üzere üç tanedir.

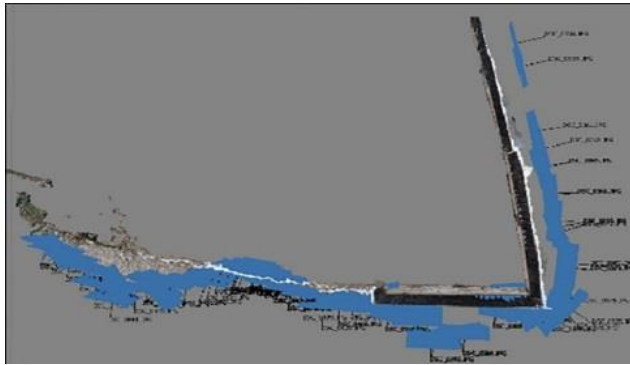
Optik yöntemle totalstation cihazının girebildiği mekânlarda plan, kesit ve cephe ölçümleri yapılmıştır. Ancak bazı dar mekânlarda (helâ, halvet vb.) cihazın ölçüm yapması için gerekli açı bulunmadığından, bu cihaz kullanılamamıştır. Bu mekânlarda ve hamamın tüm detaylarında klasik yöntem kullanılarak, şerit metre ile ölçüm yapılmış, su terazisi yardımı ile +0.00 (Eş yükselti çizgisi) kotu verilmiş ve bu kot yeri bilinen ve okunan bir referans noktasına bağlanmıştır.

Optik sistemde yapılan ölçümler 3-25 m arasında 1mm hata payı olan yüksek doğruluk değerlerinde ölçüm yapan Topcon GPT605 cihazı ile yapılmıştır. Arazi zemininde planlanan noktalara demir borular çakılıp işaretlenmek suretiyle 33 poligon noktası atılmıştır. İlk poligon noktası yapının güney cephesinde bulunan erkekler giriş kapısının karşısında bir noktaya atılarak, bu noktanın X-Y-Z koordinatları belirlenmiştir.

Poligonlar birbirlerine P0 poligonu referans alınarak, jalon yardımı ile bağlanmıştır. Yapı cephesinde bulunan detayları ve poligon noktalarını görebilecek yerler ölçüme başlamadan önce planlanmıştır. Rölöve çizimine altlık oluşturacak noktalar lokal koordinat sisteminde x

ekseni yapı cephesine paralel olacak şekilde ölçülmüştür. Ölçümlerden elde edilen kordinatlı noktalar ile mimari elemanların boyutları belirlenmiştir. Ölçümler sonucu elde edilen noktalar netcad programına aktararak birleştirilmiştir. Ardından bu program aracılığıyla otocad 2010 formatına dönüştürülmüştür. Ölçüm saat ibresi yönünde sürekli okuma metodu ile yapılmıştır. Son okunan nokta ile ilk nokta bağlanmıştır. Kroki üzerindeki çizime okunan noktalar işlenmiştir. Fotogrametrik yöntemde Agisoft photoscan programı kullanılmıştır. Bu yöntemde dış ve iç mekan duvar yüzeylerinin ölçekli ortofotoları çıkarılmıştır. İlk olarak projenin ölçeklenmesinde kullanılan 8x8 cm ebatlarında hedef nokta belirteçlerinin (Resim 4.1) yapıştırılacağı yerler tespit edilerek nerelere yerleştirileceğine ilişkin çekim planı oluşturulmuştur. Belirteçler yapıya zarar vermeyecek şekilde belirli aralıklarda (3-4m arası) yapı yüzeylerinde belirlenen noktalara yapıştırılmıştır (Resim 4.2). Ardından daha fazla alanın ve hedef noktanın görülmesi amacıyla Nikon D90 cihazının odak uzaklığı 12mm olan geniş açılı lens ayarında fotoğraflar çekilmiştir. Resimler yapı cephesine güneşin dik açılarla geldiği ve daha fazla ışığın olduğu öğle saatlerinde çekilerek daha net fotoğraflar elde edilmiştir (Şekil 4.3). Fotoğraflar farklı uzaklıklardan ve çok miktarda çekilerek yüksek oranda birbirlerine bindirme sağlanmış ve minimum bindirme oranı % 80 civarında tutulmuştur.

Bu şekilde yapıya ait 4,288 x 2,848 piksel büyüklüğünde fotoğraflar elde edilmiştir. Bu fotoğraflar, agisoft photoscan programına yüklenerek, şekil 4.3 de gördüğümüz şekilde ölçekli ortofotolar¹ ve nokta bulutu elde edilmiştir.

Şekil 4.1. Fotoğraf çekim noktaları

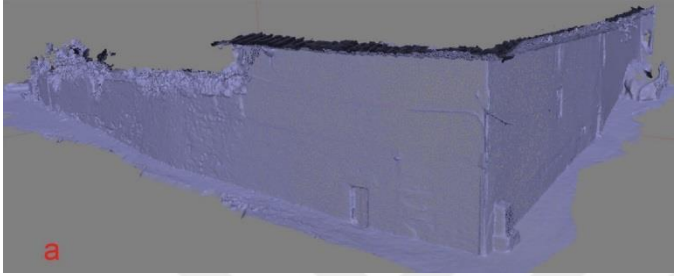

Şekil 4.2. Hedef nokta belirteci

¹ Ortofoto: Resimlerdeki eğiklik etkileri ve yükseklik farklarından ileri gelen hataların giderilmesi ile elde edilen ortofoto görüntüler üzerine eş yükselti eğrileri, yükseklik bilgileri, harita kenar bilgileri de eklenmek suretiyle elde edilen, ortofoto görüntü parçacıklarının birleştirilmesiyle standart veya rastgele ölçeklerde üretilen foto haritadır(43).

Şekil 4.3. Üç boyutlu model

Şekil 4.4. Katı model

4.1.2. Grafik belgeleme çizimleri

Grafik belgeleme çizimleri (plân, kesit, cephe ve detaylar) Autocad 2010 programında, arazi çalışmasında elde edilen verilerin bilgisayar ortamına aktarılmasıyla bir aylık sürede hazırlanmıştır(Ek-1. Şekil 1.1- 1.19).

4.2. Yapının Tanımlanması

Bu bölümde yapının genel tanımlama, dış tanımlama ve iç tanımlama başlıkları altında tanımsal analizi yapılmıştır. Genel tanımlamada; yapının mevcut durumu, konumu, yakın çevresi, çevre ile olan ilişkisi, arsaya yerleşimi, kütle özellikleri ve fonksiyonu, toplam alanı, boyutları ve malzemesi ele alınmıştır.

Dış tanımlamada; yapının güney, doğu ve batı cepheleri anlatılmıştır. Cephe elemanlarının boyut, malzeme, strüktürel sorun, özgünlük durumu tablolarla incelenmiştir. Çizim ve fotoğraflarla tüm elemanlara referans verilmiştir.

İç tanımlamada; Mekânın tüm duvarları saat ibresi yönünde numaralandırılmıştır. Tüm plân elemanları isimlendirilmiş ve kodlanmıştır. Plan elemanları, içerlerindeki mimari elemanlar, döşeme ve örtüler incelenmiştir. Bu bilgiler her mekân için oluşturulan tablolara işlenmiştir.

4.2.1. Genel tanımlama

Mustafa Ağa Hamamı, Tokat ili merkezinde, tarihi ticaret merkezi içinde Sulu Sokak Mahallesi'nde 225 ada 1 numaralı parselde konumlanmaktadır. Kuzey ve doğu yönünde Halit Sokak ile çevrili olan hamamın güneyinde Takyeciler Camii bulunmaktadır. Tarihi yapının yakın civarında bölgenin önemli yapılarından Deveci Han, Arastalı Bedesten, Yağlıbasan Medrese'si, Sultan Hamam'ı ve Paşa Hamam'ı bulunmaktadır. Yapı günümüzde metruk olup, kullanılmamaktadır.

Mustafa Ağa Hamamı'nın yapım tarihi, mimarı ve banisi ile ilgili kesin bir bilgi olmadığı gibi, kitabesi de günümüze ulaşmamıştır. Eravşar, hamamın isminin, Vakıflar Genel Müdürlüğünde kayıtlı Ahi Paşa namıyla bilinen Mehmedî Muhiddin Vakfı'na ait, 12 Ramazan 765 (Miladi 1364) tarihli vakfiyede, vakfın gelirleri arasında geçtiği bilgisini vermektedir [11]. Hamamın mülkiyeti günümüzde vakfın varislerine aittir.

Hamam, erkek ve kadın kısımları ayrı, çifte hamam olarak inşa edilmiştir. Plan olarak simetrik bir özellik gösteren yapı 36x25 m ölçülerinde olup düzgün olmayan dörtgen şeklinde doğu-batı aksında konumlanmıştır. Güney bölümü erkekler, kuzey bölümü kadınlar hamamı şeklindedir. Erkekler bölümünde soyunmalık, ılıklik, ılıklik halveti, helâ, sıcaklık mekânları yer almaktadır. Kadınlar bölümünde ise sonradan ekleme giriş mekânı, soyunmalık, ılıklik, ılıklik halveti, helâ, sıcaklık mekânları bulunmaktadır. Hamamın batısında su depoları ve külhan bölümü yer almaktadır. Mahremiyet düşüncesi ile erkekler hamamı girişi güney yönde sokağa açılırken, kadınlar hamamı girişi doğu yönde bulunan ara sokağa açılmaktadır. Erkekler ve Kadınlar bölümü girişleri zaman içerisinde yol kotunun yükselmesi ile bir metre alt kotta kalmışlardır.

Hamamın sonradan yapılan soyunmalık-ılıklik kısımlarının üst örtüsü içten sekizgen kırilangıç kubbe olup, günümüzde mevcuttur. Ahşap kubbe konstrüksiyonu dışarıdan kırma çatı ile kapatılmıştır. Çatı günümüzde alaturka ve marsilya kiremit ile kaplıdır. ılıklik ve sıcaklık bölümlerinin üzeri kubbe ve tonoz çatı ile kapatılmıştır.

Külhan bölümü yapının batı cephesinin ortasında üst örtüsü kemerli tonoz biçiminde kırmızı tuğla malzemeye inşa edilmiştir. Külhan bölümünün kuzeyinde içine girilemeyen bir bölüm bulunmaktadır.

Hamamın duvarları yığma teknikle moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Duvar kalınlıkları 75-150 santimetre arasında değişmektedir.

Hamamda önemli strüktürel problemler bulunmaktadır. Duvarlarda çatlaklar, malzeme bozulmaları ve kayıpları görülmektedir. Hatalı onarımlar, değişen ve yok olan elemanlar, yapının üst örtüsü üzerindeki bitki oluşumu vb. nedenlerle yapı bugün kullanılmaz haldedir.

Zaman içerisinde geçirdiği tamiratlarla özellikle giriş ve soğukluk bölümlerinin orjinalliği bozulmuştur. Fakat ılıklik ve sıcaklık bölümleri özgünlüğünü korumaktadır.

Hamamda eyvanlarda ve halvetlerde mermerden yapılmış bitki süslemeli kurnalar bulunmaktadır. Erkekler soyunmalık bölümünün sekizgen örtü kasnağının küçük bir kısmında bezeme tespit edilmiştir.

4.2.2. Dış tanımlama

Yapının dış tanımlamasında sırayla güney cephesi, batı cephesi, doğu cephesi ele alınmıştır.

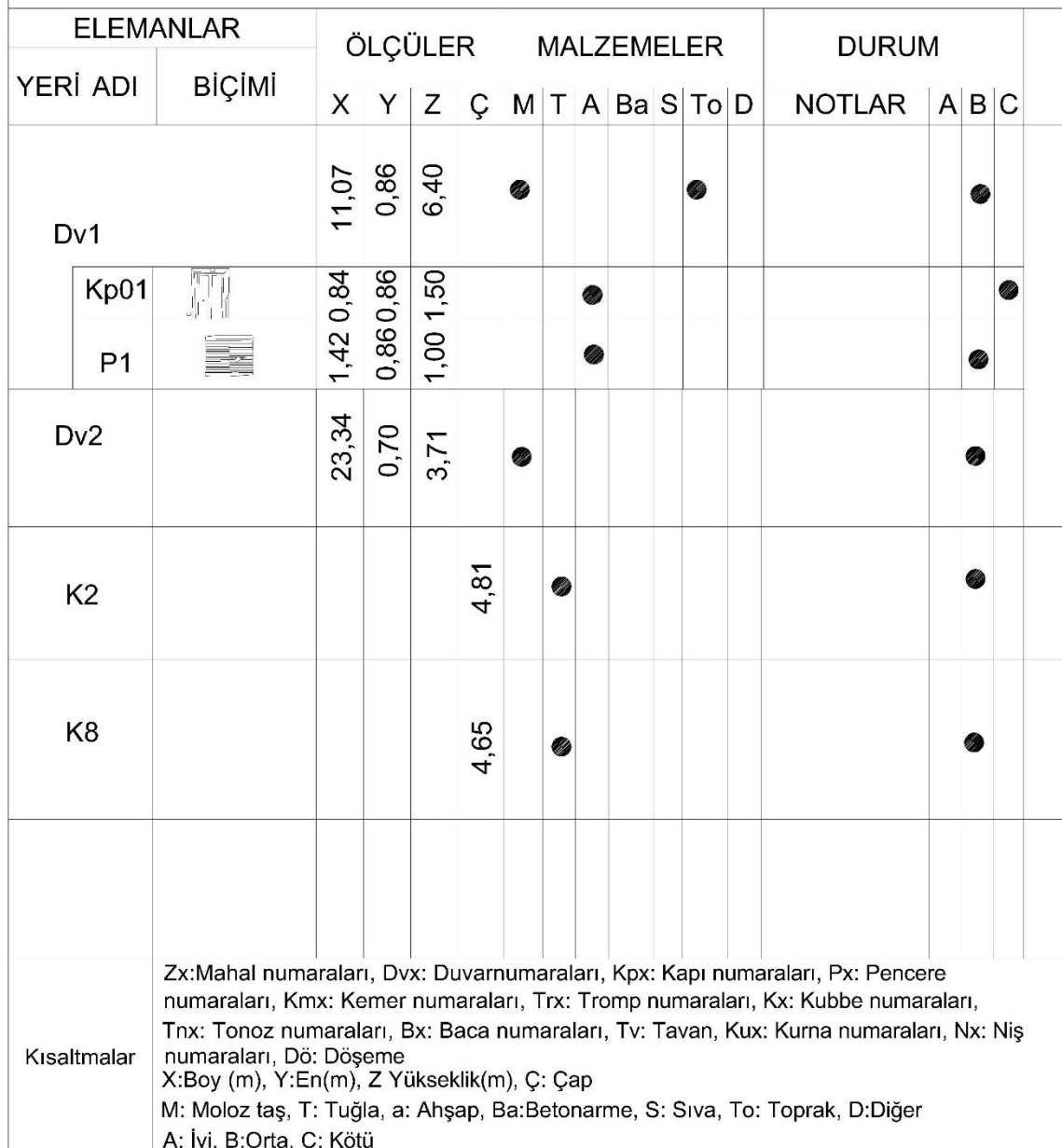
Güney cephesi

Güney cephe hamamın ön cephesi olup, erkekler bölümü girişi bu cephe üzerindedir. Cephenin toplam uzunluğu 34,41 m'dir Bu cephede soyunmalık (Z01), helâ (Z02), halvet (Z05), halvet (Z07) ve birinci eyvan (Z06-a) mekânlarının güney duvarları bulunmaktadır.

Soyunmalık bölümü güney duvarında, Kp1 poz numaralı erkekler giriş kapısı ile P1 poz numaralı dikdörtgen biçimli ahşap pencere yer almaktadır. Zaman içerisinde yol kotunun yükselmesi ile giriş kapısı alt kotta kalmıştır. Soyunmalık (Z01), helâ (Z02) mekânlarının güney cepheleri ile helâ (Z02), halvet (Z07), eyvan (Z06-a) mekânlarının güney cepheleri birbirlerine açılı bir şekilde konumlanmıştır (Ek-1).

Yol kotunun seviyesi doğu ucundan batı ucuna doğru artmaktadır. Yol kotu batı ucunda, doğu ucuna göre 0,80 m daha yüksektedir (Çizelge 4.1).

Erkekler hamamı soyunmalık mekânının güney duvarının uzunluğu 11,07 m'dir. Bu duvar ahşap karkas sistem ile kargir sistem beraber kullanılarak yapılmıştır. Bu kısmın üstü kırma çatı ile örtülüdür. Saçak üst kotu (0,00 kotuna göre) +5,85 m. seviyesindedir. Çatı alaturka kiremit ile kaplıdır.

Erkekler hamamının soyunmalık mekânının güney duvarının batısında ise helâ (Z02), halvet (Z05), halvet (Z07) ve birinci eyvan (Z06-a) mekânlarının güney duvarları bulunmaktadır. Bu duvarların toplam uzunluğu 23,34 m olup, yığma teknikle moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Bu kargir duvarların soyunmalığa bitişik olan duvarın üst kotu (0,00 kotuna göre) +4,02 m'dir. Bu kot cephenin batı ucunda +1,35 seviyesine kadar düşmektedir.

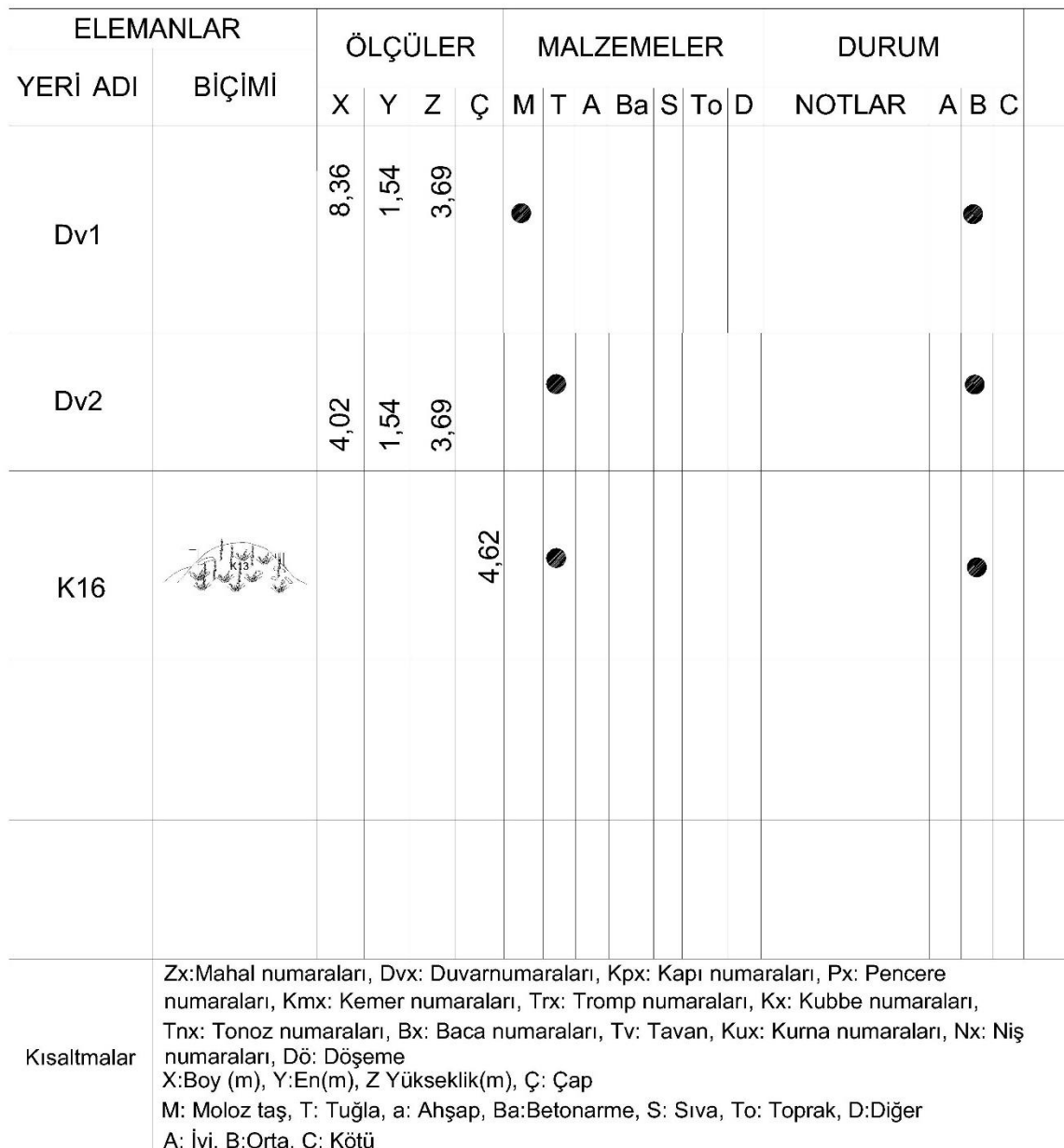
Harçlarında dökülmeler görülen duvarların özgün sıvası yok olmuştur (EK-3 Resim 3.4). Taş duvarlarda aşınma ile birlikte kayıplar gözlenmektedir. Çatı üzerinde ve duvarların boşalan taş malzeme aralarında bitkilenme görülmektedir.

Batı cephesi

Batı cephesinde külhan bölümü ve su deposunun batı duvarları bulunmaktadır. Cephenin toplam uzunluğu 12,38 m dir. Zemin kotu güneyde (0,00 kotuna göre) +0,84 m seviyesinde iken kuzey de -2,50 seviyesine kadar düşmektedir.

Külhan bölümü batı cephesinin kuzeyinde bulunmaktadır. Su deposunun batı duvarından 60 cm önde olan külhan duvarının cephe uzunluğu 4,02 m. dir. Üst örtüsü kemerli tonoz biçiminde kırmızı tuğla malzemeye inşa edilmiştir. Kırmızı tuğla malzeme ile inşa edilen baca (0,00 kotuna göre) +2,97 m seviyesinden, +5,47 seviyesine kadar yükselmektedir. Bu bacanın üst kısmında sac malzemeli sonradan eklenen bir baca daha bulunmaktadır. Külhan bölümünün tuğlalarında aşınma ve kayıplar, sıva ve harçlarında dökülmeler görülmektedir. Cephe yüzeyinde sonradan eklenen su boruları bulunmaktadır. Ayrıca külhan bölümünün kuzeyinde içine girilemeyen bir bölüm yer alır (Çizelge 4.2).

Sıcak su deposunun batı duvarı 8,36 m uzunluğundadır. Üst kotu ortalama (0,00 kotuna göre) +3,56 m civarındadır. Cephe duvarının büyük kısmı yol kotunun yükselmesi nedeni ile toprak altında kalmıştır. Duvarın orta kısmında 10 cm çapında terracotta malzemeli bir delik ve bu deliğin kuzeyinde külhana kadar uzanan metal bir boru yer almaktadır. Duvarın güneyinde dikdörtgen şeklinde 2x3 m ebatlarında betonarme bir yüzey bulunmaktadır.

Taş duvarlarda aşınma ile birlikte kayıplar gözlenen duvarın özgün sıvası yok olmuştur. Duvar harçlarında dökülmeler görülmektedir. Dam üzerinde ve duvarın boşalan taş malzeme aralarında bitkilenme görülmektedir (EK-3 Resim 3.6).

Doğu cephesi

Doğu cephe hamamın doğusunda bulunan, Halit Sokağı'na bakan yan cephesidir. Cephenin toplam uzunluğu 20,26 m'dir. Bu cephede erkek soyunmalık (Z01), kadınlar giriş (Z10) ve kadınlar soyunmalık (Z12) mekânlarının doğu duvarları bulunmaktadır. Erkekler soyunmalık bölümü güney duvarında (P3) poz numaralı dikdörtgen biçimli ahşap pencere, (P4) poz numaralı dikdörtgen biçimli ahşap pencere, kadınlar giriş mekanı (Z16) doğu duvarında (Kp12) poz numaralı kadınlar giriş kapısı, kadınlar soyunmalık mekanı (Z12) doğu duvarında (P5) poz numaralı dikdörtgen biçimli ahşap pencere yer almaktadır. (P3), (P4), (P5) poz numaralı pencereler sırasıyla 0,77x1,23 m, 0,75x1,23 m, 0,98x1,25 m ebatlarında olup, (P3), (P4) poz numaralı pencere önlerinde demir parmaklıklar mevcuttur. (Kp12) poz numaralı kadınlar hamamı giriş kapısı 0,80x1,15m ebatlarındadır.

Yol kotunun seviyesi güney ucundan kuzey ucuna doğru artmaktadır. Yol kotu kuzey ucunda, güney ucuna göre 2,92 m daha yüksektir. Kadınlar bölümü girişi bu cephe üzerinde bulunmaktadır (Çizelge 4.3).

Zaman içerisinde yol kotunun yükselmesi ile giriş kapısının bir kısmı toprak altında kalmıştır. Bu sebeple kapı işlevini kaybetmiştir. Erkekler soyunmalık (Z01) mekanının doğu duvarı ile kadınlar giriş (Z10), kadınlar soyunmalık (Z12) mekânlarının doğu duvarları birbirlerine açılı bir şekilde konumlanmıştır.

Cephenin güneyinde bulunan erkekler soyunmalık mekanının üzeri ve cephenin kuzeyinde bulunan kadınlar soyunmalık mekânlarının üzeri iki ayrı kırma çatı ile örtülüdür. Saçak üst kotu (0,00 kotuna göre) +5,85 m dir. Güneyde bulunan çatı alaturka kiremit, kuzeyde bulunan çatı marsilya kiremit ile kaplıdır.

Duvarlar özgün olmayıp, ahşap karkas sistemle, kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmişlerdir. Duvarların sıva ve boyalarında dökülmeler mevcuttur. Duvarın güney ucunda yer seviyesinde sonradan eklenen telefon santral kutusu bulunmaktadır (Ek-3 Resim 3.1).

The architectural drawing shows the interior of the Karaman Kona, a two-story building. The ground floor features two rooms, K09 and K10, separated by a central corridor. Room K09 is on the left, and Room K10 is on the right. Both rooms have a vaulted ceiling. The drawing includes details of the doors (Dv1, Dv2) and windows (P3, P4, P5). A scale bar is located at the bottom right of the drawing.

4.2.3. İç tanımlama

Yapının iç tanımlaması, mekânlar numarandırılarak sıraya göre yapılmıştır. Plan elemanları, barındırdıkları mimari elemanların malzeme, boyut ve strüktürel sorunları ile birlikte incelenmiş ve tablolar oluşturulmuştur.

Z01 erkekler soyunmalık mekânı

Taban alanı 96 m² olan soyunmalık mekânı, kuzeye doğru gittikçe daralan, dikdörtgene yakın bir plana sahiptir (Çizelge 4.4). Güneyinde ve doğusunda Halit Sokağı, Batısında Z03 ılıkılık, Z02 helâ, Z04 halvet, kuzeyinde Z10 kadınlar giriş, Z11 havlu kurutma mekânları bulunmaktadır. Mekânın dört yöndeki duvarlarında beton ve ahşap malzeme kullanılarak sonradan eklenen soyunma kabinleri . Güney duvarı üzerinde, duvarın doğu kısmında 0,84x1,50 m ebatlarındaki (Kp1) poz numaralı giriş kapısı, dikdörtgen forma sahip zeminden yüksekliği 1,46 m olan, 1,05x1,31 m ebatlarındaki (P1) poz numaralı pencere ve kapının hemen üzerinde sonradan açılan bir baca deliği yer almaktadır. Batı duvarı üzerinde, duvarın güneyinde kemerli (Kp03) poz numaralı kapı ve kırlangıç çatının batı kasnak duvarı üzerinde beşik kemerli (P2) poz numaralı pencere yer almaktadır. Boyutları 0,46x1,28 m olan (Kp2) poz numaralı kapı Z03 ılıkılık bölümüne geçişi sağlamaktadır. Batı duvarının hemen üstünden başlayan ahşap beşik kemerli (P2) poz numaralı pencere 1,00x1,28 m ebatlarındadır. Kuzey duvarı üzerinde, duvarın batısında, kabin 12 içersinde sonradan açılan (Kp3) poz numaralı basık kemerli bir kapı bulunmaktadır. Bu kapı havluluk mekânına geçişi sağlamaktadır.

Doğu duvarı üzerinde iki adet pencere bulunmaktadır. Duvarın orta seviyesinde bulunan ve yerden yüksekliği 4,20 m olan pencere (P3) dikdörtgene yakın bir formda olup 1,00x1,28 m ebatlarındadır. (P3) pencerenin üst kısmında, ahşap kırlangıç çatının doğu kasnak duvarı üzerinde bulunan beşik kemerli pencere (P4) ise 0,75x1,23 m boyutlarında olup içten dışa doğru daralan bir yapıya sahiptir. Soyunmalık bölümüne, güney cephenin doğusunda bulunan (Kp1) ahşap bir kapıdan geçilerek girilmektedir. Bu bölümün kotu zamanla yol kotunun altında kalmıştır. Bu sebeple soyunmalık bölümüne dört basamaklı bir merdiven ile 1 metre inilerek girilmektedir. Üst örtüsü içten sekizgen ahşap kırlangıç kubbe biçimindedir. Bağdadi kubbeye geçiş türk üçgeni biçiminde ahşap geçiş elemanları ile sağlanmıştır. Ahşap kubbe konstrüksiyonu dışarıdan kırma çatı ile kapatılmıştır. Çatısının bir kısmı çökmüş, yağmur, kar, fırtına vb. doğa etkileri ile bu kısma çöp, toprak, atık malzemeler dolmuştur. Çatının üstünde ahşap sekizgen aydınlık feneri ve ahşap çatının doğu-batı kasnak duvarları üzerlerinde bulunan iki pencere ile mekân aydınlatılmaktadır.

ELEMANLAR		ÖLÇÜLER				MALZEMELER								DURUM			
YERİ ADI	BİÇİMİ					M	T	A	Ba	S	To	D	NOTLAR	A	B	C	
Dv1		9,64	0,86	5,94		●		●		●					●		
	Kp01	1,05	0,86	1,50				●							●		
	P1	1,05	0,86	1,50				●							●		
Dv2		9,40	1,12	7,67		●				●					●		
	Kp03	0,46	0,04	1,28											●		
	P2	1,00	0,75	1,28				●							●		
Dv3		8,32	0,95	5,93		●				●					●		
Dv4		10,92	0,75	1,53		●		●		●					●		
	P3	1,00	0,75	1,28				●							●		
	P4	0,75	0,75	1,23				●							●		

Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme

X: Boy (m), Y: En (m), Z: Yükseklik (m), Ç: Çap

M: Moloz taş, T: Tuğla, a: Ahşap, Ba: Betonarme, S: Siva, To: Toprak, D: Diğer

A: İvi, B: Orta, C: Kötü

Kısaltmalar

Çizelge 4.4. (devam) Yapı iç tanımlama tablosu-Z01 erkekler soyunmalık mekanı

[illegible]

Mekânın zemin yüzeyi moloz ve çöple kaplı olup, bir kısmı temizlenmek suretiyle, döşemesinde mozaik beton tespit edilmiştir. Zemin yüzeyi Z03 ılıkılık mekânına doğru eğimlidir. Mekânın ortasında, aydınlık fenerinin altına isabet eden bir noktada, onikigen prizma şeklinde mermer su havuzu bulunmaktadır. Havuz sonradan sıva ile kaplanmış olup orjinaldir. Bölümün doğusunda bulunan, güney duvarına bitişik bir merdivenle mahvil görünümlü ikinci bir kata çıkılmaktadır.

Tek kattan oluşan mekânın güney ve doğu duvarları ahşap karkas kerpiç dolgu sistemde sonradan yapılmıştır. Kuzey ve batı duvarları ise yığma moloz taştan inşa edilmiş olup özgündür. Doğru duvarında sıva kaybı ve öne doğru eğilme gözlemlenmektedir. Kuzey duvarı hasarlı olup üst kısımları yıkılmıştır.

Z03 ılıkılık mekânı ve Z02 helâ mekânı

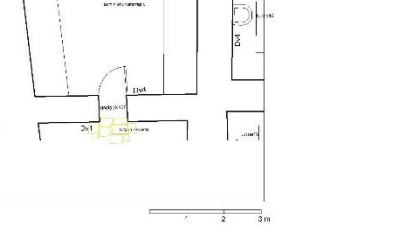
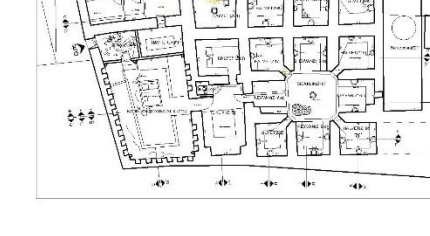
Bu mekân doğuda Z01 soyunmalığa, güneyde Halit Sokağı'na, batıda Z05 sıcaklık köşe halvetine ve Z06-d sıcaklık doğu eyvanına, kuzeyde Z04 tıraşlık mekânına bitişiktir (Çizelge 4.5). Taban alanı 40 m² olan birim kuzeye doğru giderek daralan, yamuk şeklinde bir plana sahiptir. Güneyinde sonradan eklenen 2,35 m yüksekliğinde beton malzeme sıvalı duvarla mekân ikiye ayrılmıştır. Doğru duvarında (Kp3) poz numaralı 0,70x1,68 m ebatlarında kemerli kapı, güney duvarında ikiye ayrılmış 1,56 m x 1,23 m ebatlarında sivri kemerli (n1) poz numaralı duvar nişi, 1,20x1,12 m ebatlarında kemerli (n2) poz numaralı duvar nişi yer almaktadır. Batı duvarında (Kp07) poz numaralı 0,86 m x 1,60 m ebatlarında kemerli kapı, (n4) poz numaralı duvar nişi, kuzey duvarında ılıkılık halveti bölümüne geçişi sağlayan 0,75x1,90 m ebatlarında (Kp06) poz numaralı kapı bulunmaktadır. Helâ bölümünün duvarları zemin seviyesinden 0,72 m yüksekliğinde fayans ile bu seviyeden üstü özgün sıva üzeri boya şeklinde kaplıdır. Helâ bölümünün doğu duvarında ve batı duvarında ikişer adet kabin bulunmaktadır.

Z03 ılıkılık mekânına, güney cephenin doğusunda bulunan (Kp03) poz numaralı kapı ile Z01 soyunmalık mekânından geçilerek, girilmektedir. Üst örtüsü güneyinde pandantiflere oturan kubbe şeklinde, kuzeyinde ise beşik tonozludur. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal düzenle sıralanan birinci sırada dairesel altı küçük ışıklık, ikinci sırada dairesel altı küçük ışıklık olmak üzere toplam oniki küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin güney ve batısında silme seviyesinin hemen üzerinde iki adet kemerli aydınlatma penceresi

ile bölüme daha fazla ışık alınmıştır. Kubbede kabarma, soyulma ve çatlaklar gözlemlenmektedir.

Zemin sonradan çimento esaslı malzeme ile kaplanmıştır. Mekânın doğu, batı duvarları önünde karşılıklı sekiler bulunmaktadır. Sekiler ve zemin döşemesi çimento esaslı malzemeye kaplanmıştır. Döşemede atık su kanalına doğru hafif bir eğim bulunmaktadır. Bu eğim vasıtasıyla toplanan sular buradan Z02 helâ biriminin döşemesinin altına geçerek yapıdan uzaklaştırılmaktadır. Tuğla ve moloz taş malzeme kullanılarak örülen duvarlar, sıvalı ve boyalıdır.

ELEMANLAR		ÖLÇÜLER				MALZEMELER							DURUM			
YERİ ADI	BİÇİMİ	X	Y	Z	Ç	M	T	A	Ba	S	To	D	NOTLAR	A	B	C
		Dv1		5,78	1,12	4,37		●				●				
Kp03		0,70	1,12	1,68										●		
Dv2		4,88	0,20	2,24		●				●				●		
Kp04		0,88	0,20	1,90												
Dv3		5,90	0,94	4,37		●				●				●		
Kp07		0,86	0,94	1,60											●	
Dv4		3,29	0,70	4,44		●				●				●		
Kp06		0,74	0,70	1,55		●				●				●		

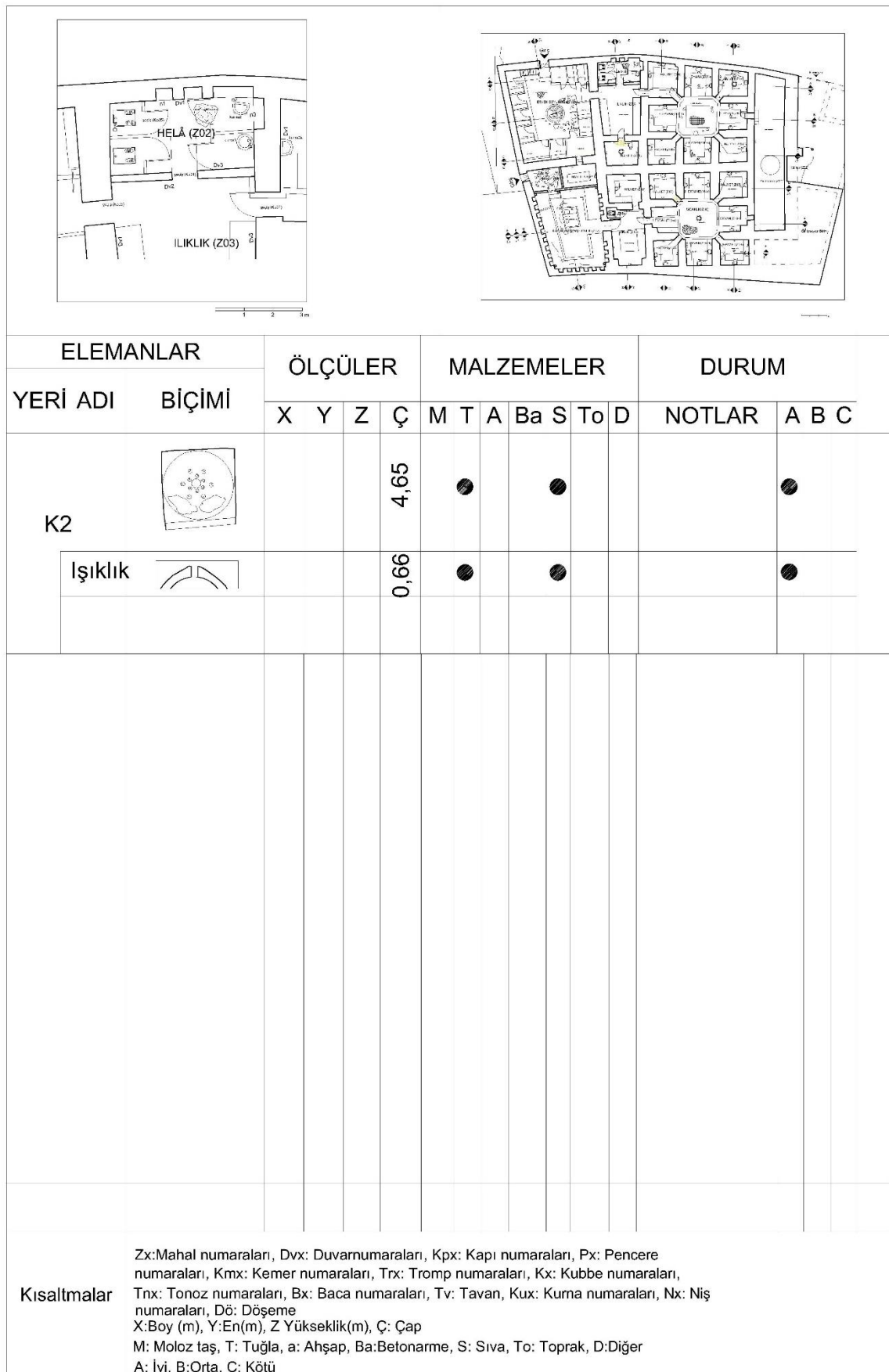
Kısaltmalar

Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme

X: Boy (m), Y: En(m), Z Yükseklik(m), Ç: Çap

M: Moloz taş, T: Tuğla, a: Ahşap, Ba: Betonarme, S: Sıva, To: Toprak, D: Diğer

A: İyi, B: Orta, C: Kötü

Z04 ılıkılık halvet mekânı

Güneyinde Z03 ılıkılık, batısında Z09 halvet, kuzeyinde Z13 halvet, doğusunda Z01 erkek soyunmalık mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 10 m² olan Z04 halvet mekânı, kuzey yönünde daralan kareye yakın bir plana sahiptir (Çizelge 4.7).

Güney duvarının ortasında 0,74x1,55 m ebatlarında sivri kemerli bir kapı, dört yönde duvarların üzerinde köşe üçgenleri ile aynı seviyede 0,46x0,1,28 m ebatlarında (n8), (n8-a), (n8-c), (n8-d) dört duvar nişi yer almaktadır.

Mekânın üst örtüsü yarım küre biçimli kubbe şeklindedir. Kubbeye geçişte köşe üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ılıkılık etrafında radyal düzenle sıralanan dairesel altı küçük ılıkılık bulunmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Zemin değişken boyutta sarımsı mermer taşlar ile kaplı olup orjinaldir. Zemin yüzeyi güney yönünde eğimlidir. Mekânın ortasında taşınarak buraya konduğu anlaşılan mermer su havuzu ve havuzun hemen yanında bir mermer kurna bulunmaktadır. Kurna üzerinde yaprak motifli süsleme bulunmaktadır.

ELEMANLAR		ÖLÇÜLER				MALZEMELER								DURUM			
YERİ ADI	BİÇİMİ	X	Y	Z	Ç	M	T	A	Ba	S	To	D	NOTLAR	A	B	C	
Dv1		4,01	0,70	3,60		●				●					●		
Kp06		0,74	0,70	1,55		●				●					●		
n8		0,46	0,04	1,28						●					●		
Dv2		2,76	1,12	3,60		●				●					●		
n8-a		0,46	0,04	1,28						●					●		
Dv3		2,76	1,05	3,60		●				●					●		
n8-b						●				●					●		
Dv4		2,76	1,24	3,60		●				●					●		
n8-c		0,46	0,04	1,28						●					●		
K7					2,75	●				●					●		

Kısaltmalar

Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmz: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme
X: Boy (m), Y: En (m), Z: Yükseklik (m), Ç: Çap
M: Moloz taş, T: Tuğla, a: Ahşap, Ba: Betonarme, S: Sıva, To: Toprak, D: Diğer
A: İvi, B: Orta, C: Kötü

Z06 erkekler sıcaklık mekânı

Ana akslara yerleştirilmiş dört eyvanlı köşe halvetli plan tipindedir. Güneyinde Halit Sokağı, batısında Z21 su deposu, kuzeyinde Z16 kadınlar sıcaklık, doğusunda Z03 ılıkılık, Z02 helâ, Z04 halvet mekânları bulunmaktadır.

Sıcaklık mekânının merkezinde kare planlı Z06 sıcaklık merkez mekanı bulunmaktadır. Ana akslarda dikdörtgen planlı Z06-a, Z06-b, Z06-c, Z0-d eyvanları ve köşelerde kare planlı Z05, Z07, Z08, Z09 halvet hücreleri yer almaktadır. Bu mekânlar aşağıda detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Z06 erkekler sıcaklık merkez mekânı

Taban alanı 10 m² olan Z06 erkekler sıcaklık merkezi mekânı kareye yakın planlıdır. Mekânın köşelerinde 1m ebatlarında, üzerinde halvetlere geçiş kapılarının bulunduğu köşe duvarları bulunmaktadır.

Güney doğu köşe duvarında Z05 halvet mekânına, kuzey batı duvarında Z08 halvet mekânına, güney batı duvarında Z06 halvet mekânına, kuzey doğu duvarında Z07 halvet mekânına geçişi sağlayan sivri kemerli dört kapı bulunmaktadır. Köşe kapılarının hemen üzerinde 0,78x0,52 ebatlarında beşik kemerli dört adet niş bulunmaktadır.

Mekânın üst örtüsü kubbe biçimindedir. Kare mekândan kubbeye geçiş ortalarında üçgen şekiller bulunan pendentiflerle sağlanmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel sekiz küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin silme seviyesinin hemen üzerinde tonoz kemerleri ve bölüme giriş kapılarının üst kısımlarına denk gelen noktalarda sekiz adet kemerli aydınlatma penceresi ile mekâna daha fazla ışık alınmıştır. Kubbenin yükü kuzey-güney ve doğu-batı yönünde tonozların kemerlerine ve köşelerde bulunan pendentifler vasıtasıyla köşe duvarlarına binmektedir. Kubbede kabarma, soyulma ve çatlaklar gözlemlenmektedir.

Mekânın zemini zamanla biriken toz, toprak ve çöple dolmuş olup, bir kısmı temizlenmek suretiyle, döşemesinde sonradan eklenen mozaik beton tespit edilmiştir. Zemin yüzeyinde

biriken sular, dört yönde köşe duvar hizalarından geçen kanallarda birikerek, Z05 halvet mekânına geçiş sağlayan kapıya doğru belirli bir eğimle akmaktadır. Mekânın merkezinde kareye yakın karo seramik kaplı göbek taşı bulunmaktadır.

Halvetlere geçişlerin bulunduğu köşe duvarları ve bu duvarlar üzerinde bulunan geçiş kapılarının çevresi zemin seviyesinden 0,80 m yüksekliğinde fayans malzeme ile kaplanmıştır. Diğer kısımlar sıvalı ve boyalıdır. Sıva ve boyada dökülmeler ve damdan sızan su nedeniyle renke değişimleri gözlemlenmektedir.

Z05 halvet mekânı

Hamamın Z13 sıcaklık bölümüne bu mekândan geçilmektedir. Güneyinde Halit Sokağı, batısında Z06-a eyvan, doğusunda Z02 helâ, kuzeyinde Z06-d eyvan mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 14 m² olan olan mekân kareye yakın planlıdır. Güney ve batı duvarının kesiştiği noktadan tüteklik bacası geçmektedir (Çizelge 4.8).

Doğu duvarı üzerinde bir kapı, bu kapı üzerinde (n4-b) beşik kemerli bir niş, (ku2-a) mozaik bir kurna ve sonradan eklenen metal borular bulunmaktadır. Duvarın kuzeyinde bulunan beşik kemerli kapı 1,60x0,86 m ebatlarındadır. Kubbe silmesinin hemen altında bulunan (n4-b) duvar nişinin ebatları 0,81x0,56 m şeklindedir. Güney duvarı üzerinde sonradan eklenen (ku2-b) mozaik kurna bulunmaktadır. Batı cephesi üzerinde kubbeye geçiş elemanı seviyesinde üzeri (n4-c) beşik kemerli niş, sonradan eklenen metal kuzey duvarı ile kesiştiği noktada sıcaklık mekânına geçiş kapısı bulunmaktadır. Duvar üzerindeki niş doğu duvarında bulunan nişle aynı ebatlardadır. Boyutları 1,76x0,77 m olan geçiş boşluğuna sonradan metal bir kapı eklenmiştir. Mekanın örtüsü kubbe biçimindedir. Kubbeye geçişte köşe üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ışıklık bulunmaktadır.

Zemin kuzey – doğu yönünde eğimli olup biriken sular Z03 ılıklik mekânına doğru hafif bir eğimle atık su kanalına akmaktadır. Mekanın doğu ve güney duvarları önünde yüksekliği 0,15 m olan sekiler bulunmaktadır.

Duvar yüzeylerinde sıva, boya ve çimento esaslı beton kaplama uygulaması görülmektedir. Doğu ve güney duvarları sekilerin hemen üzerinden başlayan 0,75m yüksekliğinde mozaik betonla kaplanmıştır. Diğer kısımlar sıva ve boyalıdır. Sıva ve boyalda dökülmeler gözlemlenmektedir.

Z07- halvet mekânı

Mekânın güneyinde Halit Sokağı, Batısında Z28 su deposu, kuzeyinde Z06-b eyvan, doğusunda Z06-a eyvan mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 10 m² olan soyunmalık mekânı kareye yakın bir plana sahiptir (Çizelge 4.9).

Kuzey ve Doğu duvarlarının kesiştiği noktada 1,54x0,66 m ebatlarında (Kp09) sivri kemerli bir kapı yer almaktadır. Doğu duvarında orijinal mermer bir kurna (ku5) , ayna taşı, sonradan eklenen metal su boruları, güney duvarında orijinal mermer bir kurna (ku6) , ayna taşı, metal su boruları, batı duvarında orijinal mermer bir kurna (ku7), ayna taşı, metal su boruları bulunmaktadır.

Hamamın en orijinal kısımlarından biri olan mekân kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişte köşe üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Zemin kuzey-doğu yönünde eğimlidir. Yüzeyde biriken sular Z06 sıcaklık bölümünde bulunan atık su kanalına doğru hafif bir eğimle aktarılmıştır. Mekânın doğu, batı ve güney duvarları önünde yüksekliği 0,15 m olan sekiler yer almaktadır. Mekânın ortasında, yarısına kadar zemine gömülmüş, mermer bir su havuzu bulunmaktadır. Havuz orijinal olup çevresi sade süslemelidir.

Güney duvarında bulunan kurnada yaprak motifli süsleme görülmektedir. Diğer kurnalar düz çizgiler şeklinde kabartmalıdır.

Z08 halvet mekânı

Bu mekân doğuda Z06-c eyvan, batıda Z21 su deposu, kuzeyde Z18 halvet, güneyde Z06-b eyvan mekânına bitişiktir. Taban alanı 9 m² olan bu mekân kareye yakın plana sahiptir(Çizelge 4.6). Güney ve doğu duvarlarının kesiştiği noktada 1,56x0,70 m ebatlarında (Kp10) sivri kemerli bir kapı, batı duvarında orijinal mermer bir kurna (ku10) ve ayna taşı bulunmaktadır.

Mekân yarım küre biçimli köşe üçgenleriyle duvara oturan, kubbe ile örtülüdür. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel beş küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Mekânın doğu, batı ve duvarları duvarları önünde yüksekliği 0,15 m olan sekiler yer almaktadır. Zemin güney-doğu yönünde eğimlidir. Yüzeyde biriken sular Z06 erkekler sıcaklık mekânında bulunan atık su kanalına doğru hafif bir eğimle aktarılmaktadır.

Duvar yüzeylerinde niteliksiz sıva ve boya uygulaması görülmektedir. Duvarlar dört yönde sekilerin hemen üzerinden başlayan ortalama 0,75 m yüksekliğinde karo seramik malzeme ile kaplanmıştır. Sıva ve boyalarda soyulma ve dökülmeler gözlemlenmektedir. Duvarlarda sonradan eklenen metal su boruları bulunmaktadır (Çizelge 4.10).

Z09 halvet mekânı

Batısında Z06-c eyvan, kuzeyinde Z17 kadınlar halvet, doğusunda Z04 ılıkılık halvet, güneyinde Z06-d eyvan mekânları bulunmaktadır. Kareye yakın planlı mekânın taban alanı 9 m² dir.

Güney ve batı duvarlarının kesiştiği noktada 1,60x0,67 m ebatlarında (Kp11) sivri kemerli bir kapı bulunmaktadır. Doğu duvarında yarısına kadar gömülü vaziyette, orijinal mermer bir kurna (ku13) , ayna taşı, kuzey duvarında dikdörtgene yakın planlı orijinal mermer bir kurna (ku12) ve üzerinde ayna taşı bulunmaktadır.

Mekân yarım küre biçimli kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişte köşe üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Mekânın doğu ve kuzey duvarları önünde yüksekliği 0,15 m olan sekiler yer almaktadır. Zemin güney-batı yönünde eğimlidir. Yüzeyde biriken sular Z06 sıcaklık bölümünde bulunan atık su kanalına doğru hafif bir eğimle aktarılmaktadır.

Sıvalı ve boyalı duvarlarda soyulma ve dökülmeler gözlemlenmektedir. Duvarlar dört yönde sekilerin hemen üzerinden başlayan ortalama 0,78 m yüksekliğinde karo seramik ile kaplanmıştır. Mekânın doğu ve kuzey duvarlarında sonradan eklenen metal su boruları bulunmaktadır (Çizelge 4.11).

Z11 havlu kurutma mekânı

Doğusunda Z14 kadınlar giriş, güneyinde erkekler soyunmalık, batısında Z04-Z13 halvet, kuzeyinde Z12 kadınlar soyunmalık mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 10 m² olan bu mekân dikdörtgen planlıdır.

Güney duvarının batı kısmında (Kp2) poz numaralı bir kapı, batı duvarın üstünde bir seviyede (p8) poz numaralı dikdörtgen küçük bir pencere bulunmaktadır. (Kp2) poz numaralı kapı 1,74x0,85 m ebatlarında olup beşik kemerlidir.

Z15 havlu kurutma mekânının zemin kotu erkekler soyunmalık mekânının zemin kotundan 0,80 m yüksektir. Bu sebeple mekâna erkekler soyunmalık mekânından üç basamak çıkılarak geçilmektedir.

Mekânın üstü erkek ve kadın soyunmalık mekânlarının kırma çatıları ile örtülüdür.

Mekânın zemin yüzeyi toprak kaplıdır. Zeminin ortasında 1,74x0,85 m. ebatlarında 0,85 m derinliğinde dikdörtgen bir boşluk bulunmaktadır. Boşluğun üzerinde özgün olmayan ahşap havlu askılığı yer almaktadır.

Tek kattan oluşan yapının güney, batı duvarları yığma moloz taştan inşa edilmiş olup orjinaldir. Duvarlarda sıva kaybı üst seviyesinde yıkılmalar meydana gelmiştir. Kuzey ve batı duvarları sonradan eklenmiş tuğla malzeme ile yığma ve ahşap karkas arası kerpiç sistemde yapılmıştır. Bu duvarlarda sıva ve boya kaybı gözlemlenmektedir. Batı duvarında soyunmalık nişleri ile aynı hizada ve benzer boyutlarda niş izleri mevcuttur.

Erkekler bölümü Z06-a, Z06-b, Z06-c, Z06-d eyvanları

Eyvanlar sıcaklık mekânının ana akslarına yerleştirilmiştir. Sırasıyla Z06-a güney eyvanı 11 m², Z06-b batı eyvanı 10m², Z06-c kuzey eyvanı 10m², Z0-d doğu eyvanı 10m² taban alanlarına sahiplerdir. Batı eyvanının batı duvarı üzerinde sıcak su deposuna açılan 0,56x0,82 ebatlarında (P5) kontrol penceresi bulunmaktadır. Zeminden yüksekliği 2 m olan bu pencereye ulaşım iki basamak ve duvara monte edilen küçük demir basamak ile sağlanmaktadır (Çizelge 4.12).

Eyvanların üzeri sivri kemerli tonozla örtülüdür. Tonozların ortalarında birer adet ışıklık bulunmaktadır. Zemin toprak ile kaplıdır. Z06-a güney eyvanı ve Z06-b batı eyvanlarının ortasında merkezinde su deliği bulunan özgün küçük şadırvanlar (ş2), (ş2-a) bulunmaktadır. Eyvanların üç tarafı ortalama 0,16 m yüksekliğinde sekilerle çevrilidir. Sekilerin üzerlerinde bir kısmı özgün, bir kısmı mozaik beton malzeme ile sonradan eklenen kurnalar bulunmaktadır. Güney eyvanının güney duvarında (ku4), batı eyvanının kuzey ve güney duvarında bulunan (ku9), (ku8) kurnalar özgün olup üzerlerinde süslemeler bulunmaktadır.

Z14 kadınlar giriş mekânı

Kadınlar hamamına giriş kapısı hamamın doğu cephesinin güneyinde bulunmaktadır.

Doğusunda Halit Sokağı, güneyinde Z01 erkekler soyunmalık, batısında Z11 havluluk, kuzeyinde Z12 kadınlar soyunmalık mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 9 m² olan olan mekân dikdörtgen planlıdır.

Doğu duvarının güney kısmında (Kp12) poz numaralı giriş kapısı, batı duvarının ortasında (p8) poz numaralı dikdörtgen küçük bir pencere, kuzey duvarı üzerinde (Kp13) poz numaralı kadınlar soyunmalık mekânına geçişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır. (Kp12) poz numaralı giriş kapısı dikdörtgen forma sahip olup, 1,40 x 0,55 m ebatlarındadır. (p8) poz numaralı dikdörtgen küçük pencere 0,77 x 0,55 m ebatlarındadır. (Kp13) poz numaralı dikdörtgen kapı 1,74x0,85 m ebatlarındadır.

Z10 kadınlar giriş mekânına sonradan yapılmış Halit Sokağına açılan (Kp12) kapısından geçilerek girilmektedir. Ancak sokakta zamanla yol kotu yükseldiğinden kapı yarı seviyesine kadar toprak altında kalmış, işlevini yitirmiştir.

Mekânın üstü erkek ve kadın soyunmalık mekânlarının kırma çatıları ile örtülüdür. Kırma çatılar bu mekânın üstünde kesişmektedir.

Mekânın zemin yüzeyi moloz ve çöple kaplıdır, zemin yüzeyi (Kp13) notasyonlu kadınlar soyunmalık mekânına geçişi sağlayan kapıya doğru eğimlidir.

Tek kattan oluşan yapının doğu duvarı ahşap karkas arası kerpiç dolgu sistemde sonradan yapılmıştır. Güney duvarı yığma moloz taştan inşa edilmiş olup özgündür. Duvarın üst seviyesinde yıkılmalar meydana gelmiş olup, yıkılan kısımda kırmızı tuğla malzemeli baca ortaya çıkmıştır. Batı ve kuzey duvarları sonradan eklenmiş olup tuğla malzeme ile yığma sistemde yapılmıştır. Bu duvarlarda sıva ve boya kaybı gözlemlenmektedir.

Z16 kadınlar soyunmalık mekânı

Bu mekân güneyde Z10 kadınlar giriş, Z11 havlu kurutma birimi, batıda Z15 ılıkılık, Z14 helâ, kuzeyde bitişik parseldeki yapıya, doğuda Halit Sokağı'na bitişiktir. Taban alanı 60 m² olan birim kuzeye doğru giderek daralan, yamuk bir plana sahiptir.

Güney duvarı üzerinde, duvarın doğu kısmında (Kp13) poz numaralı giriş kapısı, kapının hemen batısında ahşap malzemeli bir elbise askılığı bulunmaktadır. (Kp13) poz numaralı giriş kapısı dikdörtgen forma sahip olup, 1,74x0,85 m ebatlarındadır. (Kp13) kapısının batısında bulunan elbise askılığının zemin seviyesinden yüksekliği ortalama 2,20 m dir. Batı duvarı üzerinde, birbirini tekrarlı bir şekilde takip eden zeminden ortalama 1,03 m yüksekliğinde olan (n7) poz numaralı altı soyunma nişi, (Kp14) poz numaralı kemerli kapı, kapı üzerinde sonradan eklenen ters külah biçimli metal baca, beşik kemerli (P7) poz numaralı pencere ve elbise askılıkları yer almaktadır. Ortalama 0,79x0,50 m ebatlarında olan nişler beşik kemerli olup orjinaldir. Boyutları 1,99x0,77 ebatlarında olan (Kp14) poz numaralı beşik kemerli kapı Z19 ılıkılık bölümüne geçişi sağlamaktadır. (P06) poz numaralı ahşap beşik kemerli pencere 1,40x0,87 m ebatlarındadır. (Kp14) poz numaralı kapının güney ve kuzey yönlerinde bulunan iki elbise askılığının zemin seviyesinden yüksekliği 2,52 m dir. Kuzey duvarı üzerinde, birbirini tekrarlı bir şekilde takip eden zeminden ortalama 1,03 m yüksekliğinde olan altı soyunma nişi, bu nişlerin hemen üst seviyesinde duvarı boydan boya takip eden bir elbise askılığı bulunmaktadır. Ortalama 0,79x0,50 m ebatlarındaki nişler beşik kemerli ve basık olup orjinaldir. Doğu duvarı üzerinde birbirini tekrarlı bir şekilde takip eden zeminden ortalama 1,20 m yüksekliğinde olan dokuz soyunma nişi, (P5) poz numaralı bir pencere, soyunma nişlerinin hemen üzerinde bir seviyede bir elbise askılığı bulunmaktadır. Beşik kemerli orijinal nişler, ortalama 0,79x0,50 m ebatlarındadır. (P5) poz numaralı 1,40x0,87 m ebatlarında olan ahşap dikdörtgen pencere orjinaldir. Duvarı boydan boya takip eden elbise askılığının zemin seviyesinden yüksekliği 2,56 m dir.

Z16 Kadınlar soyunmalık bölümüne, Z14 giriş mekânından, güney cephenin doğusunda bulunan ahşap (Kp13) poz numaralı kapıdan geçilerek girilmektedir. Bu bölümün kotu Z14 giriş mekânının kotundan aşağı bir seviyededir. Bu sebeple soyunmalık bölümüne üç basamaklı bir merdiven ile 0,73 m inilerek girilmektedir.

Üst örtüsü içten sekizgen ahşap kırlangıç kubbe biçimindedir. Kubbe yığma moloz malzemeli taşıyıcı duvarlar ve özgün dört ahşap dikme ile taşınmaktadır. Bağdadi kubbeye geçiş türk üçgeni biçiminde ahşap geçiş elemanları ile sağlanmıştır. Ahşap kubbe konstrüksiyonu dışarıdan kırma çatı ile kaplıdır. Çatıda meydana gelen hasar nedeniyle, yağmur, kar, fırtına vb. doğa etkileri ile bu kısma çöp, toprak, atık malzemeler dolmuştur. Çatının üstünde sekizgen ıslıklık, çatının doğu ve batı kasnak duvarı üzerinde iki ahşap dikdörtgen pencere ile mekân aydınlatılmaktadır.

Zemin yüzeyi moloz ve çöple kaplı olup, bir kısmı temizlenmek suretiyle, döşemesinde mozaik beton tespit edilmiştir. Zemin yüzeyi Z03 ıslıklık mekânına doğru eğimlidir. Mekânın ortasında dikdörtgen planlı, 2,45x1,84 m ebatlarında, sıva ile kaplanmış şadırvan bulunmaktadır.

Mekânın dört yönünde sonradan çimento asıllı malzeme ile kaplanmış sekiler bulunmaktadır. Batı kuzey ve doğu duvarlarının önündeki sekilerin yerden yüksekliği ortalama 0,73 m olup önlerinde birer basamak bulunmaktadır. Güney duvarı önünde bulunan sekinin yerden yüksekliği 0,23 m dir. Doğu cephesinde bulunan sekinin güney kısmında yüksekliği 1,19 m olan duvar eklenerek burada küçük bir bölüm oluşturulmuştur.

Tek kattan oluşan yapının batı, kuzey duvarları ve doğu duvarının Halit Sokağı seviyesine kadar olan kısmı yığma moloz taş ile inşa edilmiş olup özgündür. Bölümün güney duvarı tuğla malzeme ile sonradan inşa edilmiştir. Doğu duvarının Halit Sokağı seviyesinin üstünde kalan kısmı ahşap karkas kerpiç dolgu sistemde inşa edilmiş olup orijinal değildir. Kuzey duvarında sıvada kayıp ve soyulma, duvarın üst kısımlarında malzeme kaybı gözlemlenmektedir.

Z15 kadınlar ıslıklık mekânı

Z15 ıslıklık mekânının güneyinde Z13 halvet, batısında Z20 halvet, Z16-a eyvan, doğusunda Z12 kadınlar soyunmalık mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 25 m² olan olan birim kuzeye doğru giderek daralan, yamuk bir plana sahiptir (Çizelge 4.15).

Doğu duvarında (Kp14) poz numaralı bir kapı, helâ içinde kalan (n5) poz numaralı duvar nişi, güney duvarında (Kp16) poz numaralı bir kapı, helâ içinde kalan (n5-a) poz numaralı duvar nişi, batı duvarında (Kp17) poz numaralı bir kapı, (Kp17) poz numaralı kapı üzerinde ters külahlı sonradan eklenen metal baca, kuzey duvarında (n9) poz numaralı duvar nişi bulunmaktadır. Boyutları 1,60x0,85 m ebatlarında olan (Kp14) poz numaralı beşik kemerli kapı soyunmalık mekanına geçişi sağlamaktadır. (Kp14) poz numaralı kapının güney yönünde bulunan (n7) poz numaralı duvar nişi 1,76x0,96 m ebatlarındadır. (n8) poz numaralı duvar nişi 1,76x0,57 m boyutlarında olup güney duvarının doğu kısmında yer almaktadır. (Kp17) poz numaralı beşik kemerli kapı 1,71x0,79 m ebatlarındadır. Boyutları 2,00x0,73 m olan (Kp16) poz numaralı kapının üst örtüsü beşik kemerlidir.

Z19 Kadınlar Ilıklık Mekânına, Z16 kadınlar soyunmalık bölümünden doğu duvarının ortasında bulunan, (Kp14) poz numaralı kapıdan geçilerek girilmektedir. Üst örtüsü güneyinde kubbe şeklinde, kuzeyinde ise beşik tonozludur. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan birinci sırada dairesel altı küçük ışıklık, ikinci sırada dairesel altı küçük ışıklık olmak üzere toplam oniki küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin güney ve batısında silme seviyesinin hemen üzerinde iki adet kemerli aydınlatma penceresi ile bölüme daha fazla ışık alınmıştır. Kubbede kabarma, soyulma ve çatlaklar gözlemlenmektedir.

Kubbeye geçiş elemanı olarak pandantifler kullanılmıştır. Üst örtüsü güneyinde pandantiflere oturan kubbe şeklinde, kuzeyinde ise beşik tonozludur.

Mekânın kuzey kısmında üç yönde sonradan çimento asıllı malzeme ile kaplanmış sekiler bulunmaktadır. Sekilerin yerden yüksekliği 0,85 m'dir. Zemin yüzeyi güney duvarına doğru eğimlidir. Atık su kanalında toplanan sular buradan Z14 helâ biriminin döşemesinin altına geçerek yapıdan uzaklaştırılmaktadır.

Tuğla ve moloz taş malzeme kullanılarak örülen duvarlar, sıvalı ve boyalıdır. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ışıklık ve kubbe silmesinin hemen üzerinde kuzey, güney, batı yönlerinde üç adet aydınlanma penceresi bulunmaktadır. Tonoz örtünün üstünde bir ışıklık mevcuttur. Kubbede kabarma, soyulma ve çatlaklar gözlemlenmektedir.

Z13 kadınlar ılıkılık halvet mekânı

Kuzeyinde Z15 ılıkılık, batısında Z17 halvet, güneyinde Z04 halvet, doğusunda Z12 kadın soyunmalık mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 13 m² olan Z13 kadınlar tıraşlık mekânı, kareye yakın bir plana sahiptir. Kuzey duvarının batı kısmında (Kp16) poz numaralı 0,60 x 1,46 m ebatlarında sivri kemerli bir kapı bulunmaktadır.

Z13 kadınlar ılıkılık halvet mekânına, Z03 ılıkılık mekânından kemerli (Kp16) poz numaralı kapıdan geçilerek girilmektedir. Mekânın üst örtüsü yarım küre biçimli kubbe şeklindedir. Kubbeye geçiş elemanı olarak köşe üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ılıkılık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ılıkılık bulunmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Mekânın kuzey, doğu ve güney duvarları önünde yüksekliği 0,83 m olan sekiler bulunmaktadır. Doğu sekisinin hemen önünde 0,18 m yüksekliğinde bir seki daha bulunmaktadır. Bu sekinin üzerinde sonradan eklenen beton mozaik bir kurna yer almaktadır. Zemin kuzey yönünde eğimlidir. Zeminde biriken sular Z15 ılıkılık mekânına doğru hafif bir eğimle Z15 ılıkılık mekânının güney duvarına bitişik bulunan atık su kanalına aktarılmaktadır (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Yapı iç tanımlama tablosu-Z13 kadınlar ılıklik halvet mekanı

ELEMENLAR		ÖLÇÜLER				MALZEMELER								DURUM			
YERİ ADI	BİÇİMİ	X	Y	Z	Ç	M	T	A	Ba	S	To	D	NOTLAR	A	B	C	
Dv1		3,94	1,06	3,06		●				●				●			
Dv2		3,24	1,00	3,01		●				●				●			
Dv3		3,88	0,81	3,06		●				●				●			
Kp16		0,60	0,81	1,46													
Dv4		3,33	1,15	3,01		●				●				●			
K11					3,25		●			●				●			

Kısaltmalar

Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmrx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Trnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme
X: Boy (m), Y: En (m), Z: Yükseklik (m), Ç: Çap
M: Moloz taş, T: Tuğla, a: Ahşap, Ba: Betonarme, S: Sıva, To: Toprak, D: Diğer
A: İyi, B: Orta, C: Kötü

Z16 kadınlar sıcaklık mekânı

Ana akslara yerleştirilmiş dört eyvanlı köşe halvetli plan tipindedir. Z16 Kadınlar sıcaklık mekânının güneyinde Z13 Erkekler Sıcaklık Mekânı, batısında Z28 su deposu, doğusunda Z19 ılıkılık mekânları bulunmaktadır.

Z16 sıcaklık mekânının merkezinde kare planlı Z16 merkez mekanı bulunmaktadır. Ana akslarda dikdörtgen planlı Z16-a, Z16-b, Z16-c, Z6-d eyvanları ve köşelerde kare planlı Z17, Z18, Z19, Z20 halvet hücreleri yer almaktadır.

Z16 kadınlar sıcaklık merkez mekânı

Taban alanı 20 m² olan merkezi mekân kareye yakın planlıdır. Mekânın köşelerinde 1m genişliğinde halvetlere geçiş kapılarının bulunduğu köşe duvarları bulunmaktadır.

Güney doğu köşe duvarında Z17 halvet mekânına, kuzey batı duvarında Z18 halvet mekânına, güney batı duvarında Z19 halvet mekânına, kuzey doğu duvarında Z20 halvet mekânına geçişi sağlayan sivri kemerli dört kapı bulunmaktadır. Bu kapılar sırasıyla 1,48x0,49, 1,49x0,50, 1,49x0,49, 1,50x0,49 ebatlarındadır. Köşe kapılarının hemen üzerinde 0,80x0,47 ebatlarında beşik kemerli dört adet niş bulunmaktadır.

Mekânın üst örtüsü kubbe biçimindedir. Kare mekândan kubbeye geçiş ortalarında üçgen şekilli kabartmalar bulunan pandantiflerle sağlanmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin silme seviyesinin hemen üzerinde tonoz kemerleri ve bölüme giriş kapılarının üst kısımlarına denk gelen noktalarda sekiz adet kemerli aydınlatma penceresi ile bölüme daha fazla ışık alınmıştır. Kubbede kabarma, soyulma ve çatlaklar gözlemlenmektedir. Kubbenin yükü kuzey-güney ve doğu-batı yönünde tonoz kemerlerine ve köşelerde bulunan pandantifler vasıtasıyla köşe duvarlarına aktarılmıştır.

Mekânın zemini zamanla biriken ince toz ve toprak tabakası ile kaplı olup, bir kısmı temizlenmek suretiyle, döşemesinde mozaik beton tespit edilmiştir. Zemin yüzeyinde biriken sular, köşe duvar hizasından geçen kanallarda birikerek, Z15 ılıkılık mekânına geçiş sağlayan kapıya doğru belirli bir eğimle akmaktadır.

Mekânın merkezinde bulunan zemin dört yönde, köşe duvar hizasından geçen atık su kanallarına doğru eyimlidir. Eyimli olan bu zeminin ortasında tepe ışıklığının altına isabet eden bir noktada sade süslemeli mermer şadırvan yer almaktadır.

Duvarlar özgün sıvalı olup üzeri günümüz malzemesi ile boyalıdır. Sıva ve boyada dökülmeler gözlemlenmektedir.

Kadınlar bölümü Z16-a, Z16-b, Z16-c, Z6-d eyvanları

Eyvanlar sıcaklık mekânının ana akslarına yerleştirilmiştir. Eyvanların taban alanları dokuzar metrekaaredir. Batı eyvanının batı duvarı üzerinde sıcak su deposuna açılan 0,60x1,32 m ebatlarında sivri kemerli kontrol penceresi bulunmaktadır. Pencere sonradan kapatılmıştır (Çizelge 4.17).

Eyvanların üç tarafı ortalama 0,16 m yüksekliğinde sekilerle çevrilidir. Sekilerin üzerlerinde bir kısmı orijinal, bir kısmı mozaik beton malzeme ile sonradan eklenen kurnalar bulunmaktadır. Güney eyvanının güney duvarında (ku15), batı eyvanının güney duvarında (ku16), kuzey eyvanının üç yönde duvarlarında bulunan (ku21), (ku22) (ku23) kurnalar özgün olup üzerlerinde süslemeler bulunmaktadır.

Eyvanların üzeri sivri kemerli tonozla örtülüdür. Tonozların ortalarında birer adet ışıklık bulunmaktadır. Sıva ve boyalı Z16-c duvarlarında sıvalarda dökülmeler gözlemlenmektedir.

Z17 kadınlar halvet mekânı

Güneyinde Z09 halvet, batısında Z06-b eyvan, doğusunda Z13 ılıkılık halvet, kuzeyinde Z16-a eyvan mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 9 m² olan mekân kareye yakın planlıdır.

Kuzey ve batı duvarlarının kesiştiği noktada 1,45x0,48 m ebatlarında sivri kemerli bir kapı, güney duvarlarında betonarme mozaik mermer bir kurna (ku2d) ve doğu duvarlarında özgün mermer bir kurna (ku14) bulunmaktadır.

Bu mekâna Z16 kadınlar sıcaklık mekânından (kp18) geçilerek girilmektedir. Köşe üçgenlerine istinat eden yarım küre biçimli kubbe ile örtülüdür. Mekan kubbenin ortasında dairesel bir ılıkılık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ılıkılık ile aydınlatılmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Mekânın doğu ve güney duvarları önünde yüksekliği 0,15 m olan sekiler bulunmaktadır. Zemin kuzey – batı yönünde eğimlidir. Zeminde biriken sular Z16 sıcaklık mekânına doğru hafif bir eğimle aktarılmaktadır.

Yığma moloz taş malzeme ile inşa edilen duvar yüzeylerinde sıva ve boya uygulaması görülmektedir. Sıva ve boyalarda dökülmeler gözlemlenmektedir.

Z18 kadınlar halvet mekânı

Doğusunda Z16-b eyvan, güneyinde Z08 halvet, batısında Z21 su deposu, kuzeyinde Z16-c eyvan mekânları bulunmaktadır. Taban alanı 9,3 m² olan Z18 kadınlar halvet mekânı kareye yakın bir plana sahiptir (Çizelge 4.19).

Mekânda kuzey ve Doğu duvarlarının kesiştiği noktada 1,50x0,50 m ebatlarında bir kapı, güney duvarında mozaik beton malzemeli bir kurna (ku2g), sonradan eklenen metal su boruları, batı duvarında mozaik betondan yapılmış bir kurna (ku2h), sonradan eklenen metal su boruları bulunmaktadır.

Z18 kadınlar halvet mekânına sıcaklık mekânından sivri kemerli (kp19) kapısından geçilerek girilmektedir. Mekân yarım küre biçimli kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişte köşe üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ışıklık bulunmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Mekânın doğu, batı ve güney duvarları önünde yüksekliği 0,15 m olan sekiler yer almaktadır. Zemin kuzey – doğu yönünde eğimlidir. Yüzeyde biriken sular Z16 sıcaklık bölümünde bulunan atık su kanalına doğru hafif bir eğimle aktarılmaktadır.

Yığma moloz taş malzeme ile inşa edilen sıvalı ve boyalı duvarlarda soyulma ve dökülmeler gözlemlenmektedir. Sekilerin bulunduğu duvarlar ortalama 0,78 m yüksekliğinde betonarme malzeme ile kaplı olup üzeri boyalıdır. Mekânın doğu ve kuzey duvarlarında sonradan eklenen metal su boruları bulunmaktadır.

Z19 kadınlar halvet mekânı

Bu mekân doğuda Z16-d eyvan, güneyde Z 16-c eyvan mekânına bitişiktir. Taban alanı 9,6 m² olan bu mekân kareye yakın plana sahiptir.

Güney ve doğu duvarlarının kesiştiği noktada 1,50x0,64m ebatlarında sivri kemerli bir kapı, batı duvarlarında orijinal mermer bir kurna (ku7), kuzey duvarlarında orijinal mermer bir kurna (ku18) ve doğu duvarlarında orijinal mermer bir kurna (ku19) bulunmaktadır.

Bu mekâna Z16 kadınlar sıcaklık mekânından (kp20) kapı açıklığından geçilerek girilmektedir. Yarım küre biçimli köşe üçgenleriyle duvara oturan, kubbe ile örtülüdür. Mekan kubbenin ortasında dairesel bir ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel altı küçük ışıklık ile aydınlatılmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Mekânın doğu, batı ve kuzey duvarları önünde yüksekliği 0,15 m olan sekiler yer almaktadır. Zemin güney-doğu yönünde eğimlidir. Yüzeyde biriken sular Z16 kadınlar sıcaklık mekânında bulunan atık su kanalına doğru hafif bir eğimle akmaktadır.

Duvar yüzeylerinde sıva ve boya uygulaması görülmektedir. Sıva ve boyalarda soyulma ve dökülmeler mevcuttur. Kurnaların bulunduğu duvarlarda sonradan eklenen metal su boruları ve tepe ışıklıktan aşağı sarkan plastik elektrik kablosu bulunmaktadır.

Z20 kadınlar halvet mekânı

Batısında Z26 eyvan, doğusunda Z19 ılıkık, güneyinde Z20 eyvan mekânları bulunmaktadır. Kareye yakın planlı mekânın taban alanı 8,2 m² dir (Çizelge 4.21).

Güney ve Batı duvarlarının kesiştiği noktada 1,61x0,51 m ebatlarında sivri kemerli bir kapı, kuzey duvarında dikdörtgene yakın planlı orijinal mermer bir kurna (ku23) ve üzerinde ayna taşı, doğu duvarında sonradan eklenen beton mozaik bir kurna (ku2İ) bulunmaktadır.

Mekân yarım küre biçimli kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişte köşe üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin ortasında dairesel bir ılıkık etrafında radyal tertiple sıralanan dairesel dört küçük ılıkık bulunmaktadır. Kubbenin sıvasında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Mekânın doğu ve kuzey duvarları önünde zeminden yüksekliği 0,15 m olan sekiler yer almaktadır. Zemin güney-batı yönünde eğimlidir. Yüzeyde biriken sular Z16 sıcaklık bölümünde bulunan atık su kanalına doğru hafif bir eğimle akmaktadır.

Sıvalı ve boyalı duvarlarda soyulma ve dökülmeler gözlemlenmektedir. Mekânın doğu ve kuzey duvarlarında sonradan eklenen metal su boruları bulunmaktadır.

Z21 su deposu

Bu mekân doğuda Z07 halvet, Z06-b eyvan, Z08 halvet, Z18 halvet, Z16-b eyvan, Z19 halvet mekânlarına güneyde Halit Sokağı'na bitişiktir. Taban alanı 60 m² olan bu mekân dikdörtgen plana sahiptir. Z06-b eyvan mekânından bu mekâna 0,56x0,82 ebatlarında (P5) beşik kemerli pencere ile geçilmektedir. Zemin bu pencereden iki basamakla ulaşılmaktadır. Mekânın üst örtüsü tonoz biçimindedir, zemini toprak ile dolmuştur. Külhan duvarının hizasında zeminde dairesel biçimli bir boşluk bulunmaktadır.

Z22 külhan

Külhan bölümü yapının batı cephesinin ortasında bulunmaktadır. Doğusunda Z21 Su deposu yer alır. Taban alanı 2 m² olan külhan bölümünün doğu duvarı üzerinde dikdörtgen ebatlı ocak giriş açıklığı bulunmaktadır. Z22 Külhan mekânına Halit Sokak'tan hamamın güney cephesinin batısında yer alan ahşap bir kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır. Üst örtüsü kemerli tonoz biçiminde olup, kırmızı tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Üst örtüsünün orta kısmında baca deliği mevcuttur. Külhan ocağının üst örtüsünün zeminden yüksekliği 3.70 metredir. Külhan ocağının kuzeyinde yer alan mekanın ne olduğu bilinmemektedir.

5. ANALİZLER

5.1. Taşıyıcı Sistem

Mustafa Ağa Hamamının taşıyıcı sisteminde iki dönem uygulama görülmektedir. Hamamın en özgün (14. yüzyıl) bölümleri kaba yonu moloz taş ile inşa edilmiştir. Tarihi bilinmeyen fakat nitelikli eklemeler, erkekler ve bayanlar soyunmalık mekânlarında yer almaktadır. Buralarda ahşap karkas arası kerpiç malzeme kullanılmıştır. Kadınlar soyunmalık mekânı güney duvarının birkısmı ile hela Z02 kuzey duvarı çimento harçlı tuğla ile yığma sistemde inşa edilmiştir.

5.2. Taşıyıcı Elemanlar

5.2.1. Düşey taşıyıcı elemanlar

Düşey taşıyıcı elemanlar kısmında duvarlar ve ahşap dikmeler analiz edilmiştir.

Duvarlar

Hamamın özgün dış duvarları kaba yonu moloz taştan örülmüştür. Duvar kalınlıkları 0,70-2,50 m arasında değişmektedir. İç duvarlar sıvalı ve boyalıdır.

Z01 soyunmalık mekânı güney ve doğu duvarları ahşap karkas arası kerpiç dolgu sistem ve kabayonu moloz taş sistemle inşa edilmişlerdir. Duvar kalınlıkları 0,70 m ile 0,90 m aralığında değişmektedir. Z03 ılıklik mekânı beden duvarları 1,16 ile 0,70 m kalınlığında değişmekte olup güney yönünde bulunan betonarme ara duvar 0,30 m kalınlığındadır. Z06 sıcaklık beden duvarları ve halvetlere bitişik eyvan duvarlarının kalınlıkları 0,82-1,04 m arasında değişiklik göstermektedir.

Z12 kadınlar soyunmalık mekânının doğu duvarı zeminden 1,90 m seviyesine kadar yığma moloz taş kullanılarak örülmüş olup üst kısmında ise ahşap karkas arası kerpiç dolgu sistem kullanılmıştır. Bu duvarın kalınlığı 1,00 m dir. Güney duvarı ise çimento harç ile tuğla ve ahşap karkas arası kerpiç kullanılarak 0,30 m kalınlığında inşa edilmiştir. Bu mekânda diğer duvarlar yığma moloz taş kullanılarak örülmüş olup duvar kalınlıkları 1,16-0,75 m aralığında değişmektedir. Z15 ılıklik mekânında 1,00-0,80 m aralığında değişen beden duvarları bulunmaktadır. Z16 kadınlar sıcaklık beden duvarları ve halvetlere bitişik eyvan duvarlarının kalınlıkları 0,86-0,96 m arasında değişmektedir.

Soyunmalık bölümü duvar kalınlığı diğer bölümlere göre daha incedir. Z13 su deposu batı duvarı hamamdaki en kalın duvardır.

Ahşap dikmeler

Kadınlar soyunmalık bölümü ahşap çatısını taşıyan mekân köşelerinde dört adet dikme mevcuttur. Yuvarlak kesitli dikmeler ortalama 0,14 çapındadır. Dikmelerde sehim ve çürümeler gözlemlenmektedir (Resim 5.1, Resim 5.2).

Resim 5.1. Z11 mekânı ahşap dikme

Resim 5.2. Z12 Kadınlar soyunmalık bölümü ahşap dikme

5.2.2. Yatay taşıyıcı elemanlar

Üst örtü

Hamamın üst örtülerinde Ahşap tavan, tonoz, kemer ve kubbeler gözlemlenmektedir.

Ahşap tavan

Hamamın sonradan yapılan fakat özgün olan erkekler Z01 ve kadınlar Z12 soyunmalık kısımlarının üst örtüsü içten sekizgen kırlangıç kubbe olup, günümüzde mevcuttur (Resim 5.3). Bir kenarı 3 metre olan sekizgen taban kasnağı tepe noktasında bir kenarı 0.80 m olan sekizgen kasnağa ahşap dikmelerin birbirlerine geçirilmesi tekniğiyle bağlanmıştır. Kubbeye geçiş elemanı olarak köşelerde ahşap türk üçgenleri kullanılmıştır. Her iki mekandaki kırlangıç çatı konstrüksiyonları dışarıdan dört yönde kırma çatılarla kapatılmıştır. Erkekler soğukluk kısmı çatısı günümüzde alaturka kiremitle kaplı iken kadınlar soğukluk kısmı çatısı marsilya kiremit ile kaplıdır (Ek3 Resim 3.7), (Resim 5.4).

Resim 5.3. Z01 Erkekler soyunmalık üst örtü

Resim 5.4. Z01 Erkekler soyunmalık çatı

Kubbe

Hamamda 14 mekanın üst örtüsü kubbe olup üstleri toprak dam ile kapatılmıştır. Kubbelerin iç yüzeyleri sıvalı ve boyalıdır.

Yapının en yüksek kubbeleri Z06 erkekler sıcaklık, Z16 kadınlar sıcaklık, Z03 erkekler ılıklik, Z15 kadınlar ılıklik mekanı kubbeleridir. Kubbelere geçişte türk üçgenleri ve pandantifler kullanılmıştır. Kubbe etekleri sade bir silme ile çevrelenmiştir.

Z04, Z07, Z08, Z09, Z13, Z17, Z18, Z19, Z20 mekanlarının kubbesi yarım küre biçimindedir. Kubbeler köşe üçgenlerine istinat etmektedir. Kubbe etekleri sade bir silme ile çevrelenmiştir.

Kubbe sıva ve boyalarında soyulma ve dökülmeler görülmektedir.

Tonozlar

Hamamda Z06 erkekler sıcaklık eyvanları, Z16 kadınlar sıcaklık eyvanları, Z21 su deposu ve Z03 erkekler ılıklik, Z15 kadınlar ılıklik mekanlarının kuzey kısımları tonoz ile örtülüdür. Tüm tonozlar dışardan toprak dam ile kaplıdır. Tonozların ortalarında birer adet ılıklik yer almaktadır. Tonozların iç yüzeyleri sıvalı ve boyalıdır. Hamamda beşik ve sivri tonoz olacak şekilde iki tür tonoz bulunmaktadır.

Z06 erkekler sıcaklık eyvanları, Z16 kadınlar sıcaklık eyvanları ve Z03 erkekler ılıklik Z15 kadınlar ılıklik mekanlarının kuzey kısımları sivri tonoz ile örtülüdür.

Z21 su deposu üstü beşik tonoz ile örtülmüştür.

Kemerler

Z01 erkek soyunmalık, Z12 kadın soyunmalık merkez kubbelerinin yükünü duvarlara aktaran eyvan tonozları üzerinde 8 adet sivri kemer bulunmaktadır.

Z03 erkekler ılıklik mekânı, Z15 kadınlar ılıklik mekânı tonozları kuzey ve güney yönde iki sivri kemerle taşınmaktadır. Kesme taş ile örülü kemerler sıvalı ve boyalıdır.

5.3. Yapı Elemanları

Kapılar

Yapıda sivri kemerli, düz lentolu olmak üzere 2 tipte toplam 19 adet kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapılar Kpx şeklinde gösterilmiştir. Kapıların özellikleri iç ve dış tanımlama tablolarında detaylı olarak işlenmiştir.

Birinci tip kapılar Z01, Z12 mekânlarında bulunan, Kp01, Kp12 poz numaralı kapılardır. Kp01, Kp12 kapıları sırasıyla erkekler ve kadınlar soyunmalık bölümlerine giriş kapıları olup ahşap lento ve ahşap pervazları bulunmaktadır. Kp1 poz numaralı kapı 1,64 x 0,83 ebatlarında, Kp12 gösterimli kapı 1,15x 0,83 ebatlarında olup iki kapıda tek kanatlıdır (EK.3. Resim 3.20).

İkinci tipte kapılar hamamda sıcaklık ve ılıklik mekânları arasında geçişi sağlayan tüm kapılardır. Kp 07, Kp 17 poz numaralı kapı açıklıkları alüminyum profilli kapı kanatlarıyla Kp 06 ve Kp 14 poz numaralı kapılar ise duvara monteli demir menteşelerle hareket eden basit ahşap kapı kanadı ile örtülüdür (Resim 5.5, Resim 5.6, Resim 5.7).

Resim 5.5. Z15 Kadınlar ılıklik kapı(Kp 14)

Resim 5.6. Z 03 Erkekler ılıklik kapı(Kp 17)

Resim 5.7. Z 03 Erkekler ılıklik kapı (Kp 06)

Pencereler

Yapıda boyut ve form olarak 3 tipte pencere mevcuttur. Pencereler Px şeklinde gösterilmiştir. Pencerelerin yerleri, biçim ve boyutları iç ve dış tanımlama tablolarında detaylı olarak işlenmiştir.

Birinci tip pencere Z01 erkekler soyunmalık bölümünde bulunan p1, p4 poz numaralı pencerelerdir. Bu pencerelerin formları dikdörtgen şekildedir. Demir parmaklıklarla korunan pencerelerin, pervazları ve kasaları ahşap olup kanatları bulunmamaktadır (Resim 5.9).

Erkekler soyunmalık, kadınlar soyunmalık mekânları ahşap kırlangıç çatılarının üzerlerinde bulunan üst pencereler ikinci tip pencereyi oluşturur (Resim 5.8). Dıştan ahşap lentolu dikdörtgen biçiminde, içte ise beşik kemerlidir.

Üçüncü tip pencere Z06-b eyvan mekânında bulunan sıcak su deposuyla bağlantılı p5 kontrol penceresidir. Pencerede kasa ve kanat bulunmamaktadır.

Resim 5.8. Z01 Erkekler soyunmalık pencere

Resim 5.9. Z01 Erkekler soyunmalık pencere

Aydınlık Feneri – Işıklıklar

Z01, Z12 soyunmalık mekânlarının ahşap kubbelerinin ortasında bir kenarı birer metre olan birer adet düzgün sekizgen ışıklıklar ışıklıkların üzerinde ise demir çerçeveli prizmatik aydınlık fenerleri yer almaktadır (Resim 5.10). Z03, Z15 ılıkık tonozlarında, halvetlerin kubbelerinde ışıklıklar bulunmaktadır. Işıklıkların çoğunun üzeri günümüzde toprak ile kaplıdır.

Z03 erkek ılıkık, Z15 kadın ılıkık, Z06 erkekler sıcaklık eyvanları, Z16 kadınlar sıcaklık eyvanları tonozlarının üzerlerinde birer adet ışıklık bulunmaktadır. İçten dairesel biçimli ışıklıkların çapları 1 m ile 1,20 m arasında değişmektedir. Pişmiş toprak künklerle oluşturulan ışıklıkların çoğunun içleri günümüzde toprak doludur.

Z17, Z20 halvet mekânları kubbeleri ortasında 0,60-0,85 m çaplarında değişen dairesel bir ışıklık bulunmaktadır. Bu ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan 0,35-0,40 m çapında değişen dört adet dairesel ışıklık yer almaktadır. Işıklıklar pişmiş toprak künklerle yapılmış olup büyük kısmının içleri açıktır.

Z06 halvet mekânı kubbesi ortasında 0,70 m çapında dairesel bir ışıklık bulunmaktadır. Bu ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan 0,35-0,40 m çapında değişen beş adet dairesel ışıklık yer alır. Işıklıklar pişmiş toprak künklerle yapılmış olup büyük kısmının içleri açıktır.

Z04, Z05, Z07, Z09, Z18, Z19, Z17, Z13 halvet mekânları kubbeleri ortasında 0,60 - 0,85 m çaplarında değişen dairesel bir ışıklık bulunmaktadır. Bu ışıklıklar etrafında radyal tertiple sıralanan 0,35-0,40 çapında değişen altı adet dairesel ışıklıklar yer almaktadır.

Z16 sıcaklık mekânı kubbesi ortasında 0,85 m çapında dairesel ışıklıklar bulunmaktadır. Bu ışıklık etrafında radyal tertiple sıralanan 0,35 çapında sekiz adet dairesel ışıklık mevcuttur.

Z02 ılıkılık mekânı kubbesi ortasında 0,85 m çapında dairesel bir ışıklık bulunmaktadır. Bu ışıklık etrafında altışarlı iki sıra halinde radyal tertiple sıralanan 0,35 çapında on iki adet dairesel ışıklık yer almaktadır. Işıklıklar kubbe üzerine pişmiş toprak künkler yerleştirmek suretiyle yapılmış olup içleri açıktır.

Z03, Z06, Z15, Z16 mekânlarının üzerinde bulunan kubbe eteklerinde aksiyal olarak yerleştirilmiş ortalama 0,52x0,15 ebatlarında dikdörtgen biçimli ışıklıklar yer almaktadır.

Resim 5.10. Z01 Erkekler soyunmalık mekânı prizmatik aydınlık feneri

Kurnalar

Hamamda günümüzde erkekler ve kadınlar sıcaklık eyvanlarında 12 adet, köşe halvetlerinde 24 adet, erkekler ılıkılık halvet mekânında 1 adet, erkekler hela mekânında 2 adet, kadınlar ılıkılık halvet mekânında 1 adet olmak üzere toplam 40 adet kurna bulunmaktadır. Bunların 15 adedi özgün mermer kurna iken 12 adedi mozaik beton malzeme ile sonradan yapılmış olup özgün değildir. Ku1, ku2, ku3 kurnaları üzerlerinde ayna taşı bulunmaktadır. Kurnalara ku(x) şeklinde poz numaraları verilmiştir. Kurnalar üzerinde bitki motifleri ve kabartmalar yer almaktadır (Resim 5. 11-12-13).

Resim 5.11. Z06-c erkekler eyvan kurna

Resim 5.12. Z07 halvet mekânı kurna

Resim 5.13. Z01 Erkekeler Z06-a eyvan kurna

Şadırvanlar

Mustafa Ağa hamamında Tokatta hiçbir hamamda görülmeyen sıcaklık eyvanları ve halvetlerinin ortasında ufak mermer şadırvanlar yer almaktadır. Türkler akarsuyu seyretmek ve onun sesini dinlemekten büyük bir zevk almışlardır. Şadırvanların ortasında yer alan delikten çıkan suyun devamlı akışı göz ve ruha ferahlık veren bir mekân kazandırmıştır (11). Halvetlerde yer alan küçük şadırvanların aksine, Z07 halvet mekânında ve Z16 kadınlar sıcaklık merkez mekânının ortasında daha büyükçe şadırvanlar yer almaktadır (Ek-3.Resim 3.44). Çevrede yaşayan insanlar bir zamanlar Tokat'ta yaşayan Musevi vatandaşların özellikle Z07 halvet mekânının merkezinde yer alan şadırvanda çocuklarını yıkayarak dini ritüellerini gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler. Bu da Mustafa Ağa Hamamına unik olan şadırvanların çok amaçlı kullanıldığını göstermektedir.

Yapıda Z01 erkekler soyunmalık, Z10 eyvan, Z12, Z15 halvet mekânları ortasında üç tipte şadırvan bulunmaktadır. Şadırvanlara Ş(x) şeklinde poz numaraları verilmiştir.

Birinci tipte şadırvan erkekler soyunmalık mekânı ortasında onikigen prizma biçimindeki mermer su haznesidir. Çapı 2,08 m olan haznenin ortasında su deliği mevcuttur. Su haznesinin büyük bölümü çimento esaslı sıva malzeme ile kaplanmıştır (Ek-3. Resim 25).

İkinci tipte şadırvan erkekler halvet (Z07), sıcaklık (Z16), halvet (Z04) mekânlarının ortalarında bulunmaktadır. Çapı 0,54 m olan şadırvanların ortasında bir adet su deliği mevcuttur.

Üçüncü tipte şadırvan Z06-a eyvan, Z06-b eyvan, Z19 halvet mekânlarının ortalarında yer almaktadır. Çapı 0,3 m olan şadırvanın ortasında bir adet su deliği yer almaktadır (Ek-3 Resim 30).

Nişler

Hamamda dört tipte niş mevcuttur. Nişlere Nx şeklinde poz numaraları verilmiştir.

N1 nişi Z02 helâ mekânı güney duvarında bulunmaktadır. Alt kotu zeminden 0,80 m yüksekte olan niş ortasından geçen duvarla ikiye ayrılmıştır. Eni 0,79 m, yüksekliği 0,73 m olan niş beşik kemerlidir.

N2 nişi Z02 helâ mekânı güney duvarında N1 nişinin batısında yer almaktadır. Eni 0,79 m, yüksekliği 0,73 m olan beşik kemerli niş zeminden 0,80 m yüksektedir (Ek-3. Resim 25).

N3 nişi Z02 helâ mekânı batı duvarının güney kısmında yer almaktadır. Eni 0,79 m, yüksekliği 0,73 m olan beşik kemerli niş zeminden 0,80 m yüksektedir.

N4 nişi Z16 kadınlar sıcaklık mekânı batı eyvanı üzerinde bulunmaktadır. Eni 0,79 m, yüksekliği 0,73 m olan beşik kemerli niş zeminden 0,80 m yüksektedir.

N5, N5-a nişleri Z15 kadınlar ılıkılık mekânının güney ve doğu duvarlarının birleştiği kısımda yer alan helâ nişleridir. Eni 0,79 m, yüksekliği 0,73 m olan nişler dikdörtgen şekildedir.

N7 nişi Z15 kadınlar ılıkılık mekânının kuzey duvarında yer almaktadır. Eni 2,67 m, yüksekliği 0,73 m olan niş beşik kemerlidir.

N7 nişleri kadınlar soyunmalık mekânının doğu, batı ve kuzey duvarlarında ardışık 20 küçük nişten oluşmaktadır. Eni 0,79 m, yüksekliği 0,73 m olan nişler beşik kemerlidir.

Göbek taşı

Z 06 erkekler sıcaklık mekânının ortasında bir kenarı 3 m olan kare planlı göbek taşı yer almaktadır. Yerden yüksekliği 0,80 m olan göbek taşının üzeri karo seramik malzeme ile kaplı olup; kırılan kısımlardan beton malzeme ile yapıldığı anlaşılmaktadır.

Tüteklikler

Hamamda erkekler ılıkılık mekânı ve erkekler ılıkılık halvetinde, duvar içerisinde yükselen dört adet tüteklik tespit edilebilmiştir. Tüteklikler duvar içerisinden geçmekte olup malzemesi tespit edilememektedir. Tütekliklerin çatı üstünde yer alan bacaları sonradan eklemidir. Z16-a ve Z16-c eyvanlarında tütekliklere benzer duvar çıkıntıları yer almaktadır. Ancak çatıda izlerin yükseldiği kısımlarda baca izine rastlanmamıştır.

Sekiler

Hamamda Z12 kadınlar soyunmalık, Z06 erkekler sıcaklık, Z03 erkekler ılıkılık, Z16 kadınlar sıcaklık, Z05,Z07,Z08,Z09, Z17, Z18, Z19, Z20 halvetleri ile Z15 kadınlar ılıkılık mekânlarında sekiler bulunmaktadır.

Z12 kadınlar soyunmalık mekânında dört yönde sekiler yer almaktadır. Güney yöndeki seki yüksekliği 15 cm olup diğer yönlerdeki sekilerin yükseklikleri 1,20 m'dir. Sekiler çimento esaslı sıva ile kaplı olup altının özgün olup olmadığı bilinmemektedir.

Z03 erkekler ılıkılık mekânı doğu-batı yönünde iki adet seki bulunmaktadır. Betonarme sıva ile kaplı sekiler 0,80 cm yüksekliğindedir.

Z05,Z07,Z08,Z09, Z17, Z18, Z19, Z20 halvet mekânlarında bulunan sekiler 0,16 m yüksekliğinde olup karo seramik kaplıdır.

Z18 erkekler sıcaklık, , z19 kadınlar sıcaklık mekânları eyvan duvarlarında üç yönde sekiler yer alır. Sekiler 0,16 m yüksekliğinde olup günümüzde karo seramik kaplıdır.

Z13 mekânı doğu, kuzey ve güney yönünde sekiler mevcuttur. Betonarme sıva ile kaplı sekiler 0,80 cm yüksekliğindedir. Doğu seki duvarı önünde bir basamak ve mozaik beton kurna yer almaktadır.

Bezeme

Z01 erkekler soyunmalık mekânı ahşap kırılmalı çatısının kasnak duvarları üzerinde bitki motifli süslemeler yer almaktadır. Sıcaklık ve halvet bölümündeki kurnalarda bitki motifli taş süslemeler mevcuttur (Bkz. Resim 5.11, 5.12, 5.13).

5.4. Değişim ve Bozulmalar

Yapıda değişim bozulmalar 2 başlık altında incelenerek, plan, kesit ve cepheler üzerine lejantlar aracılığı ile işlenmiştir (Ek-2). Bunlar insan kaynaklı ve doğal etkenler kaynaklı bozulmalardır.

İnsan kaynaklı bozulmalar bilinçsiz onarım, kötü kullanım, bakımsızlık, yerini değiştirme, tahrip etme ya da kırma, çimento sıva, boyama, islenme, kirlenme, kapı veya pencere açma, duvarların karo seramik kaplanması döşemelerin mozaik beton kaplanmasıdır.

Doğal etkenlerden kaynaklanan bozulmalar tabiat şartlarından kaynaklanan sebeplerle yapının zamanla bozulmasıdır. Sıcaklık değişimleri, donma ve erime, nemlenme ıslanma ve kuruma, rüzgar yer altı sularının temelden yapı bünyesine taşınması yapı malzemelerinin aşınmasına, harç boşalmasına, duvarlarda renk değişimine, bitki oluşumuna, yüzey kaybına neden olmaktadır.

6. RESTİTÜSYON

Restitüsyon; yok olmuş, kısmen yıkılmış veya sonradan değişikliğe uğramış öğelerin, yapıların veya yerleşmelerin ilk tasarımlarındaki ya da belirli bir tarihteki durumlarının, arşiv kayıtlarından; yapı üzerindeki izlerden; yapıya veya yerleşmeye ait çizim, fotoğraf gibi belgelerden faydalanan plan, kesit, görünüş ve aksonometrik çizimlerle veya maketle anlatımıdır [30].

Mustafa Ağa Hamamının restitüsyonundaki amaç; bilimsel veriler ışığında yapının günümüze kadar geçirdiği değişikliklerin tespit edilmesi ve restorasyon çalışmasına zemin hazırlanmasıdır.

6.1. Restitüsyon Yöntemi

Belgelere dayalı yapılan restitüsyon çalışmasında; öncelikle yapının değişikliğe uğramış, deforme olmuş yüzey, eleman veya malzemeleri ile zaman içerisinde meydana gelen fiziksel değişikliklerin tespiti yapılmıştır (EK-2). Bu mekân, yüzey ve elemanların özgün durumunun tespiti, çeşitli kaynaklardan çok boyutlu çalışmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda değişen-dönüşen veya yenilenen elemanların özgün durumları için literatür ve kaynak araştırması yapılarak, yararlanabilecek kaynaklar belirlenmiştir (EK-4, EK-5). Bu kaynaklardan elde edilen bilgi ve yapıdan gelen verilerin ortak çıkarımlarından ise, restitüsyon çizimleri 2 dönem halinde (14. yüzyıl ve 1935 sonrası) oluşturulmuş ve sunulmuştur (EK-5).

6.2. Restitüsyon İçin Kaynak Kullanımı

Mustafa Ağa Hamamı, hamam olarak yapılmış ve bu işlevle kullanılmıştır. Ancak zaman içerisinde konfor koşullarının sağlanabilmesi ve son zamanlarda terk edilmesi, dolayısı ile kullanılmaması bazı mekânların, yüzey ve elemanların değişmesine – dönüşmesine veya köhnemesine-yok olmasına neden olmuştur. Değişen-dönüşen, köhneyen veya yok olan bu mekan, yüzey ve elemanların neler olduğu ve yapının özgün durumunun nasıl olduğunu saptayabilmek için ise restitüsyon analizi yapılmıştır. Bu analiz bağlamında, hamamın mevcut durumunu gösteren rölövesi, yakın çevredeki, bölgedeki ve tarihteki benzer plan şemalı hamamlar ile yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, yazılı ve görsel belgeler ile sözlü

kaynaklar veri elde edebilmek için kaynak olarak kullanılmış, bunların yetersiz kaldığı durumlarda ise mantık yolu ile çıkarımlar yapılarak mimari gereklilik bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır.

Yapının özgün durumunun tespiti yapılırken, kullanılan kaynaklar ve yorumlar ile bunlardan nasıl yararlanıldığı aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Yapıdaki iz ve örneklerden elde edilen bilgiler. (1. derecede güvenilir)

Varlığı ve tüm özellikleri bilinen bilgiler

Rölöve tespitleri ve analizleri ile varlığı kesin olarak bilinenler bu kapsamda değerlendirilmiştir.

İzi olan, varlığı ve tüm özellikleri yapıdaki diğer örneklerden tespit edilen bilgiler

İzi olan, yapıda değişik nedenlerle bir kısmı ya da tamamı yok olmuş yapı elemanlarının yapıda bulunan diğer örnekleriyle yapı içi karşılaştırmalı çalışmalardan ilk haline ulaşılan mekân, yüzey ve elemanlar bu kapsamda değerlendirilmiştir.

İzi olmayan, varlığı ve özellikleri yapıdaki diğer örneklerden tespit edilen bilgiler

İzi olmayıp, yapıda değişik nedenlerle bir kısmı ya da tamamı yok olmuş yapı elemanlarının yapıda bulunan diğer örnekleriyle yapı içi karşılaştırmalı çalışmalardan ilk haline ulaşılan mekân, yüzey ve elemanlar bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Yazılı ve görsel kaynaklardan elde edilen bilgiler (2. derecede güvenilir)

Mustafa Ağa Hamamına ait 1935 rölöve çizimi, 1935, 1989 yıllarına ait resimler ile vakfiyesi bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Sözlü kaynaklar (3. derece güvenilir)

Yapının geçmişi ile ilgili tespit edilen sözlü bilgiler bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen bilgiler (4. derecede güvenilir).

İzi olan, diğer özellikleri karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen bilgiler

Yeri ve izi olan, boyutu ve malzemesi ile ilgili yapı üzerinde herhangi bir bilgiye ulaşılamayan elemanların bu bilgileri karşılaştırmalı çalışmalar sonucu elde edilerek bu kapsamda değerlendirilmiştir.

İzi olmayan, varlığı karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen bilgiler

Yeri, izi, boyutu ve malzemesi ile ilgili yapı üzerinde herhangi bir bilgiye ulaşılamayan elemanların bu bilgileri karşılaştırmalı çalışmalar sonucu elde edilerek bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Mimari gereklilik (5.derece güvenilir)

Yapıda izi belli olmayan, boyutu, malzemesi ve detayı bilinmeyen ancak mimari gereklilik sebebiyle olması gereken elemanlar bu kapsamda değerlendirilmiştir.

6.3. Karşılaştırmalı Çalışma

Karşılaştırmalı çalışmanın amacı, Mustafa Ağa Hamamında izi bulunan veya bulunmayan; yapının içinde günümüze ulaşan herhangi bir örneği bulunmayan ya da tamamen kaybolmuş elemanların biçimleri, yerleri ya da boyutlarını tespit etmektir. Karşılaştırmalı çalışma kapsamında elde edilen veriler, yapının restitüsyonu kapsamında değerlendirilmiş ve sunulmuştur.

Mustafa Ağa Hamamında, günümüze özgün olarak ulaşmayan mekânlar erkekler bölümündeki Z01 soyunmalık kısmı, kadınlar bölümündeki Z12 soyunmalık kısmı, erkekler bölümündeki Z03 ılıkılık kısmı ve Z21 külhan kısmı olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte diğer mekânlardaki yüzeyler ve elemanlar arasında da günümüze özgün olarak ulaşmayan yapı elemanları mevcuttur. Bunlar mekânlar arasında geçişi sağlayan kapıların kasa ve kanatları, mozaik beton kaplı yüzeylerin özgün kaplamaları, sıcaklık mekânlarında yer alan göbek taşları bu bağlamda sayılabilir. Bu mekân ve elemanlar için karşılaştırmalı çalışmadan yararlanılmıştır.

Karşılaştırmalı çalışma 2 ayrı şekilde gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki yapı içi karşılaştırmalı çalışma olup, erkekler ve kadınlar bölümleri birbirleriyle karşılaştırılarak kaynak oluşturmada kullanılmışlardır. Yapı dışı karşılaştırmalı çalışma için ise, pek çok hamam araştırılmıştır. Bu bağlamda kullanımına karar verilen hamamlar, benzer plan tipinde olmaları, Mustafa Ağa Hamamına yakın konumda bulunmaları veya aynı dönem yapıları olmaları bağlamında elenmiş ve çalışmaya dâhil edilmişlerdir. Çalışma kapsamında değerlendirilen hamamlar, Mustafa Ağa Hamamına yakın konumda bulunmaları sebebi ile Pervane Hamamı (Bkz. Çizelge 6.1), Paşa Hamamı (Bkz. Çizelge 6.5), Sultan Hamamı (Bkz. Çizelge 6.8), Ali Paşa Hamamı (Bkz. Çizelge 6.7); Mustafa Ağa Hamamı ile yakın dönemde yapılmış olmaları sebebi ile Tacettin İbrahim Paşa Hamamı (Bkz. Çizelge 6.6), Halil Bey Hamamı (Bkz. Çizelge 6.3), Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı (Bkz. Çizelge 6.10) ve Karacabey Hamamı (Bkz. Çizelge 6.2) olarak tespit edilmişlerdir.

6.3.1. Z01-Z12 soyunmalık kısımları

Mustafa Ağa Hamamı Z01 erkekler ve Z12 kadınlar soyunmalık mekânlarının üst örtüsü, günümüzde kubbe kasnaklarına oturan, merkeze doğru daralan ve tepesinde aydınlık fenerlerinin yer aldığı, kesik sekizgen koni biçiminde olup ahşaptır. Aydınlık fenerinin üzerinde demir çerçeveli üçgen prizma cam kapak bulunmaktadır. Üst örtüler günümüzde harap durumda olup, örtülerde yer yer boşalmalar sebebi ile soyunmalık mekânları kar ve yağmur gibi atmosfer koşullarından etkilenmekte, hızlı bir biçimde bozulmaktadır. Z01 erkekler soyunmalık kısmı çatısında yer yer çökmeler ve özgün ahşap malzemesinde çürüme gözlemlenmektedir. Z12 kadınlar soyunmalık bölümü üst örtüsü ise Z01 erkekler soyunmalık bölümüne göre daha iyi durumda olup tavandan sızan sular nedeniyle bu örtüde de yer yer çürüme ve bozulmalar gözlemlenmiştir. Üst örtünün ahşaplarının makine ile kesilmiş olmasına ve metal camlı aydınlık örtüsüne bakılarak çatının sonradan yapıldığı tespit edilmiştir. Fakat özgün yapım sisteminin, günümüzdeki hali gibi, aydınlık fenerli kesik sekizgen koni biçiminde olup olmadığı ile ilgili veriler, çeşitli kaynaklar ve karşılaştırmalı çalışma yöntemi ile elde edilmeye çalışılmıştır.

14. yüzyıl hamamları ile ilgili en kapsamlı çalışma Yılmaz Önge tarafından yapılmıştır. Önge, soyunmalık mekânının çatısı ile ilgili 2 tipten bahsetmektedir. Bunlardan ilki toprak damlı ahşap tavan olup, 15.yüzyıldan önceki çoğu hamamda, planın şekline göre aksiyal veya radyal bir tertiple yerleştirilmiş destek sırasının yardımı ile taşınan tiptir. Diğer tip ise,

Mustafa Ağa Hamamı soyunmalık çatılarına benzerlik göstermektedir. Bu tip üst örtülerde destek sırasının sınırlandığı orta bölüm tavanı, merkeze doğru bir piramit gibi daralarak yükseltilmekte ve aydınlık feneri bunun tepesine inşa edilmektedir. Bu tip çatıların, soyunma mahallerine, kırma çatı dam örtünün tatbiki ile muhtemelen 14-15. yüzyıllarda başlamış olduğunu da aynı kaynakta tespit edilmiştir. Önce bu tiplerle ilgili ayrıca, “Taş inşaat geleneğinin olduğu bazı nadir yerlerde, soyunma mahallinin kubbe veya tonoz gibi kârgir örtüyle kapatıldığı bilinmektedir.” bilgisini vermektedir. [31]. Bu bilgiler ışığında yapılan araştırmada Karacabey (Resim 6.1), Pervane (Resim 6.2, Resim 6.4), Pazar Halil Bey, Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamları çatıları incelenmiş ancak Mustafa Ağa Hamamı çatısına en çok benzeyen çatı örnekleri Karacabey Hamamı ve Pervane Hamamı soyunmalık bölümleri çatıları olarak tespit edilmiştir. Her iki hamamın çatısı da ahşap olup, sekizgen biçimde daralarak yükselen kesik piramidal şekildedir.

Söz konusu bilgiler ışığında, Mustafa Ağa Hamamının soyunmalık bölümünün örtüsünün zaman içinde yenilenmiş olmasına rağmen özgün olanı ile aynı şekilde yapılmış olabileceği kanaatine varılmıştır (Resim 6.3).

Resim 6.1. Karacabey Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı

Resim 6.2. Pervane Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı [32]

Resim 6.3. Mustafa Ağa Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı

Resim 6.4. Pervane Hamamı erkekler soyunmalık bölümü çatısı [32]

Çatılarda bulunan aydınlık feneri ile ilgili ise Önge sonradan yenilenmiş olsalar bile, eski ahşap fenerlerin geçmişte üstü külah veya tavanla örtülü, kare, altıgen yahut sekizgen prizma biçiminde elemanlar olduğunu; prizmatik gövdenin her yüzünde kayıtlarla küçük parçalara bölünmüş camlı pencerelerin bulunduğunu belirtmektedir [31].

Önge'nin de belirttiği şekilde aydınlık feneri örneği ise, günümüzde Karacabey Hamamında ve Pervane Hamamının eski resimlerinden tespit edilmiştir (Resim 6.4). Bu sebeple Mustafa Ağa Hamamının ahşap soyunmalık çatılarının üzerinde yer alan üçgen prizma cam aydınlık fenerlerinin sonradan yapıldığı, ilk halinin üstü tavanla örtülü sekizgen prizma gövdede yükselen ahşap aydınlık feneri şeklinde olduğu kanaatine varılmıştır.

Günümüzde, Z01 erkekler soyunmalık ve Z12 kadınlar soyunmalık mekânlarının güney ve batı duvarları kaba yonu moloz taş, diğer duvarları ise kaba yonu moloz taş ve ahşap karkas sistemin beraber kullanıldığı bir şekildedir. Tüm duvarlardaki taş veya kerpiç malzemelerde yer yer boşalmalar görülmektedir. Erkekler ve kadınlar soyunmalık mekânlarının duvarlarında farklı sistemli kargir ve ahşap karkas duvarların bulunması karşılaştırmalı çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır. Önge 12-13. yüzyıl hamamlarında soyunma mahallerinin, sağır ve yüksek duvarlı hacimler olduğunu, beden duvarları üzerinde açılmış

pencere bulunmadığını ve tavan örtüsünün ortasında yer alan aydınlık fenerleri ile aydınlatıldığını belirtmektedir [33]. İncelenen Mustafa Ağa Hamamı ile yakın dönemdeki hamamlardan Sahip Ata Hamamı (Bkz. Çizelge 6.4), Paşa Hamamı, soyunmalık mekânları duvarlarının Mustafa Ağa Hamamı kargir soyunmalık duvarlarına benzer şekilde kaba yonu moloz taş malzeme ile yapılmış sağır duvarlar olduğu, cephelerinin üst seviyelerinde tek sıra pencere açıklıkları yer aldığı tespit edilmiştir. Fakat buna rağmen Tokat'taki sivil ve anıtsal yapı türleri incelendiğinde, Tokattaki genel yapı kültüründe duvarlarda belirli bir yere kadar moloz taş üstüne ahşap karkas arası kerpiç dolgu yapımı söz konusudur[15]. Örneğin Pervane Hamamında soyunmalık duvarları belirli bir seviyeye kadar taş olup üzeri hıymıştır. Dolayısıyla bu sistem 13.-14. Yüzyıldan beri Tokatta uygulanan bir teknik olduğu için günümüzde de yapı türüne bakıldığında hamamın moloz taş örgünün belirli bir yere kadar devam ettiği ve burada sonlandığı görüldüğünden Tokattaki genel yapı kültürüne uygun olarak soyunmalık kısmının yapılmış olduğu daha kuvvetle düşünülmüştür. Bu verilere dayanarak Mustafa Ağa Hamamının beden duvarlarının ilk dönemlerde de günümüzdekine benzer kârgir duvar ve ahşap karkas arası kerpiç duvarın beraber kullanıldığı sistemde olduğuna kararı verilmiş ayrıca Önge'nin tespiti dikkate alınarak sadece örtü kasnaklarında pencere açıklıklarının bulunduğu kanaatine varılmıştır.

Günümüzde, Z01 erkekler soyunmalık mekânı duvar önlerinde niteliksiz ahşap soyunma kabinleri yer almaktadır. Z12 Kadınlar soyunmalık bölümünde aynı kısımlarda ise yığma taş malzeme ve özgün harç kullanılarak yapılmış sekiler ve sekilerin üzerindeki duvar yüzeylerinde beşik kemerli eşya nişleri mevcuttur. Bu eşya nişlerine benzer ebatlarda bir eşya nişi izi Z01 erkekler soyunmalık mekânı kuzey duvarında tespit edilmiştir. Bu sebeple Z01 erkekler soyunmalık mekânı elemanlarının düzenini anlamak için karşılaştırmalı çalışmadan faydalanılmıştır. Aru; Türk Hamamları soyunmalık mekânlarında Z12 kadınlar bölümündeki sekilere benzer, duvarların kenarlarında dolaşan, taştan veya ahşaptan sekiler bulunduğunu ifade etmektedir [29]. Benzer şekilde Önge, soyunmalık mekânları duvar önlerinde boydan boya sekilerin bulunduğunu ahşap soyunma kabinlerinin sonradan eklendiğini belirtmektedir [33].

Tacettin İbrahim Paşa, Ali Paşa, Paşa Hamalarında soyunmalık bölümlerinde eşya nişi veya duvar önlerinde sekiler mevcuttur. Ancak Mustafa Ağa Hamamı yakın civarında bulunan Paşa Hamamının soyunmalık bölümünde bulunan niş ve seki düzeni, Z12 kadınlar soyunmalık mekânındaki (Resim 6.5) seki ve nişlerin düzenine en çok benzemektedir. Yapı

içi karşılaştırmalı çalışma, yapıda bulunan izler ve yukarıda bahsedilen diğer yapıların incelenmesi sonucunda, erkekler bölümü soyunmalık mahallinde de seki ve duvar nişleri olduğu (Resim 6.7), zaman içinde değiştirildiği kanaatine varılmıştır.

Resim 6.5. Kadınlar soyunmalık bölümü seki ve üzerindeki nişler

Resim 6.6. Paşa Hamamı erkekler soyunmalık bölümü seki ve üzerinde niş

Resim 6.7. Erkekler soyunmalık bölümü Havluluk mekânına geçişte niş kemeri izi

6.3.2. Z04 erkekler ılıkılık halveti

Z04 erkekler ılıkılık halvetine, Z03 ılıkılık mekânından beşik kemerli kapı boşluğundan geçilerek girilmektedir. Kareye yakın planlı bu mekânın üst örtüsü kubbe şeklinde olup tabanında özgün zemin kaplaması tespit edilmiştir. Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamlarda ılıkılık halvetlerinde, mekânların fonksiyonlarına göre; sekiler, kurnalar veya hela taşları bulunmaktadır. Ancak Z03 ılıkılık halvetinde bunlardan hiçbiri bulunmamaktadır. Mekânda yapılan araştırmada kurna veya su tesisatı izine de rastlanmamıştır. Önge; 12-13. yüzyıl hamamlarında ılıkılık mahallerinin bir yıkanma yeri değil, dinlenme ve bekleme yeri olarak kullanıldığını belirtmektedir [33]. Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamlardan, Sultan Hamamı ve Ali Paşa Hamamı ılıkılık halvetleri helâ veya tıraşlık olarak kullanılmaktadır. Ancak Mustafa Ağa Hamamının yakın civarında bulunan Paşa Hamamında (Resim 6.8) Mustafa Ağa Hamamı ılıkılık halvetine benzer bir mekânda, duvar önlerinde sekiler tespit edilmiştir. Bu bağlamda yapılan, yapı içi karşılaştırmalı çalışmada Mustafa Ağa Hamamı Z13 kadınlar ılıkılık halvetinde de bu sekiler tespit edilmiştir (Resim 6.9). Z13 kadınlar ılıkılık halveti sekilerinin özgün olduğu, dökülen sıvaların altından ortaya çıkan yığma taş malzeme ve özgün harçtan anlaşılmaktadır. Yapı içi karşılaştırmalı çalışma (kadınlar ılıkılık halveti ile) ve Paşa Hamamından elde edilen verilere dayanarak erkekler kısmı ılıkılık halvetinin özgününde de sekiler olduğu ve bu sekilerin dinlenme amaçlı kullanıldığı kararına varılmıştır.

Resim 6.8. Paşa hamamı ılıkılığı

Resim 6.9. Mustafa Ağa hamamı kadınlar ılıkılık halveti sekileri

6.3.3. Z22 külhan ve Z21 su deposu kısmı

Mustafa Ağa Hamamı, Z06 erkekler ve Z16 kadınlar sıcaklık mekânları batı duvarına bitişik, beşik tonoz örtülü su deposu, deponun hemen batısında ise Z22 külhan bölümü yer almaktadır. Günümüzde Mustafa Ağa Hamamının Z22 külhan bölümüne, Halit Sokak üzerinden çift kanatlı niteliksiz basit ahşap bir kapı ile girilmektedir. Bu bölüm kuzeye doğru daralan yamuk planlı bir mekândır. Zemini toprak birikmiş olan külhanın üst örtüsü ahşap kırma çatı şeklindedir. Yer yer boşalmalar olan çatı harap haldedir. Su deposunun batı duvarının ortasına denk gelen kısımda üstü beşik tonozla örtülü ve ortasında bacası bulunan, kırmızı kiremit malzemeli külhan ocağı yer almaktadır. Giriş kapısının hemen batısında ise özgün olmayan yığma moloz taş havuz bulunmaktadır. Z22 külhan bölümünün yığma kaba yonu moloz taş ile örülmüş kuzey duvarının Mustafa Ağa Hamamının batı cephesinin ortasına denk gelen bir noktada bulunması ve duvarın arkasında kalan kısmın üst örtüsünün toprak dam olması, bu kısmın hamama ait bir birim olup olmadığı konusunda karşılaştırmalı çalışmadan faydalanmayı gerekli kılmıştır. Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamların külhan taraflarında keçelik veya soğuk su deposu bulunduğu tespit edilmiştir. Mustafa Ağa Hamamının yakın civarında bulunan Sultan Hamamı, Pervane Hamamı ve Paşa Hamamında külhan bölümünden girilen ayrı bir birim yer almamaktadır. Ancak Bursa Demirtaş Hamamında (Bkz. Çizelge 6.9) külhan tarafından açılan bir kapı ile kubbeli bir hacme girilmekte ve buradan da sıcaklık duvarına paralel bir biçimde uzanan ince uzun dikdörtgen planlı bir mahale geçilmektedir. Önge; bu bölüm içerisindeki küçük hacmin keçecilerin soyunma yeri; ince uzun dikdörtgen mekânın da, keçe dövülen yer olacak şekilde bir keçelik birimi olabileceğini tahmin etmektedir [33]. İncelenen bu hamamda keçelik birimi, Mustafa Ağa Hamamındaki birime göre daha büyük hacim kaplamaktadır. Ayrıca Mustafa Ağa Hamamı külhan bölümü kuzey duvarı, sağır bir duvar olup herhangi bir yapı elemanı (pencere, kapı gibi) izine rastlanmamıştır. Elde edilen bu bilgilerle bu kısmın keçelik birimi olmadığı anlaşılmaktadır. Soğuk su deposu ile ilgili ise; Önge, hamama gelen soğuk suyun ya sıcak su deposunun özel bir bölümünde ya da ayrı bir depoda toplandığını, ayrıca bazı örneklerde de hamama gelen soğuk suyun, doğrudan sıcak su deposunun üstündeki bir kottan girerek sıcak su deposunu beslediğini belirtmektedir [33]. Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamlardan Güpür Hamamı ve Manuçehr Hamamında (Bkz. Çizelge 6.9), kare planlı sıcak su deposunun özel bir bölümünde kubbeli soğuk su depoları bulunmaktadır. Ancak bu depoların plan tiplerinin hiçbirisi Mustafa Ağa Hamamının külhan ocağının kuzeyindeki biriminin yamuk plan tipine benzememektedir. Mustafa Ağa Hamamının yakın

civarında bulunan Paşa Hamamı, Ali Paşa Hamamı ve Pervane Hamamlarında, sıcaklık duvarları boyunca uzanan sıcak su depoları tek parça olup civarlarında herhangi bir soğuk su deposu bulunmamaktadır. Ayrıca Mustafa Ağa Hamamının batı duvarında su deposunun üst seviyesine denk gelen bir noktada, içi sonradan doldurulmuş taş kemerli bir kısım içerisinde depoya doğru yönelmiş pişmiş toprak künk malzemeli su borusu tespit edilmiştir. Bu künk soğuk suyun sıcak su deposuna doğrudan alındığını ispatlamaktadır. Hamamlarda bu bağlamda benzer mekânlar bulunmaması veya bu mekânın bir örneğinin olmaması, mimari gereklilik durumunu ön plana çıkarmıştır. Mustafa Ağa Hamamı eğimli bir arazi üzerinde konumlandırılmıştır. Yan parselin yüksek olması sebebi ile toprak kayması-akması ve külhan ocağının dolması durumuna önlem olarak bu duvarın zaman içerisinde yapılmış olması olasılığı değerlendirilmiş ve duvarın sonradan bu sebeple yapıldığı kanaatine varılmıştır. Günümüzde toprakla dolu olan zemin kodu ile ilgili ise Önge, su deposunun zemin seviyesi ile aynı kodda olduğunu ve basamaklarla ocak ağzının açıldığı kısmın kotuna inildiğini belirtmektedir [33]. Bu veriler ışığında külhan zemin kodunun su deposu zemin kodu seviyesinde olduğu kanaatine varılmıştır.

Z21 Su deposunun ise yapının beden duvarı önünde boydan boya uzanmayıp 3,90 metre geride sonlanmış olması, herhangi bir müdahale görüp görmediği üzerine bir çalışma yapmayı gerekli kılmıştır. Alanda yapılan çalışmada beden duvarı üzerinde su deposunun devam ettiğine dair herhangi bir ize rastlanmamıştır. Ayrıca su deposunun kuzey duvarı sıvalı olduğu için duvarın özgün malzemesi tespit edilememiştir. Diğer bölgelerde yer alan Bursa Demirtaş Hamamı, Ereğli Eski Hamam, Kasım Paşa Hamamı, Hasbeyoğlu Hamamı, Selahattin Hamamı, Karacabey Hamamı, Tacettin İbrahim Paşa Hamamlarında ise Mustafa Ağa Hamamı sıcak su deposuna benzer, beden duvarının tamamını kaplamayan su depoları tespit edilmiştir (Bkz. Çizelge 6.9). Ancak hamama ait 1935 rölövesi ve 1990 yılına ait rölöve çalışmasında su deposunun batı duvarı boyu boyunca uzandığı görülmektedir. Elde edilen bu verilerle günümüzde su deposunun kuzey duvarının üzerindeki sıva nedeniyle özgün malzemesi tespit edilemediğinden yapılış tarihinden sonraki bir tarihte eklenip eklenmediği net olarak bilinmemektedir.

6.3.4. Z11 havlu kurutma mekânı

Z11 havlu kurutma mekânına Z01 erkekler soyunmalık mekânından iki basamak çıkılarak beşik kemerli kapı açıklığı geçilerek girilmektedir. Üst örtüsü toprak dam olan mekânın batı

duvarında kadınlar soyunmalık mekânı nişlerinin devamı olacak şekilde beşik kemerli niş izleri bulunur. Bu mekânın zemininde, havlu kurutmak için dikdörtgen şekilli ocak çukuru yer almaktadır. Mustafa Ağa Hamamı ile benzer dönemli hamamlardan Pervane Hamamı (Bkz. Çizelge 6.1), Sahip Ata Hamamı (Bkz. Çizelge 6.4), Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı (Bkz. Çizelge 6.10), Mahkeme Hamamı (Bkz. Çizelge 6.11) ve Karacabey Hamamlarında (Bkz. Çizelge 6.2) havlu kurutma mekânı görülmemektedir. Ancak Havlu kurutma mekânları Osmanlı Dönemi eseri olan Ali Paşa Hamamında (Bkz. Çizelge 6.7) tespit edilmiştir. Ayrıca soyunmalık mekânından geçişi sağlayan kapının doğusunda yer alan, sıvası dökülmüş bölümde yapılan çalışmada, Z12 kadınlar soyunmalık mekânındaki nişlere benzer beşik kemerli, kırmızı tuğla malzemeli niş izi de tespit edilmiştir (Resim 6.7). Bu niş zaman içerisinde kapı açmak için kırılmış, içi kırmızı tuğla malzeme ile doldurulmuştur. 1935 tarihli rölöve çiziminde de havlu kurutma mekânı ve kadınlar giriş mekânı günümüzdeki şekliyle çizilmiştir. Bu veriler ışığında havlu kurutma mekânının ilk yapıldığı dönemde bulunmayıp, sonraki dönemlerde eklendiği anlaşılmaktadır.

6.3.5. Cehennemlik

Günümüzde hamam zemin döşemeleri sağlam olduğundan cehennemlik bölümüne girilememiştir. Cehennemlik ayaklarının ölçülerinin ve geçiş elemanlarının düz mü yoksa kemerli mi olduğunu anlamak için karşılaştırmalı çalışma yapılması gerekli görülmüştür. Aru; sıcaklık ve ılıklik mekânı zemininin 0,70-1,50 m yükseklikte, 0,40– 0,50 m genişlikte olan kemer geçişli ayaklar üzerine oturduğunu belirtmektedir [29]. Mustafa Ağa Hamamının yakın civarında bulunan Eski Hamamda ise sıcaklık döşemesi yıkılmış ve tuğla malzeme ile yapılmış kare şekilli cehennemlik ayakları ve beşik kemerli geçiş örtüsü ortaya çıkmıştır (Resim 6.10). Ancak Anadoludaki örnekler arasında taş ayaklı, kemersiz bir şekilde yapılan cehennemliklerde çok sayıda mevcuttur. 13. yüzyıl hamamlarından Ahlat Çifte Hamamının 0,25 m kalınlığındaki sıcaklık zemin döşemesinin 0,78 m yükseklikte, 0,45-0,45 m genişlikte cehennemlik ayakları ile taşındığı, hamama ait rölöve çalışmasından tespit edilmiştir (Resim 6.11) [34]. Bu hamamın cehennemlik ayaklarında ve geçiş elemanlarında düz sal taşları kullanılmıştır. Ali Paşa Hamamı, Çorum Güpür Hamamındada cehennemliklerin düz örtülü oldukları görülmektedir. Dolayısıyla Mustafa Ağa hamamında Cehennemliklerle ilgili bir tahmin yürütülmemiş, nokta nokta olarak düz bir şekilde çizilmiştir. Fakat bununla ilgili mutlaka kazının yapılması ve buradaki sistemin ortaya

çıkarılması, problemlerin saptanması, saptanan problemlere yönelik çözüm önerilerinin oluşturulması ve restorasyonda buna yönelik kararlarında alınması gerekmektedir.

Resim 6.10. Eski Hamam Cehennemlik

Resim 6.11. Ahlat Çifte Hamam Cehennemlik [34]

Resim 6.12. Çorum Güpür Hamamı Cehennemlik [59]

6.3.6. Mimari elemanlar

Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen mimari elemanlar; kapılar, göbek taşları, pencereler, zemin kaplamaları, şadırvanlar ve nişlerdir.

Kapılar

Mustafa Ağa Hamamında bulunan kapılar iç ve dış kapılar olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

İç kapılar

Mustafa Ağa Hamamında bulunan ahşap iç kapılar sadece ılıklik bölümünde görülmekte olup gösterişsiz, düz veya yuvarlak kemerli ve kasasızdır. Bu kapılar üzerinde demir kancalı menteşe sistemi yer almaktadır. Ahşap kapıların haricinde kaynaklı demir kapılar özgün olmayıp sonradan eklenmiştir. Aru, Türk Hamamlarının sıcaklık mekânlarında kapı bulunmadığını, havlu ile örtülü olduğunu belirtmektedir [29]. Yine aynı kaynakta Aru; iç kapıların, hamamların rutubeti ve hararet farkları nedeni ile çabuk çürüyeceğinden kasasız bir şekilde, demir kancalarla çok kaba ve tezyinatsız yapıldığını ve sık sık değiştirildiğini de belirtmiştir. Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamların da iç mekân kapılarının çoğunun nem ve rutubet sebebiyle yok olmuş ve sonradan değiştirilmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu verilerle yapı içi karşılaştırmalı çalışma ile elde edilen kapılar örnek olarak alınarak restitüsyon önerisi geliştirilmiştir.

Dış kapılar

Mustafa Ağa Hamamında erkekler ve kadınlar bölümlerine geçişi sağlayan cümle kapıları ahşap söveli ve tek kanatlı olup harap durumdadır. Üzerinde herhangi bir tezyinat görülmeyen bu basit ahşap kapılar için karşılaştırmalı çalışmadan faydalanılmıştır. Mustafa Ağa Hamamının yakın civarında yer alan Paşa Hamamı, Ali Paşa Hamamı (Bkz. Çizelge 6.4) ve Mustafa Ağa Hamamı ile benzer dönemli Tacettin İbrahim Paşa Hamamı (Bkz. Çizelge 6.2) cümle kapıları çerçeveleri kesme taş malzeme ile yapılmış olup beşik kemerlidir. Sahip Ata Hamamında (Bkz. Çizelge 6.4) ise kapı sövesi kesme taş malzemeli olup kapının üstü düz taş lentoludur.

Zemin kaplaması

Mustafa Ağa Hamamında Z01 erkekler soyunmalık ve Z12 kadınlar soyunmalık mekânlarının zeminleri mozaik beton ile kaplıdır. Buna benzer şekilde diğer bölümlerde de zemin mozaik beton malzemeli olup üzeri zaman içinde toprak ile kaplanmıştır. Ancak Z04 erkekler ılıklik halveti ve Z17 kadınlar halveti zemininde zamanla beton kaplama malzemesi yok olmuş, 10x10 cm, 30x40 cm ebatlarında değişen özgün mermer kaplama ortaya çıkmıştır (Resim 6.13).

Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamlar içerisinde Sahip Ata Hamamının (Bkz. Çizelge 6.4) soyunmalık kısmında, Sultan Hamamının ılıkılık ve sıcaklık mekânlarının zemin döşemesinde 10x10cm ile 50x70 cm aralıklarında değişen ölçülerde mermer kaplama malzemeler tespit edilmiştir (Bkz. Çizelge 6.8, Resim 6.14). Dolayısı ile, elde edilen veriler ışığında, Mustafa Ağa Hamamında tespit edilmiş olan özgün mermer kaplamalar restitüsyon bağlamında kullanılmıştır. Fakat restorasyon aşamasında, mozaik kaplamanın kaldırılarak, altta bulunan özgün kaplamaların zarar verilmeden çıkarılması ve bu kaplamanın restitüsyon bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Resim 6.13. Mustafa Ağa Hamamı Z17 halvet zemini

Resim 6.14. Sultan Hamamı sıcaklık zemini

Resim 6.15. Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı soyunmalık mekânı zemini[33]

Nişler

Mustafa ağa hamamında kadınlar soyunmalık mekânı, erkekler ve kadınlar ılıklik mekânlarında duvar üzerlerinde nişler yer almaktadır. Ancak erkekler soyunmalık mekânı sıvalı ve boyalı kuzey duvarında, sıvanın döküldüğü kısımlarda beşik kemerli, tuğla malzemeli niş izinin ortaya çıkması karşılaştırmalı çalışmadan faydalanmayı gerekli kılmıştır. Z12 kadınlar soyunmalık mekânında duvar yüzeylerinde beşik kemerli, tuğla malzemeli eşya koyma nişleri bulunmaktadır. Bu nişler Z01 erkekler soyunmalık bölümü kuzey duvarında yer alan eşya koyma niş izi ile benzer özelliklerdedir. Önge, bu gibi kemerli elbise koyma nişlerinin 14. yüzyıldan itibaren yapıldığını belirtmektedir [33]. Ayrıca bu tarzda nişler Paşa Hamamı soyunmalık (Bkz. Çizelge 6.5) ve Tacettin İbrahim Paşa Hamamı (Bkz. Çizelge 6.6) soyunmalık mekânlarında görülmektedir. Elde edilen bu bilgilerle Z 01 erkekler soyunmalık mekânında da Z 12 kadınlar soyunmalık mekânında olduğu gibi nişlerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Göbek taşı

Mustafa Ağa Hamamı yakın civarında bulunan Paşa Hamamı, Pervane Hamamı, Sultan Hamamı ve Ali Paşa Hamamları merkezi sıcaklık mekânları ortalarında, çokgen şekilli, üzerinde şadırvanları bulunan mermer kaplı göbek taşları yer almaktadır.

Mustafa Ağa Hamamı Z06 erkekler sıcaklık merkez mekânında bulunan göbek taşı kopan kısımlardan anlaşıldığı üzere beton malzeme kullanılarak sonradan yapılmış olup üzeri karo seramik kaplıdır. Z16 kadınlar sıcaklık merkez mekânında ise herhangi bir çokgen göbek

taşı yer almamaktadır. Bunun yerine tabanında su deliği bulunan, yarım kesik küre şekilli, ortası boş bir şadırvan bulunmaktadır. Z16 Kadınlar sıcaklık merkez mekân düzenlemesine benzer bir mekân düzenlemesi karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamlarda bulunmamakta olup, Mustafa Ağa Hamamına üniktir.

Pencereler

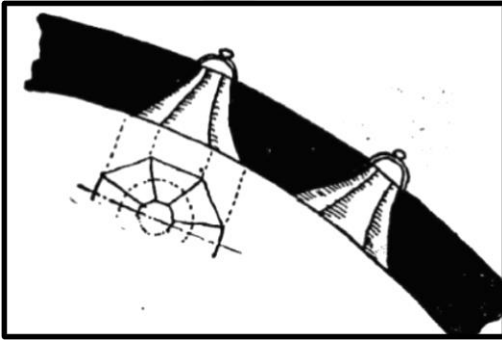
Mustafa Ağa Hamamında günümüzde soyunmalık mekânlarında üst örtü kasnaklarında içten beşik kemerli, dıştan dikdörtgen şekilli ve lokma demir parmaklıklı ahşap pencereler ve erkekler bölümü güney ve doğu cepheleri duvarlarının alt seviyelerinde ise birer adet, ahşap söveli, dikdörtgen pencereler yer almaktadır. Bu pencerelerin zaman içerisinde değişen soyunmalık mekânı ile birlikte yapıldığı ve dönem ekleri oldukları fiziksel durumlarından ve 1935 resimlerinden anlaşılmaktadır. Bu sebeple cephe düzeninin hamamın yapıldığı tarihte nasıl olduğu ile ilgili karşılaştırmalı çalışmadan faydalanılmıştır.

Önge, 12-13. yüzyıl hamamlarında soyunma mahallerinin mahremiyet gerektirdiği için sağır ve yüksek duvarlı hacimler olduğunu ve bunların duvarların üst kısmındaki küçük mazgal pencereler yer aldığını belirtmektedir [33]. Ayrıca bazı hamamlarda soyunmalık mahallerinde örtünün yanı sıra duvarlar üzerinde farklı tiplerde pencereler açılmış, bunlar soyunma mahallinde bir veya iki sıra olarak yerleştirilmiştir. Soyunma bölümlerinin duvarlarına, alttakiler dikdörtgen üsttekiler kemerli olmak üzere iki-üç sıra pencere açılması 16. yüzyıl hamamlarının özelliklerindendir [33]. Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen hamamlardan Paşa Hamamı, Sahip Ata Hamamlarında Önge'nin 12-13. yüzyıl hamamlarında görüldüğünü belirttiği gibi [33] pencereler duvarın üst kısmında yer alırken, Karacabey Hamamı ve Ali Paşa Hamamı duvarlarının alt sıralarında da lokma demir parmaklıklı pencereler yer almaktadır. Bu verilerle Mustafa Ağa Hamamı cephelerinde 14. yüzyılda üst sırada penceresinin olduğu alt sıra pencerelerinin sonraki dönemlerde eklendiği kanaatine varılmıştır.

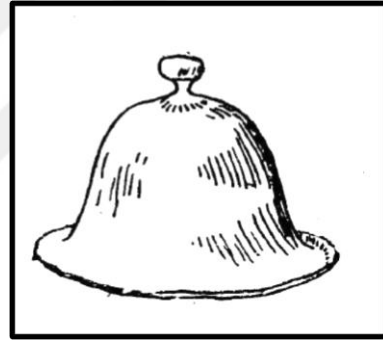
Işıklıklar

Mustafa Ağa Hamamında günümüzde kubbe ve tonozlarının kârgir malzemesinin aralarında pişmiş toprak malzemeli, düz veya iç kısımdan dışa doğru daralan ışıklıklar bulunmaktadır. Ayrıca Z02 erkekler ılık, Z10 kadınlar ılık, Z06 erkekler sıcaklık ve Z16 kadınlar

sıcaklık mekânları kubbelerinin etek seviyelerinde üstü kemerli mazgal pencereler bulunmaktadır. Işıklıklar ve mazgal pencereler günümüzde dıştan yakası dairesel harçla sıvanmış düz cam malzemelerle kapatılmıştır. Işıklık camlarının birçoğu günümüzde kırılmıştır. Işıklıkların düz cam ile dıştan kapatılması 1935 yılı resimlerinde de tespit edilmiştir. Ancak Önge, eski Türk Hamamlarında ısk gözlerinin yapımı için tavanın kâgır örtüsünün arasına yerleştirilen pişmiş toprak künklerinin, içleri sıvandıktan sonra dıştan harç yardımıyla bombeli bir cam kapakla kapatıldığını, en eski örneklerin 14-15. yüzyıllara ait resimli ve yazılı belgelerde bulunduğunu belirtmektedir [33]. Aru da benzer şekilde Türk Hamamlarının kubbelerinde fil gözü diye tabir edilen tepe camlarının bulunduğunu ifade etmektedir [29]. Bu verilerle Mustafa Ağa Hamamı tavan örtülerinde yer alan ışıklıklarının ilk dönemlerde bombeli cam şeklinde olduğu, sonraki dönemde düz camlı şekle dönüştüğü kanaatine varılmıştır.

Şekil 6.1. Cam ışıklık [29]

Şekil 6.2. Cam ışıklık [29]

Şadırvan

Mustafa ağa hamamında Z 01 erkekler soyunmalık mekânı Z06-a Z06-b eyvanları, Z-07 Z16, Z19 halvetlerinin ortalarında 3 tipte şadırvan bulunmaktadır. Erkekler soyunmalık mekânının kesik silindir formulu şadırvanının orta çanağının bulunmaması, kadınlar soyunmalık bölümündeki dikdörtgen planlı şadırvanın beton malzeme ile yapılmış olup özgün olmaması, sıcaklık mekânlarının bir kısmında şadırvanların bulunup diğer kısımlarda bulunmaması karşılaştırmalı çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır. Önge eski Türk hamamlarında soyunma mekânlarının ortasında şadırvanların bulunduğunu belirtmektedir. Bu şadırvanlardan en eski örnekler 14. yüzyıla ait Karaman Emir Süleyman Hamamı (Resim 6.18), Bolu Orta Hamamı (Resim 6.16) ve 15. yüzyıla ait Konya Mahkeme Hamamında bulunmaktadır. Bu hamamlarda su hazneleri çokgen şekillerde olup ortalarında yükseldikçe kesit şekli değişen çokgen veya dairesel formlarda çanak oturtulmuştur. Mustafa Ağa

Hamamının yakın civarında bulunan benzer dönemli hamamlardan Pervane Hamamı (Resim 6.17) ve Paşa Hamamında da soyunmalık mekânları ortasında kare formu ortasında yükseldikçe kesit şekli değişen tepesi dairesel formda çanaklar bulunan şadırvanlar tespit edilmiştir. Bu bilgilerle Mustafa Ağa Hamamı erkekler soyunmalığı özgün su haznesinin ortasında Pervane Hamamı ve Paşa Hamamına benzer çanağın olduğu anlaşılmaktadır. Kadınlar kısmındaki dikdörtgen betonarme şadırvan ise 1935 rölöve çizimlerinde günümüz konumunda ancak kare formu şekilde çizilip ortasında herhangi bir çanak belirtilmemiştir. 1935 yılında beton malzemeli şadırvan olamayacağı düşünülerek, bu şadırvan ilk dönemlerde kare formu ancak üzerindeki çanak kırılmış olmalıdır.

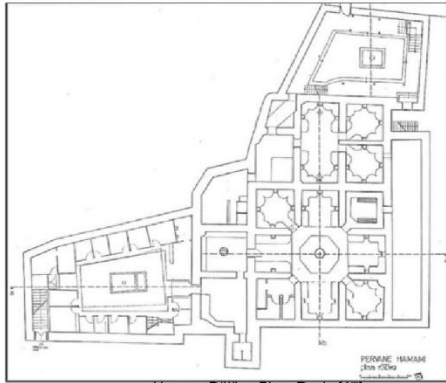
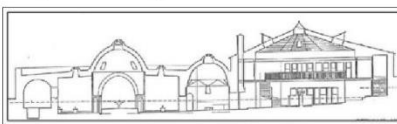
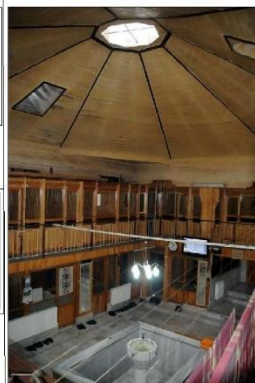
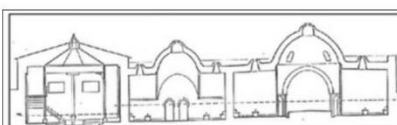

Resim 6.16. Bolu Orta hamam şadırvan[33] Resim 6.17. Pervane hamam şadırvan[54]

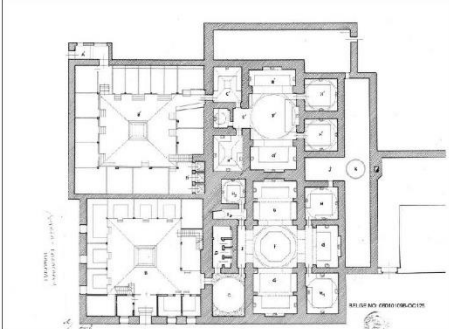

Resim 6.18. Emir Süleyman hamamı[33]

Çizelge 6.1. Karşılaştırmalı çalışma-Pervane Hamamı çözümleme tablosu

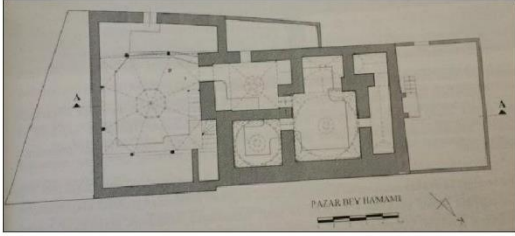
PERVANE HAMAMI				HAMAM NO:1							
YERİ:	Tokat/Merkez		BANISI:	Pervane Muhiddin							
YAPIM TARİHİ:	13.yy. son çeyreği		BUGÜNKÜ İŞLEVİ:	Hamam							
											
Hamam Rölöve Planı Resim[17]											
			Hamam Kesiti Resim[17]								
ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU											
PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ							
SOYUNMALIK	Plan Boyutu	13,00x8,00x16,75	9,00x13,80(?)	Soğuk su deposu	Plan Boyutu						
	Üst Örtü	Ahşap çatı(kiremit kap.)	Ahşap çatı(kiremit kap.)		Üst Örtü						
	Geçiş Elemanı	-	-		Işıklık						
	Işıklık	Aydınlık feneri	Aydınlık feneri		Pencere						
	Pencere	+(?)	+	Sıcak su deposu	Plan Boyutu	3,00x18,85					
	Kapı	+	+		Üst Örtü	Sivri tonoz					
	Havlulu kurutma nişi	-	-		Işıklık	B					
	Seki	+(?)	-		Pencere	+					
ARALIK	Şadırvan	+(mermer)	+(mermer)	KÜLHAN	Plan Boyutu	B					
	Ahşap soyunmalık	+	+		Üst Örtü	Ahşap kirişlemeli çatı					
	Plan boyutu	4,70x5,00	2,50x2,80		Işıklık	B					
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Pencere	B					
	Geçiş elemanı	Köşe üçgeni	Tromp	YAPI MALZEMESİ	Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı					
	Işıklık	+	+								
	Hela-Tıraşlık	+	-								
	Kapı	+	+								
ILIKLIK	Plan boyutu	4,10x4,70	3,85x4,80	SOYUNMALIK	Duvar	Moloz taş + himiş					
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Üst örtü	Ahşap					
	Geçiş elemanı	Köşe üçgeni	Köşe üçgeni		Geçiş elemanı	Ahşap					
	Işıklık	+	+		Zemin	Mozaik kaplama(?)					
	Hela-Tıraşlık	-	+	ARALIK	Duvar	Mozaik kaplama(?)					
	Kurna	-	-		Üst örtü	Moloz taş					
	Seki	+(?)	+		Geçiş elemanı	Moloz taş					
	Şadırvan	+(mermer)	-		Zemin	Mermer kaplama					
HALVET	Plan boyutu			ILIKLIK	Duvar	Mermer kaplama					
	Üst örtü				Üst örtü	Moloz taş					
	Geçiş elemanı				Geçiş elemanı	Tuğla					
	Işıklık				Zemin	Tuğla					
	Kurna			HALVET	Duvar	Mermer kaplama					
	Seki				Üst örtü						
	Kapı				Geçiş elemanı						
					Zemin						
SICAKLIK	MERKEZİ MEKÂN	Plan boyutu	5,60x5,60	3,80x3,80	SICAKLIK	MERKEZİ MEKÂN	Duvar	Moloz taş	Moloz taş		
		Üst örtü	Kubbe	Kubbe-sivri tonoz			Üst örtü	Tuğla	Tuğla		
		Geçiş elemanı	Pendantif	Pendantif			Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla		
		Işıklık	+	+			Zemin	Mermer kaplama	Mermer kaplama		
		Kurna	-	-			Duvar	Mermer kaplama	Mermer kaplama		
		Seki	-	-			Üst örtü	Moloz taş	Moloz taş		
		Göbek taşı	+(mermer)	-			Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla		
		Şadırvan	+(mermer)	-			Zemin				
	EYVAN	Plan boyutu	3,80x3,80	3,80x2,30	SICAKLIK	EYVAN	Duvar	Mermer kaplama	Mermer kaplama		
		Üst örtü	Sivri tonoz	Sivri tonoz			Duvar	Moloz taş	Moloz taş		
		Geçiş elemanı					Üst örtü	Tuğla	Tuğla		
		Işıklık	+	+			Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla		
		Kurna	+(mermer)	+			Zemin	Mermer kaplama	Mermer kaplama		
		Seki	+(beton)	+(beton)			Duvar				
		Plan boyutu	3,80x3,80	3,90x3,90			SOĞUK SU DEPOSU	HALVET	Üst örtü		
		Üst örtü	Kubbe	Kubbe					Geçiş elemanı		
Geçiş elemanı	Üçgenli bingi	Köşe üçgeni	Zemin								
Işıklık	+	+	Duvar	Moloz taş	Moloz taş						
Kurna	+(mermer)	+	Üst örtü	Tuğla	Tuğla						
Seki	+(beton)	+(beton)	Geçiş elemanı								
Kapı	+	+	Zemin	B	B						
			KÜLHAN	Duvar	B	B					
				Üst örtü	Ahşap(?)						
				Geçiş elemanı	B						
				Zemin	B						
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR									
● Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı									
○ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı									
○ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor									
○ Kaplıca hamamı		?: Kesin veya özgün değil.									

Çizelge 6.2. Karşılaştırmalı çalışma-Karacabey Hamamı çözümleme tablosu

KARACABEY HAMAMI			HAMAM NO:2	
YERİ: ANKARA		BANİSİ:	(?)	
YAPIM TARİHİ: 15. yüzyıl		BUGÜNKÜ İŞLEVİ:	Hamam	
				
Hamam Rölöve Planı Resim[58]		Hamam Resim		

ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU					
PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı		Kadınlar Kısmı	
SOYUNMALIK	Plan Boyutu	Kare	Kare	SOĞUK SU DEPOSU	Plan Boyutu
	Üst Örtü	Ahşap çatı(kiremit kap.)	Ahşap çatı(kiremit kap.)		Üst Örtü
	Geçiş Elemanı	-	-		İşıklık
	İşıklık	Aydınlık feneri	Aydınlık feneri		Pencere
	Pencere	+	+		Plan Boyutu
	Kapı	+	+		Üst Örtü
	Havlü kurutma nişi	-	-		İşıklık
	Seki	-	-		Pencere
	Şadırvan	+(mermer)	+(mermer)		Plan Boyutu
	Ahşap soyunmalık	+	+		Üst Örtü
ARALIK	Plan boyutu			KÜLHAN	İşıklık
	Üst örtü				Pencere
	Geçiş elemanı				Plan Boyutu
	İşıklık				Üst Örtü
ILIKLIK	Helâ-Tıraşlık			YAPI MALZEMESİ	Erkekler Kısmı
	Kapı				Kadınlar Kısmı
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen		Duvar
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Moloz taş + hımsı
HALVET	Geçiş elemanı	(?)	(?)	SOYUNMALIK	Ahşap
	İşıklık	+	+		Geçiş elemanı
	Helâ-Tıraşlık	(?)	(?)		Zemin
	Kurna	(?)	(?)		Duvar
	Seki	+	+		Üst örtü
	Şadırvan	(?)	(?)		Geçiş elemanı
	Plan boyutu	Dikdörtgen			Zemin
	Üst örtü	(?)			Duvar
SICAKLIK	Geçiş elemanı	(?)		ARALIK	Üst örtü
	İşıklık	(?)			Geçiş elemanı
	Kurna	(?)			Zemin
	Seki	(?)			Duvar
	Kapı	(?)			Üst örtü
	Plan boyutu	Kare	Kare		Geçiş elemanı
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Zemin
	Geçiş elemanı	Mukarnas	Mukarnas		Duvar
	İşıklık	+	+		Üst örtü
	Kurna	(?)	(?)		Geçiş elemanı
HALVET	Seki	+	+	HALVET	Zemin
	Göbek taşı	+	(?)		Duvar
	Şadırvan	-	-		Üst örtü
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen		Geçiş elemanı
	Üst örtü	Tonoz	Tonoz		Zemin
	Geçiş elemanı	-	-		Duvar
	İşıklık	(?)	(?)		Üst örtü
	Kurna	+	+		Geçiş elemanı
	Seki	+	+		Zemin
	Kapı	+	+		Duvar
SICAKLIK	Plan boyutu	Kare	Kare	SOĞUK SU DEPOSU	Üst örtü
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Geçiş elemanı
	Geçiş elemanı	Mukarnas	Mukarnas		Zemin
	İşıklık	+	+		Duvar
	Kurna	(?)	(?)		Üst örtü
	Seki	+	+		Geçiş elemanı
	Göbek taşı	+	(?)		Zemin
	Şadırvan	-	-		Duvar
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen		Üst örtü
	Üst örtü	Tonoz	Tonoz		Geçiş elemanı
Geçiş elemanı	-	-	Zemin		
İşıklık	(?)	(?)	Duvar		
Kurna	+	+	Üst örtü		
Seki	+	+	Geçiş elemanı		
Kapı	+	+	Zemin		
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR			
○ Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı			
○ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı			
○ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor			
○ Kaplıca hamamı		?: Kesin veya özgün değil.			

Çizelge 6.3. Karşılaştırmalı çalışma-Halil Bey Hamamı çözümleme tablosu

HALİL BEY HAMAMI(PAZAR)				HAMAM NO:3					
YERİ:		Tokat/Pazar		BANİSİ:					
YAPIM TARİHİ:		13.yy. son çeyreği		BUGÜNKÜ İŞLEVİ: Hamam					
									
Hamam Resim[11]				Hamam Resim[11]					
				Hamam Resim[11]					
ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU									
PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ					
SOYUNMALIK	Plan Boyutu	Dikdörtgene yakın		SOYUNMALIK	Plan Boyutu				
	Üst Örtü	Ahşap çatı			Üst Örtü				
	Geçiş Elemanı	-			İşiklik				
	İşiklik	(?)			Pencere				
	Pencere	+			Plan Boyutu				
	Kapı	+			Üst Örtü				
	Havlu kurutma nişi	-			İşiklik				
	Seki	(?)			Pencere				
	Şadırvan	(?)			Plan Boyutu				
	Ahşap soyunmalık	(?)			Üst Örtü				
ARALIK	Plan boyutu			KÜLHAN	İşiklik				
	Üst boyutu				Pencere				
	Geçiş elemanı				Kapı				
	İşiklik								
ILIKLIK	Hela-Tıraşlık			YAPI MALZEMESİ					
	Kapı			Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı				
	Plan boyutu	Dikdörtgen		SOYUNMALIK	Duvar				
	Üst örtü	Yıldız tonoz			Üst örtü				
Geçiş elemanı	(?)		Geçiş elemanı						
İşiklik	+		Zemin						
HALVET	Hela-Tıraşlık	+		ARALIK	Duvar				
	Kurna	-			Üst örtü				
	Seki	(?)			Geçiş elemanı				
	Şadırvan	-			Zemin				
HALVET	Plan boyutu			ILIKLIK	Duvar				
	Üst örtü				Üst örtü				
	Geçiş elemanı				Geçiş elemanı				
	İşiklik				Zemin				
HALVET	Kurna			HALVET	Duvar				
	Seki				Üst örtü				
	Kapı				Geçiş elemanı				
					Zemin				
SICAKLIK	MERKEZİ MEKÂN	Plan boyutu	Kare	SICAKLIK	MERKEZİ MEKÂN	Duvar	Moloz taş		
		Üst örtü	Kubbe			Üst örtü	Ahşap		
		Geçiş elemanı	Türk üçgeni			Geçiş elemanı	Tuğla		
		İşiklik	+			Zemin			
	EYVAN	Kurna	(?)		ARALIK	Duvar			
		Seki	+			Üst örtü			
		Göbek taşı	(?)			Geçiş elemanı			
		Şadırvan	(?)			Zemin			
	HALVET	Plan boyutu	Kare		ILIKLIK	Duvar	Moloz taş		
		Üst örtü	Yıldız tonoz			Üst örtü	Tuğla		
		Geçiş elemanı	Türk üçgeni			Geçiş elemanı	Tuğla	(?)	
		İşiklik	(?)			Zemin			
SICAKLIK	EYVAN	Kurna	(?)		HALVET	Duvar	Moloz taş		
		Seki	+			Üst örtü	Tuğla		
		Plan boyutu	Kare			Geçiş elemanı	Tuğla		
		Üst örtü	Kubbe			Zemin	(?)		
	HALVET	Geçiş elemanı	Türk üçgeni		SOĞUK SU DEPOSU	Duvar			
		İşiklik	+			Üst örtü			
		Kurna	(?)			Geçiş elemanı			
		Seki	+			Zemin			
	HALVET	Plan boyutu	Kare		SICAK SU DEPOSU	Duvar	Moloz taş		
		Üst örtü	Kubbe			Üst örtü	(?)		
		Geçiş elemanı	Türk üçgeni			Geçiş elemanı	(?)		
		İşiklik	+			Zemin	(?)		
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR		KÜLHAN	KÜLHAN	Üst örtü	(?)		
○ Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı				Geçiş elemanı	(?)		
○ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı				Zemin	(?)		
○ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor							
○ Kaplıca hamamı		?: Kesin veya özgün değil.							

Çizelge 6.4. Karşılaştırmalı çalışma-Sahip Ata Hamamı çözümleme tablosu

SAHİP ATA HAMAMI

HAMAM NO:4

YERİ:	Tokat/Merkez	BANİSİ:	
YAPIM TARİHİ:	13.yy. son çeyreği	BUGÜNKÜ İŞLEVİ:	Hamam

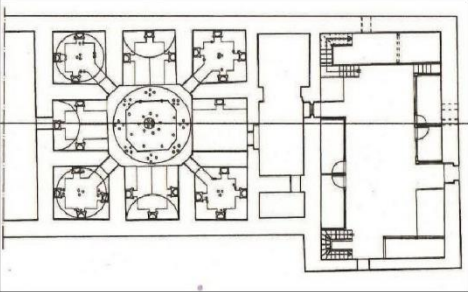
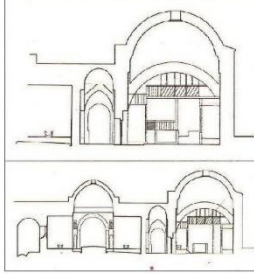
Hamam Resim[33]

Hamam Resim[61]

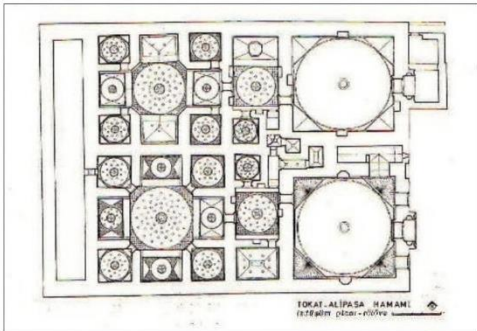
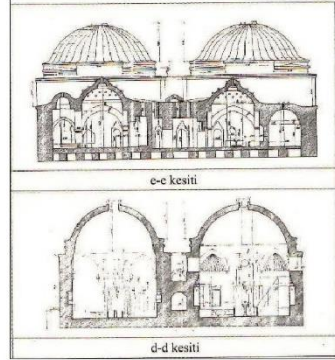
ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU

PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ			
SOYUNMALIK	Plan Boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Soğuk su deposu	Plan Boyutu		
	Üst Örtü				İşiklik		
	Geçiş Elemanı				Pencere		
	İşiklik	+	+		Plan Boyutu	Dikdörtgen	
	Pencere	+	+		Üst Örtü	Beşik tonoz	
	Kapı	+	+	Sıcak su deposu	İşiklik		
	Havlu kurutma nişi	-	-		Pencere	+	
	Seki				Plan Boyutu		
	Şadırvan	+	+		Üst Örtü	Betonarme	
	Ahşap soyunmalık				İşiklik		
ARALIK	Plan boyutu	2,55 m x 3,65 m	2,30 m x 3,75 m	KÜLHAN			
	Üst boyutu	Eliptik kubbe	Kubbe				
	Geçiş elemanı	Tromp	Üçgen bingi				
	İşiklik	+	+				
	Hela-Tıraşlık						
ILIKLIK	Kapı	+		YAPI MALZEMESİ			
	Plan boyutu	Kare	Kare	SOYUNMALIK	Duvar	Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Üst örtü	Moloz taş	Moloz taş
	Geçiş elemanı	Üçgen bingi	Üçgen bingi		Geçiş elemanı	Betonarme	Betonarme
	İşiklik	+	+		Zemin	Betonarme	Betonarme
HALVET	Helâ-Tıraşlık			ARALIK	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Kurna				Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	Seki	+			Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	Şadırvan				Zemin		
	Plan boyutu	3,50 m x 3,60 m		ILIKLIK	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
SICAKLIK	Üst örtü	Kubbe			Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	Geçiş elemanı	Üçgen bingi			Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	İşiklik	+			Zemin		
	Kurna			HALVET	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Seki				Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	Kapı				Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	Plan boyutu				Zemin		
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	SICAKLIK	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Geçiş elemanı				Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	İşiklik	+	+		Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	Kurna				Zemin		
SICAKLIK	Seki			MERKEZİ MEKÂN	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Göbek taşı	+	+		Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	Şadırvan				Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	Plan boyutu	3,10 m x 3,50 m			Zemin		
	Üst örtü	Tonoz		EYVAN	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Geçiş elemanı				Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	İşiklik	+			Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	Kurna	+	+		Zemin		
	Seki	+	+	HALVET	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Plan boyutu	Kare	Kare		Üst örtü	Tuğla	Tuğla
SICAKLIK	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	Geçiş elemanı	Üçgen bingi	Üçgen bingi		Zemin		
	İşiklik	+	+	SOĞUK SU DEPOSU	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Kurna	+	+		Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	Seki	+	+		Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	Kapı				Zemin		
	Plan boyutu			SICAK SU DEPOSU	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Üst örtü	Tuğla	Tuğla
	Geçiş elemanı	Üçgen bingi	Üçgen bingi		Geçiş elemanı	Tuğla	Tuğla
	İşiklik	+	+		Zemin		
	Kurna	+	+	KÜLHAN	Duvar	Moloz taş	Moloz taş
	Seki	+	+		Üst örtü	Betonarme	Betonarme
	Kapı				Geçiş elemanı		
					Zemin		
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR					
☐ Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı					
☐ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı					
☐ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor					
☐ Kaplıca hamamı		?: Kesin veya özgün değil.					

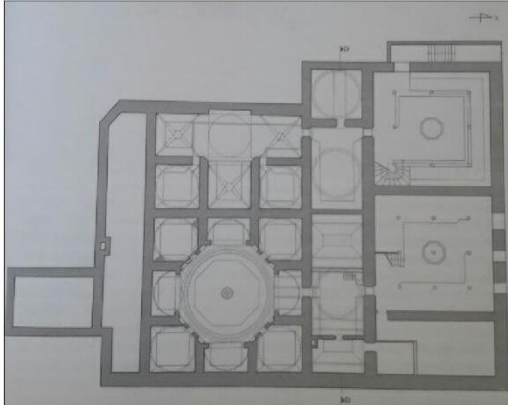
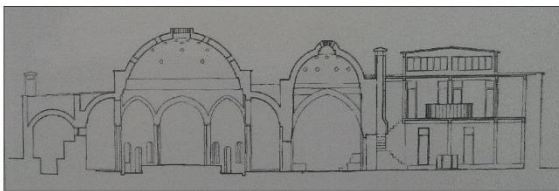
Çizelge 6.5. Karşılaştırmalı çalışma-Paşa Hamamı çözümleme tablosu

PAŞA HAMAMI				HAMAM NO:5	
YERİ:	Tokat/Merkez	BANISI:			
YAPIM TARİHİ:	13.yy. son çeyreği	BUGÜNKÜ İŞLEVİ:	Hamam		
  					
Hamam Rölöve Planı Resim[17]					
Hamam Kesiti Resim[17]					
Hamam Görünüş Resim[11]					
ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU					
PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ	
SOYUNMALIK	Plan Boyutu			Soğuk su deposu	Plan Boyutu
	Üst Örtü	Kubbe-Tonoz			Üst Örtü
	Geçiş Elemanı	Pendantif			İşiklik
	İşiklik	+			Pencere
	Pencere	+			Plan Boyutu
	Kapı	+			Üst Örtü
	Havlu kurutma nişi	-			İşiklik
	Seki	+			Pencere
	Şadırvan	+			Plan Boyutu
	Ahşap soyunmalık	+			Üst Örtü
ARALIK	Plan boyutu			KÜLHAN	İşiklik
	Üst örtü				Pencere
	Geçiş elemanı				Kapı
	İşiklik				
	Hela-Tıraşlık				
ILIKLIK	Kapı			YAPI MALZEMESİ	Erkekler Kısmı
	Plan boyutu				Kadınlar Kısmı
	Üst örtü	Kubbe-Tonoz		SOYUNMALIK	Duvar
	Geçiş elemanı	Tromp			Üst örtü
	İşiklik	+			Geçiş elemanı
HALVET	Hela-Tıraşlık	+			Zemin
	Kuma	-		ARALIK	Duvar
	Seki	+			Üst örtü
	Şadırvan	-			Geçiş elemanı
					Zemin
SICAKLIK	Plan boyutu			ILIKLIK	Duvar
	Üst örtü				Üst örtü
	Geçiş elemanı				Geçiş elemanı
	İşiklik				Zemin
	Kuma			HALVET	Duvar
	Seki				Üst örtü
	Kapı				Geçiş elemanı
	Plan boyutu				Zemin
	Üst örtü	Kubbe			Duvar
	Geçiş elemanı	Türk üçgeni-tromp			Üst örtü
SICAKLIK	İşiklik	+			Geçiş elemanı
	Kuma	+			Zemin
	Seki	+			Duvar
	Plan boyutu				Üst örtü
	Üst örtü				Geçiş elemanı
	Geçiş elemanı				Zemin
	İşiklik				Duvar
	Kuma				Üst örtü
	Seki				Geçiş elemanı
	Kapı				Zemin
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR			
○ Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı			
○ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı			
○ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor			
○ Kaplıca hamamı		?: Kesin veya özgün değil.			

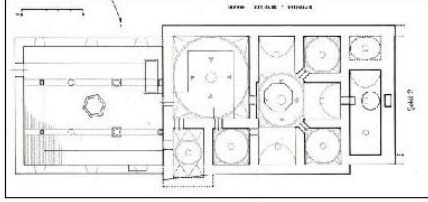
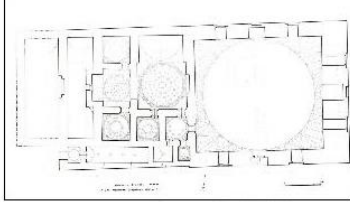
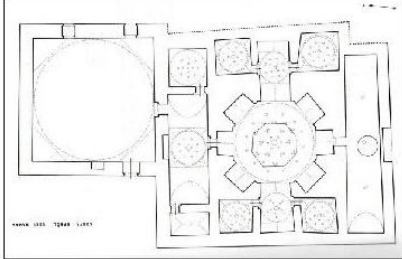
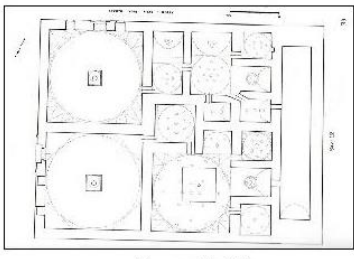
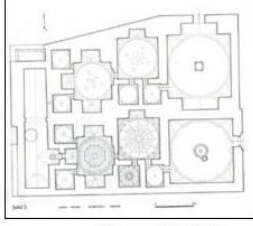
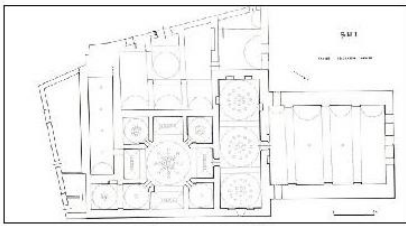
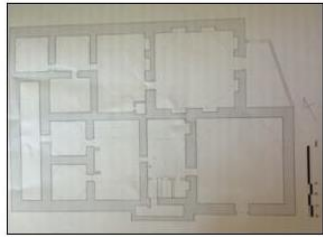
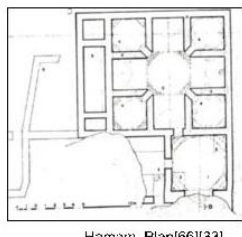
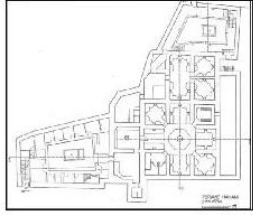
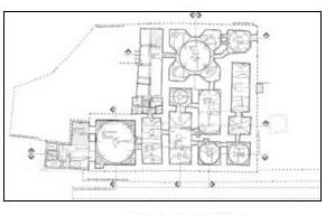
Çizelge 6.7. Karşılaştırmalı çalışma-Ali Paşa Hamamı çözümleme tablosu

ALİ PAŞA HAMAMI			HAMAM NO:7			
YERİ:	Tokat/Merkez	BANISI:	?			
YAPIM TARİHİ:	15.yy.	BUGÜNKÜ İŞLEVİ:	Hamam			
						
Hamam Rölöve Planı Resim[17]			Hamam Kesiti Resim[17]			
ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU						
PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ		
SOYUNMALIK	Plan Boyutu	Kare	Kare	Soğuk su deposu	Plan Boyutu	
	Üst Örtü			Üst Örtü		
	Geçiş Elemanı	Tromp	Tromp	İşıklık		
	İşıklık	(?)	(?)	Pencere		
	Pencere	(?)	(?)	Plan Boyutu	Dikdörtgen	
	Kapı	+	+	Üst Örtü	Tonoz	
	Havlu kurutma nişi	+	+	İşıklık	-	
	Seki	(?)	(?)	Pencere	+	
	Şadırvan			Plan Boyutu	Dikdörtgen	
	Ahşap soyunmalık			Üst Örtü	(?)	
ARALIK	Plan boyutu			İşıklık	(?)	
	Üst boyutu			Pencere	(?)	
	Geçiş elemanı			Kapı	(?)	
	İşıklık			YAPI MALZEMESİ	Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı
	Hela-Tıraşlık			Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
ILIKLIK	Kapı			Üst örtü	kargir	kargir
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Geçiş elemanı	(?)	(?)
	Üst örtü	Kubbe-Tonoz	Kubbe-Tonoz	Zemin	(?)	(?)
	Geçiş elemanı	Pandantif	Pandantif	Duvar		
	İşıklık	+	+	Üst örtü		
HALVET	Hela-Tıraşlık	+	+	Geçiş elemanı		
	Kurna	(?)	(?)	Zemin		
	Seki			Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
	Şadırvan	-	-	Üst örtü	Kubbe	Kubbe
	Plan boyutu	Kare	Kare	Geçiş elemanı		
HALVET	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	Zemin	Mermer	Mermer
	Geçiş elemanı			Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
	İşıklık	+	+	Üst örtü	Kubbe	Kubbe
	Kurna	+	+	Geçiş elemanı	(?)	(?)
	Seki	+	+	Zemin	Mermer	Mermer
SICAKLIK	Kapı			Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
	Plan boyutu	Kare	Kare	Üst örtü		
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	Geçiş elemanı		
	Geçiş elemanı	Pandantif	Pandantif	Zemin	Mermer	Mermer
	İşıklık	+	+	Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
	Kurna	-	-	Üst örtü		
	Seki	(?)	(?)	Geçiş elemanı		
	Göbek taşı	(?)	(?)	Zemin	Mermer	Mermer
	Şadırvan			Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen	Üst örtü		
	Üst örtü	Kubbe-Tonoz	Kubbe-Tonoz	Geçiş elemanı		
	Geçiş elemanı	(?)	(?)	Zemin	Mermer	Mermer
	İşıklık	+	+	Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
	Kurna	(?)	(?)	Üst örtü		
	Seki	(?)	(?)	Geçiş elemanı		
SICAKLIK	Plan boyutu	Kare	Kare	Zemin	Mermer	Mermer
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	Duvar	Düzgün kesme taş	Düzgün kesme taş
	Geçiş elemanı	Pandantif	Pandantif	Üst örtü		
	İşıklık	+	+	Geçiş elemanı		
	Kurna	(?)	(?)	Zemin	Mermer	Mermer
	Seki	(?)	(?)	Duvar		
	Kapı	+	+	Üst örtü		
	Plan boyutu	Kare	Kare	Geçiş elemanı		
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	Zemin	Düzgün kesme taş	
	Geçiş elemanı	Pandantif	Pandantif	Duvar	Düzgün kesme taş	
SICAKLIK	İşıklık	+	+	Üst örtü	B	
	Kurna	(?)	(?)	Geçiş elemanı	B	
	Seki	(?)	(?)	Zemin	B	
	Kapı	+	+	Duvar	Düzgün kesme taş	
	Plan boyutu	Kare	Kare	Üst örtü	B	
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	Geçiş elemanı	B	
	Geçiş elemanı	Pandantif	Pandantif	Zemin	B	
	İşıklık	+	+	Duvar	Düzgün kesme taş	
	Kurna	(?)	(?)	Üst örtü	B	
	Seki	(?)	(?)	Geçiş elemanı	B	
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR				
○ Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı				
○ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı				
○ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor				
○ Kaplıca hamamı		?: Kesin veya özgün değil.				

Çizelge 6.8. Karşılaştırmalı çalışma-Sultan Hamamı çözümleme tablosu

SULTAN HAMAMI			HAMAM NO:8		
YERİ:		Tokat/Merkez	BANİSİ:		
YAPIM TARİHİ:		13.yy. son çeyreği	BUGÜNKÜ İŞLEVİ: Hamam		
					
Hamam Rölöve Planı Resim[11]			Hamam Kesiti Resim[17]		
					
Hamam Resim			Hamam Resim		
ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU					
PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ	
SOYUNMALIK	Plan Boyutu	Kare	Kare	Plan Boyutu	B
	Üst Örtü	Betonarme	Betonarme	Üst Örtü	B
	Geçiş Elemanı	-	-	İşıklık	B
	İşıklık	-	-	Pencere	B
	Pencere	+	+	Plan Boyutu	Dikdörtgen
	Kapı	+	+	Üst Örtü	Sivri tonoz
	Havlu kurutma nişi	-	-	İşıklık	B
	Seki	(?)	(?)	Pencere	+
	Şadırvan	+	+	Plan Boyutu	B
	Ahşap soyunmalık	+	+	Üst Örtü	Betonarme
ARALIK	Plan boyutu			İşıklık	B
	Üst boyutu			Pencere	B
	Geçiş elemanı			Kapı	B
	İşıklık				
ILIKLIK	Hela-Tıraşlık			YAPI MALZEMESİ	Erkekler Kısmı
	Kapı				Kadınlar Kısmı
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen	SOYUNMALIK	Duvar
	Üst örtü	Kubbe-Tonoz	Kubbe	SOYUNMALIK	Üst örtü
HALVET	Geçiş elemanı	Pendantif	Pendantif	SOYUNMALIK	Geçiş elemanı
	İşıklık	+	+	SOYUNMALIK	Zemin
	Hela-Tıraşlık	+	+	ARALIK	Duvar
	Kurna	-	+	ARALIK	Üst örtü
HALVET	Seki	+	+	ARALIK	Geçiş elemanı
	Şadırvan	-	-	ARALIK	Zemin
	Plan boyutu			ILIKLIK	Duvar
	Üst örtü	Kubbe		ILIKLIK	Üst örtü
HALVET	Geçiş elemanı	Tromp		ILIKLIK	Geçiş elemanı
	İşıklık	+		ILIKLIK	Zemin
	Kurna	+		HALVET	Duvar
	Seki	+		HALVET	Üst örtü
HALVET	Kapı	+		HALVET	Geçiş elemanı
	Plan boyutu	Sekizgen		HALVET	Zemin
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	HALVET	Duvar
	Geçiş elemanı			HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	İşıklık	+	+	HALVET	Geçiş elemanı
	Kurna		+	HALVET	Zemin
	Seki		+	HALVET	Duvar
	Göbek taşı	+		HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	Şadırvan			HALVET	Geçiş elemanı
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen	HALVET	Zemin
	Üst örtü	Yarım kubbe		HALVET	Duvar
	Geçiş elemanı	Tromp		HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	İşıklık			HALVET	Geçiş elemanı
	Kurna	+	+	HALVET	Zemin
	Seki	+	+	HALVET	Duvar
	Kapı			HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	Plan boyutu	Kare	Kare	HALVET	Geçiş elemanı
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	HALVET	Zemin
	Geçiş elemanı	Tromp		HALVET	Duvar
	İşıklık	+	+	HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	Kurna	+	+	HALVET	Geçiş elemanı
	Seki	+	+	HALVET	Zemin
	Kapı			HALVET	Duvar
	Plan boyutu	Kare	Kare	HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	HALVET	Geçiş elemanı
	Geçiş elemanı	Tromp		HALVET	Zemin
	İşıklık	+	+	HALVET	Duvar
	Kurna	+	+	HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	Seki	+	+	HALVET	Geçiş elemanı
	Kapı			HALVET	Zemin
	Plan boyutu	Kare	Kare	HALVET	Duvar
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	Geçiş elemanı	Tromp		HALVET	Geçiş elemanı
	İşıklık	+	+	HALVET	Zemin
	Kurna	+	+	HALVET	Duvar
	Seki	+	+	HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	Kapı			HALVET	Geçiş elemanı
	Plan boyutu	Kare	Kare	HALVET	Zemin
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe	HALVET	Duvar
	Geçiş elemanı	Tromp		HALVET	Üst örtü
SICAKLIK	İşıklık	+	+	HALVET	Geçiş elemanı
	Kurna	+	+	HALVET	Zemin
	Seki	+	+	HALVET	Duvar
	Kapı			HALVET	Üst örtü
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR			
○ Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı			
○ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı			
○ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor			
○ Kaplıca hamamı		?: Kesin veya özgün değil.			

Çizelge 6.9. Karşılaştırmalı çalışma-Hamamlar çözümleme tablosu

		HAMAMLAR NO:9	
 Hamam Plan [33]		 Hamam Plan[33][32]	
ADI: Seydiler Hamamı	YERİ: Sivrihisar	ADI: Demirtaş Hamamı	YERİ: Bursa
YAPIM TARİHİ:	?	YAPIM TARİHİ:	?
 Hamam Plan[33]		 Hamam Plan[33]	
ADI:Eski Hamam	YERİ: Konya	ADI:Kasım Paşa Hamamı	YERİ: Afyon
YAPIM TARİHİ:	?	YAPIM TARİHİ:	?
 Hamam Plan[33]		 Hamam Plan[33]	
ADI:HASBEYOĞLU	YERİ: Konya	ADI:Selehattin Hamamı	YERİ: Kayseri
YAPIM TARİHİ:	?	YAPIM TARİHİ:	?
 Hamam Plan[42]		 Hamam Plan[56][33]	
ADI:TACETTİN İBRAHİM PAŞA	YERİ: Tokat/Zile	ADI:Manuğehr Hamamı	YERİ: Kars
YAPIM TARİHİ:	1494	YAPIM TARİHİ:	12.yy. ?
 Hamam Plan[17]		 Hamam Plan[59]	
ADI:Pervane Hamamı	YERİ: Tokat/Merkez	ADI:Güpür Hamamı	YERİ: Çorum
YAPIM TARİHİ:	13.yy. son çeyreği	YAPIM TARİHİ:	13.yy.

Çizelge 6.10. Karşılaştırmalı çalışma-Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı çözümleme tablosu

EŞREFOĞLU SÜLEYMAN BEY HAMAMI

YERİ: Tokat/Merkez

BANISI: Eşrefoğlu Süleyman Bey

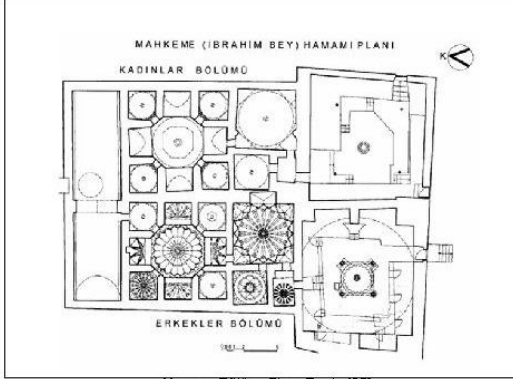
YAPIM TARİHİ: 1295-1296

BUGÜNKÜ İŞLEVİ: Hamam

ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU

PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ						
SOYUNMALIK	Plan Boyutu	9,70x13,30	B	Soğuk su deposu	Plan Boyutu	B				
	Üst Örtü	Ahşap kirileme	B		Üst Örtü	B				
	Geçiş Elemanı	-	B		Işıklık	B				
	Işıklık	+(?)	B		Pencere	B				
	Pencere	B	B		Plan Boyutu	3,60 x B				
	Kapı	+	B	Sıcak su deposu	Üst Örtü	Sivri tonoz				
	Havlu kurutma nişi	-	B		Işıklık	B				
	Seki	+(Kesme taş)	B		Pencere	+				
	Şadırvan	B	B		Plan Boyutu	B				
	Ahşap soyunmalık	B	B		KÜLHAN	Üst Örtü	Sivri tonoz			
Plan boyutu	1,40x3,10	B	Işıklık	B						
Üst boyutu	Sivri tonoz	B	Pencere	B						
ARALIK	Geçiş elemanı	-	B	Kapı	B					
	Işıklık	+	B	YAPI MALZEMESİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı			
	Hela-Tıraşlık	+	B	SOYUNMALIK	Duvar	Moloz taş	B			
	Kapı	+	B		Üst örtü	Ahşap	B			
	Plan boyutu	7,70x7,70	B		Geçiş elemanı		B			
Üst örtü	Kubbe	B	Zemin		Kesme taş	B				
ILIKLIK	Geçiş elemanı	Tromp	B	ARALIK	Duvar	Moloz taş	B			
	Işıklık	+	B		Üst örtü	Tuğla	B			
	Hela-Tıraşlık	-	B		Geçiş elemanı		B			
	Kurna	-	B		Zemin	Sal taşı	B			
	Seki	+	B		Duvar	Moloz taş	B			
HALVET	Şadırvan	+	B	ILIKLIK	Üst örtü	Tuğla	B			
	Plan boyutu	3,80x4,00	B		Geçiş elemanı	Tuğla	B			
	Üst örtü	Kubbe	B		Zemin	Sal taşı	B			
	Geçiş elemanı	Üçgenli bingi	B		Duvar	Moloz taş	B			
	SICAKLIK	Işıklık	+	B	HALVET	Üst örtü	Tuğla	B		
Kurna		B	B	Geçiş elemanı		Tuğla	B			
Seki		B	B	Zemin		Sal taşı	B			
Kapı		B	B	Duvar		Moloz taş	B			
MERKEZİ MEKÂN		Plan boyutu	5,60x5,60	SICAKLIK	MERKEZİ MEKÂN	Üst örtü	Tuğla	B		
		Üst örtü	Kubbe			Geçiş elemanı	Tuğla	B		
		Geçiş elemanı	Pandantif			Zemin	Sal taşı	B		
		Işıklık				Duvar	Moloz taş	B		
		Kurna				Üst örtü	Tuğla	B		
EYVAN		Seki			HALVET	Geçiş elemanı		B		
		Göbek taşı				Zemin	Sal taşı	B		
		Şadırvan				Duvar	Moloz taş	B		
		Plan boyutu	4,00x3,00			Üst örtü	Tuğla	B		
		Üst örtü	Sivri tonoz			Geçiş elemanı	Tuğla	B		
HALVET		Geçiş elemanı				SOĞUK SU DEPOSU	SICAK SU DEPOSU	Zemin	Sal taşı	B
		Işıklık						Duvar		B
		Kurna	+(?)	Üst örtü				B		
	Seki		Geçiş elemanı		B					
	Kapı	+	Zemin		B					
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR		KÜLHAN	KÜLHAN			Duvar	Moloz taş	
● Külliye hamamı	k.k.: Kadınlar kısmı	Üst örtü	Tuğla							
○ Çarşı hamamı	e.k.: Erkekler kısmı	Geçiş elemanı								
○ Mahalle hamamı	B: Bilinmiyor	Zemin				B				
○ Kaplıca hamamı	?: Kesin veya özgün değil.									

Çizelge 6.11. Karşılaştırmalı çalışma-Mahkeme Hamamı çözümleme tablosu

MAHKEME HAMAMI (KONYA)				HAMAM NO:11				
YERİ:		KONYA	BANISI:					
YAPIM TARİHİ:		13.yy. son çeyreği	BUGÜNKÜ İŞLEVİ:		Hamam			
 MAHKEME (İBRAHİM BEY) HAMAMI PLANI KADINLAR BÖLÜMÜ ERKEKLER BÖLÜMÜ Hamam Rölöve Planı Resim[65] Hamam Resim[62]								
ÇÖZÜMLEME VE KARŞILAŞTIRMA TABLOSU								
PLAN BİLEŞENLERİ		Erkekler Kısmı	Kadınlar Kısmı	PLAN BİLEŞENLERİ				
SOYUNMALIK	Plan Boyutu			SOYUNMALIK	Plan Boyutu			
	Üst Örtü	Ahşap kirişleme	Ahşap kirişleme		Üst Örtü			
	Geçiş Elemanı	-	-		Isıklık			
	Isıklık	-	-		Pencere			
	Pencere	-	-		Plan Boyutu			
	Kapı	+	+		Üst Örtü			
	Havlu kurutma nişi	-	-		Isıklık			
	Seki	+	+		Pencere			
ARALIK	Şadırvan	+	+	KÜLHAN	Plan Boyutu			
	Ahşap soyunmalık	+	+		Üst Örtü			
	Plan boyutu	Dikdörtgen	Dikdörtgen		Isıklık			
	Üst boyutu	Kubbe-Tonoz	Kubbe-Tonoz		Pencere			
	Geçiş elemanı	Mukarnaslı Tromp	Mukarnaslı Tromp		Kapı			
ILIKLIK	Isıklık	+	+	YAPI MALZEMESİ	Erkekler Kısmı			
	Hela-Tıraşlık	-	-		Kadınlar Kısmı			
	Kapı	+	+		SOYUNMALIK	Duvar		
	Plan boyutu	Kare	Kare			Üst örtü		
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe			Geçiş elemanı		
Geçiş elemanı	Mukarnaslı Tromp	Mukarnaslı Tromp	Zemin					
HALVET	Isıklık	+	+	ARALIK		Duvar		
	Hela-Tıraşlık	+	+		Üst örtü			
	Kurna	-	-		Geçiş elemanı			
	Seki	-	-		Zemin			
	Şadırvan	-	-		Duvar			
HALVET	Plan boyutu	Kare	Kare	ILIKLIK	Üst örtü			
	Üst örtü	Kubbe	Kubbe		Geçiş elemanı			
	Geçiş elemanı	Türk üçgeni			Zemin			
	Isıklık	+			Duvar			
	Kurna				Üst örtü			
SICAKLIK	MERKEZİ MEKÂN	Seki		SICAKLIK	MERKEZİ MEKÂN	Geçiş elemanı		
		Kapı				Zemin		
		Plan boyutu	Kubbe			Kubbe	Duvar	
		Üst örtü	Kubbe			Kubbe	Üst örtü	
		Geçiş elemanı	Mukarnaslı Tromp			Mukarnaslı Tromp	Geçiş elemanı	
	EYVAN	Isıklık	+		+	EYVAN	Zemin	Duvar
		Kurna	-		-		Üst örtü	
		Seki	-		-		Geçiş elemanı	
		Göbek taşı	+		+		Zemin	
		Şadırvan					Duvar	
	HALVET	Plan boyutu				HALVET	Üst örtü	Geçiş elemanı
		Üst örtü	Yıldız Biçimli Tonoz		Yıldız Biçimli Tonoz		Zemin	
		Geçiş elemanı	-		-		Duvar	
		Isıklık	+		+		Üst örtü	
		Kurna	+		+		Geçiş elemanı	
SOĞUK SU DEPOSU	MERKEZİ MEKÂN	Seki	-	SOĞUK SU DEPOSU	MERKEZİ MEKÂN	Zemin		
		Kapı				Duvar		
		Plan boyutu	Kubbe			Kubbe	Üst örtü	
		Üst örtü	Kubbe			Kubbe	Geçiş elemanı	
		Geçiş elemanı	Yıldız Biçimli Tonoz			Yıldız Biçimli Tonoz	Zemin	
	EYVAN	Isıklık	+		+	EYVAN	Üst örtü	Duvar
		Kurna	+		+		Geçiş elemanı	
		Seki	-		-		Zemin	
		Plan boyutu					Duvar	
		Üst örtü	Kubbe		Kubbe		Üst örtü	
	HALVET	Geçiş elemanı	Yıldız Biçimli Tonoz		Yıldız Biçimli Tonoz	HALVET	Geçiş elemanı	Duvar
		Isıklık	+		+		Zemin	
		Kurna	+		+		Üst örtü	
		Seki	-		-		Geçiş elemanı	
		Kapı	+		+		Zemin	
KENT İÇİNDEKİ DAĞILIMI		SİMGE VE KISALTMALAR						
○ Külliye hamamı		k.k.: Kadınlar kısmı						
○ Çarşı hamamı		e.k.: Erkekler kısmı						
○ Mahalle hamamı		B: Bilinmiyor						
○ Kaplica hamamı		?: Kesin veya özgün değil.						

6.4. Mustafa Ağa Hamamının Restitüsyon Analizi ve Restitüsyonu

Yapı ilk inşa edildiği tarihten bu zamana kadar aynı işlevde kullanılmış, plan şemasında ciddi bir değişiklik olmadan günümüze kadar değişmeden ulaşabilmiştir. Yapı inşa edildiği günden bugüne kadar, konfor koşullarının sağlanması veya işletmeci - kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda çeşitli ekler, düzenlemeler, değişiklik-dönüşümler ve yenilemelere maruz kalmıştır. Yapının özgün durumunu kaybeden noktaları açık bir şekilde belli olmaktadır.

Bu bölüm, plan elemanları (mekânlar) ve cepheler olmak üzere 2 bölümde değerlendirilmiş, yapı elemanları ise, mekânlarla ilişkileri nedeni ile mekan alt başlıkları içerisinde incelenmiştir. Yapının elde edilen veriler ışığında 2 dönem restitüsyon çalışması hazırlanmıştır. Bunlardan ilki, yapının ilk inşa edildiği dönemdeki halini içerecek şekilde 1. Dönem restitüsyon kapsamında; ikincisi ise, 1935 yılına dair elde edilen verilere bağlı olarak 2. Dönem restitüsyonu kapsamında değerlendirilmiş ve sunulmuştur.

6.4.1. Z01 erkekler soyunmalık mekânı

Z01 soyunmalık kısmı, erkekler bölümüne girişin sağlandığı kuzeye doğru daralan yamuk planlı bir mekândır. Mekâna, Halit Sokaktan tek kanatlı basit ahşap kapı ile girilmektedir. Mekânın zemini mozaik beton kaplı; üst örtüsü, tabanı sekizgen kasağa oturan merkeze doğru daralan ahşap bir tavadır. Mekânın ortasında yer alan şadırvanın üzeri beton malzeme ile kaplı olup, sıvası dökülen kısımdan anlaşıldığı şekliyle özgündür. Mekânda özgün olmayan elemanların ilki; zemin üzerindeki mozaik beton kaplamadır. Sonradan yapılan mozaik beton malzeme, yapı içi karşılaştırmalı çalışma verileri baz alınarak kaldırılmış yerine kadınlar Z12 halvet mekânı zemininde tespit edilen (Bkz. bölüm 6.3.6) mermer taşlara benzer şekil ve ebatlarda taşlar eklenmiştir.

Erkekler soyunmalık mekânı üst örtüsü incelendiğinde sekizgen kaidesi, beden duvarlarına oturmakta; orta bölüm tavanı, merkeze doğru bir piramit gibi daralarak yükselmekte ve tepesinde aydınlık feneri yer almaktadır. Önge; bu tarzda tavanların 14-15. yüzyılda yapılmaya başlandığını belirtmektedir (Bkz. Bölüm 6.3.1). Mustafa Ağa Hamamı yüksek ihtimalle 14. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olduğundan bu veriler ve karşılaştırmalı

çalışmadan elde edilen bilgilerle (Bkz. bölüm 6.3.1) çatı var olan formuyla restitüe edilmiştir.

Z01 erkekler soyunmalık bölümünde yer alan dört yönde soyunma kabinleri (1990 resminde yer almamaktadır), erkekler bölümüne girişi sağlayan ahşap pervazlı cümle kapısı, kuzey duvarında yer alan havlu kurutma bölümüne geçişi sağlayan kapı, güney ve doğu duvarları ile üzerindeki elemanların; 1935 tarihli resimler, rölöve çizimleri ve karşılaştırmalı çalışma verilerinden muhdes ekler oldukları kanaatine varılmıştır. Bu sebeple bu kısımlar iki dönem restitüsyon önerisi şeklinde sunulmuştur.

1. Dönem restitüsyon

Günümüzde Mustafa Ağa Hamamı erkekler bölümüne tek kanatlı ahşap basit bir kapı ile girilmektedir. Mekânın güney ve doğu duvarlarının üst kısımları ahşap karkas arası kerpiç alt kısımları, kuzey ve batı duvarları ise kaba yonu moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. Z01 erkekler soyunmalık mekânı dört yönde dikdörtgen pencereli yüzeyleri olan ahşap soyunma kabinleri ile çevrilidir. Soyunmalık mekânının ahşap karkas arası kerpiç sistemde olan duvarları karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.1.1) günümüzdeki şekliyle restitüe edilmiştir. Ahşap çatı kasnağında yer alan pencereler günümüz şekli ve ebatlarında korunmuş diğer pencereler kaldırılmıştır (Bkz. Bölüm 6.3.6.).

12-13. yüzyıl hamamlarında aydınlatma elemanları ile ilgili ise Önge; soyunma mahallerinin sağır ve yüksek duvarlı hacimler olduğunu ve bunların duvarların üst kısmındaki küçük mazgal pencereler ve tavanın ortasındaki ışıklıklar veya aydınlık fenerleriyle aydınlatıldığını belirtmektedir [26]. Bu veriler ışığında ahşap çatı üzerindeki pencereler mevcut haliyle bırakılmıştır. Günümüzde Z01 erkekler soyunmalık ahşap karkas sistemli ve kaba yonu moloz taş sistemli duvarları karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.3.1.) günümüzdeki vaziyette korunmuş alt pencereler kaldırılmıştır.

Z01 erkekler soyunmalık mekânının kuzey duvarında yer alan Z11 havlu kurutma mekânına geçişi sağlayan kapı, Mustafa Ağa Hamamı ile benzer dönemli hamamlardan Pervane Hamamı (Bkz. Çizelge 6.1), Sahip Ata Hamamı, Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı (Bkz. Çizelge 6.10), Mahkeme Hamamı (Bkz. Çizelge 6.11) ve Karacabey Hamamlarında (Bkz.

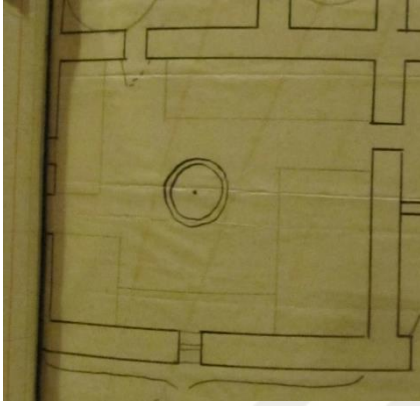
Çizelge 6.2) görülmemektedir. Yine kapının doğusunda yer alan sıvası dökülen kısma baktığımızda Z12 kadınlar soyunmalık mekânındaki nişlere benzer beşik kemerli, kırmızı tuğla malzemeli niş izi görülmüştür. Bu niş kapıyı açmak için kırılmış, içi kırmızı tuğla malzeme ile horasan harcı kullanılarak doldurulmuştur. Bu bilgiler ışığında ve karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle kapı yığma moloz taş ve kırmızı tuğla malzeme kullanılarak tamamlanmıştır.

İç mekan tertibatı ile ilgili ise; Aru Türk Hamamları soyunmalık mekânlarında duvarların kenarlarında dolaşan, taştan veya ahşaptan sekiler bulunduğunu ifade etmektedir [29]. Önge ise 12-13. yüzyıl hamamları soyunmalık duvarlarında çepeçevre dolaşan soyunmalık sekilerinin zamanla değiştiğini bunların üzerlerine sonradan soyunma kabinleri inşa edildiğini belirtmektedir [33]. Ayrıca günümüzde Mustafa Ağa Hamamı kadınlar kısmında da Önge ve Aru'nun belirttiği gibi, duvarlar boyunca devam eden özgün sekiler yer almakta ve sekilerin üzerlerinde duvar yüzeylerinde eşya nişleri bulunmaktadır. Bu nişlere benzer bir niş izi de Z01 erkekler soyunmalık mekânı kuzey duvarında havlu kurutma nişine geçilen kapı açıklığının hemen doğusunda görülmektedir. Bu izden Z01 erkekler soyunmalık bölümünde de Z12 kadınlar soyunmalık bölümündekine benzer nişlerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında ve karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz bölüm 6.3.1) 1. dönem restitüsyonunda Z01 erkekler soyunmalık mekânında dört yönde bulunan ahşap soyunma kabinleri kaldırılmış, yerlerine Z12 kadınlar soyunmalık mekânındaki sekilerin özelliklerinde yığma taş malzemeli sekiler eklenmiştir. Z01 erkekler soyunmalık duvar yüzeylerindeki eşya nişleri; erkekler soyunmalık mekânı kuzey duvarındaki niş izinden yola çıkarak Z12 kadınlar soyunmalık mekânındaki nişlere benzer şekil ve ebatlarda yerleştirilmiştir. Zemin kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6.).

2. Dönem restitüsyon

Z01 erkekler soyunmalık mekânının 2. dönem restitüsyonu, Tokat Müzesinden elde edilen, yapının 1935 yılına ait plan rölöve çizimi, 1930 yıllarına ait Z01 soyunmalık mekânı cephe resmi ve 1990 yılına ait Z01 erkekler soyunmalık iç mekân resimlerine dayanarak yapılmıştır.

Mustafa Ağa Hamamının 1935 rölövesi (Şekil 6.3) ve 1990 tarihli resimleri (Resim 6.19), incelendiğinde Z01 erkekler soyunmalık mekânının dört duvarında yer alan ahşap soyunma kabinlerinin plan ve cephelerinin farklı düzende olduğu, günümüzdeki gibi cilalı olmayan ahşap malzeme ile yapıldığını görmekteyiz. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda, günümüzde yer alan, yüzeylerinde dikdörtgen şekilde camlar bulunan soyunma kabinleri kaldırılarak yerlerine, 1990 yılına ait resimlerden elde edilen, yüzeylerinde kayıtlı pencereler yer alan, tek katlı ahşap soyunma kabinleri eklenmiştir.

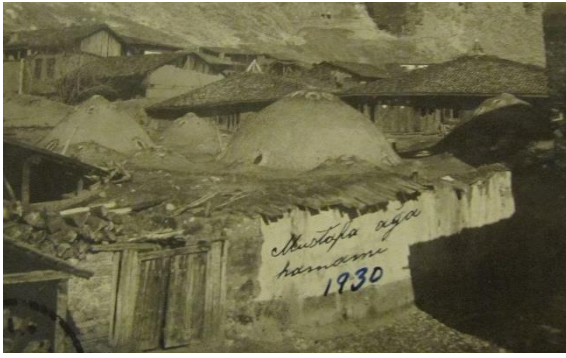

Şekil 6.3. 1935 çizimi erkekler soyunmalık kısmı [35]

Resim 6.19. 1990 erkekler soyunmalık kısmı [36]

Z01 erkekler soyunmalık bölümü güney ve doğu duvarları belirli bir seviyeye kadar kaba yonu moloz taş malzeme ve bu seviyenin üzerinde ise ahşap karkas arası kerpiç sistemde yapılmıştır. Yapıya ait 1935 resimleri incelendiğinde bu duvarların günümüzdeki şekliyle mevcut olduğu görülmektedir. Bu resimlerden bu duvarların 1930 yılları öncesinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında yapının duvarları ve üzerindeki elemanlar günümüzdeki şekliyle restitüe edilmiştir.

Resim 6.20. Mustafa Ağa Hamamı 1930 resmi [29] Resim 6.21. Mustafa Ağa Hamamı 1930'lar resmi [30]

Z01 erkekler soyunmalık mekânı kuzey duvarında yer alan kapı ise, bu mekânı Z12 kadınlar soyunmalık mekânından ayırmaktadır ve bu kapıdan Z11 havlu kurutma mekânına geçilmektedir. Karşılaştırmalı çalışmada incelediğimiz hamamlara bakıldığında; Mustafa Ağa Hamamı ile aynı döneme ait hamamlardan Paşa Hamamı, Pervane Hamamı ve Sultan Hamamında bu mekân yer almamaktadır. Ancak Havlu kurutma mekânı Osmanlı Dönemi eseri olan Ali Paşa Hamamında görülmektedir. Ayrıca kapının doğusunda yer alan sıvası dökülen kısımda, Z12 kadınlar soyunmalık mekânı eşya nişlerine benzer, kırmızı tuğla malzemeli beşik kemerli niş izi tespit edilmiştir. Bu niş kırmızı tuğla malzeme ve horasan harcı ile tamamlanmıştır. Bu bilgilerle bu kapının Selçuklu Döneminde yer almayıp, Osmanlı Döneminde eklendiği kanaatine varılmıştır. Bu sebeple kemerli geçiş kapısı 2. dönem restitüsyonunda mevcut haliyle restitüe edilmiştir. Zemin kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir

6.4.2. Z02 erkekler ılıklik kısmı ve Z03 helâlar

Z02 erkekler ılıklik kısmı, Z01 erkekler soyunmalık kısmı ve Z06 erkekler sıcaklik mekânlarının arasında yer alan geçiş bölümüdür. Bu kısım günümüzde mekânın ortasında bulunan beton malzemeli bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır. Bunlardan ilki olan ılıklik bölümü duvarları kaba yonu moloz taş malzemedan yapılmış olup zemini beton harç ile kaplıdır. Mekânın tavanı, güneyinde kubbe, kuzeyinde beşik tonoz biçiminde olup, kuzeyinde halvet birimi yer almaktadır. Halvet birimine kuzey duvarının ortasında yer alan beşik kemerli bir kapı ile geçilmektedir. Mekânda özgün olmayan elemanlardan ilki; sıcaklik mekânına geçişi sağlayan metal kasa ve tek kanatlı kapıdır. Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen veriler ışığında bu kapının tek kanatlı, kasasız bir şekilde, kanatları demir kancalarla duvara sabitlenmiş ve ahşap olduğu kanaatine varılmıştır (Bkz. Bölüm 6.3.6). Günümüzde

mekânın ortasında yer alan ve betonarme olan duvar, helaları ayırmaktadır. Karşılaştırmalı çalışma tablolarında görüleceği üzere ılıkılık mekânında bulunan Z02 hela mekânını ayıran duvar, Paşa Hamamı, Pervane Hamamı, Sultan Hamamı ve Ali Paşa Hamamlarında bulunmadığı için, bu kısma yeni bir duvar önerilmemiştir. Ayrıca daha önce burada bir ayırıcı duvar veya eleman olduğuna dair yapıdan gelen bir ize de rastlanmamıştır. Mekânda bulunan helaların malzemesi, taş malzemeden yapılmış olup, muhdestir. 1989 yılında Işık Aksulu yürütücülüğünde Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yürütülen ders kapsamında öğrenciler Mustafa Ağa Hamamını çalışmışlardır. Ders yürütücüsü olan Işık Aksulu ile yapılan sözlü görüşmede bu kısımların çalışma zamanında 1989 yılında yerinde olmadığı tastiklenmiştir [37].

Resim 6.22. Erkekler ılıkılık kısmı kapı

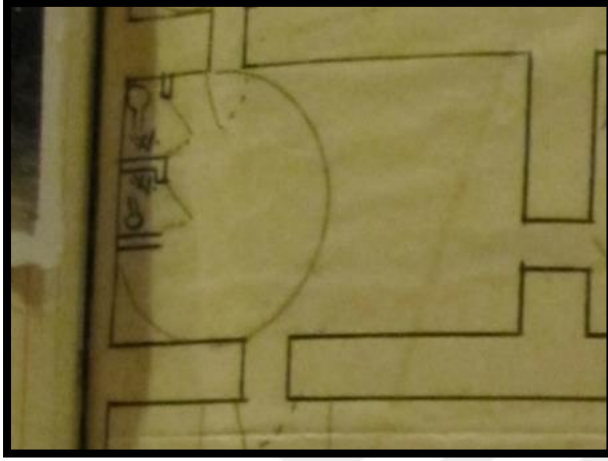
Resim 6.23. Kadınlar ılıkılık kısmı kapı

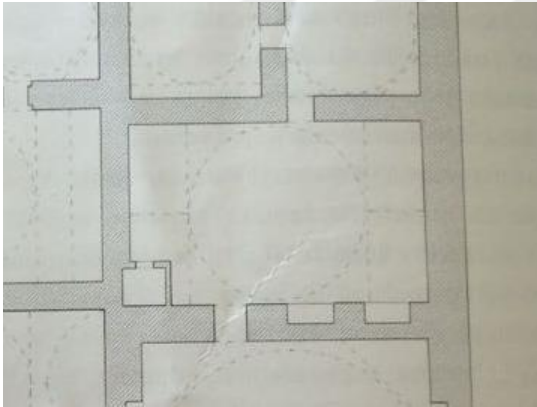
Resim 6.24. Erkekler hela taşı

Günümüzde mekânın doğusunda yer alan helalar, 1935 yılında yapılan rölöve çalışmasında mekânın güney duvarında yer alan nişlere denk gelecek şekilde iki kabinli olarak çizilmiştir. Yerinde yapılan araştırmada günümüzde bu kısımda bulunan tuvalet giderlerinin kapatıldığı

tespit edilmiştir. Fakat zemine dökülen şap nedeniyle tam yerlerini tespit etmek mümkün olmamıştır. Bu sebeple restitüsyon çalışmasında 1935 yılındaki çizilmiş olan rölöve esas alınarak, güney duvarının batısında iki kabinli olacak şekilde helalar eklenmiştir. Zemin kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6).

Resim 6.25. Mustafa Ağa Hamamı 1935 rölöve çizim hela yerleri[35]

Resim 6.26. Zile Tacettin İbrahim Paşa hamamı ılıkılık bölümü niş içerisinde hela [42]

6.4.3. Z04 erkekler ılıkılık halveti

Erkekler ılıkılık bölümü duvarları kaba yonu moloz taş malzemeden yapılmış olup zemin özgün mermer malzeme ile kaplıdır. Mekânın üst örtüsü kubbe biçimindedir. ılıkılık Halvet birimine kuzey duvarının ortasında yer alan beşik kemerli bir kapı açıklığı ile geçilmektedir. Mekâna girişi sağlayan ahşap tek kanatlı kapının duvara sabitlenmesinde özgün demir kancalar kullanılmıştır. Bu mekânda yer alan şadırvan ve kurnalar herhangi bir tesisat sistemine bağlı olmayıp buraya taşınarak getirildiği anlaşılmaktadır. Mekânın duvarlarında yıkanma mekânı olduğuna dair herhangi bir tesisat izine de rastlanmamıştır. Çevrede

yaşayan insanlardan elde ettiğimiz sözlü bilgiler ışığında bu mekânın keçe üretmek için kullanıldığı tespit edilmiştir. Muhtemelen keçe üretmek için kullanılan bu mekânda, sekiler alanı genişletmek için yıkılmıştır. Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.3.2), Z04 erkekler ılıkılık halvetine dinlenme sekileri eklenmiştir. Zemin kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6).

6.4.4. Z15 erkekler sıcaklık merkez mekânı

Z15 erkekler sıcaklık merkez mekânına, Z15 halvet hücrelerinden beşik kemerli bir kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır. Haçvari aksiyal tertiple yerleştirilmiş dört eyvanlı mekânın zemin döşemesi günümüzde dökme mozaik beton malzeme ile kaplanmıştır. Karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen veriler ışığında mekânın zemininin (Bkz. Bölüm 6.3.6), Z17 halvet mekânı zemininde tespit edilen özgün mermer malzeme ile kaplanması kararlaştırılmıştır.

Eyvanlara son dönem tadilatlarıyla eklenmiş olan metal su boruları ile duvar yüzeylerinde ve göbek taşı üzerinde görülen karo seramik kaplama kaldırılmıştır. Z06-a eyvanının ortasında tespit edilen ve hamama unik olan şadırvan; Z06-c, Z06-d eyvanlarına da eklenmiştir. Duvarların önünde bulunan sonradan eklenen mozaik kurnalar kaldırılmış ve öncelikle mekân içerisinde başka bir özgün kurna varsa bu kurna tipinde, eğer yoksa en yakın hacimdeki özgün kurna tipinde kurnalar eklenmiştir. Hamamda yer alan kurnalarda farklı şekillerde desenler bulunduğundan, yok olan özgün kurnalarda hamamda bulunan kurnalardan farklı desenlerin bulunabileceği öngörülmüştür. Bu desenlerin tespit edilmesi mümkün olmadığından eklenen kurnalar sade bir biçimde restitüe edilmiştir. Kurnaların ayna taşları yapı içindeki diğer örneklerde olduğu gibi dikdörtgen biçimli ve tek delikli olarak eklenmiştir. Zemin kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6).

6.4.5. Z12, Z13, Z14, Z15 erkekler halvet mekânları

Z12, Z13, Z14, Z15 erkekler halvet mekânlarına, Z06 sıcaklık merkez mekânının köşelerinde yer alan beşik kemerli kapılarla geçilmektedir. Z12, Z13, Z14, Z15 halvetlerinin duvarları kaba yonu moloz taş malzemeden yapılmış olup zemini mozaik beton harç kaplıdır. Mekânların tavanları kubbe biçimindedir. Mekânlarda özgün olmayan elemanlar

karo seramik kaplamalar, metal su boruları, mozaik kurnalar ve zemine atılan beton kaplamadır.

Duvar yüzeylerinde, sekilerin üzerlerinde bulunan karo seramik kaplama, beton malzemeli zemin kaplaması ve metal su boruları karşılaştırmalı çalışma ile elde edilen veriler ışığında (Bkz. Bölüm 6.3.6) son dönem tadilatlarıyla eklenmiş olup niteliksiz olduğundan kaldırılmıştır. Z06-a eyvan, Z06-b eyvan, Z19 halvet ortasında tespit edilen ve hamama unik olan şadırvanlar hamamda eyvan ve halvet hücrelerinde en sık görülen şadırvan tiplerindendir. Bundan dolayı bu mekânlarda görülen tipte (ş2-b) şadırvanlar Z12, Z13, Z14, Z15 halvet hücrelerine eklenmiştir. Duvarların önünde bulunan sonradan eklenen mozaik kurnalar kaldırılmış ve öncelikle mekân içerisindeki özgün kurna varsa bu kurna tipinde, eğer yoksa en yakın hacimdeki özgün kurna tipinde desensiz olarak eklenmiştir. Kurnaların ayna taşları yapı içindeki diğer örneklerde olduğu gibi dikdörtgen biçimli ve tek delikli olarak restitüe edilmiştir.

Z07 Halvet mekânı ortasında günümüzde yarım kesik küre biçimli ş3 tipinde şadırvan yer almaktadır. Ancak bu şadırvan Mustafa Ağa Hamamı 1935 yılı rölövesinde günümüzdeki konumunda, yükseldikçe kesiti değişen üzerinde çanak bulunan ş2 tipinde çizilmiştir. Bu veriler ışığında bu kısım iki dönem restitüsyon önerisi şeklinde sunulmuştur. İlk dönem restitüsyonunda ş2 tipinde, ikinci dönem restitüsyonunda ş3 tipinde restitüe edilmiştir. Zemin kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6).

Resim 6.27. 26 Z15 halvet ortasında yer alan şadırvan

Resim 6.28. Z04 Ilıklık halvet ortasında yer alan şadırvan

6.4.6. Külhan kısmı ve su deposu

Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle hamamın batı duvarı boyunca uzanan 3,90 metre geride sonlanan su deposunun kuzey duvarının özgün malzemesi üzerindeki sıva nedeniyle tespit edilemediğinden iki dönem restitüsyonundada ihtiyat kaydıyla günümüzdeki vaziyetinde çizilmiştir. Külhan bölümü kuzey duvarının ise muhdes ek olduğu kanaatine varılmış ve bu bölüm iki dönem restitüsyon önerisi şeklinde sunulmuştur (Bkz. Bölüm 6.3.3).

1.Dönem restitüsyon

Külhan bölümünün kuzey duvarı, Mustafa Ağa Hamamı yakın civarında bulunan Pervane Hamamı (Bkz. Çizelge 6.1), Paşa Hamamı (Bkz. Çizelge 6.5), ve Sultan Hamamında (Bkz. Çizelge 6.8) görülmeyip istinat duvarı olduğu kararlaştırıldığından kaldırılmıştır. Mekânın üzeri ahşap çatı ile kapatılmış ve külhan ocağına inen merdivenler mimari gereklilik nedeni ile eklenerek restitüe edilmiştir. (Bkz. Bölüm 6.3.3.)

2.Dönem restitüsyon

İkinci dönem restitüsyonunda külhan bölümü kuzey duvarı yığma moloz malzemeli ve özgün harçlı olduğundan günümüzdeki mevcut haliyle restitüsyonu yapılması kararlaştırılmıştır.

6.4.7. Z12 kadınlar soyunmalık kısmı

Z12 kadınlar soyunmalık kısmı kuzeye doğru daralan yamuk planlı bir mekândır. Bu kısım günümüzde üç bölümden meydana gelmektedir. Bunlardan ilki kadınlar bölümüne girişin sağlandığı zemini toprak dolu olan giriş mekânıdır. Mekânın batısında geçişi erkekler soyunmalık mekânından olan zeminde ocak boşluğu bulunan havluluk birimi, kuzeyinde basit ahşap bir kapı ile geçilen soyunmalık mekânı bulunmaktadır. Mekân zemini mozaik beton kaplı; üst örtüsü, tabanı sekizgen kasmağa oturan merkeze doğru daralan ahşap bir tavandır.

Mekân dört yönde özgün sekilerle çevrili olup sekilerin üzerlerinde orjinal eşya nişleri yer almaktadır. Zeminde yer alan mozaik beton nitelsiz olup son dönem tadilatlarıyla

eklenmiş olduğundan ve karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle kaldırılmış yerine Z17 kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6).

Z12 kadınlar soyunmalık mekânının üst örtüsünün sekizgen kaidesi beden duvarlarına ve ahşap desteklere oturmakta, orta bölüm tavanı, merkeze doğru bir piramit gibi daralarak yükselmekte ve tepesinde aydınlık feneri yer almaktadır. Bu çatı karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen bilgilerle, günümüzdeki formuyla restitüe edilmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.1).

Z12 kadınlar soyunmalık bölümünde günümüzde mekânın ortasında yer alan ve tuğla arası beton harç ve ahşap karkas arası kerpiç kullanılarak inşa edilen duvar, kadınlar giriş mekânı, havlu kurutma mekânı ve soyunmalık mekânlarını birbirinden ayırmaktadır. 1935 rölöve çizimleri ve karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen veriler ışığında bu duvarların muhdes ekler oldukları kanaatine varılmıştır. Bu sebeple Z12 kadınlar soyunmalık bölümü iki dönem restitüsyon önerisi şeklinde sunulmuştur.

1.Dönem restitüsyon

Günümüzde mekânda yer alan Z 10 havlu kurutma ve Z 11 kadınlar giriş birimleri Mustafa Ağa Hamamının yakın civarında bulunan benzer dönemli Paşa Hamamı (Bkz.Çizelge 6.5), Pervane Hamamı (Bkz.Çizelge 6.1) ve Sultan Hamamlarında (Bkz.Çizelge 6.8) yer almamaktadır. Ayrıca soyunmalık bölümü batı duvarında eşya nişlerinin havlu kurutma bölümüne doğru devam ettiğini ve havlu kurutma bölümü batı duvarında niş izlerini görmekteyiz (Resim 6.29), (Resim6.30). Bu bilgilerle mekânları ayıran duvarlar ve havlu kurutma birimi kaldırılmıştır.

Resim 6.29. Havaluluk mekânı seki izleri

Resim 6.30. Kadınlar soyunmalık mekânı niş izi

Resim 6.31. Kadınlar soyunmalık bölümü özgün basamaklar

Z10 kadınlar giriş mekânı zemininden Z12 kadınlar soyunmalık mekânı zeminine inilen basamaklar üzerinde özgün mermer taşlar tespit edilmiştir (Resim 6.31). Z10 Kadınlar giriş mekânının zemini özgün olup bu kotta yer alan giriş kapısı ile hamama girilmektedir. Bu giriş kapısı da karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle dikdörtgen formda ahşap malzemeli bir şekilde restitüe edilmiştir.

Önge, 12-13. yüzyıl hamamlarında soyunma mahallerinin sağır ve yüksek duvarlı hacimler olduğunu ve bunların duvarların üst kısmındaki küçük mazgal pencereler ve tavanın ortasındaki ışıklıklar veya aydınlık fenerleriyle aydınlatıldığını belirtmektedir [33]. Bu veriler ışığında ve karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen bilgilerle soyunmalık mekânının duvarı günümüzdeki vaziyette restitüe edilmiştir. Ahşap çatı üzerindeki pencereler mevcut haliyle bırakılmıştır.

2.Dönem restitüsyon

Z12 kadınlar soyunmalık bölümü doğu duvarı ahşap karkas arası kerpiç ve kagir sistemle yapılmıştır. Yapıya ait 1930'lar resimleri incelendiğinde (Resim 6.21) bu duvarların günümüzdeki şeklinde olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında yapının duvarları günümüzdeki gibi ahşap karma sistemde ve üzerindeki pencere de günümüzdeki şekilde, erkekler ahşap çatı kasnak penceresindeki gibi çift kanatlı, ahşap pervazlı ve lokma demirli olarak restitüe edilmiştir.

6.4.8. Z14 kadınlar ılıkılık kısmı

Z14 kadınlar ılıkılık kısmı, Z12 soyunmalık ve Z16 sıcaklık mekânlarının arasında yer alan geçiş bölümüdür. Bu kısma Z12 soyunmalık mekânından, muhdes ahşap kapı ile geçiş sağlanır. Z14 kadınlar ılıkılık mekânının üst örtüsü güneyinde kubbe, kuzeyinde beşik tonoz biçiminde olup, mekânın güneyinde halvet birimi yer alır. Halvet birimine güney duvarının ortasında yer alan beşik kemerli bir kapı ile geçilmektedir. Bu mekânda bulunan sekiler özgündür (Ek-3 Resim 3.39). Mekânda özgün olmayan elemanlar; zemine ve sekilerin üzerine atılan beton kaplama, sıcaklık mekânına geçişi sağlayan metal kapı ve kapı üzerindeki bacadır. Bu kapı için karşılaştırmalı çalışmadan yararlanılmış, Hüsrev Paşa Hamamındaki özgün kapı örnekleri ve Mustafa Ağa Hamamındaki Z12 soyunmalıktan Z15 ılıkılığa geçişi sağlayan ahşap kapı incelenmiş, bu kapının tek kanatlı duvarlara demir kancalarla tutturulan ahşap kapı olduğu kanaatine varılmıştır (Bkz. Bölüm 6.3.6.).

Günümüzde güney ve doğu duvarlarının kesiştiği noktada bir niş içerisine yerleştirilmiş hela birimi bulunmaktadır. 1935 yılında yapılan rölöve çalışmasında hela bulunduğu yerde çizilmiştir. Ayrıca Zile Tacettin İbrahim Paşa hamamı (Bkz.Çizelge 6.6) ılıkılık mekânında da bu tarzda helalar görülmektedir. Bu sebeple hela mevcut yerinde restitüe edilmiştir. Zemin kadınlar halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6.).

6.4.9. Z04 kadınlar ılıkılık halveti

Z04 Kadınlar ılıkılık halveti kısmı duvarları kaba yonu moloz taş malzemeden yapılmış olup zemin beton malzeme ile kaplıdır. Üst örtüsü kubbe şeklindedir. Bu birime güney duvarının batısında yer alan beşik kemerli bir kapı ile geçilmektedir. Mekânda yer alan sekiler özgündür (Resim 6.32). Doğu sekisinin önünde yer alan 16 cm yüksekliğindeki seki ve üzerindeki kurna beton malzemeli olup, suyun kurnaya sonradan eklenen su borularıyla geldiği tespit edilmiştir. Özgün olmayan elemanlar ve kaplamalar kaldırılmıştır. Zemin kadınlar Z17 halveti zemininde tespit edilen ebatlarda mermer taşlar ile döşenmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6)

Resim 6.32. Kadınlar ılıkılık halveti özgün sekisi

6.3.10. Z15 kadınlar sıcaklık kısmı

Z15 kadınlar sıcaklık kısmı hamamda günümüze kadar ulaşabilmiş en orijinal mekânlardandır. Haçvari planlı dört eyvanlı köşe halvetli plan tipindedir. Sıcaklık kısmı merkezi mekânının üzeri kubbe ile eyvanlarının üzeri beşik tonozla örtülüdür. Merkezi mekânın ortasında su deliği bulunan, yere sabitlenmiş mermer malzemeli özgün bir şadırvan yer almaktadır (Ek-3 Resim 3.44). Mekânda özgün olmayan kısımlar son dönem tadilatlarıyla eklenmiş niteliksiz zemin döşemesindeki beton kaplama, demir su boruları, mozaik beton malzemeli kurnalardır. Zemin çoğu yerde mozaik beton kaplı olmasına rağmen bazı kısımlarda özgün zemin kaplaması tespit edilmiştir. Tespit edilen zemin kaplaması Sultan hamamında sıcaklık mekânı zeminlerinde yer alan mermer zemin kaplaması ile benzerdir. Bu bilgiler ışığında zemine sonradan eklenen beton malzemeler kaldırılarak, Z17 halveti girişi zemininde tespit edilen mermer malzeme ile benzer şekil ve ebatlarda kaplanması kararlaştırılmıştır.

Duvar yüzeylerinde görülen özgün olmayan metal su boruları kaldırılmıştır. E4 eyvanının ortasında tespit edilen ve hamama unik olan şadırvan diğer ayvanlara da eklenmiştir. Duvarlar üzerinde sonradan eklenen mozaik kurnalar kaldırılmış ve öncelikle mekân içerisindeki özgün kurna varsa bu kurna tipinde, eğer yoksa en yakın hacimdeki özgün kurna tipinde kurnalar eklenmiştir. Hamamda yer alan kurnalarda farkı şekillerde desenler bulunduğundan, yok olan özgün kurnalarda hamamda bulunan kurnalardan farklı desenlerin bulunabileceği öngörülmüştür. Bu desenlerin tespit edilmesi mümkün olmadığından eklenen kurnalar sade bir biçimde restitüe edilmiştir. Kurnaların ayna taşları yapı içindeki diğer örneklerde olduğu gibi dikdörtgen biçimli ve tek delikli olarak eklenmiştir.

6.4.11. Z12, Z13, Z14, Z15 halvet mekânları

Kadınlar halvet mekânlarına sıcaklık merkez mekânının köşelerinde yer alan beşik kemerli kapılarla geçilmektedir. Halvetlerin duvarları kaba yonu moloz taş malzemeden yapılmış olup zemini beton harç ile kaplıdır. Z13 mekânı tabanında özgün zemin kaplaması tespit edilmiştir. Mekânların tavanı kubbe biçimindedir. Mekânda özgün olmayan elemanlar metal su boruları, mozaik kurnalar ve zemine atılan beton kaplamadır.

Mekânda yer alan beton malzemeli zemin kaplama ve metal su boruları kaldırılmıştır. Z06-a eyvan, Z06-b eyvan, Z19 halvet ortasında tespit edilen ve hamama unik olan şadırvanlar hamamda eyvan ve halvet hücrelerinde en sık görülen şadırvanlardır. Bundan dolayı bu mekânlarda görülen tipte (ş2-b) şadırvanlar halvet hücrelerine eklenmiştir. Duvarlar üzerinde sonradan eklenen mozaik kurnalar kaldırılmış ve öncelikle mekân içerisindeki özgün kurna varsa bu kurna tipinde, eğer yoksa en yakın hacimdeki özgün kurna tipinde kurnalar desensiz olarak eklenmiştir. Kurnaların ayna taşları yapı içindeki diğer örneklerde olduğu gibi dikdörtgen biçimli ve tek delikli olarak eklenmiştir.

6.4.12. Cehennemlik

Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle Mustafa Ağa Hamamının cehennemlik elemanları, aynı dönem yapısı Ahlat Çifte Hamamının ebatlarında düz örtülü olacak şekilde restitüe edilmiştir (Bkz. Resim 6.11, Bölüm 6.3.5). Ancak bununla ilgili mutlaka kazının yapılması ve burada sistemin ortaya çıkarılması, problemlerin saptanması, saptanan problemlere yönelik çözüm önerilerinin oluşturulması ve restorasyonda buna yönelik kararların alınması gerekmektedir.

6.4.13. Cepheler

Mustafa Ağa Hamamında günümüzde güney, doğu ve batı cepheleri yer almakta olup kuzey cephesi kota denk gelmektedir. Mustafa Ağa Hamamı Z01, Z12 soyunmalık mekânlarının hamamı çevreleyen sokaklara bakan cepheleri günümüzde ahşap karkas arası kerpiç malzeme ve kaba yonu moloz taş malzeme, diğer tüm cepheler ise kaba yonu moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. Tüm cephelerde yer yer kerpiç ve moloz malzemede kesit kayıpları görülmektedir.

Güney cephesi

Güney cephe hamamın erkekler girişi ve külhan girişinin bulunduğu ön cephedir. Yığma moloz taştan yapılan duvarlar 1930 yılına ait resimler ve günümüzde kalan özgün sıva kalıntılarından elde edilen bilgilerle sıvalı bir şekilde restitüe edilmiştir. Erkekler Soyunmalık mekanlarının ahşap karkas çepheleleri üzerindeki kapıların şekli ve pencerelerin duvar üzerlerindeki lokasyonu ve ışıklık kapaklarının şekli ile ilgili farklı verilere ulaşılmış bu sebeple bu kısım iki dönem restitüsyon önerisi şeklinde sunulmuştur.

1.Dönem restitüsyon

Restitüsyonda karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.3.1) ahşap karkas arası kerpiç dolgu malzeme ve kagir sistem ile yapılmış erkekler soyunmalık mekânı doğu ve güney duvarları günümüzdeki haliyle korunmuştur.

Güney cephenin bulunduğu sokağın kotu ile ilgili Aksulu Mustafa Ağa Hamamının yakın civarında bulunan 12. Yüzyılın ortalarına tarihlenen Çukur medresenin zemininin sokak seviyesinden 1,25 m. aşağıda olduğunu tespit etmiştir [45]. Ayrıca hamamın hemen yakınında yer alan 15. Yüzyıl yapısı Arastalı Bedesten kotu yol kotundan 1,20 m aşağıdadır. Bu veriler göz önünde bulundurularak güney cephesi yol kotu, Arastalı Bedesten zemin kotuna çekilerek, 1,20 m aşağı düşürülmüştür. Erkekler cümle kapısı önüne 0,30 m. yüksekliğinde eşik mimari gereklilik sebebiyle eklenmiştir. Soyunmalık bölümünde yer alan aydınlık fenerleri üzerlerine karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen verilerle üzerinde kayıtlarla bölünmüş çerçeveli camlar bulunan, kırma çatılı sekizgen aydınlık feneri eklenmiştir. Hamamın sıcaklık ve ılıklik mekânları örtülerinde yer alan ışıklıklar bombeli cam(fil gözü) şeklinde restitüe edilmiştir (Bkz. Bölüm 6.3.6). Cephede dökülen sıvalar 1930 resimlerinde mevcut olduğundan dolayı eklenmiştir. Külhan bölümü kapısı 1930 tarihli resimden elde edilen veriler ışığında çift kanatlı ahşap kapı şeklinde restitüe edilmiştir. Külhan mekânı ahşap taşıyıcılı bir çatı ile örtülüp alaturka kiremit kaplanmıştır.

2.Dönem restitüsyon

İkinci dönem restitüsyonunda mustafa ağa hamamının güney cephesine hamama ait 1935 yılına ait rölöve çizimi (Bkz. Şekil 6.3.) ve resimlerinden (EK-3 Resim3.2) yola çıkılarak giriş kapısının batısına ahşap söveli lokma demir parmaklıklı pencere eklenmiştir. Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.3.6) hamamın sıcaklık ve ıhlklık mekânları örtülerinde yer alan ışıklıklar yakaları dairesel şekilde sıvanmış düz camlı şekilde restitüe edilmiştir. Erkekler soyunmalık bölümü güney duvarında yer alan pencere üzerindeki saç malzeme kaldırılarak, doğu duvarı pencereleri üzerinde yer alan lokma demirlere benzer demir parmaklıklar ilave edilmiştir.

Doğu cephesi

Doğu cephesinde kadınlar bölümü soyunmalığının ara sokağa açılan giriş kapısı bulunmaktadır. Bu cephe üzerindeki kapıların şekli ve pencerelerin duvar üzerlerindeki lokasyonu ile ilgili farklı verilere ulaşılmış bu sebeple bu kısım iki dönem restitüsyon önerisi şeklinde sunulmuştur.

1.Dönem restitüsyon

Restitüsyonda karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.3.1) ahşap karkas arası kerpiç dolgu malzeme ve kagir sistem ile yapılmış erkekler ve kadınlar soyunmalık mekânı doğu duvarları günümüzdeki haliyle korunmuştur. Yol kotu Arastalı Bedesten kotuna çekilerek, güney cephesinde belirlenen oranda 1,20 m düşürülmüştür. Kadınlar bölümü çatı penceresine yapı içinde örneklerden tespit edilen lokma demir parmaklıklar eklenmiştir.

2.Dönem restitüsyon

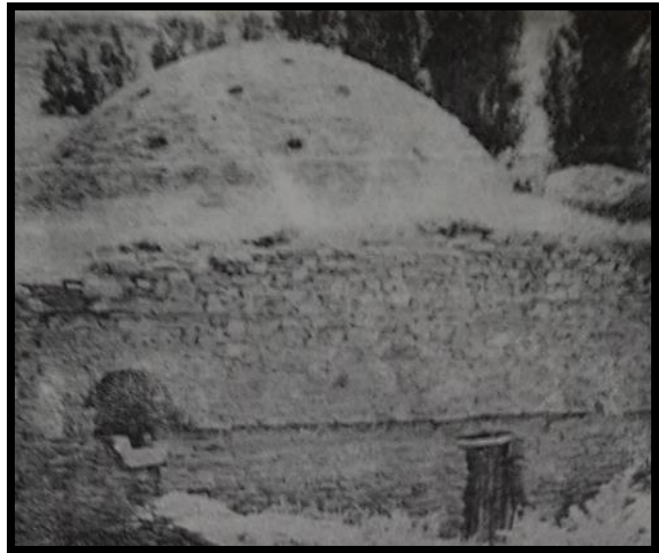
İkinci dönem restitüsyonunda doğu cephesi, 1930 yılına ait resimden yola çıkılarak günümüzdeki şekliyle restitüe edilmiştir.

Batı cephesi

Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.3.3) külhan bölümü kuzey duvarının muhdes ek olduğu kanaatine varılmış, bu sebeple batı cephesi iki dönem restitüsyon önerisi şeklinde sunulmuştur.

1.Dönem restitüsyon

Batı cephesi, su deposu, batı duvarı ve külhan ocağının yer aldığı cephedir. Külhan bölümünün hemen kuzeyinde yer alan muhdes duvar karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen verilerle kaldırılmıştır. Bu bölüm ahşap taşıyıcılı bir çatı ile örtülmüş alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Su deposunun batı duvarının orta kısımlarında su deposunun üst seviyesine denk gelen bir noktada, içi doldurulan beşik kemerli bir kısım ve bu kısmın alt seviyesinde su deposuna giden pişmiş toprak künk tespit edilmiştir. Önge; bu dönem yapılarında hamama gelen suyun genellikle soğuk su deposunun duvarında bir niş içerisine yerleştirilmiş delikli taş sandık biçimindeki maslaklardan depoya girdiği belirtmektedir [33]. Bu bilgiler ışığında bu kısma beşik kemerli, tabanında delik olan sandık eklenmiştir. Toprak dolu zemin seviyesi karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle su deposu zemin seviyesine çekilmiştir.

Resim 6.33. İçkale hamamı maslağı[38] Resim 6.34. İçkale hamamı maslağı [38]

Resim 6.35. Mustafa Ağa Hamamı Batı cephesi

Maslak nişi olarak düşünülen nişin hemen kuzeyinde bu nişten biraz daha büyükçe ikinci bir niş izine rastlanmıştır. Yine aynı kaynakta Önge 12-13. yüzyılda hamamların inşası sırasında su deposunun külhan cephesinde, suyun ısıtılmasını sağlayan bakır kazanların geçebileceği genişlik ve yükseklikte kemerli bir boşluk bırakıldığından bahsetmektedir. Kazanın yerleştirilmesinden sonra bu boşluğun içine ince bir duvar örüldüğü ve sadece külhan ocağının önünde küçük bir açıklık bırakıldığını belirtilmektedir [33]. Bu bilgilerle bu kısmın su kazanının yerleştirilmesi için açılmış bir niş olduğu ancak sonradan kapatıldığı düşünülmektedir. Restitüsyonda bu bölümde sadece küçük kemerli kısım açık bırakılmıştır.

2.Dönem restitüsyon:

Karşılaştırmalı çalışmadan elde edilen verilerle (Bkz. Bölüm 6.3.3) 2. dönem restitüsyonunda külhan bölümü kuzey duvarı istinat duvarı olarak sonradan eklendiği kararlaştırıldığından günümüzdeki şekliyle restitüe edilmiştir.

6.5. Tarihlendirme

Mustafa Ağa Hamamının 1364 yılına ait vakfiyesi bulunmaktadır. Mimari plan tipine baktığımızda Mustafa Ağa Hamamında aralık mekânı bulunmamaktadır. Önge 12-13. yüzyıl hamamlarının hepsinde aralık mekânlarının bulunduğu bahsetmektedir [33]. Karşılaştırmalı çalışma ile incelenen 12-13. yüzyıl hamamlarında da aralık mekânı bulunmaktadır (Bkz.Çizelge 6.1, 6.4, 6.10, 6.11). Bu bilgiler ışığında Mustafa Ağa Hamamı 14. yüzyılın başı ile 1364 tarihi arasında bir tarihte yapılmış olmalıdır.

7. RESTORASYON

7.1. Yapının Günümüzdeki Durumu Değerlendirilmesi

Bu bölümde Mustafa Ağa Hamamı'nın mevcut durumu değerlendirilmiş ve restorasyon yaklaşımında yararlanılan başlıca yasa ve tüzükler maddeleriyle sunulmuştur.

7.1.1. Mustafa Ağa Hamamı'nın mevcut durumunun değerlendirilmesi

Mustafa Ağa Hamamı tarihsel süreç içerisinde, insan eliyle ve doğal nedenlerden kaynaklanan değişim ve bozulmalara maruz kalmıştır. Hamam kullanımını yitirdikten sonra doğa etkisiyle yapının hemen her yerinde bozulmalar olmuştur. Bu sebeple hamamda yok olmuş ve yok olmaya yüz tutmuş elemanlar mevcuttur. Yapının kadınlar ve erkekler soyunmalık bölümlerinde yer alan çatıların belli bölümleri harap durumdadır. Harap durumda olan çatı ahşapları çürümüş, böceklenmiş, sehim yaparak deformasyona uğramış ve taşıyıcılık özelliklerini kaybetmiştir. Yıkılan kısımlardan sızan sular nedeniyle yapı duvarlarında renk değişimi, sıva kaybı, harç boşalması ve kesit kayıpları görülmektedir. Hamamın kullanımı sırasındaki yapı içindeki nem, iç kısımlarda yosunlaşmalara, renk değişimlerine, yüzey aşınmalarına ve sıva dökülmelerine sebep olmuştur. Tüm bu değişim ve bozulmalara rağmen yapı temizleme, yenileme, sağlamlaştırma ve ekleme gibi tekniklerle restore edilebilir durumdadır.

7.1.2. Yasal kabuller

Restorasyon yaklaşımında; 1985 Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi, Uluslararası Venedik Tüzüğü Kararları, 1975 Amsterdam Tüzüğü ve Deklarasyonu Mustafa Ağa Hamamına yeni işlev vermek için, Uluslararası Venedik Tüzüğü Kararları dönem eklerinin korunmasında ve 1976 Nairobi kararları ise hamamın çevresiyle birlikte korunmasında dayanak olarak alınmıştır.

Uluslararası venedik tüzüğü [39]

24 Eylül 1967 tarihinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 3674 sayılı kararı ile Türkiye'de de kabul edilmiştir.

5. *Madde*: “Kültür varlığının korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir”.

6. *Madde*: “Kültür varlığının korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütüphane ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir”.

7. *Madde*: “Kültür varlığına mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir kültür varlığı üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz”.

12. *Madde*: “Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir”.

13. *Madde*: “Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlar da izin verilebilir”.

1975 Amsterdam Tüzüğü ve Deklarasyonu

1976 Nairobi kararları ve 3 Ekim 1985 tarihinde Granada’da imzalanan “Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi” 13.04.1989 tarih ve 2534 sayılı kanun ile Türkiye’de kabul edilmiştir.

“Yerel yetkililer Yapılara, onların karakterine, saygı göstermeyi ihmal etmeden çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler vermeli; bu şekilde yaşatılmalarını garanti altına almalı.”

1976 Nairobi kararları [40]

“Tarihî ve geleneksel alanlara ve çevrelerine, yeri doldurulamaz evrensel miras oluşturdıkları göz önünde bulundurarak yaklaşılmalıdır. Bu alanların yer aldığı Devlet, ülkelerin hükümetleri ve vatandaşları, söz konusu mirasın korunmasını kendilerine görev kabul etmeli ve bu sorumluluklarını gündelik toplumsal hayatlarına dâhil etmelidirler. ”

1985 Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi

13.04.1989 tarih ve 2534 sayılı kanun ile Türkiye’de kabul edilmiştir.

11. madde: “Her bir Taraf, Kültür mirasının mimarî ve tarihsel özelliklerini koruma açısından, korunan varlıkların, çağdaş hayatın gereksinimleri göz önüne alınacak şekilde kullanımını, uygun olan durumlarda, eski binaların yeni kullanımlara intibaklarını teşvik etmeyi taahhüt eder. ”

7.2. Restorasyon Yaklaşımı

Restorasyon projesinin genel yaklaşımı Mustafa Ağa Hamamı’nın yok olmasının önüne geçmek işlevlendirerek kullanımını sağlamak sürdürülebilir korunması için uygulanabilir restorasyon projesi elde etmektir. Restorasyonda ilk yapım döneminden günümüze gelen kısımların tümü özgün haliyle korunacak, dönemsel eklerden nitelikli olanları korunacak, niteliksiz ekler ise kaldırılacaktır.

Mustafa Ağa Hamamı Tokat’ın tarihi ticaret merkezinde olup çevresinde Danişmentli, Selçuklu ve Osmanlı eserlerinin yer aldığı doku içerisinde yer almaktadır. Venedik tüzüğü 13. maddesinde; “Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlar da izin verilebilir.” ifadesi yer almaktadır. Bu sebeple Mustafa Ağa Hamamında herhangi bir çağdaş ek önerilmemiştir. Yıkık ve harap vaziyetteki yapılar göze hoş gelmemekte ve zamanla yok olmaktadır. Bu sebeple tarihi doku içerisinde yer alan Mustafa Ağa Hamamının tümüyle yok olmasının önüne geçmek, estetik bütünlüğüne kavuşturmak amacıyla bütünleme yaklaşımı benimsenmiştir [30]. Yapı bütünlemesinde Venedik tüzüğü’nün; “Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt

edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir. ” maddesi göz önünde bulundurularak bütünlünen kısımlar özgünden ayırt edilebilecek şekilde yapılacaktır.

7.3. İşlevlendirme

Birçok tarihi yapı zamanla değişen yaşam biçimi ve ona bağlı istekler sebebiyle özgün işlevini yitirmekte, ilk yapılış amacından farklı bir işleve hizmet etmek için uyarlanmaktadır. Hamam, tekke, kervansaray gibi tarihi eserler ancak özel durumlarda özgün işlevlerini sürdürdüklerinden, bu yapıların farklı amaçlarla kullanılmaları zorunlu hale gelmiştir [30].

Tarihi bina restorasyonlarında amaç yapıların kimliğine zarar vermeden sonraki nesillere özgün haliyle ulaşmasını sağlamaktır.

Venedik tüzüğü'nün 5. Maddesine göre: “Kültür varlığının korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.” [39].

Nairobi Kararları'na (1976) göre [40]; “Tarihi alanlar ve çevreleri, yerine konulmaz evrensel mirası oluşturan değerler olarak ele alınmalıdır. Topraklarında yer aldığı devletin, hükümet ve vatandaşları bu mirası korumayı ve günümüz sosyal yaşamı ile bütünleştirmeyi görev saymalıdır”.

Mustafa Ağa Hamamı'nın bulunduğu Sulu Sokak mevkiinde Mustafa Ağa Hamamı ile birlikte Sultan Hamamı, Paşa Hamamı, Eski Hamam yer alır, ancak bunların hiçbiri çalışmamaktadır. Hamam kullanımı günümüzde her evde bulunan sıcak su ile ısıtma sisteminin bulunması, su kaynaklarının ve yakıt olarak kullanılan hammaddelerin(odun, kömür vb.) yetersizliği, işletimdeki zorluklar gibi nedenlerle azalmıştır. Ayrıca bölgeye gelen doğalgaz imkânı ile kışında sıcak su imkânının sağlanmış olması ile insanlar evlerinde kış ayında da sıcak su ile yıkanabilmektedirler. Bölgedeki hamam işletmecileri, vakıflar ve belediye yöneticileri de üstte belirttiğimiz sebeplerle hamamların işlevsel olarak eskidiğini ancak yeni bir işlevle bu mekânların yaşayabileceğini belirtmektedirler.

Mustafa Ağa Hamamının tarihi doku içerisinde yer alması hemen yanında tokat müzesinin bulunması nedeniyle bu bölgede yerli ve yabancı turist potansiyeli bulunmaktadır. Bu sebeple Mustafa hamamının içerisinde sergilerin yer aldığı kültür-sanat galerisine dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır.

7.4. Yapısal Müdahale Biçimleri

Müdahale biçimleri kazı ve belgeleme, sağlamlaştırma, temizleme, bütünleme başlıkları altında incelenmiştir.

7.4.1. Kazı ve belgeleme

Mustafa Ağa Hamamında külhan bölümünde, külhan bölümünün kuzeyinde yer alan toprak damlı kısımda, hamamın toprak altında kalan cephelerinde kazı yapılması gerekmektedir. Ortaya çıkan verilerin rölövesi alınacak fotoğraflanarak belgelenecektir. Ortaya çıkan veriler restitüsyon ve restorasyon projesine işlenecektir.

7.4.2. Sağlamlaştırma

Sağlamlaştırma çalışmaları tarihi yapının malzemesinin taşıyıcı sistem ve üzerinde bulunduğu zeminin sağlamlaştırılması olmak üzere üç düzeyde ele alınabilir [30].

Zemin sağlamlaştırılması

Zemin şartları, yer kabuğu hareketleri ve yer altı su seviyesinin değişimine bağlı olarak ortaya çıkan zemin yapısının değişmesi gibi sebeplerle farklılaşır. Yapı temelleri farklılaşan zemin şartlarına uyum gösteremediği zaman, temellerde farklı oturumlar ortaya çıkar ve yapıdan zemine yük aktarımı dengesiz hale gelir. Temellerin malzemelerinde görülen bozulmalar da temelleri zayıflatarak görevlerini yerine getirmemesine sebep olmaktadır. bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda Mustafa Ağa Hamamının duvarları strüktürel açıdan sağlam vaziyette olup zeminle alakalı bir problem tespit edilememiştir [41].

Taşıyıcı sistem sağlamlaştırılması

Hamamın kaba yonu moloz taş duvarlarında, kubbelerinde, tonozlarındaki ince (strüktürel olmayan) çatlaklar, enjeksiyon yöntemi ile sağlamlaştırılacaktır. Bu yöntemin kullanılabilmesi için hamamın özgün harç bileşiminin tespitine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple bu işlem öncesinde konunun uzmanları gözetiminde alınacak numunelerin laboratuvar ortamında bileşim tespitinin yapılması önem taşımaktadır.

Yapı malzemesinin sağlamlaştırılması

Mustafa Ağa Hamamının cephe yapı malzemelerinde, tüm dökülen ve bozulan sıvalarında sağlamlaştırma yapılacaktır. Taş malzemede yüzeysel aşınma ve taş kayıplarında dahili erime ve dolgu tedavi yöntemleri uygulanacaktır.

Bileşiminde dış etkilere karşı zayıf dirençli mineraller bulunan taşlarda, minerallerin ayrışması ile tortul asıllı taşlarda, agreganın ve çimentonun zamanla tutunma direncinin kaybolmasıyla taşın yüzeyinde veya iç kısımlarında oyuklar oluşabilmektedir. Bu türde oyuklar Mustafa Ağa Hamamında iç mekân kapı sövelerindeki kesme taşlarda görülmektedir. Bu sebeple bu taşlara epoksi reçineleri ve akrilik reçinelerin enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlamlaştırma yapılacaktır [60].

Soyunmalık kısımları ahşap çatıları taşıyıcı özelliklerini kaybetmemiş olup, harap kısımlarında küflenme, böceklenme ve çürüme gözlemlenmektedir. Çatı ahşap malzemesinde ve kopan ahşap elemanlarda bozulma gözlemlenen kısımlar kaldırılarak, malzemenin daha fazla bozulmasını engellemek için, kurutma ve emprenye teknikleri uygulanacaktır. Hasar fazla ise aynı malzeme kullanılarak değiştirilecektir.

7.4.3. Temizleme

Temizleme, anıtların ve kentsel sitlerin genel etkisini bozan, tarihi ve estetik değer taşımayan eklerden arındırılması işlemidir [30].

Niteliksiz eklerin kaldırılması

Yapıda niteliksiz ekler olan erkekler ılıkılığı ikiye bölen ara duvar, erkekler soyunmalık mekânında yer alan beton ve ahşap soyunma kabinleri, kadınlar soyunmalık bölümünü üçe ayıran beton duvar kaldırılacaktır. Mustafa Ağa Hamamının özgün yapısına aykırı bir biçimde eklenen tüm beton uygulamalar, metal kapılar kaldırılacaktır.

İç mekân döşemeleri ve elemanlarında görülen beton ve dökme mozaik kaplamalar ile iç duvar boyaları raspa yapılacak döşeme kaplamaları yenilenecektir.

Bitki, moloz malzeme ve çöp temizliği

Hamamın iç mekânlarında, cephelerinde ve çatı örtü sistemi üzerindeki otsu ve odunsu bitkiler mevcuttur. Bu bitkilerin kökleri ile yapıya verdikleri zarar günümüzde minimumdadir. Zararın büyümesinin engellenmesi amacı ile çatıda ve iç mekânda büyümüş olan bitkiler mekanik temizlik ile yapıdan uzaklaştırılacaktır. Bu işlem, Odunsu bitkilerin yer düzlemine yatay olarak kesilmesi, kesilen bitkinin öz kısmına oyuk açılarak herbisit akıtılması ve büyüdükleri alanın yalıtım malzemesi ile kapatılmasını içermektedir. Zaman içerisinde bu bitkilerin tekrar büyümesinin engellenebilmesi için bu işlemin birkaç kez tekrarlanması önerilmektedir [63]. Zeminde bulunan moloz malzeme, çöp temizlenecektir.

Cephe temizliği

Cephelerde en temel elemanlar taşlardır. Taş, hava ile temas ettikçe farklı etkilerle bir kısım fiziksel ve kimyasal değişikliklere uğrayarak bozulur. Bozulma türü ve derecesi, taşın türüne, boyutuna, detayına, konumuna ve yapıda kullanıldığı yere göre farklılık gösterir [41].

Taş temizliği

Taş temizliğinde mekanik temizlik veya kimyasal temizlik yöntemleri kullanılmaktadır. Mekanik temizliğin yapıya zararlı etkileri de olmaktadır. Düşük basınçlı teknikler haricinde kum püskürtme tekniği sonucunda yüzeyde pürüzler oluşabilmektedir. Yüzeylere Islak kum püskürtülmesi ile yüzeylerde toz ve kalıntı kalabilmektedir. Aşındırıcı temizliğin yüzeyde

erozyona yol açması, süsleme öğelerinin bozulmasına neden olması bu tekniğin uygulamasında çok hassas olunmasını gerektirir [60, 41, 64].

Kimyasal temizlik, asit ya da alkali temizleyicilerin ve özel kimyasal lapaların yüzeye uygulanmasının ardından kimyasal reaksiyonlar sonucu elde edilir. Lapa yüzeylere uygulanmadan önce, yüzey damıtılmış su veya ince bir sıvı temizlik lapasıyla temizlenir. Lapa karışımı 24-48 saat arası yüzeyde tutulur. Lapa kuruyup yüzeyden kopmalar başladığında spatula ile kaldırılır [60, 64].

Lapayla temizleme metodu zararsız olup sayısız avantajı vardır, bu nedenle çok değerli eserlerde tavsiye edilir, ekonomiktir, zira; hazırlanan killi lapalar suyla temizlendiğinde tekrar kullanılabilir, uygulaması kolaydır [60].

Olumsuz sonuçlarından dolayı yapıda fiziksel temizlik yapılmayacaktır. Cephelerde gözlemlenen renk değişimi ve kirlenmeler için özel kimyasal içerikli lapalarla temizlik yapılacaktır.

Lapalar, yapı malzemesi uzmanları belirlediği bileşenlerle hazırlanacak, 2-3 cm kalınlığında olan lapa karışımı 24-48 saat yüzeyde tutulacak, kuruyup yüzeyden ayrılmalara başladığında spatula ile kaldırılacaktır. Bu işlemin ardından herhangi bir çökelti kalmaması için su ile yıkama yöntemi kullanılacaktır[60, 64].

İç mekânda kubbe ve duvarlarda ışıklıklardan giren suyun meydana getirdiği renk değişimleri gözlemlenmektedir. Bu kısımlar ve su deposu duvarlarında kimyasal müdahale ile temizleme yapılacaktır.

Ahşap malzeme temizliği

Mustafa Ağa Hamamı erkekler ve kadınlar soyunmalık mekânları ahşap çatı örtülerinde boya uygulaması gözlemlenmektedir. Boya uygulaması mekanik uygulama ahşap malzemeye zarar vereceğinden kimyasal sökücüler yardımıyla sökülecektir [41].

7.4.4. Bütünleme

Bir bölümü hasar görmüş veya yok olmuş yapı ve öğeleri ilk tasarımlarındaki bütünlüğe kavuşturacak biçimde geleneksel ya da çağdaş malzeme kullanarak tamamlama işlemine bütünleme (reintegrasyon) denir [30].

Mustafa Ağa Hamamının strüktürel sisteminde, planında ve görsel bütünlüğünde denge sağlanması ve estetik bütünlüğe kavuşması amacıyla restitüsyondan elde edilen verilerle bütünleme yapılacaktır.

1. Grafik belgeleme çalışmalarında, varlığı kesin olarak tespit edilenler (1. Derecede güvenilir) ve yapının görsel kaynaklarından (2. Derece güvenilir) tespit edilen elemanlar özgün biçim malzeme ve detaylar ile tamamlanacaktır (EK-6).
2. Yapıda izi olan; yeri, boyutu ve malzemesi yapıdaki diğer örneklerden bilinenler, yapıda izi olmayan fakat varlığı yapıdaki diğer örnekler vasıtası ile bilinenler (3. Derecede güvenilir) özgün biçim ve malzeme ile tamamlanacaktır (EK-6).
3. Mimari gereklilik nedeniyle olması gerekenler günümüz detayları ile özgün biçimde, aynı fiziksel ve kimyasal yapıda olan malzemeler kullanılarak, tamamlanacaktır (EK-6).

7.5. Restorasyon Aşamaları

1. Aşama

Külhan bölümünde bilimsel kazı yapılacak, kazı sonucunda ortaya çıkan detaylar tespit edilecek ve restorasyon projelerine işlenecektir.

2. Aşama

Öncelikle yapının yakınında bir şantiye kurulacak ve bu şantiyede Restorasyon uzmanı şantiye şefi ve restoratör mimarlar, 1 sanat tarihçisi, statikçi, Restorasyon konusunda uzman kimyacı ve teknikerler bulundurulacaktır. Ayrıca restorasyon çalışmalarında kullanılan malzemelerin konulacağı bir depo oluşturulacaktır.

3. Aşama: Sağlamaştırma

Sağlamaştırma çalışmaları tarihi yapının malzemesinin, taşıyıcı sisteminin ve üzerinde bulunduğu zeminin sağlamaştırılması olmak üzere üç düzeyde ele alınacaktır [30].

Hamam taşıyıcı sisteminde yapılacak sağlamaştırma teknikleri yığma taş duvarlardaki çatlaklarda, bozulan dış cephe taşlarına ait harçlarda, tonoz ve kubbelerdeki çatlaklarda uygulanacaktır.

Mustafa Ağa Hamamında küçük alanlı oyuklar ve yüzey kayıplarında, yüzey sağlamaştırıcılarla doyurularak kozmetik onarım yapılacaktır. Duvarlarda kullanılacak kimyasal bileşimler koruma uzmanları tarafından seçilecek ve onların önerileri doğrultusunda uygulanacaktır.

Sıcaklık ve ılıkılık bölümü zeminleri sağlam olduğundan cehennemlik bölümüne bakılamamıştır. Cehennemlik bölümünde problemler olabileceğinden, zemindeki sal taşları kaldırılarak cehennemlik kısmında herhangi bir problem olup olmadığından emin olunacak problem var ise ona göre cehennemlik bölümünde gerekli güçlendirme ve sağlamaştırma çalışması yapılacaktır.

4. Aşama

Yapıda niteliksiz ekler kaldırılarak detaylı fiziksel ve kimyasal temizlik yapılacaktır.

Yapının kuzey cephesine bitişik ahşap yapılar, erkekler ılıkılık mekânının ortasında yer alan betonarme duvar, kadınlar soyunmalık mekânındaki betonarme eklemeler kaldırılacaktır.

İç mekân döşemeleri ve elemanlarında, iç ve dış duvarlarda görülen beton ve dökme mozaik kaplamalar ile iç duvar boya ları raspa yapılacaktır. Özgün sıva üzeri boyalı yüzeylerde kimyasal raspa çimentolu sıvalarda mekanik raspa yapılacaktır.

Yapının içinde çatısında ve dışında biriken toprak ve moloz yığınları uzman kişiler denetiminde kaldırılacaktır. Kaldırılan katmanlardan çıkan yapı elemanları belgelenecektir.

Yapı cephelerinde özel kimyasal lapaların yüzeye uygulanması ile temizlik yapılacaktır.

Hamamın cephe duvar yüzeylerinde, toprak damında, derzlerde görülen otsu ve odunsu kimyasallar uygulanarak temizlenecektir. Kimyasal uygulaması bitkiler kuruyana kadar tekrarlanacaktır. Bitkilerin kökleri yapıya zarar vermeden ayıklanacaktır. Oyuk oluşan kısımlar harç enjeksiyonu yapılarak doldurulacaktır.

5. Aşama: Yeniden yapım

Yapıda çok kötü durumda olan onarılması mümkün olmayan yapı elemanlarının cinsi tespit edilerek ardından özgün özelliklerinde tekrardan yapılacaktır. Tavan ve çatıda kullanılan ahşaplarda hasar az ise emprenye yöntemi ile kimyasal madde emdirilecektir. Soyunmalık bölümlerinde yer alan özgün ahşap tavan, kırma çatılarda yıkılan kısımlar, ahşap pencerelerin tamamı, taşıyıcı ahşap karkas sistemdeki ve çatıdaki çürümüş, böceklenmiş ahşap elemanlar cinsi tespit edilerek özgün özelliklerinde değiştirilecektir.

6. aşama

Cephe ve iç mekân sıvalarından karot alınarak özgün özellikleri tespit edilecek ardından sıvalar özgün bileşimli sıva ile yenilenecektir.

7. Aşama

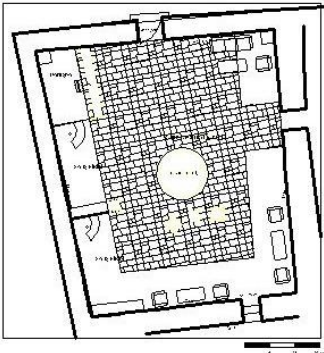
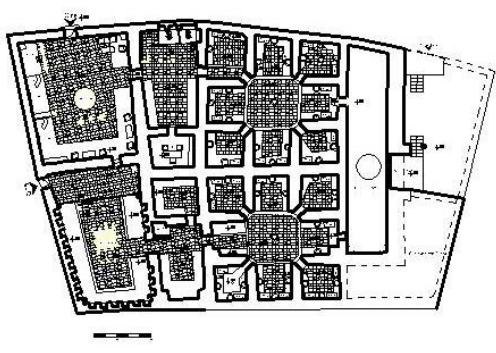
Yeni işlev gereği hareketli sergi gereçleri eklenecektir. Yönetici odası ve ziyaretçilerin dinlenmesi için büro malzemeleri ve sandalyeler eklenecektir. Eklenen yapı malzemeleri yapıya zarar vermeyecek şekilde hareketli olacak gerektiğinde kaldırılabilir.

8. Aşama

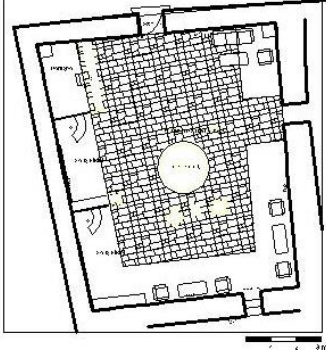
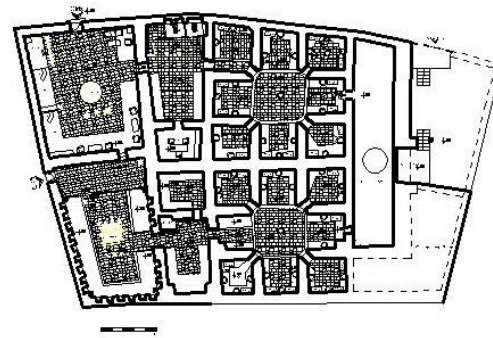
Isıtma, elektrik, sıhhi tesisatlar projeye uygun bir şekilde yapılacaktır. Aydınlatma tesisatında modern aydınlatma elemanları yapıya en az müdahale edecek şekilde eklenecek, aydınlatma kabloları sıva altından geçerek görülmeyecektir. Su tesisatında hamamın özgün tesisatı tamir edilerek kullanılacaktır. Isıtmada tesisatında yapıya en az müdahale ile monte edilen klima sistemleri kullanılacaktır.

Zemin ve yağmur suyunun yapıya zarar vermeden tahliye edilmesi için yapı çevresinde drenaj sistemi yapılarak tesisat kanalizasyona bağlanacaktır.

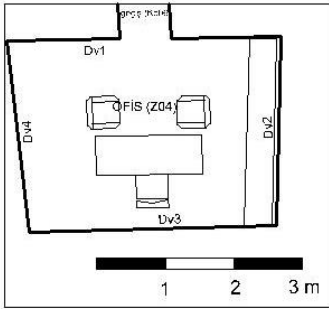
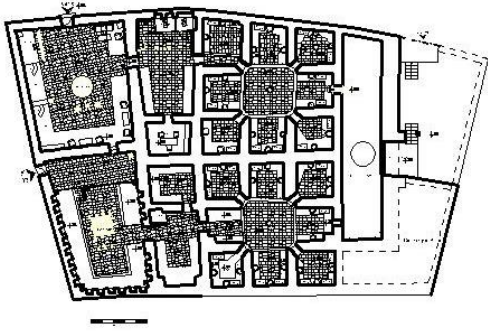
Çizelge 7.1. Fiziksel müdahale tablosu-Z01 erkekler soyunmalık mekânı

					
ELEMANLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır
	Kp01	Kapıda çürüme, malzeme kaybı görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Yenileme	Kapı özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile yenilenecektir.
	P1	Pencerede çürüme, malzeme kaybı görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Yenileme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır
	Kp03	Pencerede çürüme, malzeme kaybı demir korkuluklarda korozyon görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacak lokma demirler kimyasal malzeme ile temizlenecektir.
	P2	Pencerede çürüme, malzeme kaybı görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Yenileme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacaktır.
Dv3		Kesit kaybı, Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Kesit kaybı olan kısımlar özgün malzeme ile bütünlenecek, boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
	Kp02	Kapı çerçevesinde kesit kaybı ve boyalı yüzey bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Kesit kaybı olan kısımlar özgün malzeme ile bütünlenecek, boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek,
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	P3	Pencerede çürüme, malzeme kaybı görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Yenileme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacaktır.
	P4	Pencerede çürüme, malzeme kaybı görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Yenileme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacaktır.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

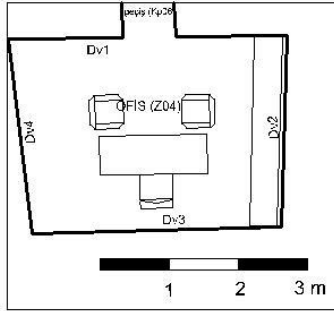
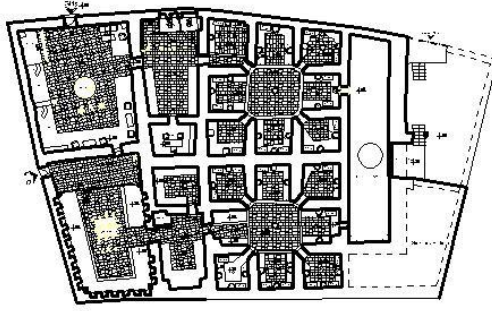
Çizelge 7.1. (devam). Fiziksel müdahale tablosu-Z01 erkekler soyunmalık mekânı

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
K9		Kubbe ahşaplarında çürüme, küflenme, böceklenme, malzeme kaybı görülmektedir.	Niteliksiz müdahale, malzeme bozulması ve kaybı.	Sağlama/taşıma Bütünleme	Çatıda bozulma gözlemlenen kısımlar kaldırılacak, kurutma ve emprenye teknikleri uygulanacaktır.
	Işıklık	Işıklık üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
	P2	Pencerede çürüme, malzeme kaybı demir korkuluklarda korozyon görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacak lokma demirler kimyasal malzeme ile temizlenecektir.
	P3	Pencerede çürüme, malzeme kaybı demir korkuluklarda korozyon görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacak lokma demirler kimyasal malzeme ile temizlenecektir.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme temizlenecektir.
	Şadırvan	Beton malzemeli sıva ile kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Beton malzemeli sıva mekanik raspa ile kaldırılacaktır. Şadırvan ortasına restorasyon projesine göre şadırvan çanağı eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Knx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

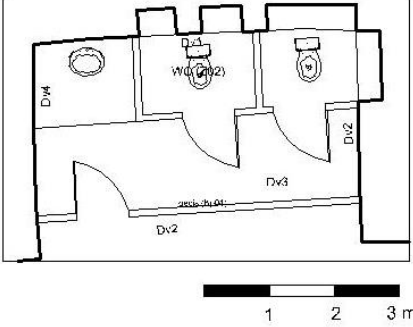
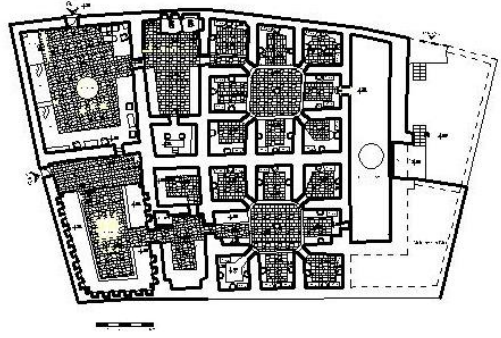
Çizelge 7.2. Fiziksel müdahale tablosu-z04 ılıklik halveti

					
ELEMANLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	Kp06	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	n8	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Dv2		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	n8-a	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	n8-b	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	n8-c	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Trnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

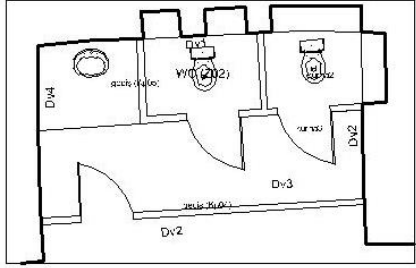
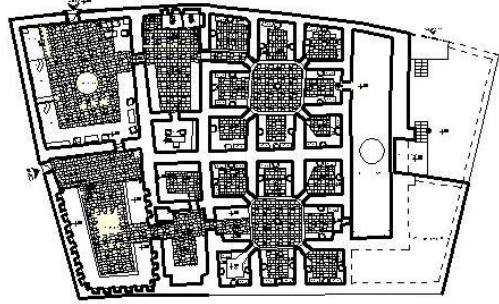
Çizelge 7.2. (devam). Fiziksel müdahale tablosu-Z04 ılıkık halveti

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
K7		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıvalarda ayrışma ve dökülme vardır.	Niteliksiz müdahale, malzeme bozulması ve kaybı.	Temizleme Bütünlendirme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir, dökülen özgün sıva tamamlanacaktır.
	Işıklık	Pişmiş toprak künk malzeme ışıklıkta kırılmalar bulunmaktadır. Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünlendirme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
Dö		Zemin toprak malzeme ile kaplıdır. Mekanın ortasında bu mekâna sonradan taşınmış bir şadırvan ve bir kurna yer alır.		Temizleme	Zemindeki toprak temizlenecektir.
	Ş3-a	Şadırvan bu mekâna sonradan taşınmıştır.		Taşıma	Şadırvan erkekler merkez mekânının ortasına taşınacaktır.
	ku1	Ku1 bu mekâna sonradan taşınmıştır.		Taşıma	Kurna erkekler merkez mekânının ortasına taşınacaktır.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

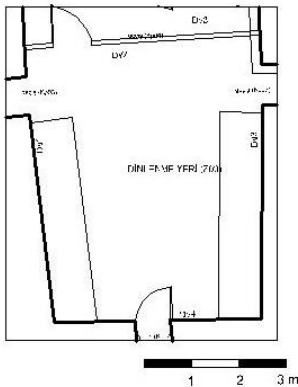
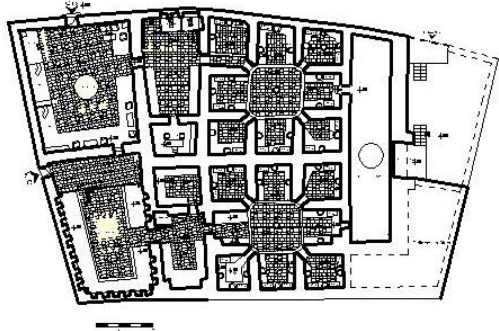
Çizelge 7.3. Fiziksel müdahale tablosu-Z02 helâ

				
ELEMANLAR	SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI			
Dv1	Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik kaldırılacaktır.
niş(N01)	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
niş(N01a)	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
niş(N02)	Boyalı yüzey, niş çerçevesinde kesit kaybı bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek kesit kaybı olan kısımlar özgün malzeme ile tamamlanacaktır.
Dv2	Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik kaldırılacaktır.
niş(N03)	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Dv3	Dv3 niteliksiz ek olup beton harç kullanılarak sonradan örülmüştür.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacak restitüsyonda belirtilen şekliyle özgün malzemeli duvarlar eklenecektir.
Dv4	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Kp06	Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
Kısaltmalar	Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmxx: Kemer numaraları, Trxx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

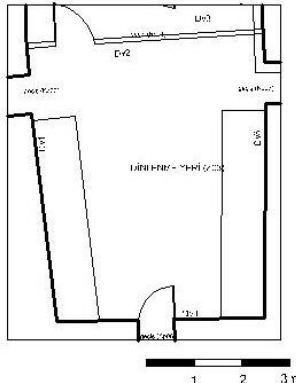
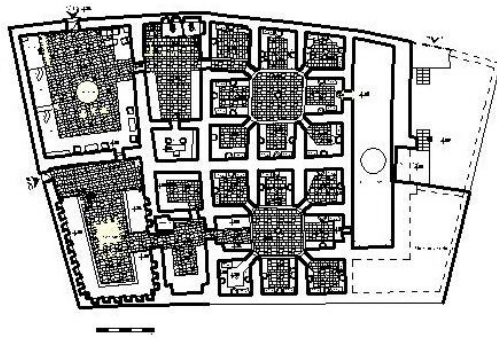
Çizelge 7.3. (devam). Fiziksel müdahale tablosu-Z02 helâ

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
K2		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıvalarda ayrışma ve dökülme vardır.	Niteliksiz müdahale, malzeme bozulması ve kaybı.	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir, dökülen özgün sıva tamamlanacaktır.
	Işıklıklar	Pişmiş toprak künk malzemeli ışıklıkta kırılmalar bulunmaktadır. Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin toprak malzeme ile kaplıdır. Bir kısmında özgün döşeme tespit edilmiştir.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Zemindeki toprak temizlenecektir.
	kurna2	Mozaik betonla yapılmıştır.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacaktır.
	kurna3	Mozaik betonla yapılmıştır.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacaktır.
	Helâ taşı	Taş malzeme ile yapılmıştır.			Taş malzemeli helâ taşı kaldırılacak yerine günümüz malzemeli klozet eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

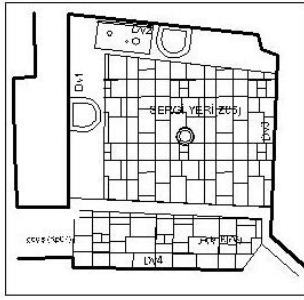
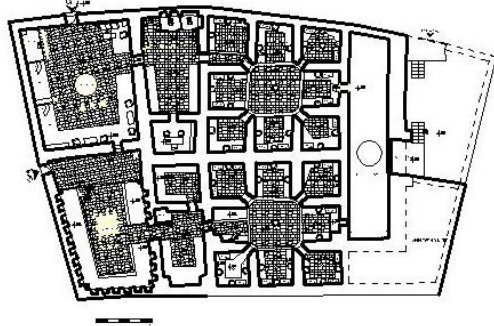
Çizelge 7.4. Fiziksel müdahale tablosu-Z03 ılıkık mekânı

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
	Kp03	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlamaştırma.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlamaştırma yapılacaktır.
Dv2		Dv3 niteliksiz ek olup beton harç kullanılarak sonradan örülmüştür.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacak restorasyonda belirtilen şekliyle özgün malzemeli duvarlar eklenecektir.
	Kp04	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	Kp07	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlamaştırma.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlamaştırma yapılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	Kp06	Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmxx: Kemer numaraları, Trxx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

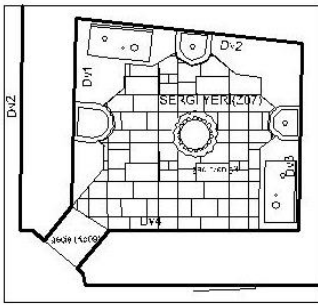
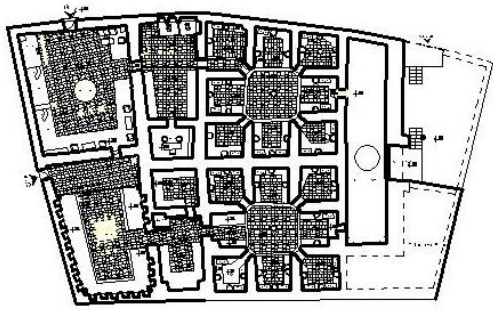
Çizelge 7.4. (devam) Fiziksel müdahale tablosu-Z03 ılıkık mekânı

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Tonoz		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	Işıklıklar	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Zemindeki toprak temizlenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Ttx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

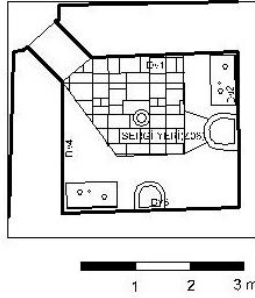
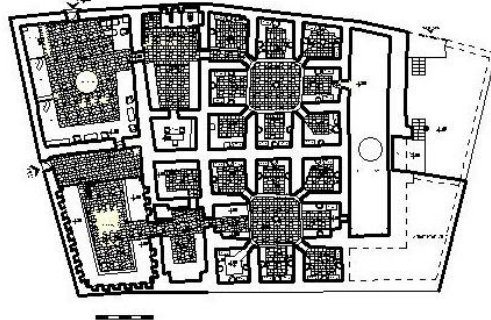
Çizelge 7.5. Fiziksel müdahale tablosu-Z05 halveti

					
ELEMANLAR		SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNIĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ	
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar mozaik beton seramik kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan mozaik beton mekanik raspa yapılacaktır.
	kp 07	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlama/çıtıma.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama/çıtıma yapılacaktır.
	kurna2a	Mozaik betonla yapılmıştır.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacaktır.
Dv2		Dv3 niteliksiz ek olup beton harç kullanılarak sonradan örülmüştür.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacak restitüsyonda belirtilen şekliyle özgün malzemeli duvarlar eklenecektir.
	kurna2b	Mozaik betonla yapılmıştır.	Niteliksiz ek.	Temizleme	
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	Kp08	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlama/çıtıma.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama/çıtıma yapılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale		Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
K3		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmxx: Kemer numaraları, Trxx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme					

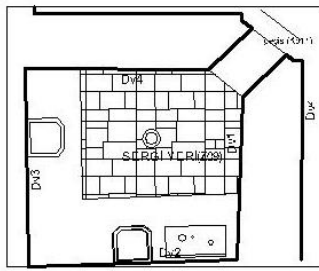
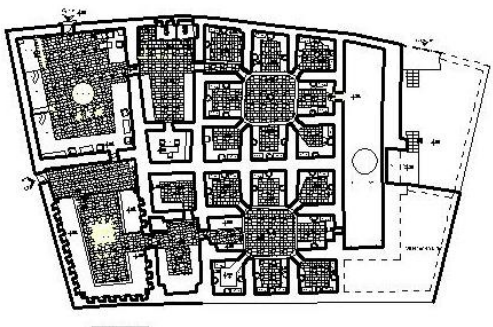
Çizelge 7.6. Fiziksel müdahale tablosu-Z07 halveti

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
	kp 09	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma	Sağlama/çıtıma	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama/çıtıma yapılacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv3		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır. Duvar demir boruları geçirmek amacı ile delinmiştir.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme ve demir borular kaldırılacaktır. Demir boruların geçtiği kısımlarda özgün malzeme kullanılarak bütünleme yapılacaktır.
K4		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme ile fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

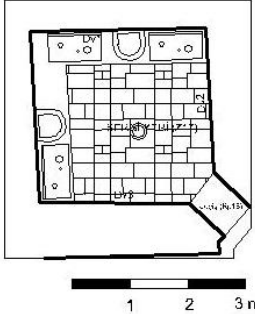
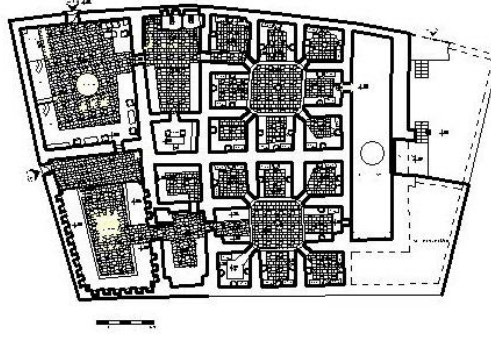
Çizelge 7.7. Fiziksel müdahale tablosu-Z08 halveti

					
ELEMANLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
	kp 10	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma	Sağlama/taşıma	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda regine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama/taşıma yapılacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv3		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır. Demir boruları geçirmek amacı ile duvar delinmiştir.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme ve demir borular kaldırılacaktır. Demir boruların geçtiği kısımlarda özgün malzeme kullanılarak bütünleme yapılacaktır. Yok olan kuma ve ayna taşları özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
Dv4		Boyalı yüzey bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
K5		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme ile fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Yok olan şadırvan özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
Kısaltmalar		Z: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Km: Kemer numaraları, Tr: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Thx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

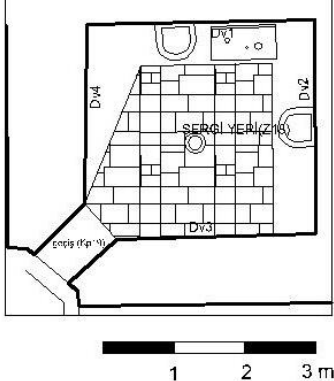
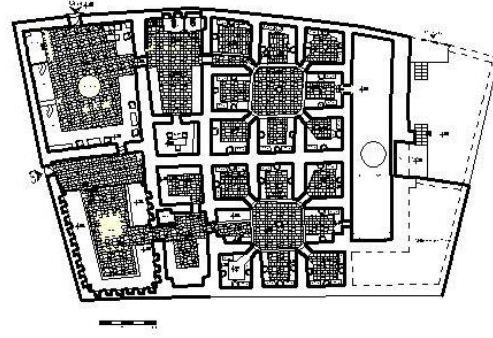
Çizelge 7.8. Fiziksel müdahale tablosu-Z09 halveti

					
ELEMANLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
	kp 11	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlamlığının.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda regine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlamlığına yapılacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv3		Boyalı yüzey bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey bulunmaktadır. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar karo seramik kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme kaldırılacaktır.
K6		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Yok olan şadırvan özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvam numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

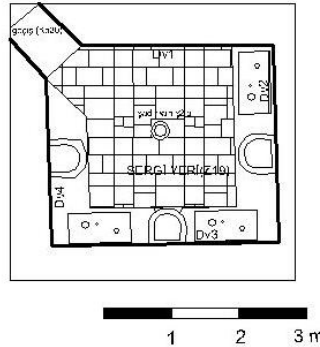
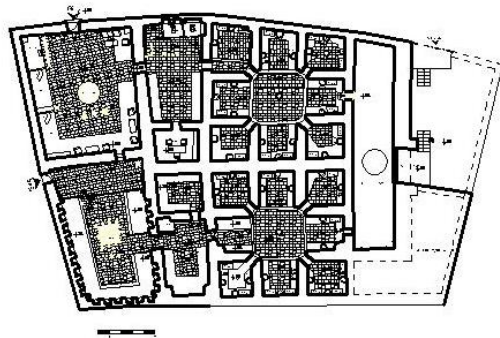
Çizelge 7.9. Fiziksel müdahale tablosu-Z17 halveti

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
kp 18		Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlama/taşıma.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama/taşıma yapılacaktır.
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
K12		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
Işıklık		Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Yok olan şadırvan özgün biçim, malzeme ve detayları ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

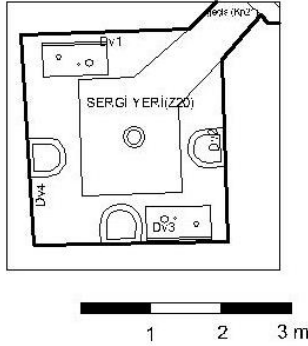
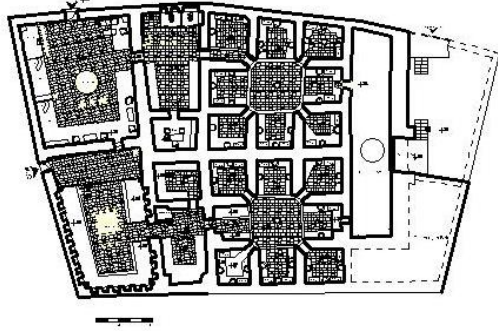
Çizelge 7.10. Fiziksel müdahale tablosu-Z18 halveti

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
	kurna	Mozaik betonla yapılmıştır.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacaktır.
Dv2					
	kurna	Mozaik betonla yapılmıştır.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacaktır. Yok olan kuma ve ayna taşları özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	Kp19	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlama/taşıma.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama/taşıma yapılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
K13		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Yok olan şadırvan özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmxx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

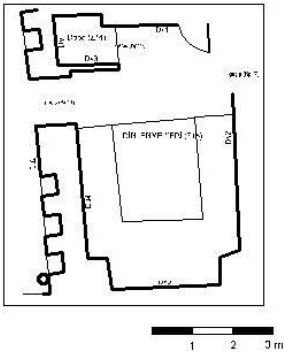
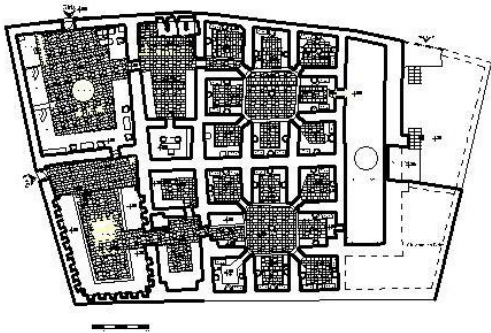
Çizelge 7.11. Fiziksel müdahale tablosu-Z19 halveti

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
	kp 20	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzeme bozulma.	Sağlama	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama yapılacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
K14		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

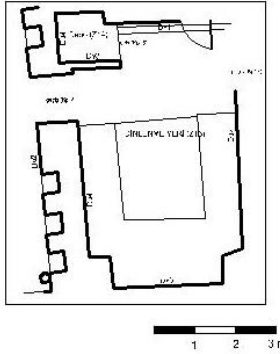
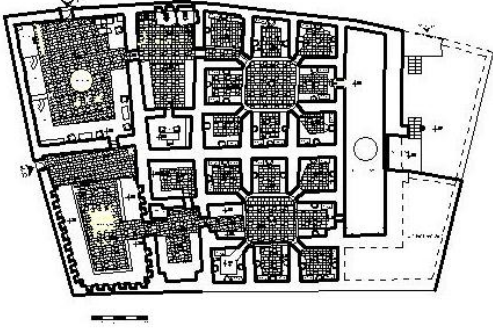
Çizelge 7.12. Fiziksel müdahale tablosu-Z20 halveti

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
	kp 21	Kapının taş malzemesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlamaştırma.	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlamaştırma yapılacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
Dv4		Boyalı yüzey, bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	
	kurna2h	Mozaik betonla yapılmıştır.	Niteliksiz ek.	Temizleme	Niteliksiz ek kaldırılacaktır. Yok olan kuma ve ayna taşları özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
K15		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Yok olan şadırvan özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

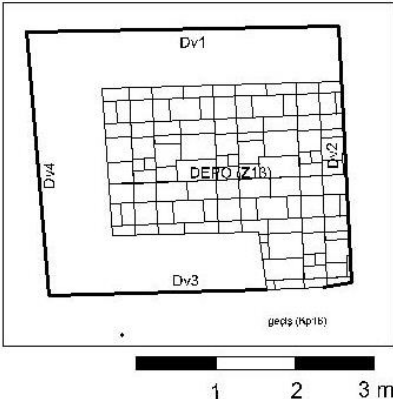
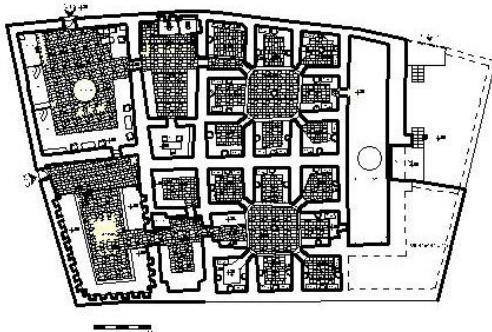
Çizelge 7.13. Fiziksel müdahale tablosu-Z15 ılıkılık mekânı

					
ELEMANLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1	Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.	
Dv2	Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.	
Kp17	Kapıda özgün olmayan demir malzemeli kapı kasa ve kanadı bulunmaktadır. Kapı üzerinde saç malzemeli baca yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Kapı kasa ve kanadı kaldırılarak yerine özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre yenisi eklenecektir. Kapı üzerindeki baca kaldırılacaktır.	
Dv3	Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.	
Dv4	Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.	
Kp14	Kapının taş malzemeli sövesinde aşınma ve oyuklar bulunmaktadır. Ahşap malzemeli kapı kanadında kırımlar ve bozulmalar bulunmaktadır.	Malzemede bozulma.	Sağlama/taşıma. Yenileme	Kapı sövesindeki bozulan taşlarda reçine enjeksiyonu ve dolgu harçlarıyla sağlama/taşıma yapılacaktır. Kapı ahşap kanadı özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre yenilenecektir.	
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Fx: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

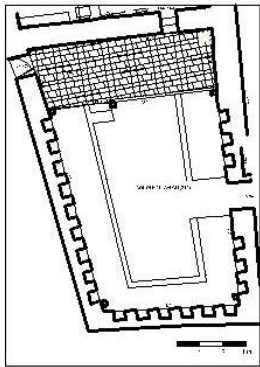
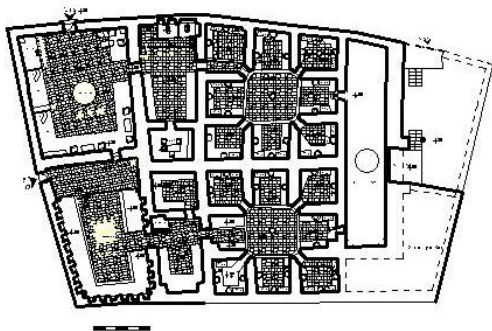
Çizelge 7.13. (devam) Fiziksel müdahale tablosu-Z15 ılıklik mekânı

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
K17		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Yok olan şadırvan özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
	Seki	Sekiler beton malzemeli sıva kaplıdır. Kesit kaybı görülmektedir.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Kesit kaybı olan kısımlar özgün biçim ve malzeme ile tamamlanacaktır.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmz: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

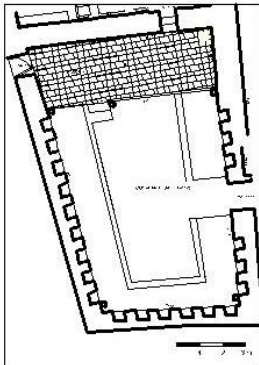
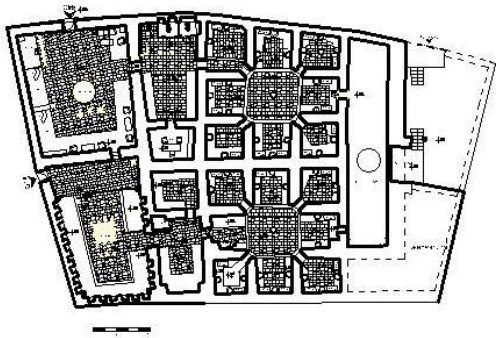
Çizelge 7.14. Fiziksel müdahale tablosu-Z13 ılıkık halveti

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Dv2		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
Dv3		Boyalı yüzey, bulunmaktadır. Duvarlarda demir boru su tesisat elemanları yer alır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek. Duvarda bulunan karo seramik malzeme, demir borular kaldırılacaktır.
kp 16		Kapı çerçevesinde kesit kaybı ve boyalı yüzey bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Kesit kaybı olan kısımlar özgün malzeme ile bütünlenecek, boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek,
Dv4		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek.
K11		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
	Işıklık	Üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Malzeme kaybı	Bütünleme	Cam fanuslar özgün biçim ve malzeme fakat günümüz detaylarında tamamlanacaktır.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Yok olan şadırvan özgün biçim, malzeme ve detaylar ile restorasyon projesine göre eklenecektir.
	Seki	Zemin mozaik beton malzeme sıva kaplıdır. Duvarında beton mozaik kuma bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme mekanik raspa yapılacaktır. Mozaik kuma kaldırılacaktır.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvamumaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

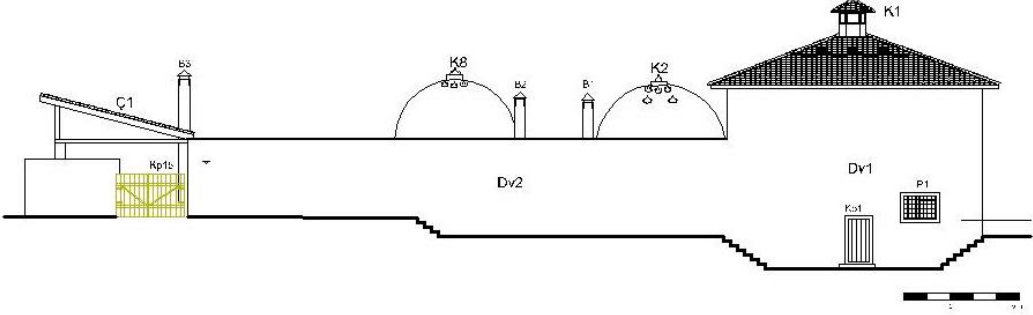
Çizelge 7.15. Fiziksel müdahale tablosu-Z12 sıcaklık mekânı

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Beton harçlı tuğla malzeme ile yapılmıştır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Niteliksiz ek olup kaldırılacaktır.
Dv2		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır
	P06	Pencerde çürüme, malzeme kaybı demir korkuluklarda korozyon görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacak lokma demir pamaklık eklenecektir.
Dv3		Kesit kaybı, Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Bütünleme Temizleme	Kesit kaybı olan kısımlar özgün malzeme ile bütünlenecek, boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
Dv4		Boyalı yüzey, nemlenmeden kaynaklı renk değişimleri, sıva dökülmesi bulunmaktadır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecek, sıvası dökülen kısımlar özgün sıva ile tamamlanacaktır
	P05	Pencerde çürüme, malzeme kaybı demir korkuluklarda korozyon görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile tamamlanacak lokma demir pamaklık eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx:Mahal numaraları, Dvx: Duvamumaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmxx: Kemer numaraları, Trxx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

Çizelge 7.15. (devam). Fiziksel müdahale tablosu-Z12 sıcaklık mekânı

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
K10		Kubbe ahşaplarında çürüme, küflenme, böceklenme, malzeme kaybı görülmektedir.	Niteliksiz müdahale, malzeme bozulması ve kaybı.	Sağlamlaştırma Bütünleme	Çatıda bozulma gözlemlenen kısımlar kaldırılacak, kurutma ve emprenye teknikleri uygulanacaktır.
	Işıklık	Işıklık üzerindeki cam fanus yok olmuştur.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Boyalı yüzey kimyasal raspa ile temizlenecektir.
Dö		Zemin mozaik beton malzeme kaplıdır.	Niteliksiz müdahale	Temizleme	Mozaik beton malzeme temizlenecektir.
	Şadırvan	Şadırvan beton malzemelidir.	Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Beton malzemeli şadırvan kaldırılacaktır yerine restorasyon projesine göre şadırvan ve çanağı eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Km: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

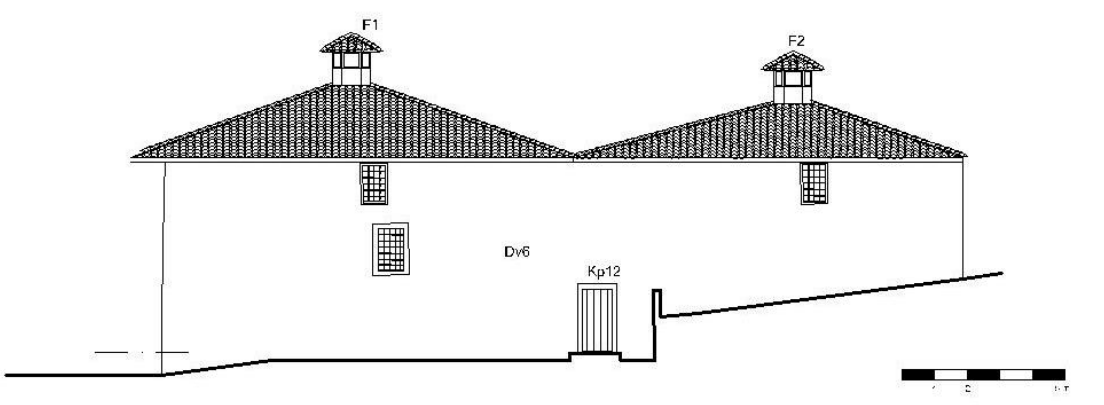
Çizelge 7.16. Fiziksel müdahale tablosu-güney cephesi

					
ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv1		Sıvalarda ayrışma ve dökülme beton sıva kullanımı, ahşaplarda çürüme görülmektedir. Cephe niteliksiz ekler yer alır.Kapı üstünde baca deliği mevcuttur.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünlendirme	Niteliksiz ekler kaldırılacak, kesit kaybı ve sıva dökümleri özgün biçim ve malzemede tamamlanacaktır. Bitkiler kimyasallarla temizlenecektir.
	Kp1	Kapıda çürüme, malzeme kaybı görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Yenileme	Kapı özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile yenilenecektir.
	P1	Pencerede çürüme, malzeme kaybı demir korkuluklarda korozyon görülmektedir. Pencere üzerinde saç malzeme yer alır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Yenileme	Pencere özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile yenilenecektir.Lokma demirler kimyasal malzeme ile temizlenecektir. Pencere üzerindeki saç malzeme kaldırılacaktır.
Dv2		Taş malzemede yüzey kaybı, sıva ve harçlarda dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi bitkilenme vardır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünlendirme	Kesit kaybı ve sıva dökümleri özgün biçim ve malzemede tamamlanacaktır. Bitkiler kimyasallarla temizlenecektir.
K1		Kubbe ahşaplarında çürüme, küflenme, böceklenme, malzeme kaybı görülmektedir.	Niteliksiz müdahale, malzeme bozulması ve kaybı.	Sağlama Bütünlendirme	Çatıda bozulma gözlemlenen kısımlar kaldırılacak, kurutma ve empenye teknikleri uygulanacaktır. Çatı üzerine restorasyon projesinde belirlenen biçim ve ebatlarda aydınlık feneri eklenecektir.
K3		Sıva ve harçlarda dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi bitkilenme vardır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünlendirme	Kesit kaybı ve sıva dökümleri özgün biçim ve malzemede tamamlanacaktır. Bitkiler kimyasallarla temizlenecektir. Restorasyon projesinde belirtilen şekilde cam fanuslar eklenecektir.
K2		Sıva ve harçlarda dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi bitkilenme vardır.	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünlendirme	Kesit kaybı ve sıva dökümleri özgün biçim ve malzemede tamamlanacaktır. Bitkiler kimyasallarla temizlenecektir. Restorasyon projesinde belirtilen şekilde cam fanuslar eklenecektir.
Kısaltmalar		Zx:Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

Çizelge 7.17. Fiziksel müdahale tablosu-batı cephesi

ELEMENLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv4		Taş malzemede yüzey kaybı, sıva ve harçlarda dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi bitkilenme ve beton sıva uygulaması vardır.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Kesit kaybı ve sıva dökülmeleri özgün biçim ve malzemede tamamlanacaktır. Bitkiler kimyasallarla temizlenecektir. Niteliksiz ekler kaldırılacaktır.
Dv5		Tuğla malzemede yüzey kaybı, sıva ve harçlarda dökülme, kesit kaybı, vardır. Duvarda su tesisatına ait demir borular bulunmaktadır.	Malzeme bozulması ve kaybı Niteliksiz müdahale	Temizleme Bütünleme	Tuğla kayıpları özgün biçim ve malzemede tamamlanacaktır.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kurna numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

Çizelge 7.18. Fiziksel müdahale tablosu-doğu cephesi

					
ELEMANLAR		SORUN	SORUN TÜRÜ	RESTORASYON TEKNİĞİ	MÜDAHALE BİÇİMİ
YERİ	ADI				
Dv6		Sıvalarda ayrışma ve dökülme beton sıva kullanımı, ahşaplarda çürüme görülmektedir. Cephe niteliksiz ekler yer alır.Kapı üstünde baca deliği mevcuttur.	Niteliksiz müdahale Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme Bütünleme	Niteliksiz ekler kaldırılacak, kesit kaybı ve sıva dökülmeleri özgün biçim ve malzemede tamamlanacaktır. Bitkiler kimyasallarla temizlenecektir.
	Kp12	Kapıda çürüme, malzeme kaybı görülmektedir.	Malzeme bozulması ve kaybı	Yenileme	Kapı özgün biçim ve detaylarıyla fakat günümüz malzemesi ile yenilenecektir.
Kısaltmalar		Zx: Mahal numaraları, Dvx: Duvar numaraları, Kpx: Kapı numaraları, Px: Pencere numaraları, Kmx: Kemer numaraları, Trx: Tromp numaraları, Kx: Kubbe numaraları, Tnx: Tonoz numaraları, Bx: Baca numaraları, Tv: Tavan, Kux: Kuma numaraları, Nx: Niş numaraları, Dö: Döşeme			

8. SONUÇ

Restitüsyon verileri ve arşiv araştırmaları sonucunda Mustafa Ağa Hamamı 1300 -1364 tarihleri arasında bir tarihte inşa edildiği saptanmıştır. Hamam sıcaklık mekânlarında merkezinde şadırvanlar bulunan mimari eleman düzeni ile diğer hamam yapılarından farklılaşmaktadır.

Tez kapsamında Mustafa Ağa Hamamı ile benzer özellikler gösteren hamam yapıları öncelikle yakın çevresideki hamamlar olmak üzere incelenerek günümüzdeki durumları belirlenmiştir. İncelenen hamamların büyük bir kısmı yıkanma mekânlarının konut içerisine girmesi, sosyal alışkanlıkların farklılaşması, su kaynaklarının azalması, işletim zorlukları gibi fiziksel ve sosyal sebeplerle işlevini yitirmiş, atıl vaziyettedir. Bu hamam yapılarından biri olan Mustafa Ağa Hamamı işletildiği süre içinde ve terk edilmesinin ardından insan eliyle ve doğal sebeplere bağlı olarak değişim bozulmalara maruz kalmıştır. Hamam önlem alınmadığı sürece yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Bu çalışma ile kaynaklarda hakkında kısa ve eksik bilgiler bulunan hamamın mevcut durumunun ayrıntılı bir şekilde analiz ve belgelenmesi ile hamamlar literatürüne önemli bir kaynak eklenmiştir. Ananliz ve belgeleme çalışmaları ile birlikte Arşiv ve araştırmalara dayalı restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmış, Mustafa Ağa Hamamının korunarak gelecek nesillere aktarılması amacıyla önemli bir adım atılmıştır.

Mustafa Ağa Hamamı ile ilgili yapılan bu çalışmanın yakın zamanda uygulanarak sürdürülebilir korumanın sağlanması ile gelecek nesillerin bilgisine aktarılması beklenmektedir. Korumaya yönelik bu çalışmalarla birlikte kullanıcılara ve çevre sakinlerine tarih ve koruma bilinci aşılanmalıdır. Böylece yapı sahiplenilecek, yapının tahrip edilmesi engellenecek ve koruması sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

1. Gökbilgin, M. T. (1979). Tokat Maddesi. *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 12(1), 401-402.
2. İnternet:UyduHaritaURL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.uyduharita.org%2Fwp-content%2Fuploads%2Ftokat-haritasi-4.png&date=2017-01-06 Son Erişim Tarihi: 01.12.2016.
3. İnternet: TC. Tokat Valiliği Resmi İnternet Sayfasından (2015). URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.uyduharita.org%2Fwp-content%2Fuploads%2Ftokat-haritasi-4.png&date=2016-12-27, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
4. İnternet: Eliçalışkan, M. (2007). *Tokat. Coğrafya Dünyası*, 1. URL: http://Www.Webcitation.Org/Query?Url=Http%3a%2f%2fwww.Cografya.Gen.Tr&Date=2016-11-01, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
5. İnternet:TürkiyeİstatistikKurumu(2015).URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fftp%3A%2F%2Fwww.Tuik.Gov.Tr%2FUstmenu.Do%3FMetod%3D Temelist&date=2016-12-27, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
6. İnternet:TC.TokatBelediyesi.URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2F%3A+http%3A%2F%2Fwww.tokat.bel.tr%2Fi%3A%A7erik+.php%3Fi+cerik%3D46%26+&date=2016-12-27, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
7. Aksulu, I. (2013). *Tokat anıtsal yapılarının tanımlama ve değerlendirme sorunu, tokat sempozyumu*, Tokat, Basım Bildiri Kitabı, II, 185-210.
8. Erdem, S. (1987). *Tokat kelimesi üzerine düşünceler*. Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara, 11-16.
9. Özgüç, T. (1978). *Maşat höyük kazıları ve çevresindeki araştırmalar (Excavations At Maşat Höyük And Investigations In Its Vicinity)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1-128.
10. Aydın, M. (1997). “Tokat” Maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 3, 1178.
11. Eravşar, O. (2004). *Tokat tarihi su yapıları* (Hamamlar). (1). Konya: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 5-9, 21.
12. Yavi, E. (1986). *Tokat.(I)*. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 168-169.
13. Turan, O. (1996). *Selçuklular zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 4, 362-370.
14. Aktüre, S. (1978). *19. Yüzyıl sonunda anadolu kenti mekânsal yapı çözümlemesi*, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 143-186.

15. Aksulu, I. (1994). *Fetihden Osmanlı dönemine kadar tokat şehri anıtları*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.p
16. Akın, E. S. ve Özen, H., (2013). Tarihi yapılarda yeniden kullanım sorunları tokat meydan sulu sokak. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 23-48.
17. Aksulu, I. ve Kuntay, O. (2013). *Kimlikli kent Tokat*. Ankara: Hazar Reklam Sanayi, 113-121.
18. Saraç, E. (2012). *Kütahya geleneksel kent merkezindeki hamam yapıları koruma yaklaşımı ve uygulamaların analizi*. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, İstanbul.
19. Ödekan, A. (1997). *Hamam. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 2, 750-752.
20. Naumann, R. (1975). *Eski anadolu mimarlığı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1-510.
21. Yegül, F. (2011). *Roma dünyasında yıkanma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 19-21.
22. Abbasoğlu, H. (1997). *Hamam maddesi, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Yem Yayınevi, 2.
23. Thorpe, M. (2002). *Roma mimarlığı*. (Çeviren: R. Akbulut), İstanbul: Homer Kitabevi, 66.
24. Arseven, C. E. (1983). *Hamam maddesi, Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, II, 678.
25. Ülgen, A. S. (1977). *Hamam maddesi, İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınevi, V, 174.
26. Karpuz, H. (2001). *Anadolu Selçuklu mimarisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma Ve Gelişme Vakfı, 107.
27. Erat, B. (1999). Anadolu’da Türk Hamam Mimarisi, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Ankara, 10.
28. Eyice, S. (1994). Hamamlar Maddesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul: Ana Basım Yayınları, 537-542.
29. Aru, K.A. (1949). *Türk hamamları etüdü*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul: İstanbul Matbaacılık, 11-17.
30. Ahunbay, Z. (2007). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi, 4, 85-100.
31. Önge, Y. (1995). *Eski türk hamamlarında aydınlatma*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 12, 121-125.
32. T.C. Başbakanlık V. G. M. (2016). *Hamam Arşivi*. Ankara: V.G.M..

33. Önge, Y. (1995). *Anadolu'da 12 ve 13. Yy. Türk Hamamları*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 7-307.
34. Aksulu, I., Karamağralı, N. ve Sağiroğlu, Ö. (2013). The Restitution of “Çifte Hamam” in Ahlat According to Final Excavation Outcomes, *Gazi University Journal of Science*, 26(3), 489-500.
35. Tokat Müzeler Müdürlüğü Arşivi, (2016). *Mustafa Ağa Hamam Dosyası*, Tokat.
36. Günesen, B. (2002). Bir Asırda Tokat: *Nesilden Nesile Bir Miras Fotoğraf Albümü*, Çözüm Ajans.
37. Aksulu, I. (2016). *Sözel görüşme ile elde edilmiştir.*
38. Önge, Y. (1981). *Eski Türk Hamamlarında Su Tesisatı İle İlgili Bazı Detaylar*, I. Uluslar Arası Türk-İslam Bilim Ve Teknoloji Tarihi Kongresi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 215.
39. Erder, C. (1977). Venedik tüzüğü tarihi bir anıt gibi korunmalıdır. *Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Dergisi*, 167-189.
40. İnternet:URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.unesco.org.tr%2Fdokumanlar%2Fkultur%2Ftarihirol_t_k.pdf+&date=2016-12-27, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
41. Zakar, L., Eyüpgiller K.K., (2015). *Mimari restorasyon koruma teknikleri ve yöntemleri*. İstanbul: Ömür Matbaacılık, 20-128.
42. Çal, H. (1988). Zile Hamamları. *Türk Etnografya Dergisi*, 18, 103-124.
43. İnternet:URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwikipedia%E2%80%99dan+https%3A%2F%2Ftr.wikipedia.org%2Fwiki%2FOrtofoto_harita&date=2016-12-27, Son Erişim Tarihi: 11.11.2016.
44. İnternet:URL:<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2FHttp%3A%2F%2FWww.Gateofturkey.Com%2FSection%2FTr%2F473%2F7%2FKultur-Ve-Sanat-Gelenek-Ve-Gorenekler-Turk-Hamami&date=2016-12-27>, Son Erişim Tarihi: 12.11.2016.
45. Aksulu, I. (2007). *Tokat çukur medresenin yeni bulgular ışığında mimari yapısının değerlendirilmesi*, International Symposium On Turkish Art And Archeology, In Honour Of Rüçhan Arık and M.Oluş Arık, Konya, 62-76.
46. Erat. B. (2006). Hamamlar. *Anadolu Selçukluları Ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, Peker, A.U., Bilici, K. (Editörler). 2, Ankara: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 395.
47. Önge, Y. (1988). *Anadolu türk hamamları hakkında genel bilgiler ve mimar koca sinan'ın inşa ettiği hamamlar*. Bayram, S. (Editör). Mimarbaşı Kocasınan Yaşadığı Çağ Ve Eserleri, İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 403-412.
48. Dağtekin, E. (2007). *Güneydoğu anadolu bölgesi geleneksel hamam tipolojisi ve buna bağlı koruma ölçütlerinin oluşturulması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 131-133.

49. Önge, Y. (1968). Konya Beyşehir’de Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı. *Vakıflar Dergisi*, (7), 140-143.
50. Yılmazkaya, O. (2002). *Aydınlık Kubbenin Altındaki Sıcaklık Türk Hamamı*. İstanbul: Çitlembik Yayınları, 9-27.
51. Çakmak, C. (2002). *Tire Hamamları*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 8- 21.
52. Sağiroğlu, Ö. ve Genç, G. (2016). *Usage Of Terracotta Pipes In Plumbing System Of Baths ‘Hamam’*, 10. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiri Kitabı. 493-505.
53. Sağiroğlu, Ö. ve Genç, G. (2016). The Comparison Of Architectural Heritage Documentation Techniques Over Mustafa Ağa Bath 'Hamam' Located In The Commodity Center Of Tokat. *Gazi University Journal Of Science*, 29(3), 515-524.
54. İnternet:URL:<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.haber3.com%2Fselcuklu-hamami-800-yildir-hizmet-veriyor-2990207h.htm&date=2016-12-27>, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
55. İnternet:URL:<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.yerturk.com%2Fyer-tacettin-ibrahim-pasa-hamami-zile-tokat.html%23ad-image-2&date=2016-12-27>, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
56. Eravşar, O. (2004). *Tokat tarihi su yapıları* (Hamamlar).(1). Konya: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 5-9.
57. T.C. Başbakanlık V. G. M. (2014). *Hamam Arşivi*. Konya: Konya Bölge Müdürlüğü.
58. T.C. Başbakanlık V. G.M. (2014). *Hamam Arşivi*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.
59. Tağcı B., (2015). *Çorum Güpür Hamamı restorasyon önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
60. Küçükkaya, A.G. (2004), *Taşların Bozulma Nedenleri ve Koruma Yöntemleri*. Birsan Yayınevi, 109-125.
61. İnternet:URL:<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.sahipatam%C3%BCzesi.gov.tr%2F%3Fpnum%3D37%26pt%3DSahip%2BAta%2BK%25C3%25BCllyesi&date=2017-01-06>, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
62. İnternet: URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fkonya.com.tr%2Fportfolio-item%2Fmahkeme-hamami%2F&date=2017-01-06>, Son Erişim Tarihi: 01.11.2016.
63. KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Araştırma Laboratuvarı (2008), “Malzeme Analiz Raporu”, İ.B.B Koruma Uygulama Denetim Müdürlüğü, İstanbul, 1-29.
64. ICCROM 13 th International Stone Conservation Course (SCC99), Venice, 15 April - 30 June 1999.
65. Dülgerler, O. N. (1995). *Karamanoğulları dönemi mimarisi*. Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
66. Balkan, K. (1968). *Anı'de İki Selçuklu Hamamı*. *Ankara Üniversitesi Dergisi*, (12), 38-48.

EKLER

(Ekler CD ortamında tezin sonuna eklenmiştir)

EK-1. Rölöve çizimleri

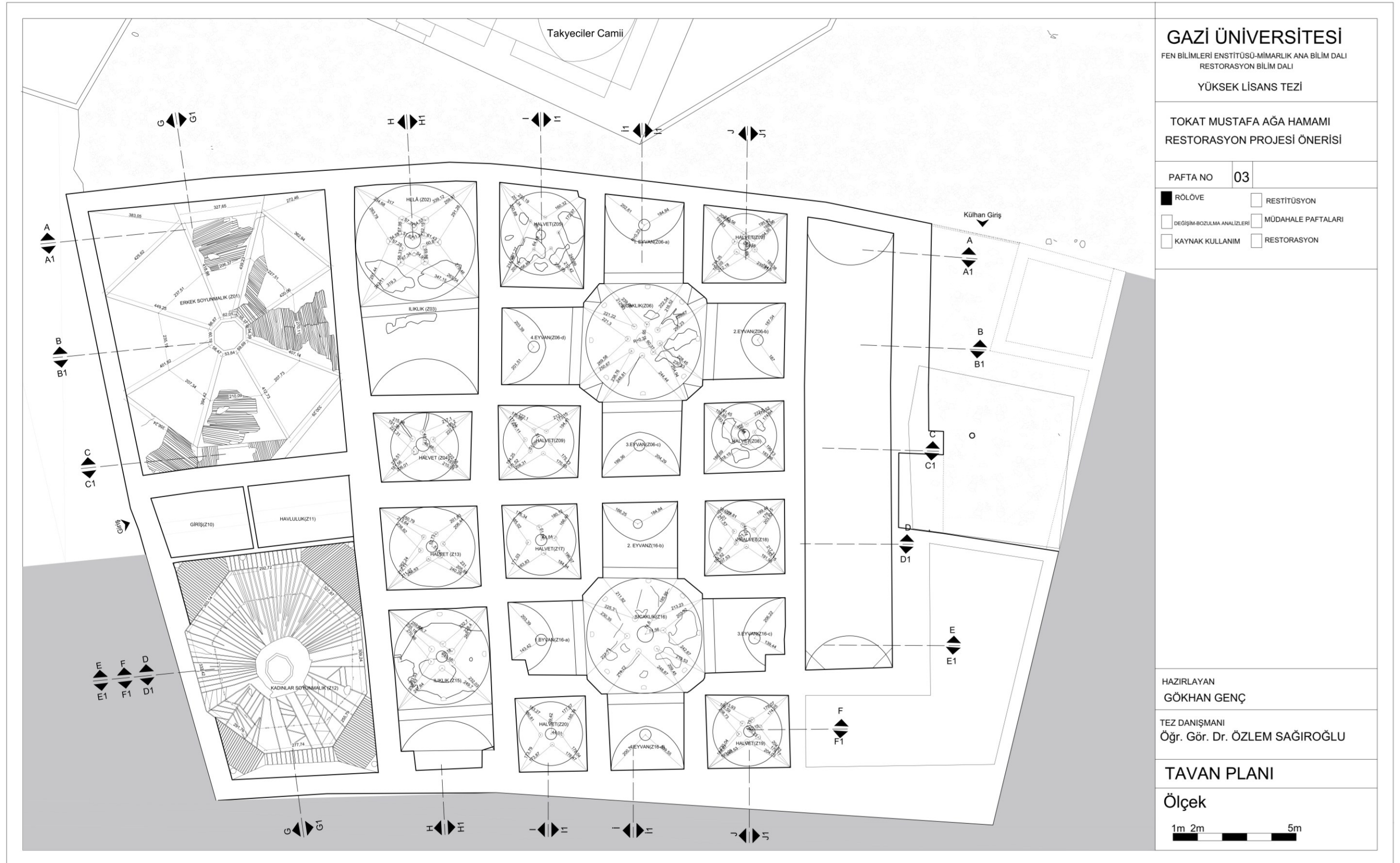
Şekil 1.1. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet planı

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

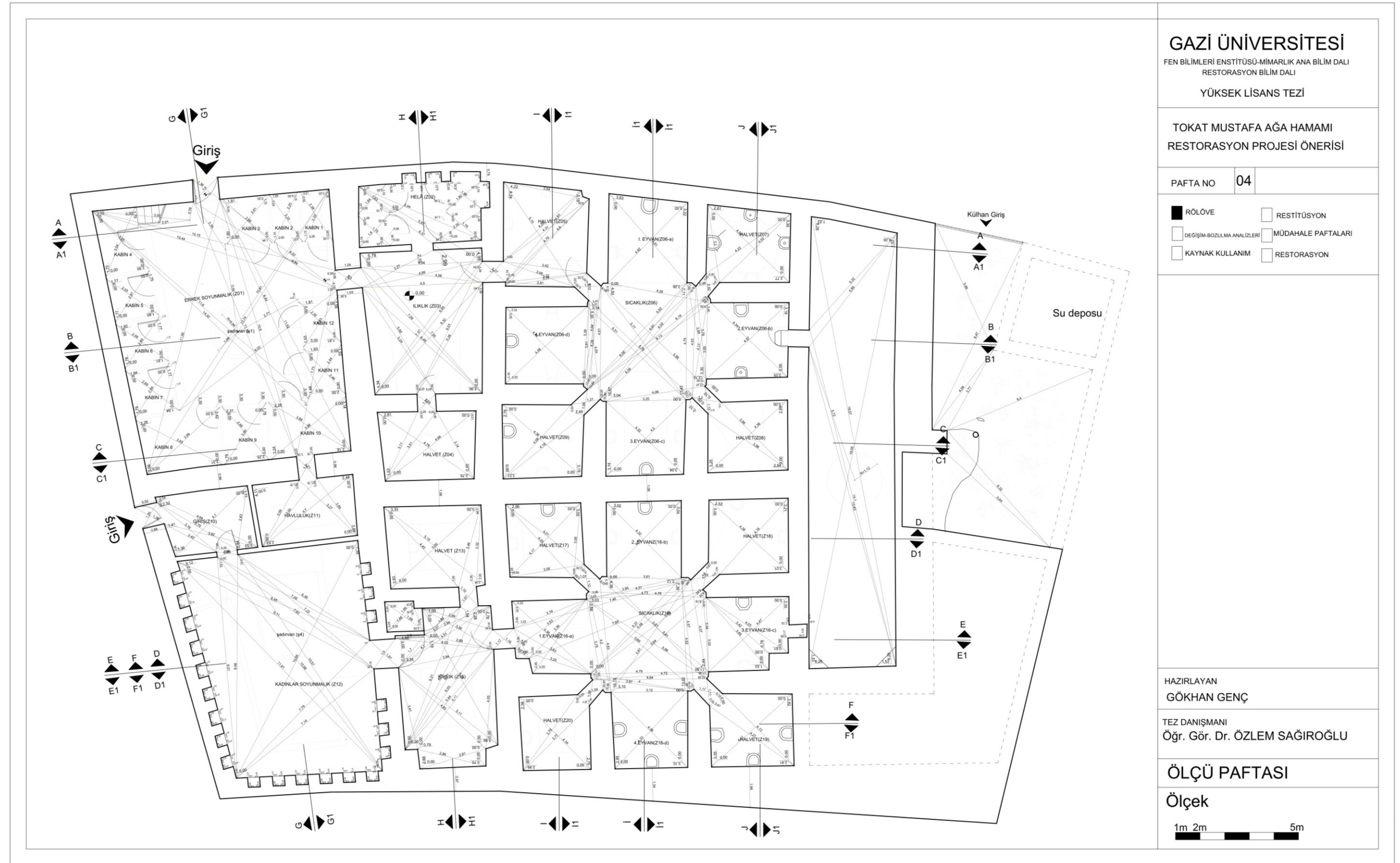
Şekil 1.2 Mustafa Ağa Hamamı kat planı

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

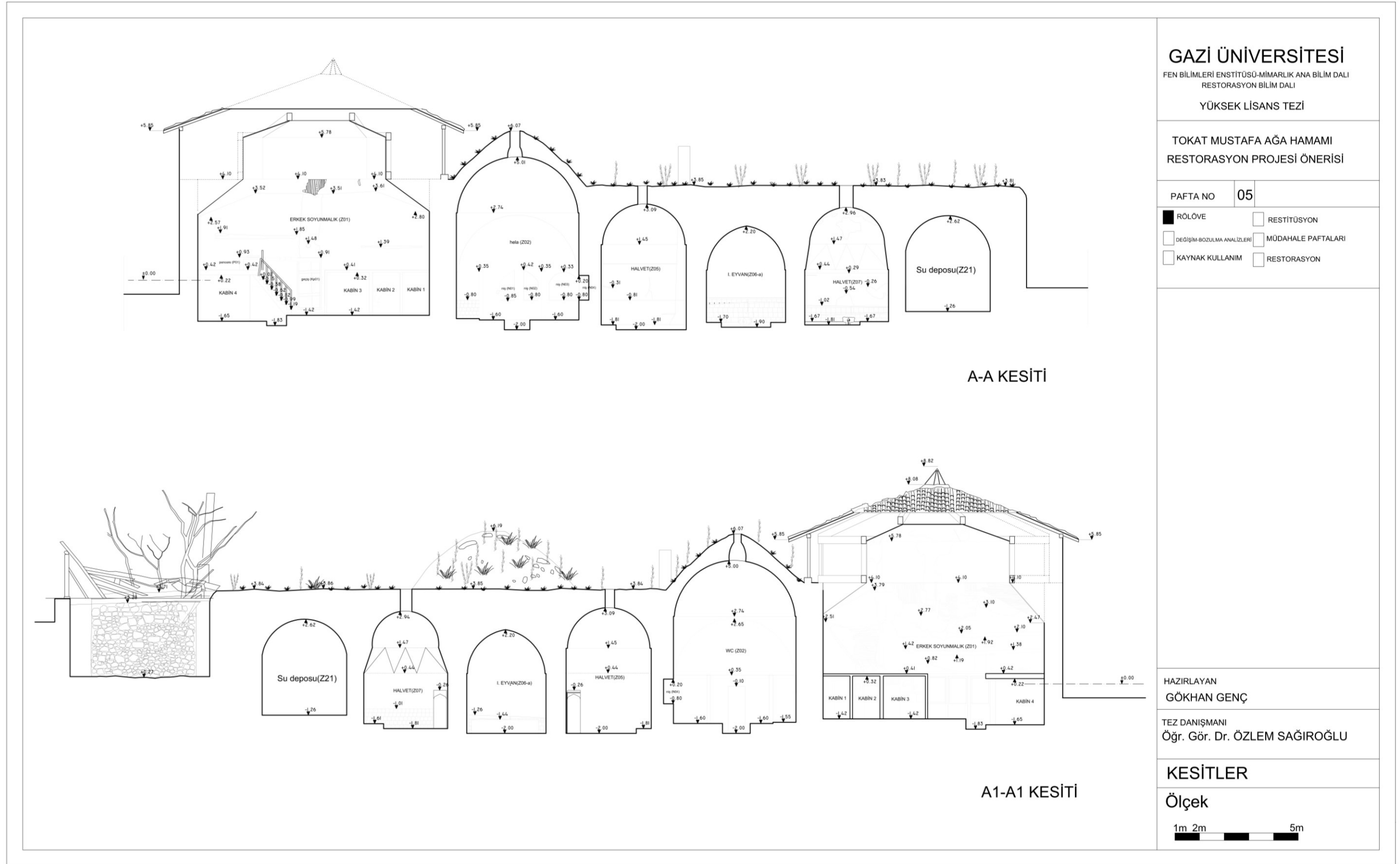
Şekil 1.3 Mustafa Ağa Hamamı tavan planı

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

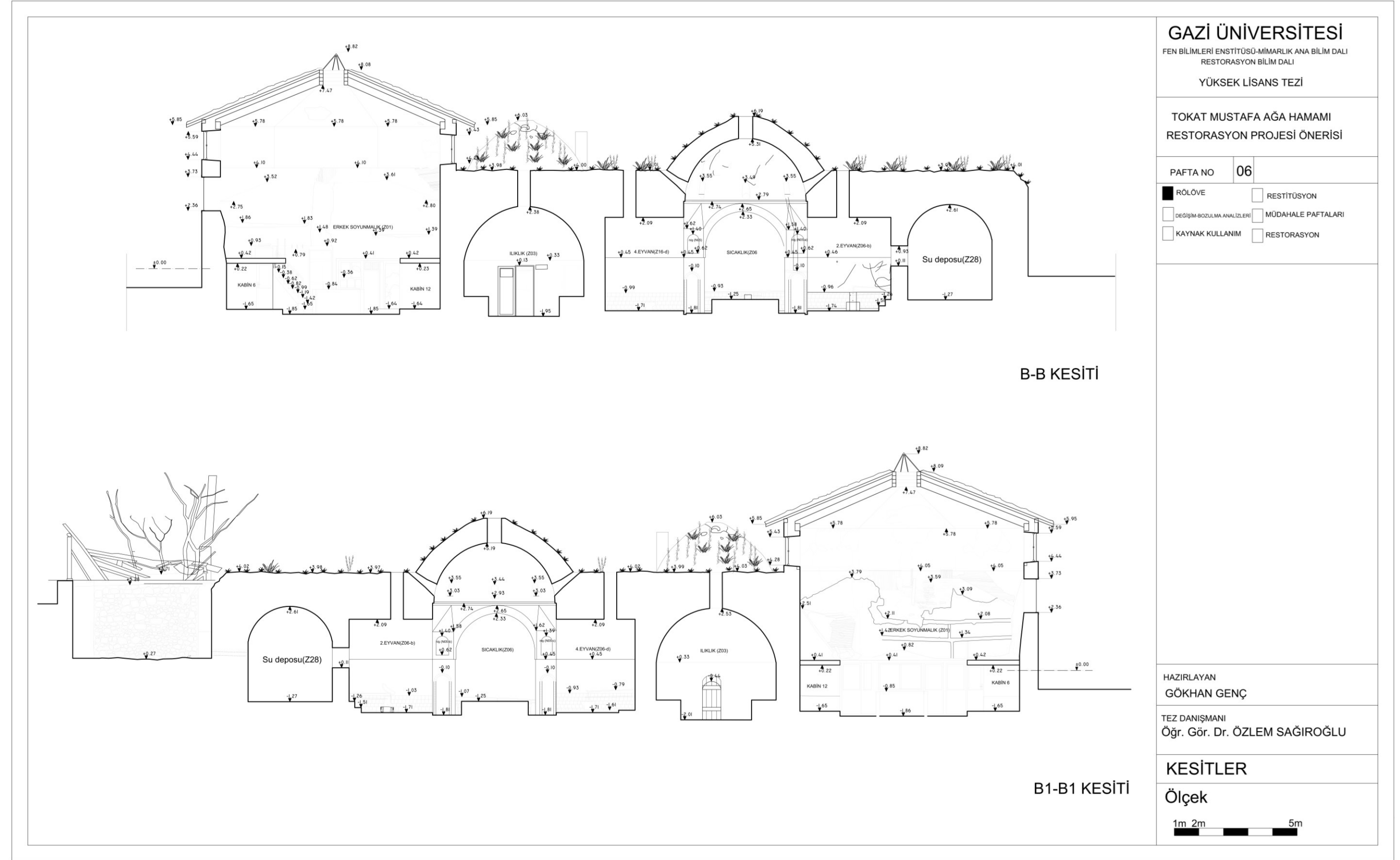
Şekil 1.4 Mustafa Ağa Hamamı ölçü paftası

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

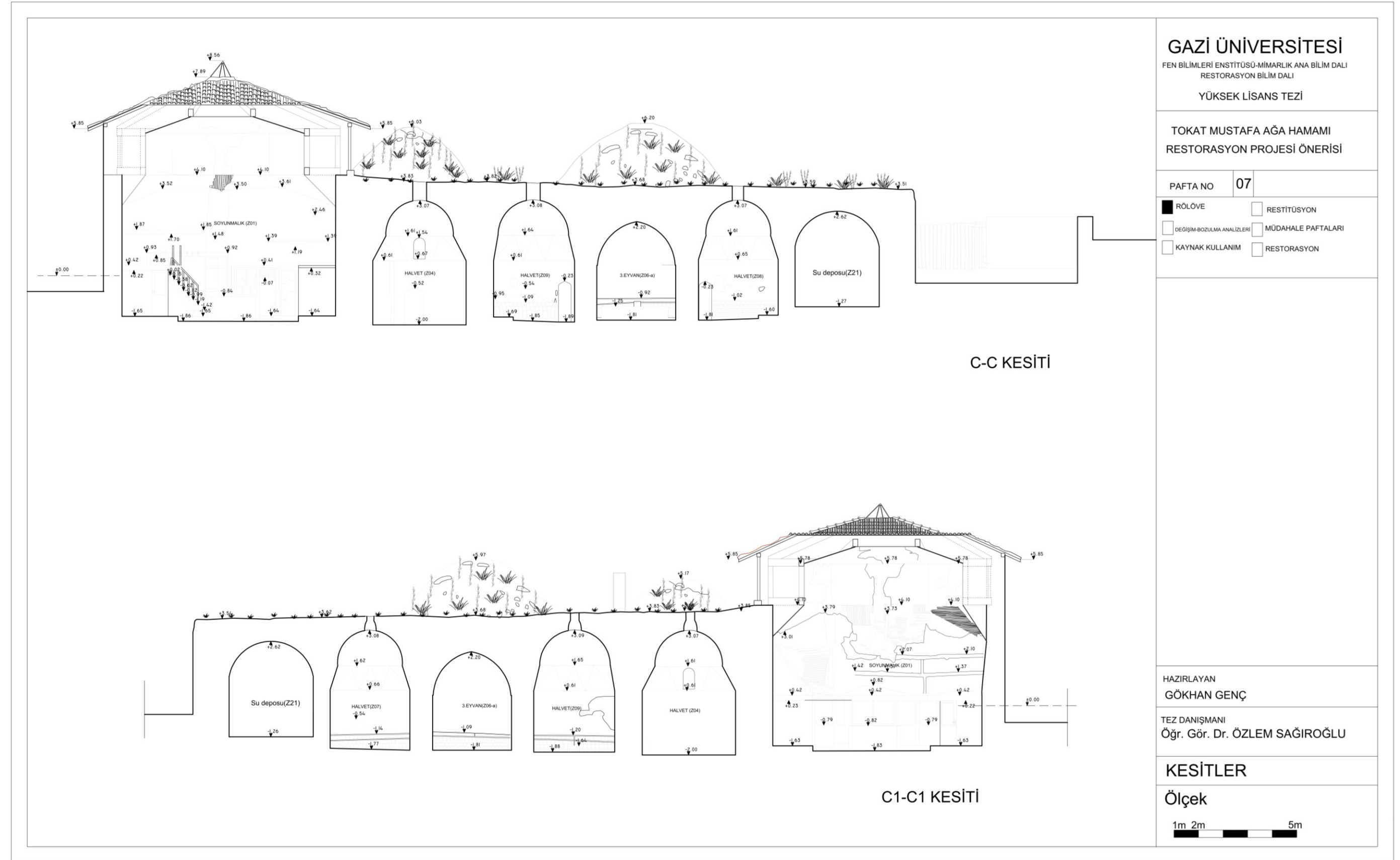
Şekil 1.5 Mustafa Ağa Hamamı A-A ve A1-A1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

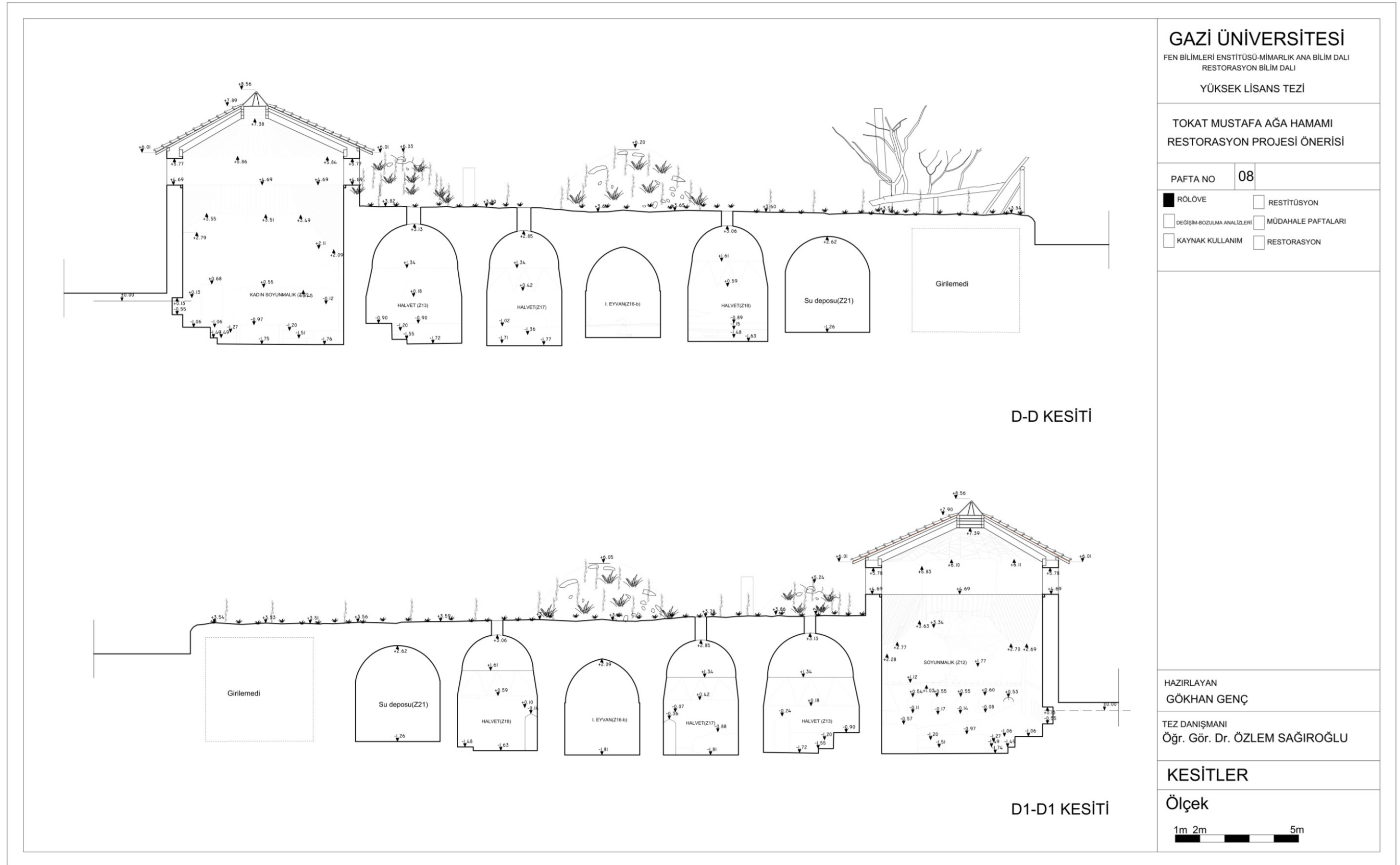
Şekil 1.6 Mustafa Ağa Hamamı B-B ve B1-B1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

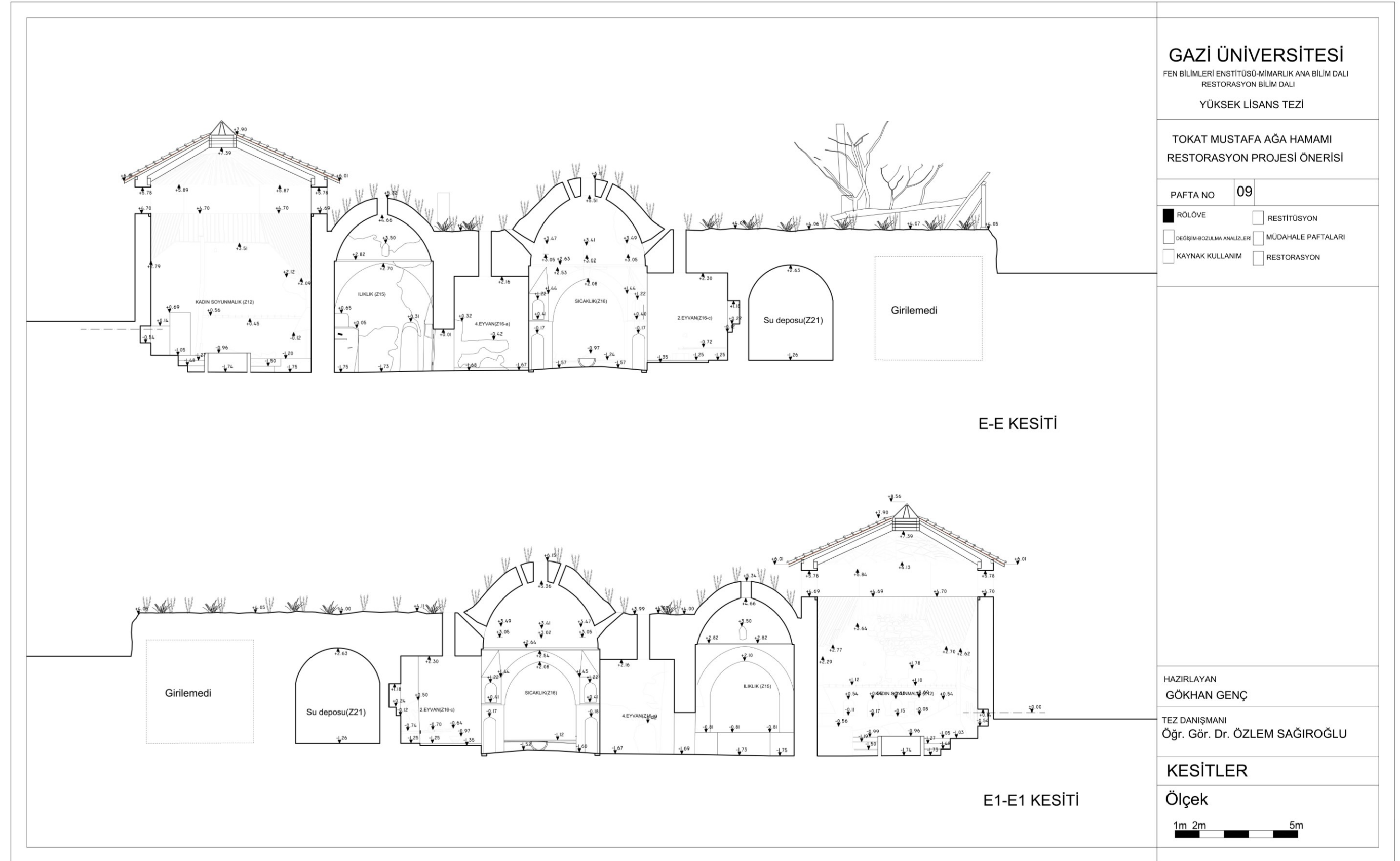
Şekil 1.7 Mustafa Ağa Hamamı C-C ve C1-C1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

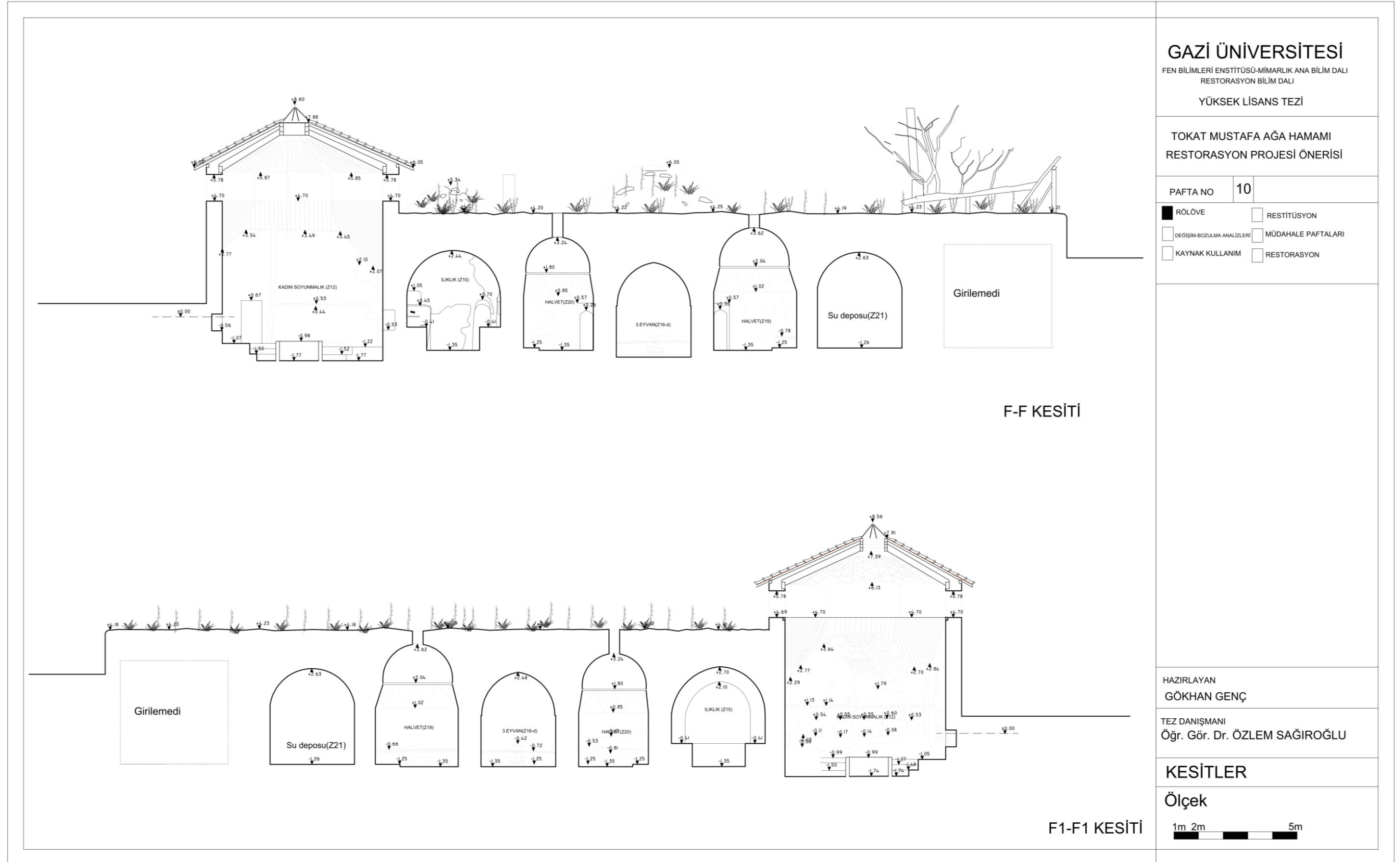
Şekil 1.8 Mustafa Ağa Hamamı D-D ve D1-D1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

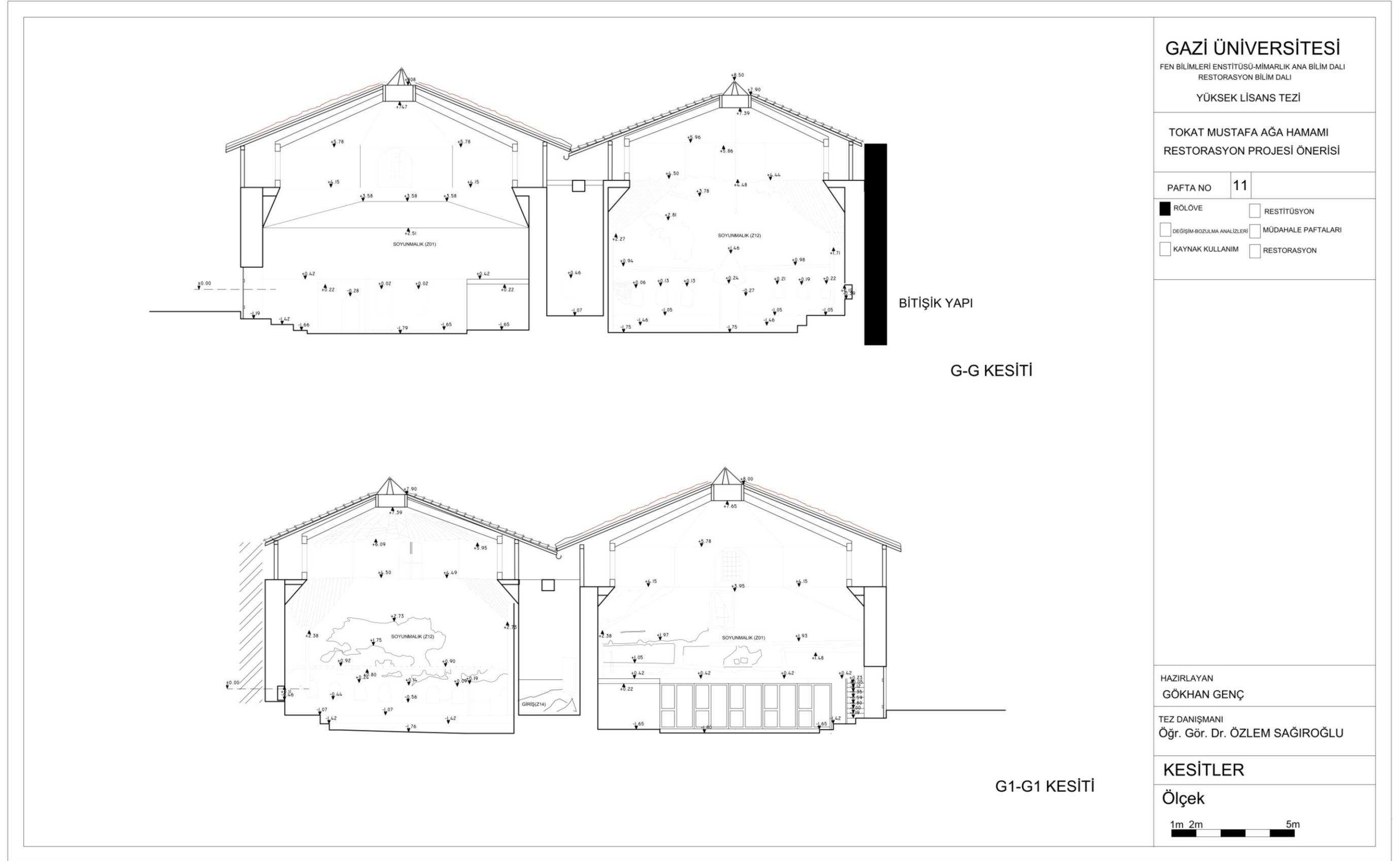
Şekil 1.9 Mustafa Ağa Hamamı E-E ve E1-E1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

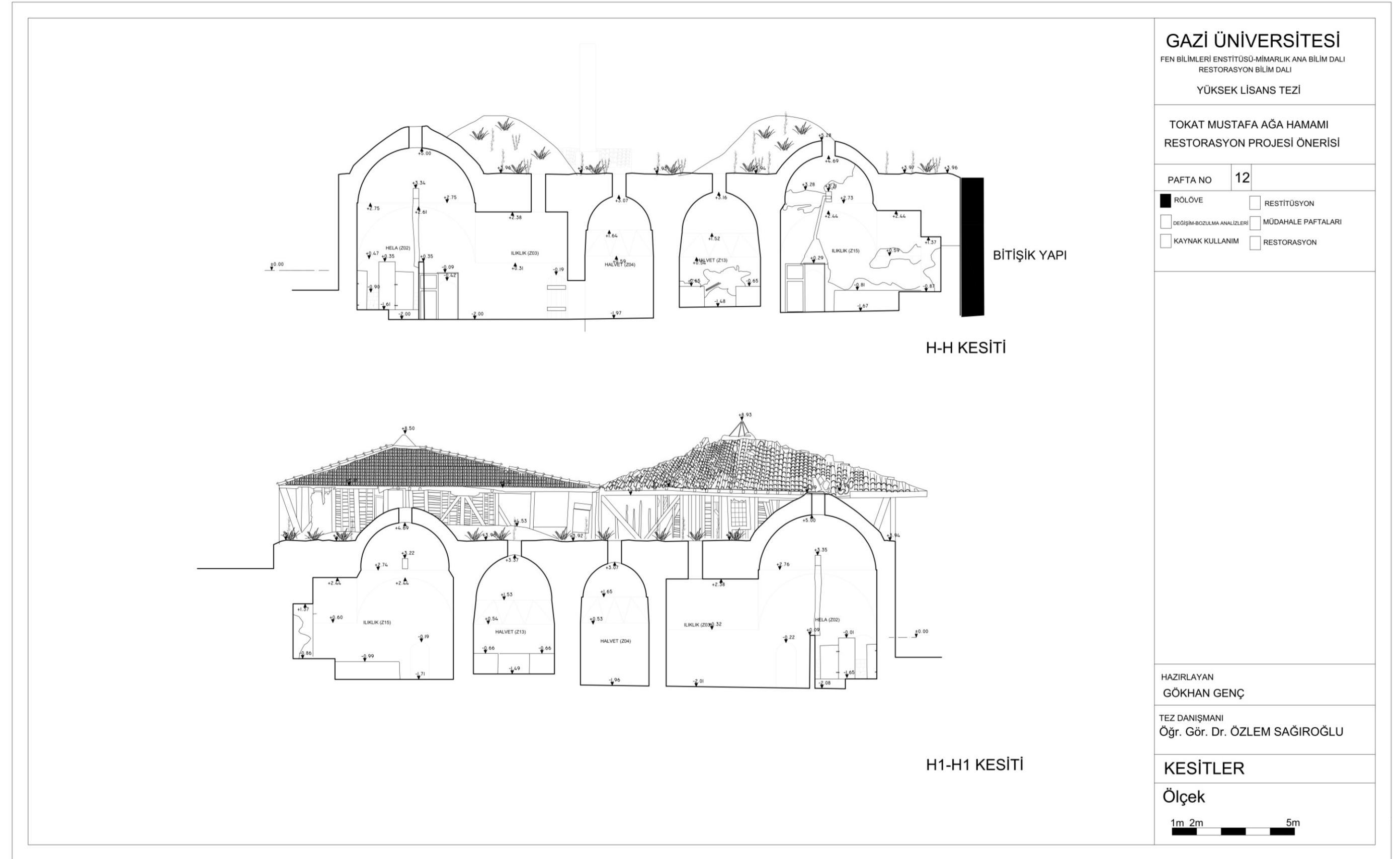
Şekil 1.10 Mustafa Ağa Hamamı F-F ve F1-F1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

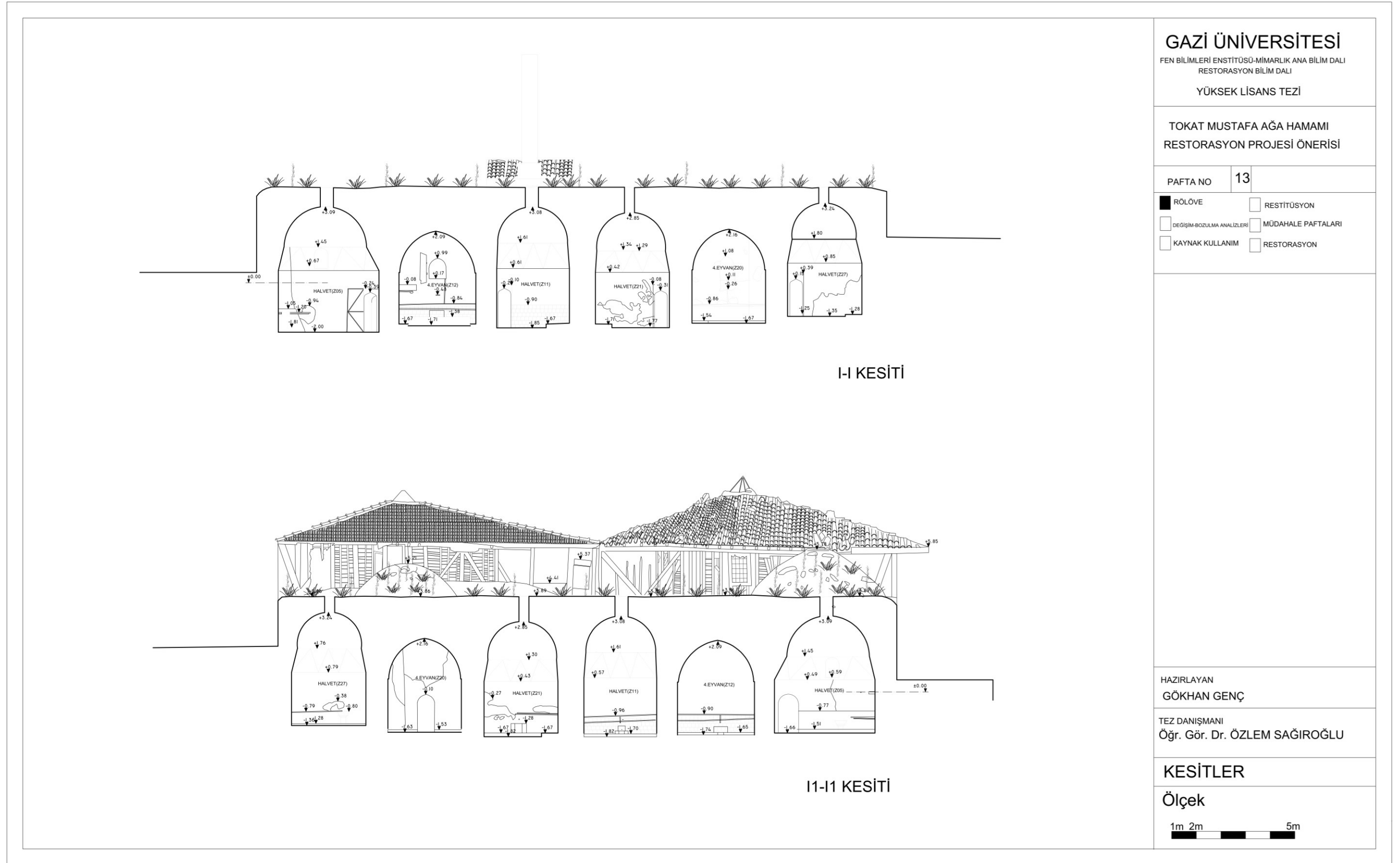
Şekil 1.11 Mustafa Ağa Hamamı G-G ve G1-G1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

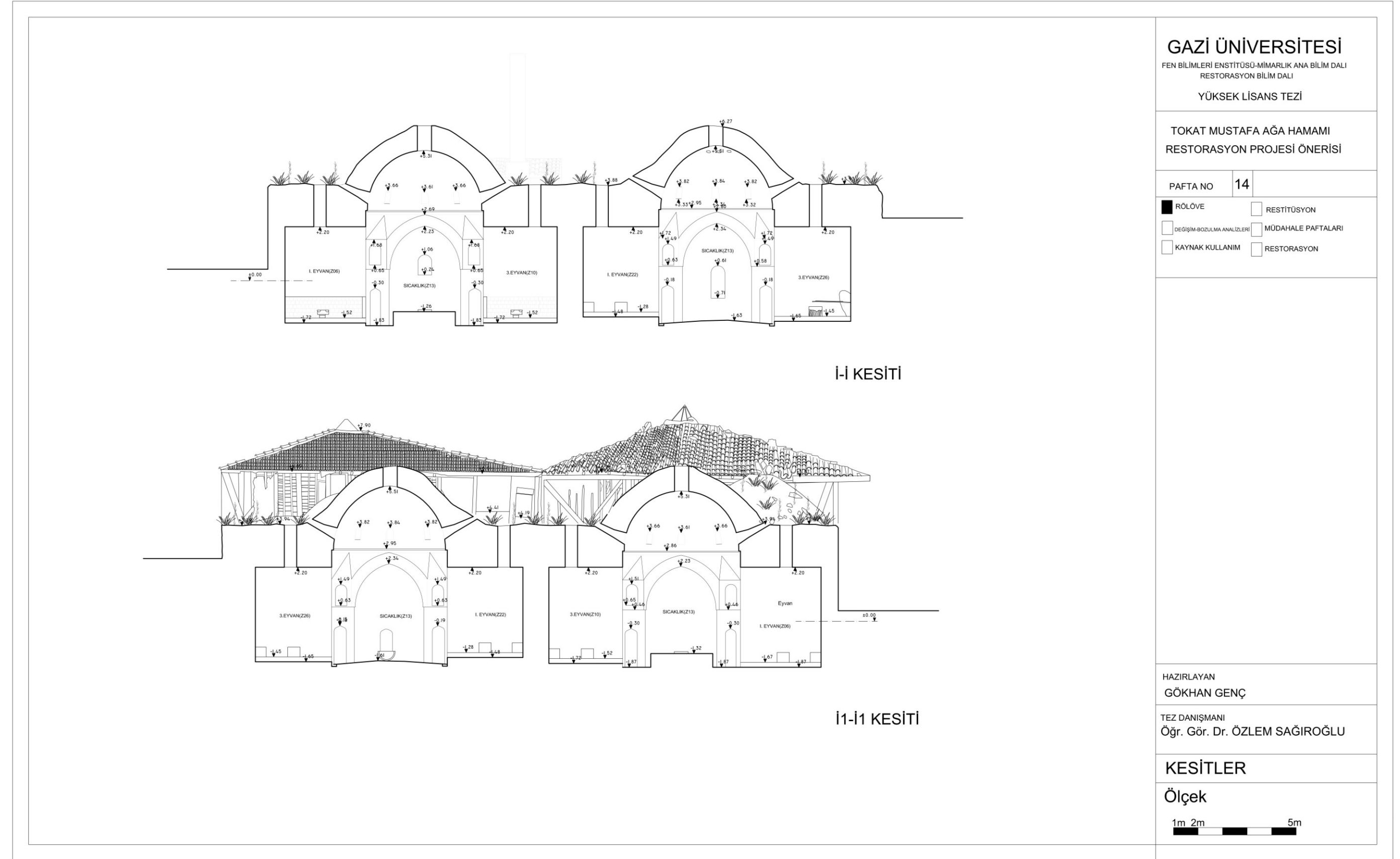
Şekil 1.12 Mustafa Ağa Hamamı H-H ve H1-H1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

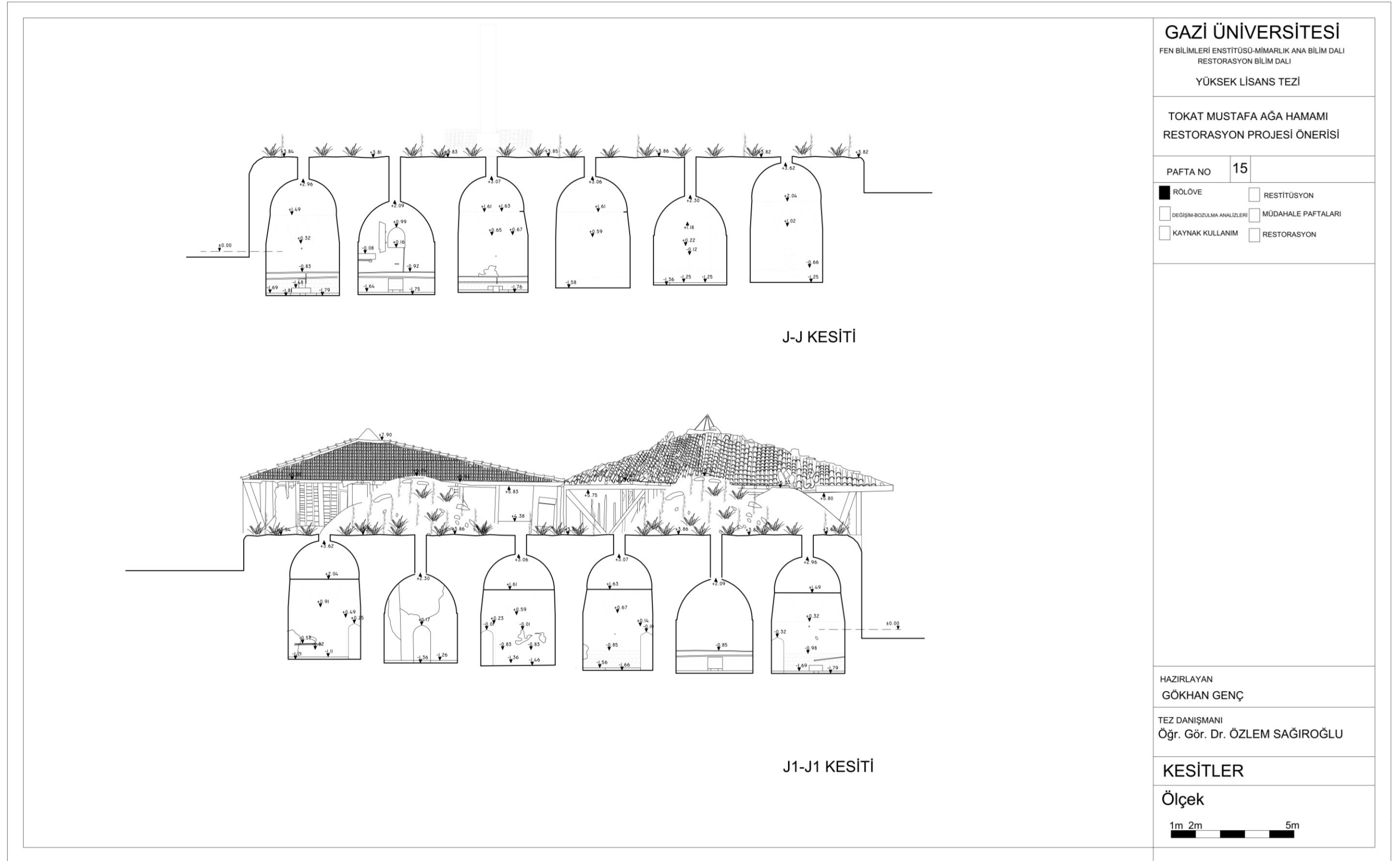
Şekil 1.13 Mustafa Ağa Hamamı I-I ve I1-I1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

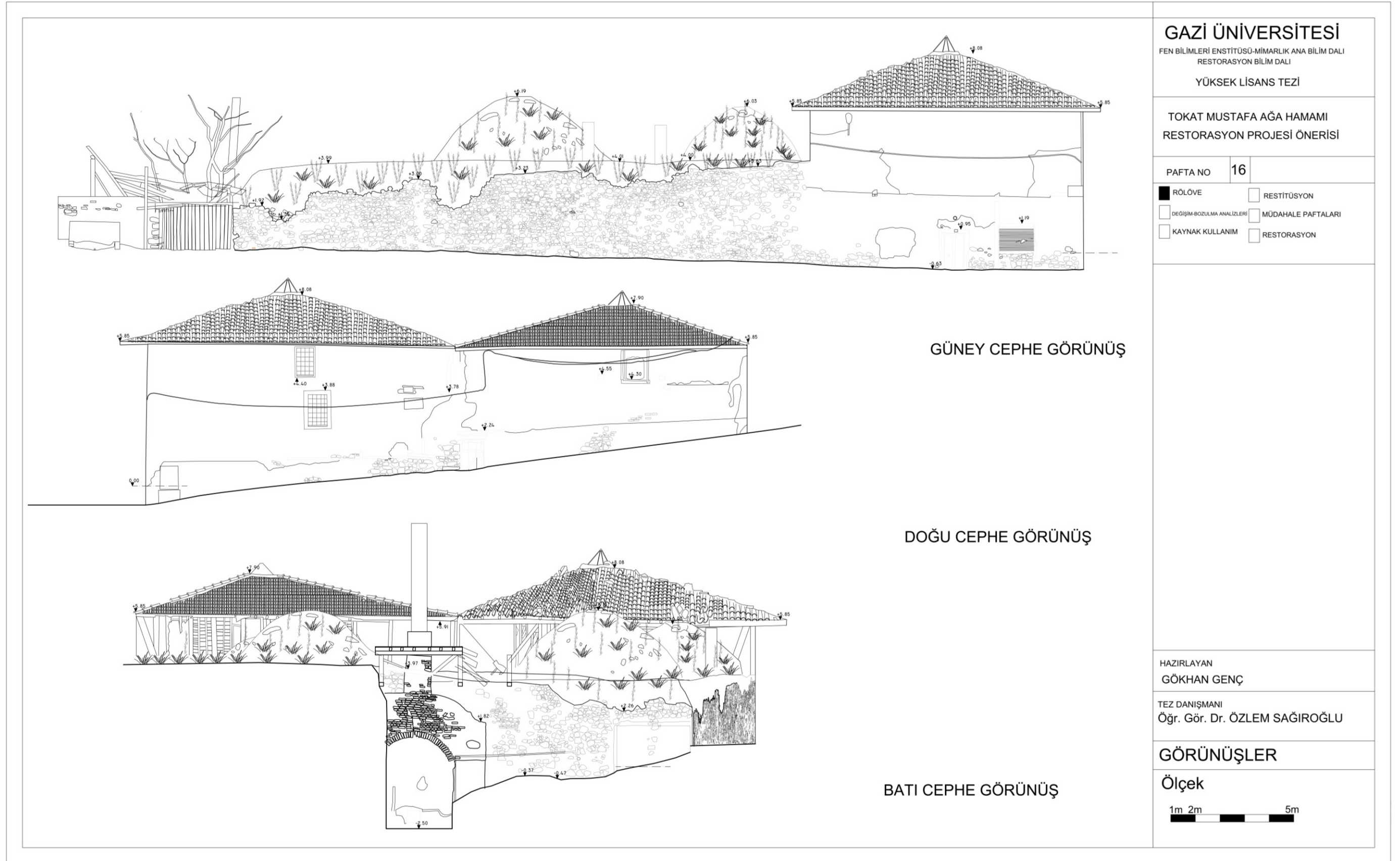
Şekil 1.14 Mustafa Ağa Hamamı İ-İ ve İ1-İ1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

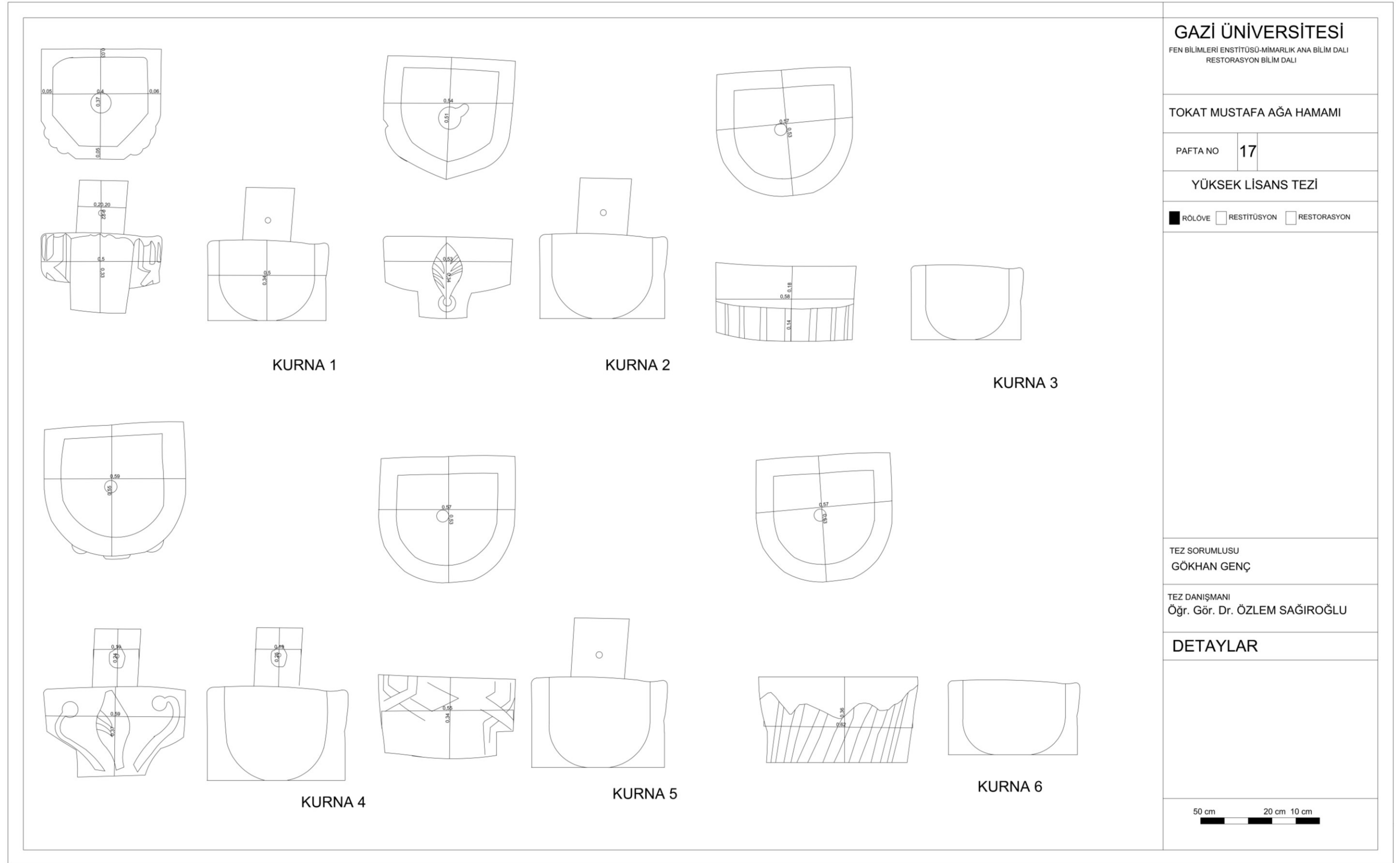
Şekil 1.15 Mustafa Ağa Hamamı J-J ve J1-J1 kesitleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

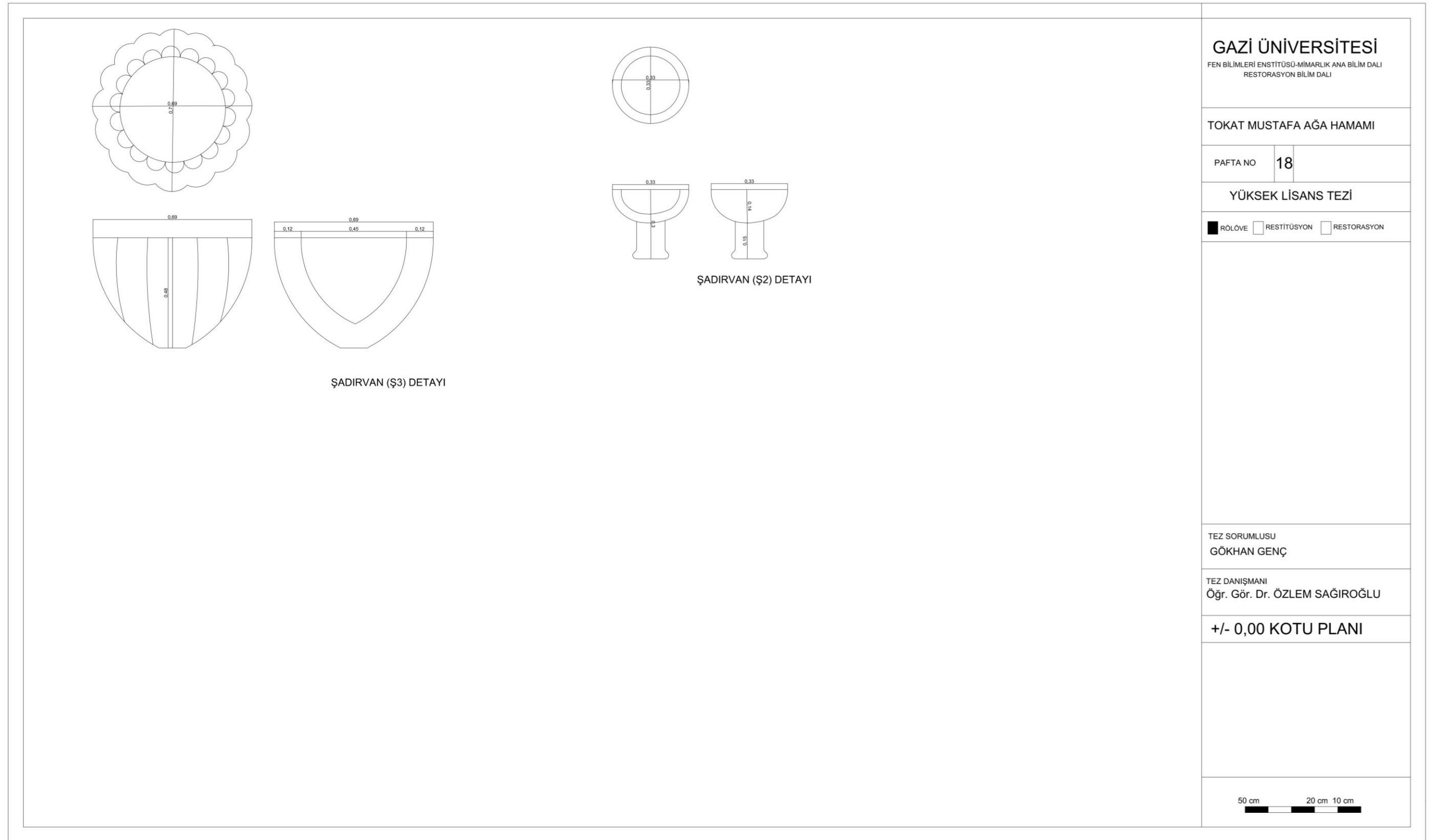
Şekil 1.16 Mustafa Ağa Hamamı görüşler

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

Şekil 1.17 Mustafa Ağa Hamamı detay çizimleri

EK-1.(devam) Rölöve çizimleri

Şekil 1.18 Mustafa Ağa Hamamı detay çizimleri

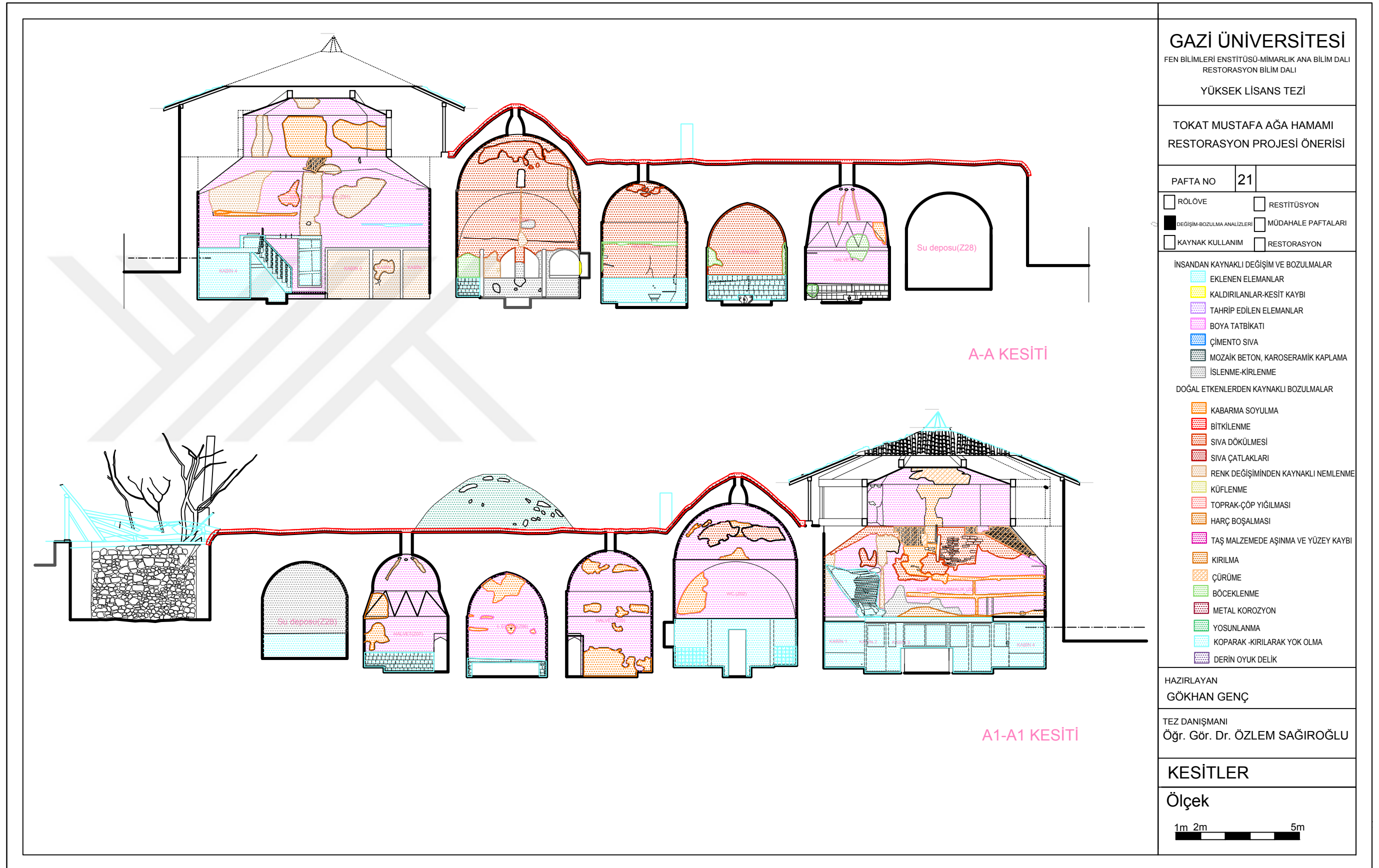
EK-2. Analiz paftaları

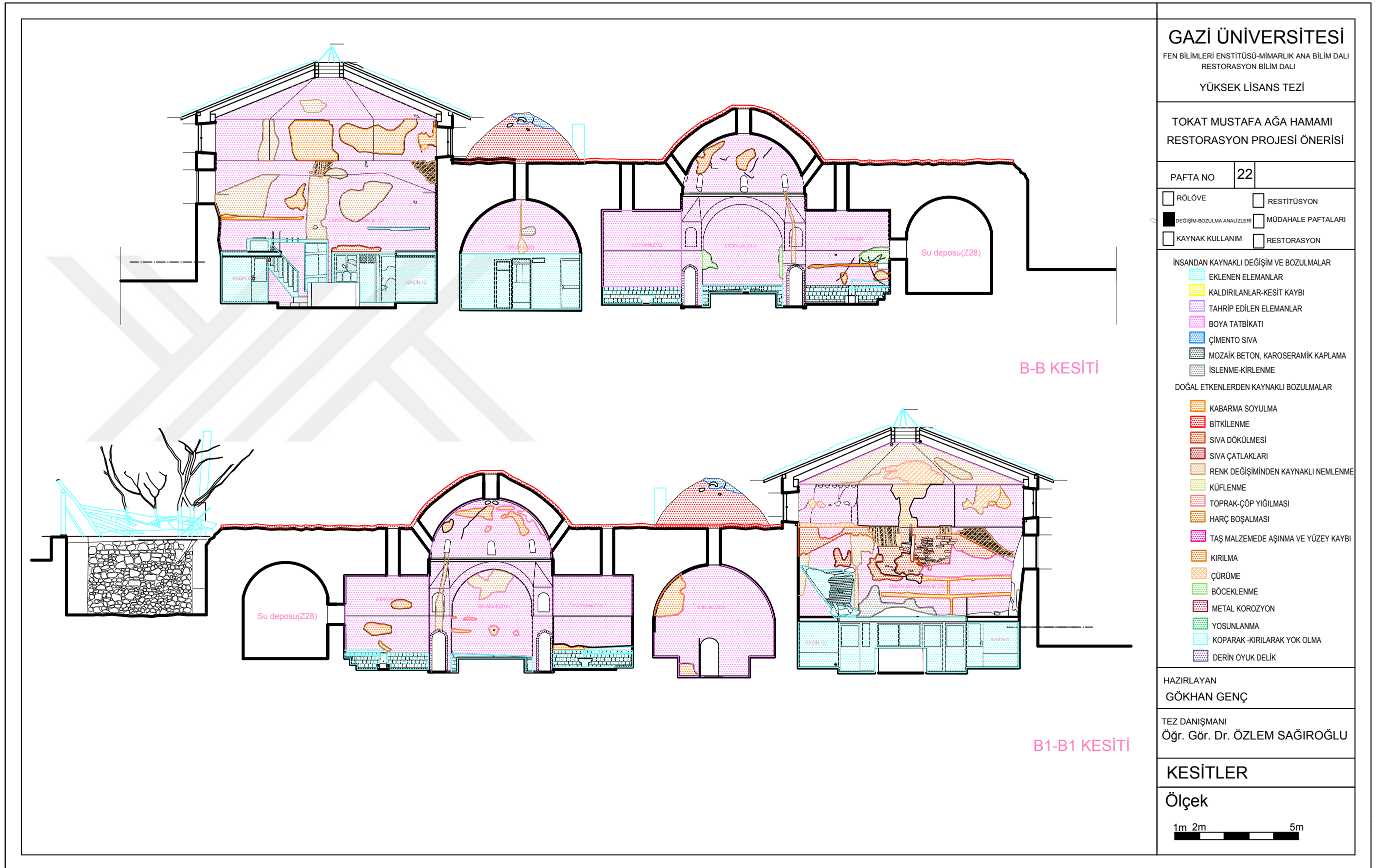
Şekil 2.1. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi vaziyet planı

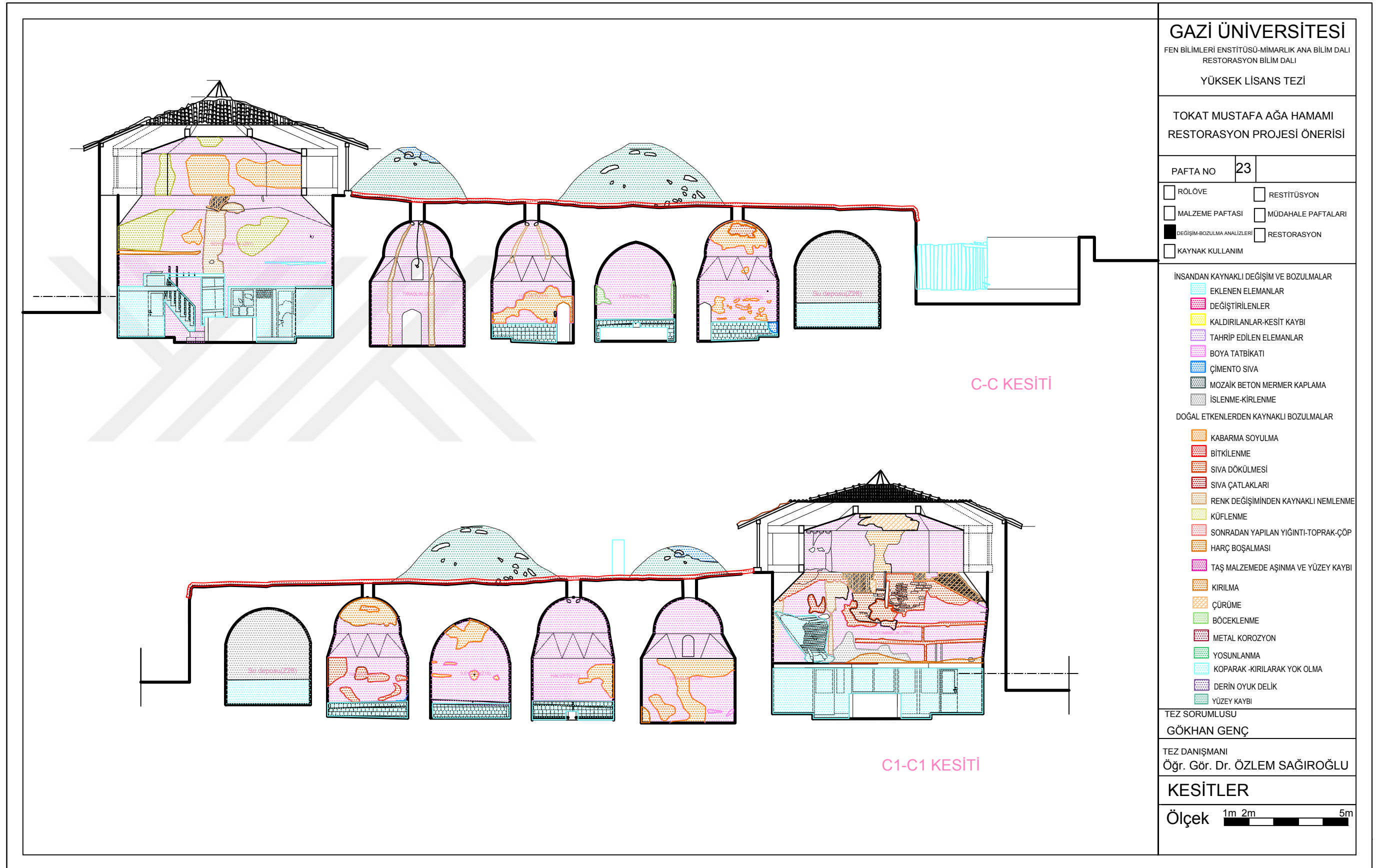
Şekil 2.2. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kat planı

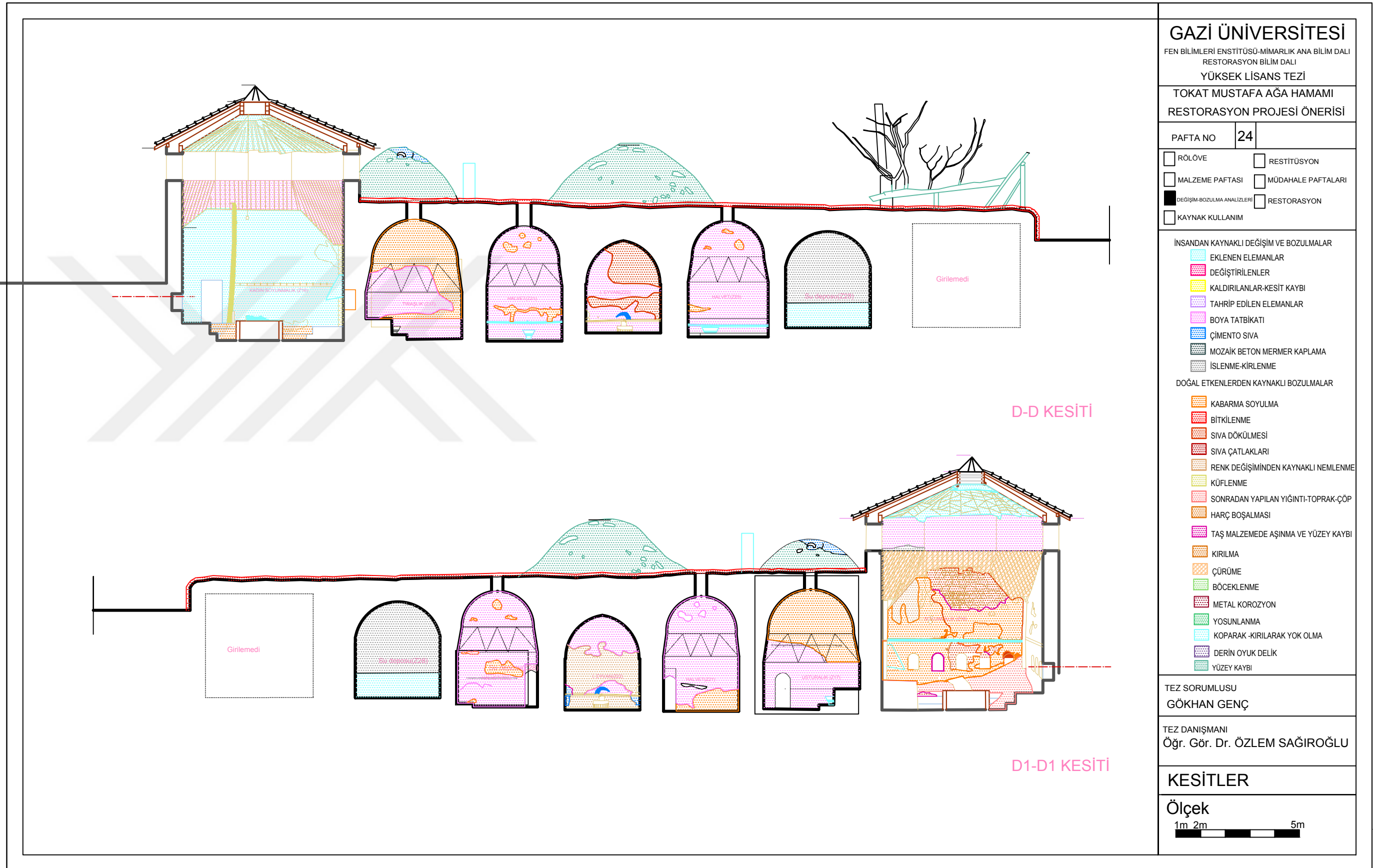
Şekil 2.3. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kat planı

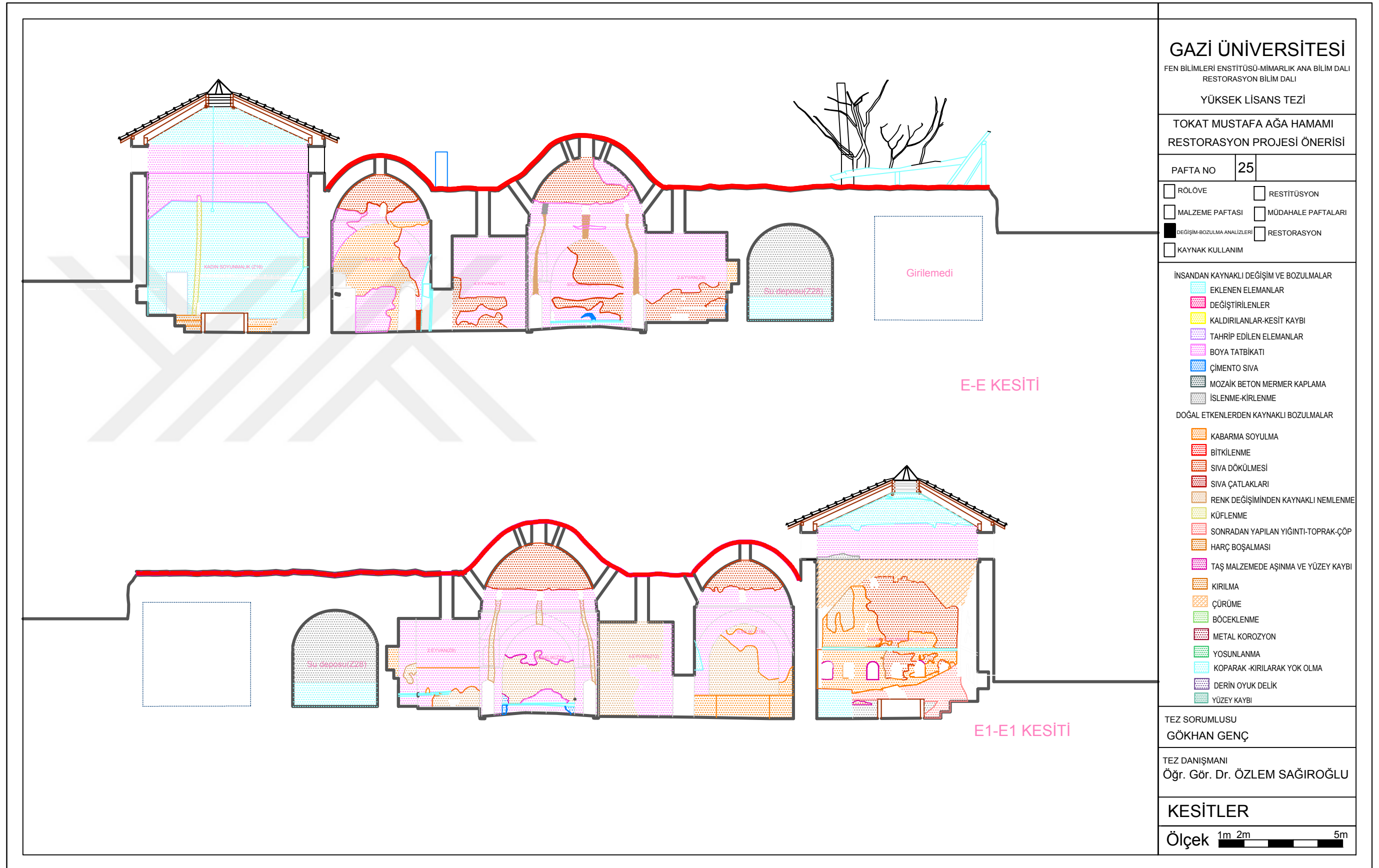
Şekil 2.4. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kat planı

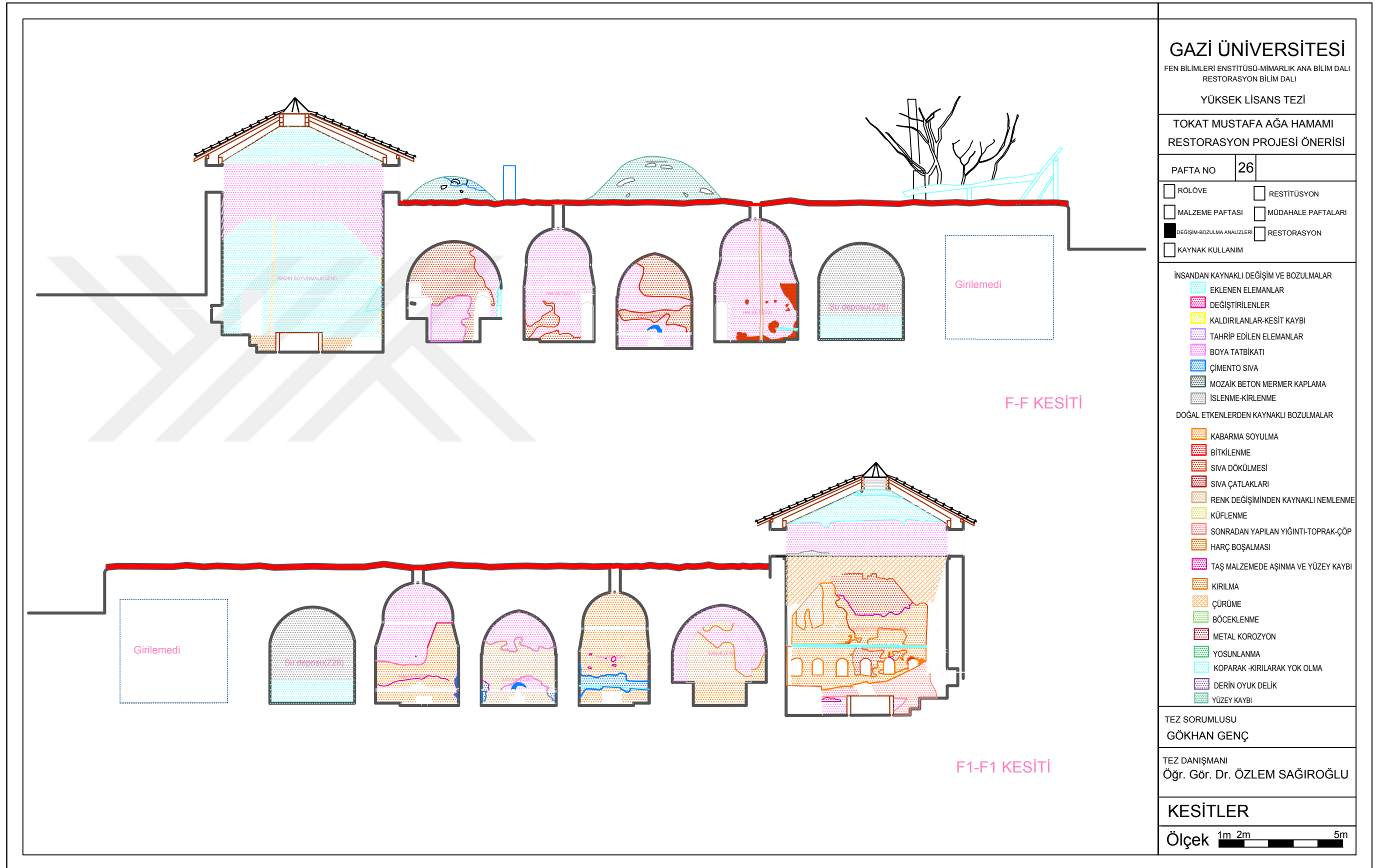
Şekil 2.5. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

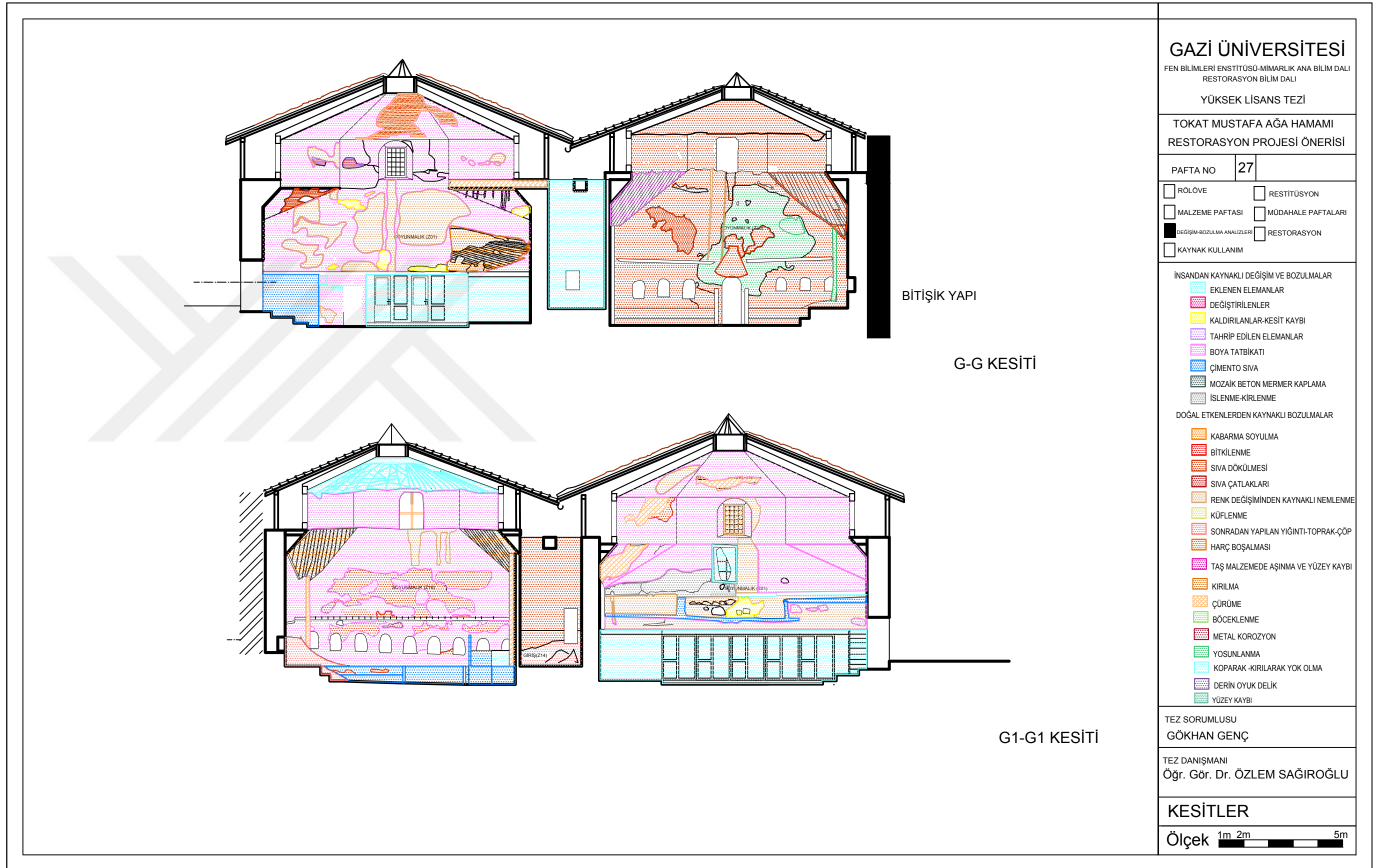
Şekil 2.6. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

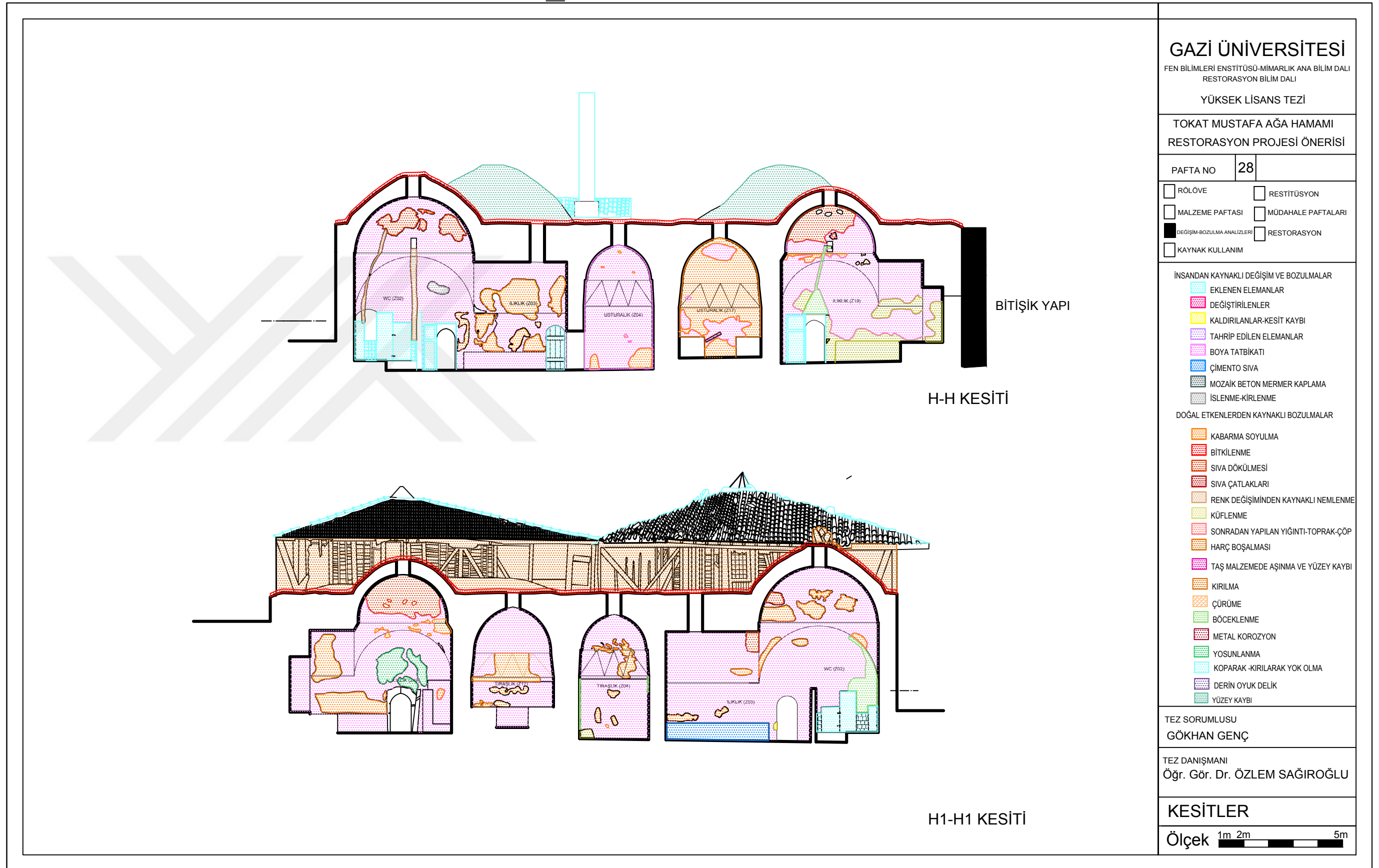
Şekil 2.7. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

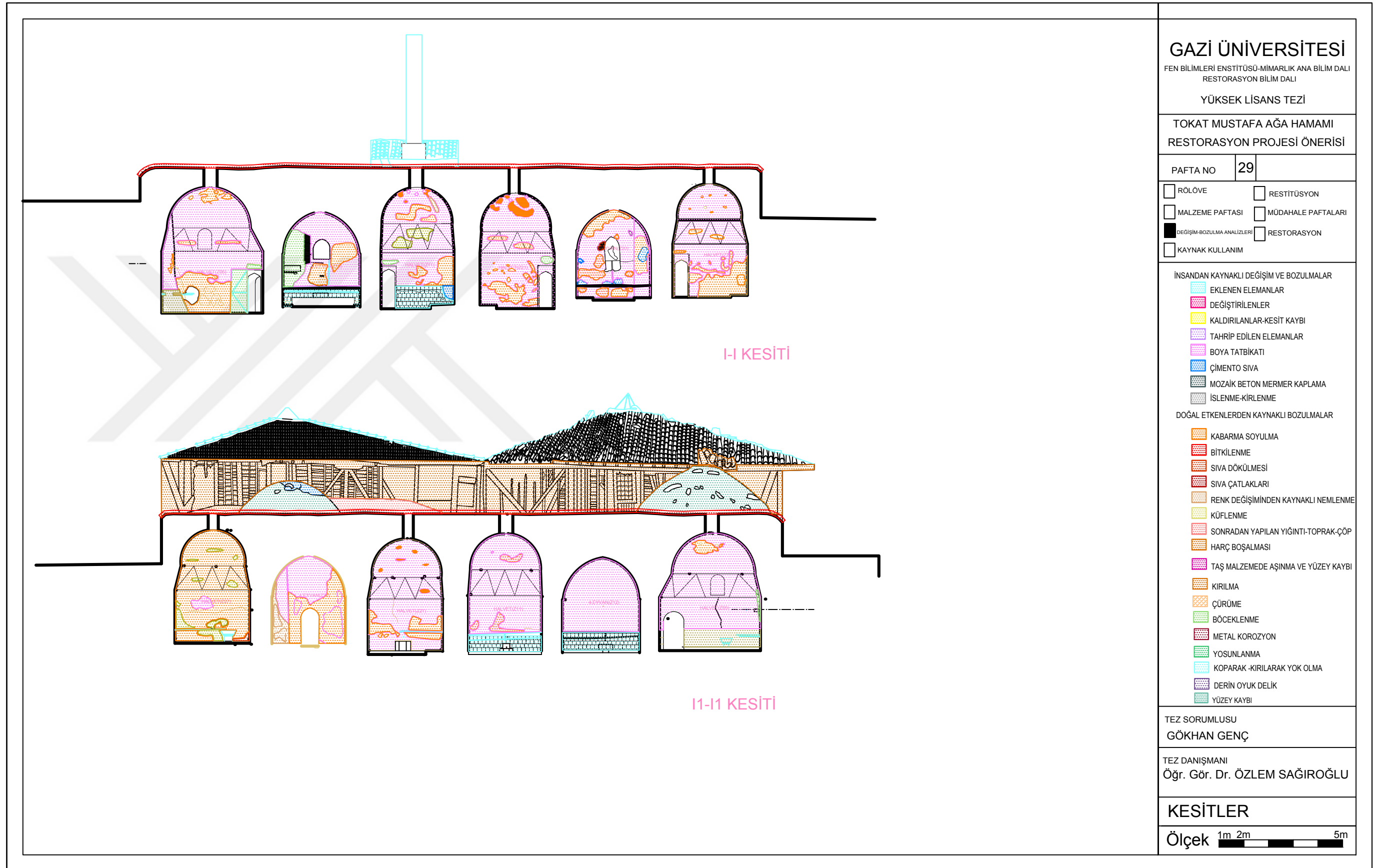
Şekil 2.8. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

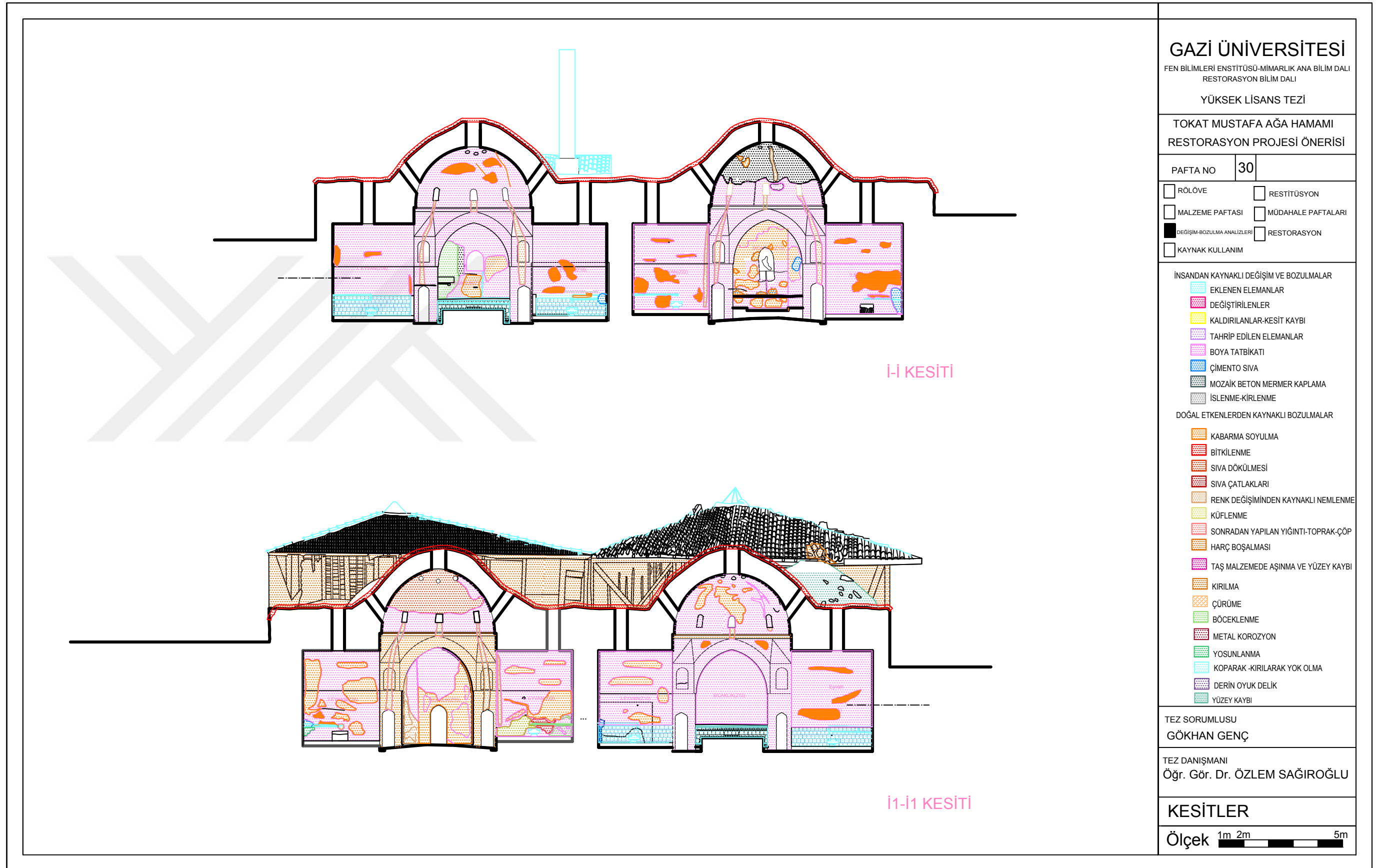
Şekil 2.9. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

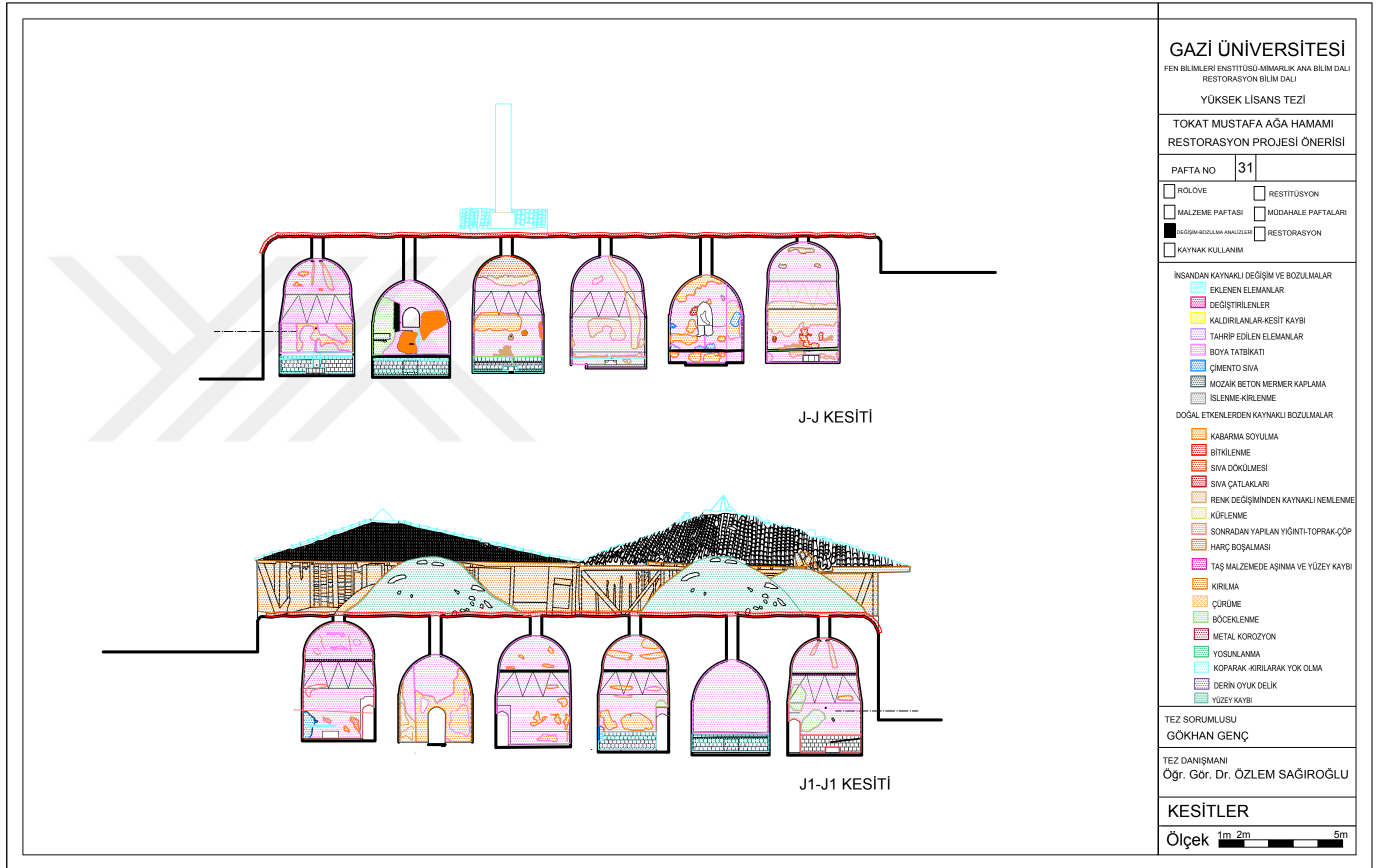
Şekil 2.10. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

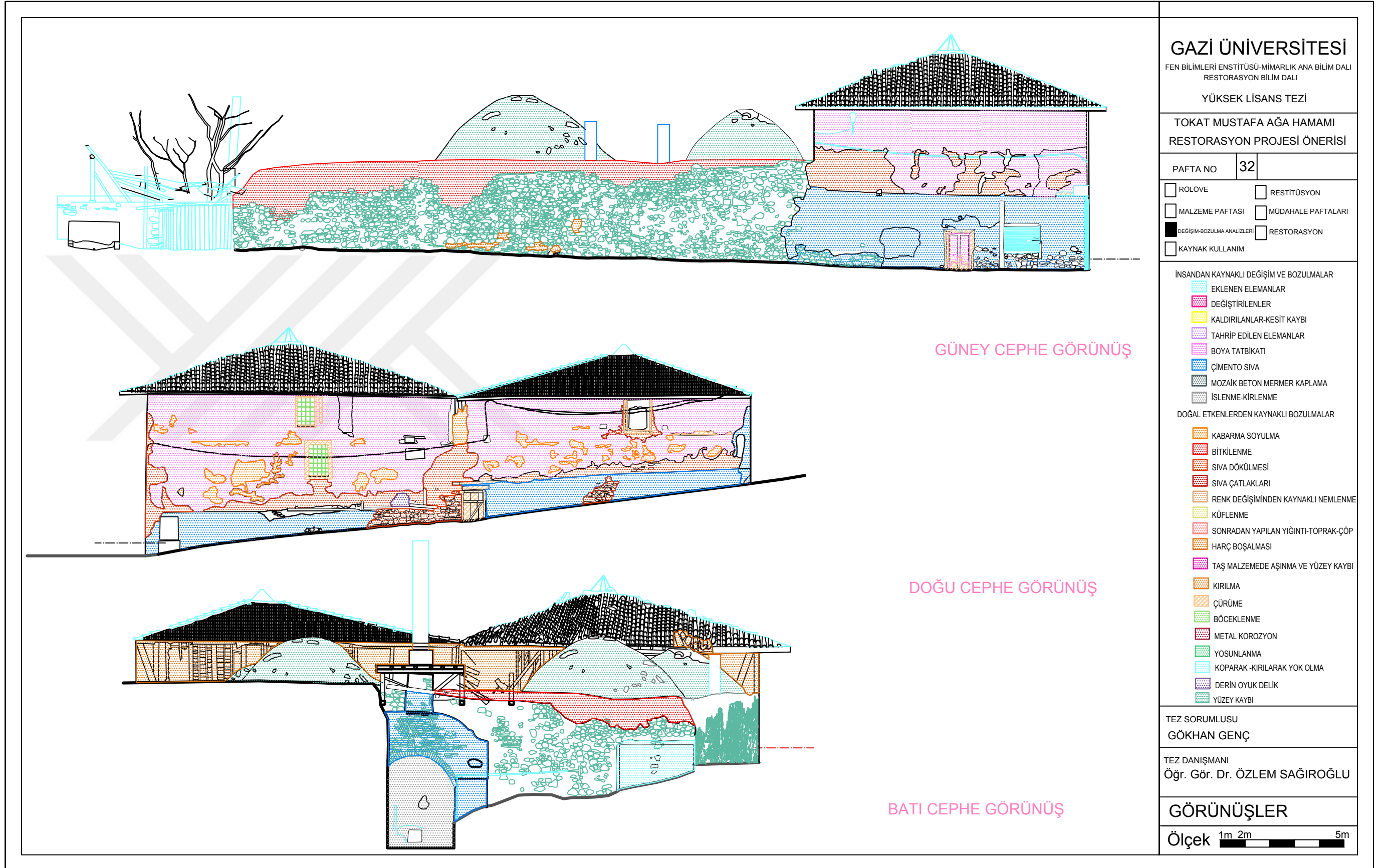
Şekil 2.11. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

Şekil 2.12. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

Şekil 2.13. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi kesitler

Şekil 2.14. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi görüşler

EK-3 Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.1. Mustafa Ağa Hamamı güney ve doğu cephesi (Ekim 2016)

Resim 3.2. Mustafa Ağa Hamamı güney cephesi (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.3. Mustafa Ağa Hamamı doğu cephesi (Ekim 2016)

Resim 3.4. Mustafa Ağa Hamamı külhan kapısı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.5. Mustafa Ağa Hamamı külhan kapısı (Ekim 2016)

Resim 3.6. Mustafa Ağa Hamamı güney cephesi (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.7. Mustafa Ağa Hamamı toprak dam görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.8. Mustafa Ağa Hamamı küllhan ocağı görünüş (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.9. Mustafa Ağa Hamamı küllhan ocağı görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.10. Mustafa Ağa Hamamı dış görünüş (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.11. Mustafa Ağa Hamamı dış görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.12. Mustafa Ağa Hamamı dış görünüş (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.13. Mustafa Ağa Hamamı ahşap çatı görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.14. Mustafa Ağa Hamamı ahşap çatı görünüş (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.15. Mustafa Ağa Hamamı ahşap çatı görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.16. Mustafa Ağa Hamamı Z01 mekânı ahşap çatı görünüş (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.17. Mustafa Ağa Hamamı Z01 mekânı soyunmalık şadırvan (Ekim 2016)

Resim 3.18. Resim Mustafa Ağa Hamamı Z01 mekânı kabinleri (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.19. Resim Mustafa Ağa Hamamı Z01 mekânı bölümü kabinleri (Ekim 2016)

Resim 3.20. Mustafa Ağa Hamamı Z01 mekânı Kp01 giriş kapısı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.21. Resim Mustafa Ağa Hamamı erkekler soyunmalık mekânı Kp03 geçiş kapısı (Ekim 2016)

Resim 3.22. Resim Mustafa Ağa Hamamı erkekler soyunmalık mekânı D4 duvarı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.23. Resim Mustafa Ağa Hamamı Z01 erkekler soyunmalık mekânı çatısı (Ekim 2016)

Resim 3.24. Resim Mustafa Ağa Hamamı Z01 erkekler soyunmalık mekânı çatısı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.25 Mustafa Ağa Hamamı Z01 Erkekler soyunmalık şadırvanı (Ekim 2016)

Resim 3.25 Mustafa Ağa Hamamı Z02 Helâ mekânı duvar nişi (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.26 Mustafa Ağa Hamamı Kul kurna görünüş
(Ekim 2016)

Resim 3.27 Mustafa Ağa Hamamı Z12 soyunmalık mekânı Kp 14 geçiş kapısı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.27 Mustafa Ağa Hamamı
Z11 havlu kurutma mekânı duvarı

Resim 3.28 Mustafa Ağa Hamamı Z10 mekânı
geçiş kapısı

Resim 3.29 Mustafa Ağa Hamamı Z04 halvet
mekânı geçiş kapısı

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.30 Mustafa Ağa Hamamı Z06-b eyvanı şadırvan

Resim 3.31 Mustafa Ağa Hamamı Z05 halvet mekânı kapısı

Resim 3.32 Mustafa Ağa Hamamı Z12 kadınlar soyunmalık mekânı şadırvanı

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.33 Mustafa Ağa Hamamı ahşap çatı görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.34 Mustafa Ağa Hamamı kubbe üzerinde ışıklık detayı (Ekim 2016)

Resim 3.35. Mustafa Ağa Hamamı Z07 mekânı kubbe ışıklıkları (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.36 Mustafa Ağa Hamamı Z02 helâ mekânı görünüş(Ekim 2016)

Resim 3.37 Mustafa Ağa Hamamı Z03 ılıkılık zemini (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.38 Z16 kadınlar sıcaklık görünüşü

Resim 4.3. Z13 Kadınlar halvet görünüşü (Ekim 2016)

Resim 3.39 Z15 Kadınlar ılıkık görünüşü (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.40 Kadınlar soyunmalık görünüş (Ekim 2016)

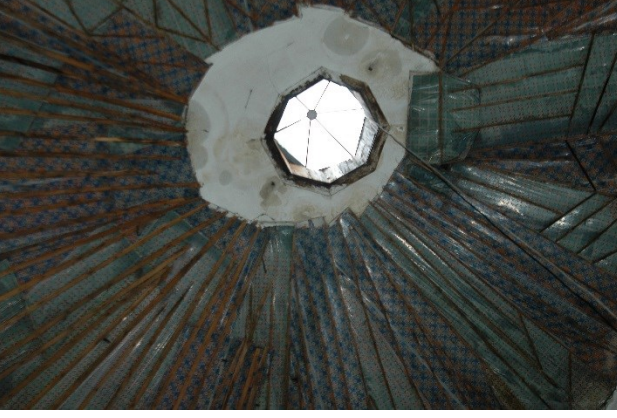

Resim 3.41 Kadınlar soyunmalık görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.42. Z10 Kadınlar giriş görünüş (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.43. Z12 Kadınlar soyunmalık çatı görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.44. Z06 Kadınlar sıcaklık görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.45. Z06 Erkekler mekanı göbektası görünüş (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.46. Erkekler ılıklik halveti görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.47. Z12 Kadınlar soyunmalık bölümü basamak detayı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.48. Z01 Erkekler soyunmalık bölümü niş izi (Ekim 2016)

Resim 3.49. Z 16 Kadınlar sıcaklık mekânı şadırvan (Ekim 2016)

Resim 3.50. Z 16 Kadınlar sıcaklık mekânı zemin döşemesi (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.51. Z12 Kadınlar sıcaklık mekanı kapı detayı (Ekim 2016)

Resim 3.52. Z02 erkekler hela taşı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.53. Z14 Kadınlar helâ görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.54. Z03 Erkekler ılıklik bölümü seki detayı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.55. Z 04 Erkekler ılıkılık halvet mekânı zemini (Ekim 2016)

Resim 3.56. Z03 Erkekler ılıkılık bölümü seki detayı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.57. Kadınlar soyunmalık basamak detay görünüş (Ekim 2016)

Resim 3.58. Erkekler helâ detayı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.59. Z02 Erkekler helâ duvarında nişler (Ekim 2016)

Resim 3.60. Z07 Halvet mekânı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

Resim 3.61. Z09 Halvet mekânı (Ekim 2016)

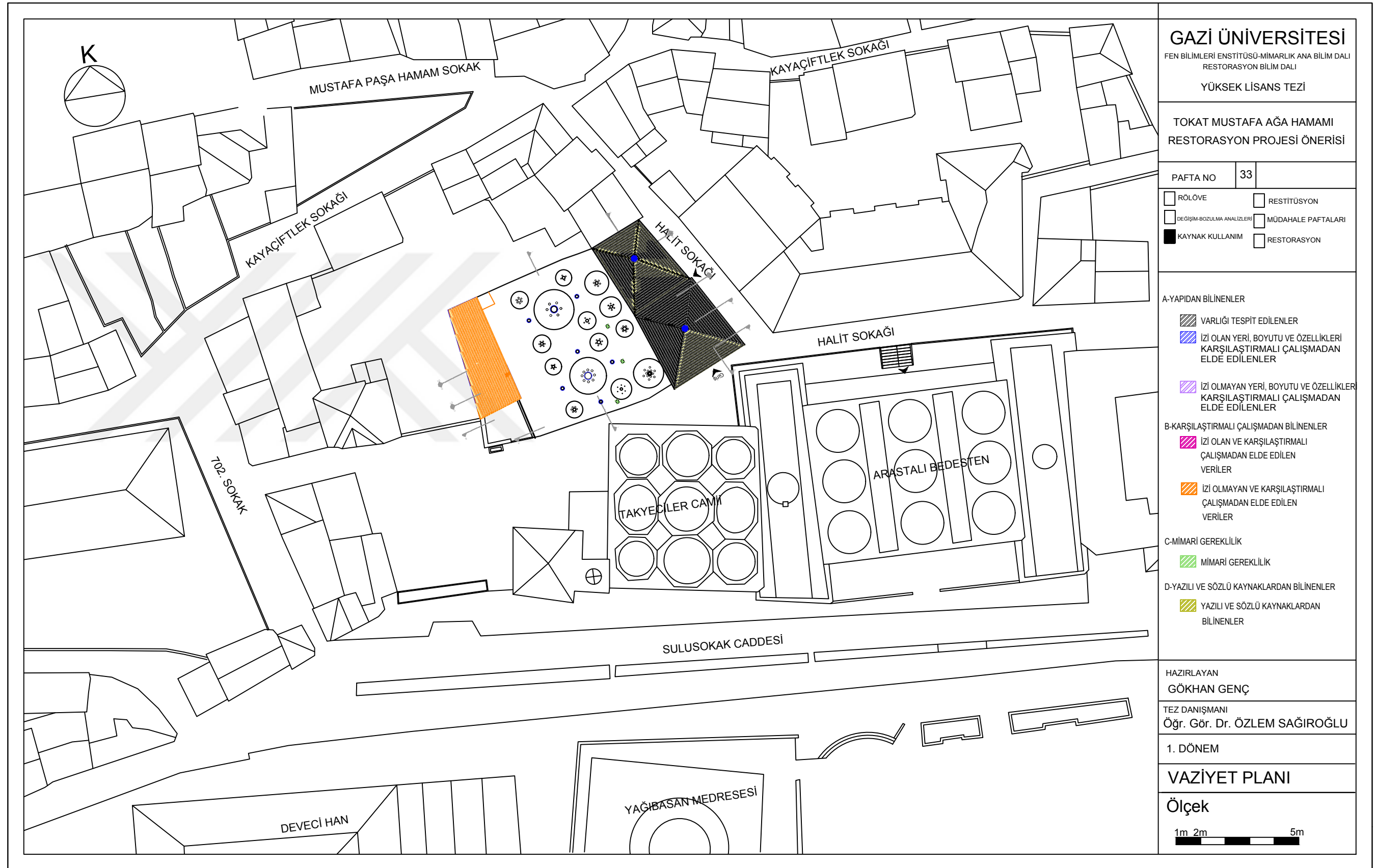
Resim 3.62. Z06-a Eyvanı (Ekim 2016)

EK-3 (devam) Mustafa Ağa Hamamı fotoğrafları

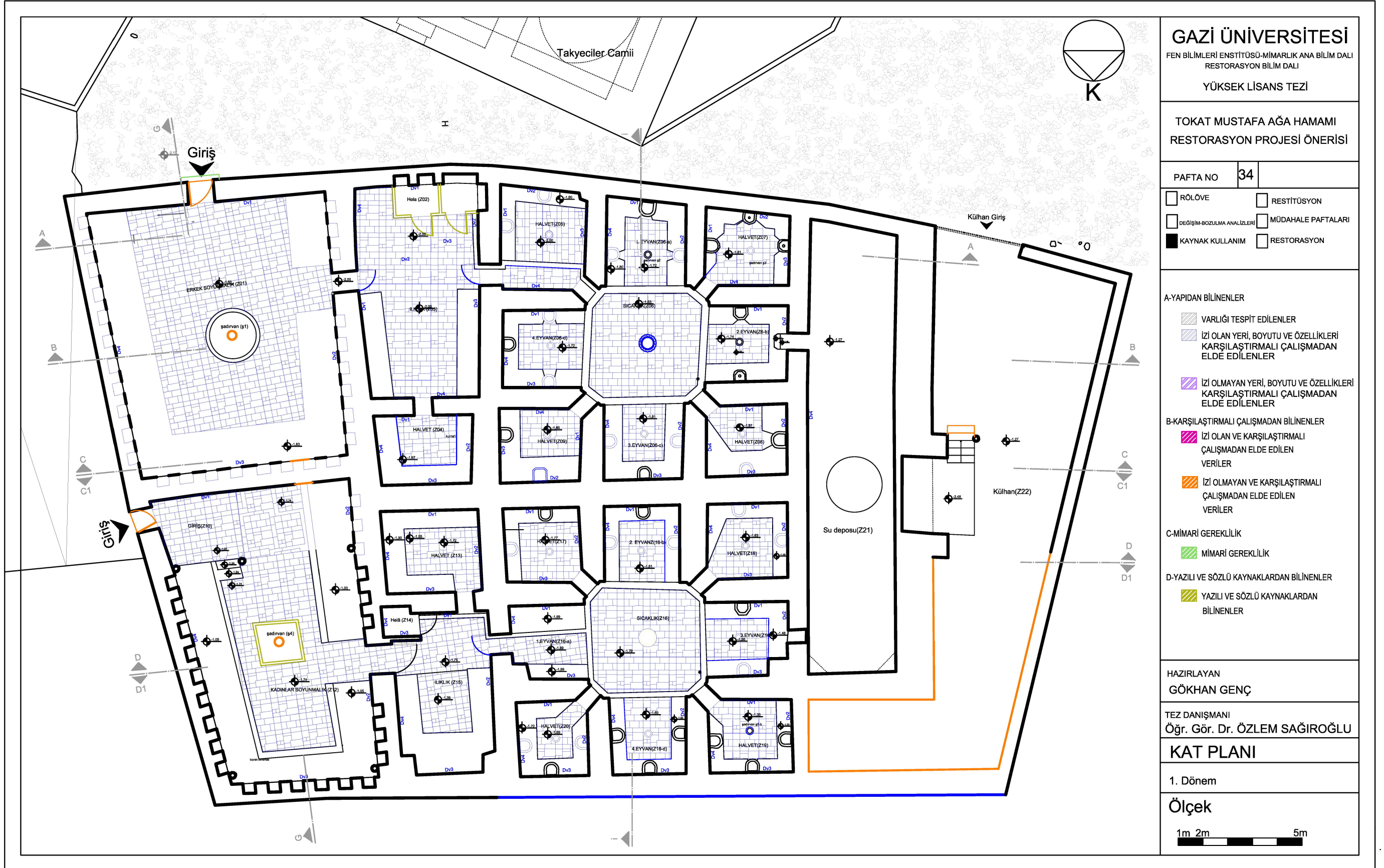

Resim 3.62. Z05 Halvet mekânı (Ekim 2016)

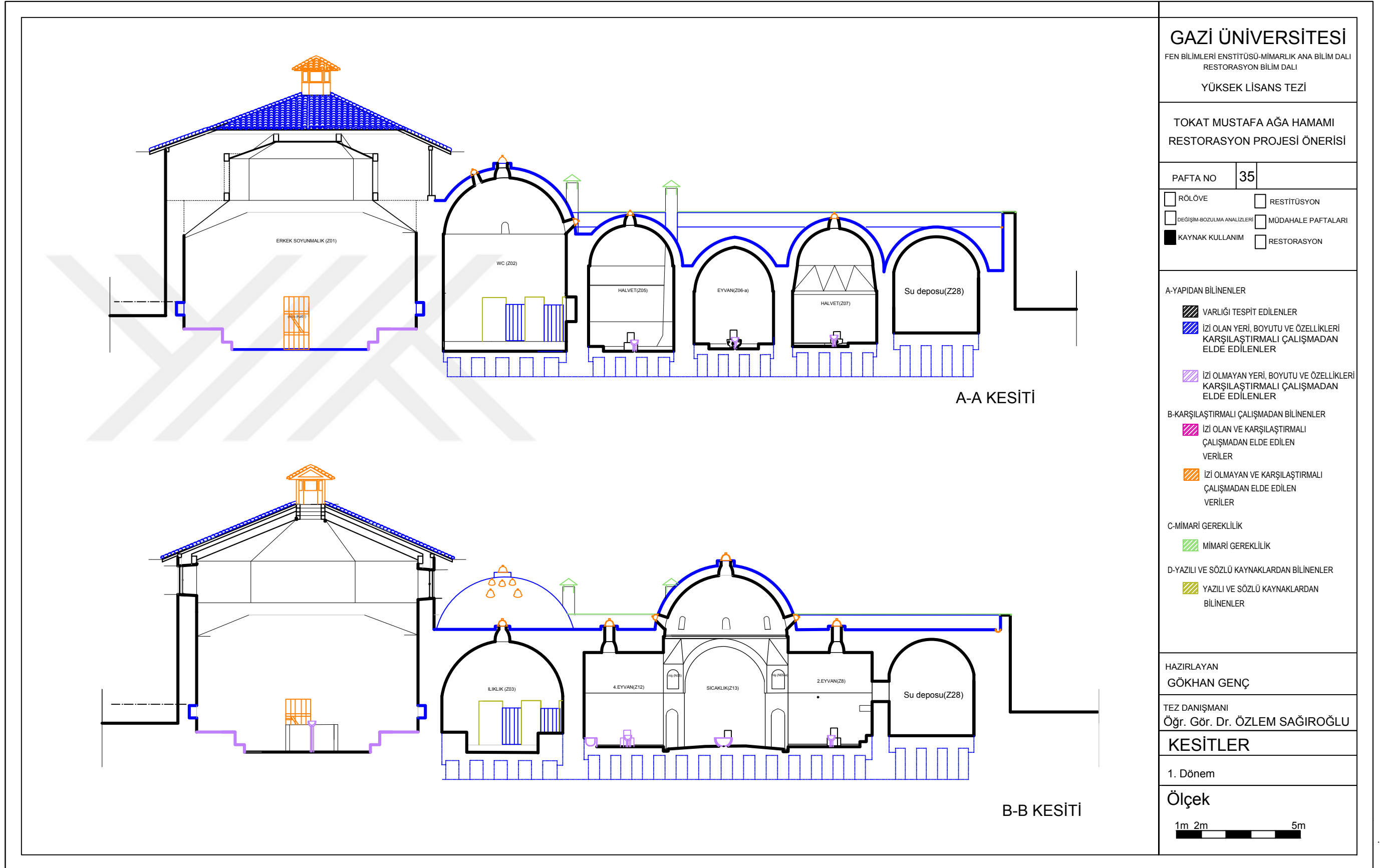
EK-4. Kaynak kullanımı paftaları

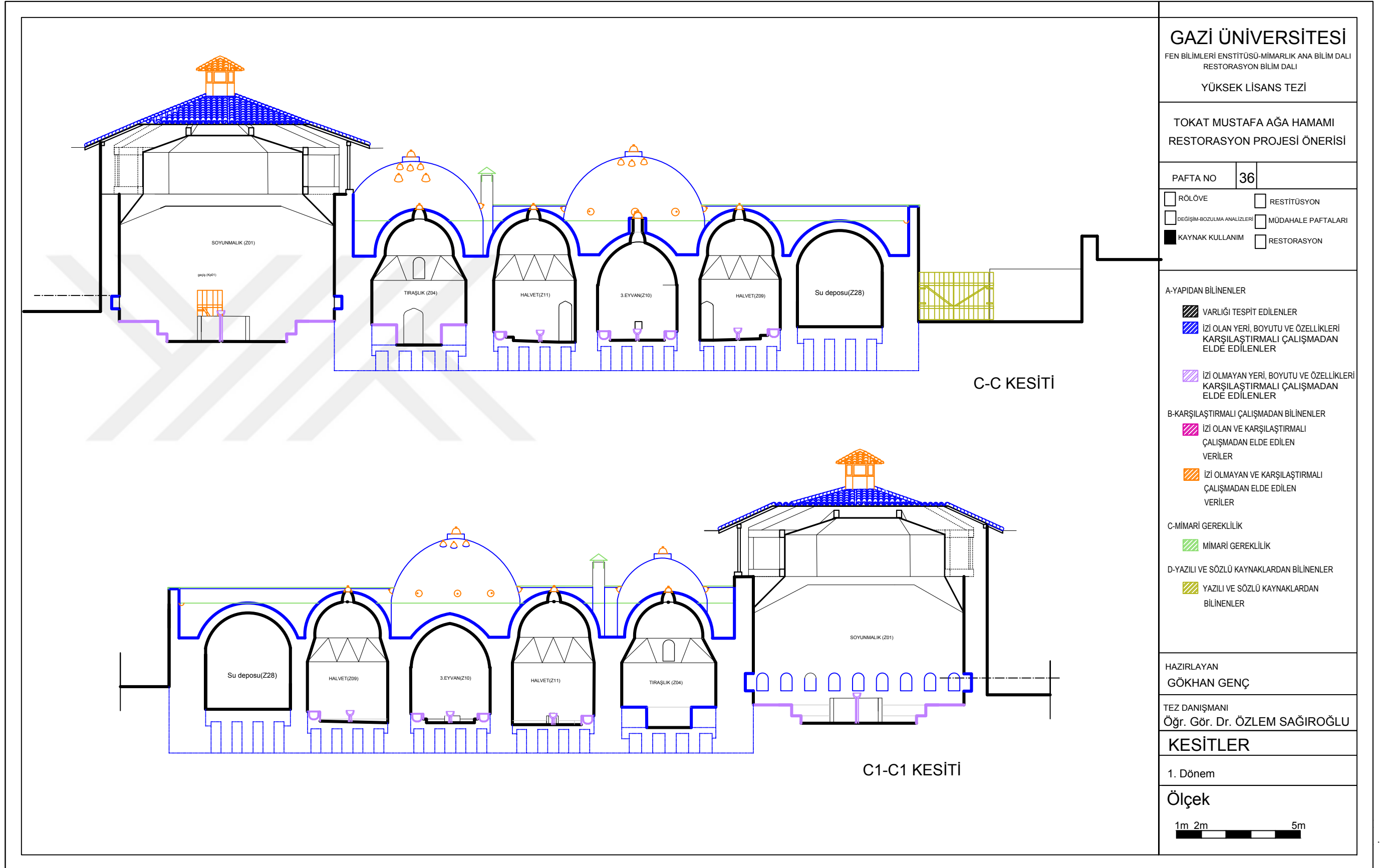
Şekil 4.1. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet planı

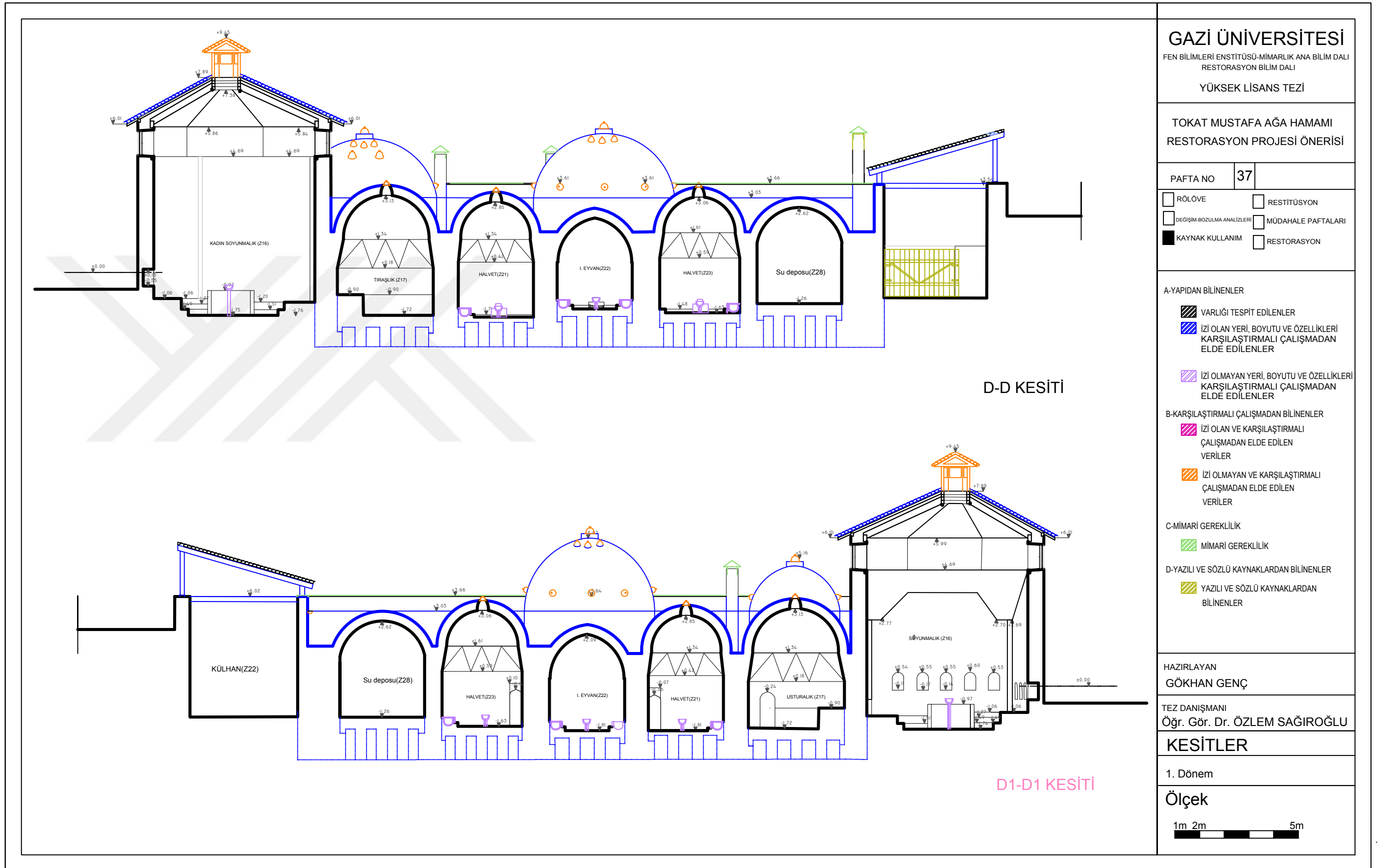
Şekil 4.2. Mustafa Ağa Hamamı kat planı

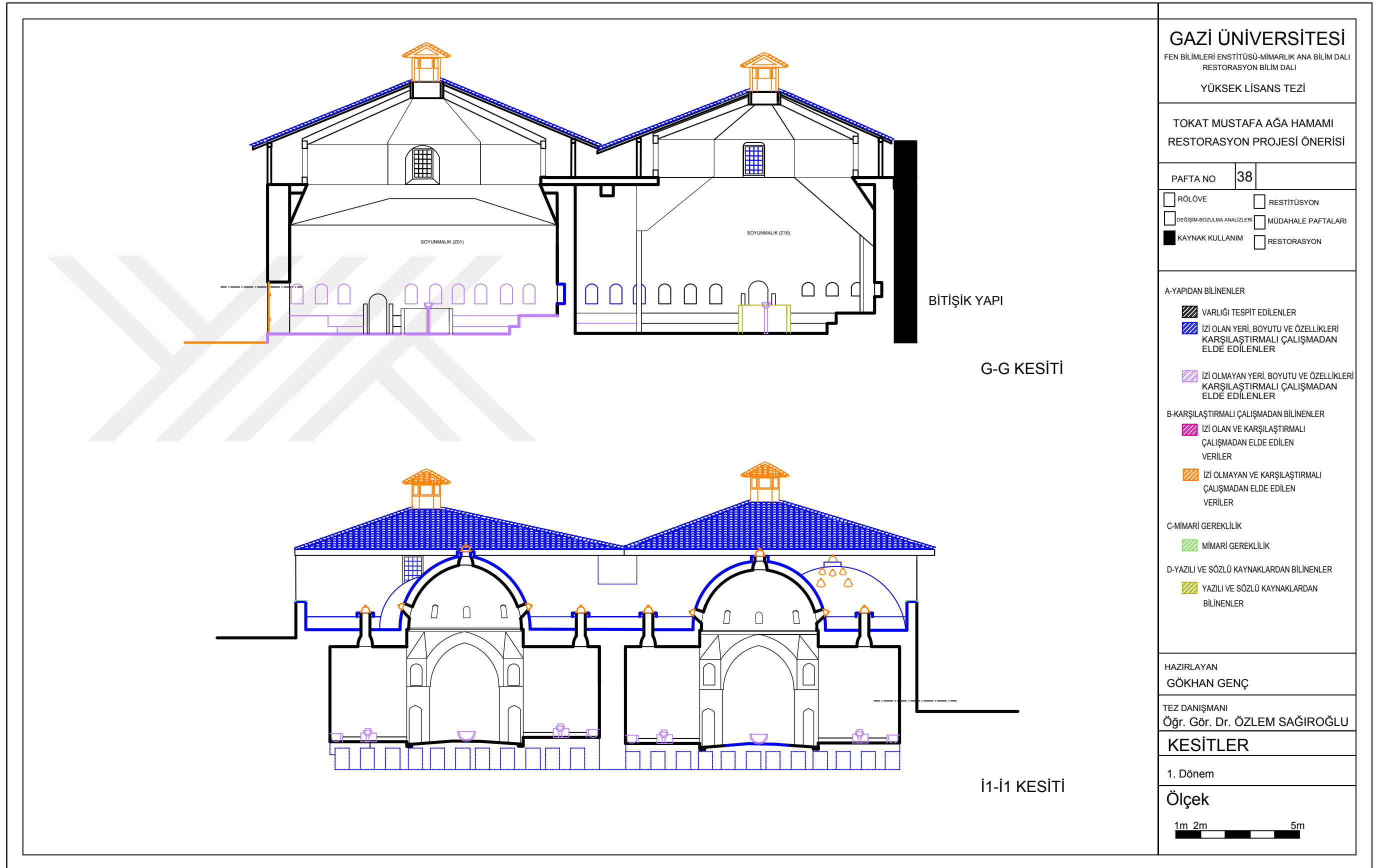
Şekil 4.3. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

Şekil 4.4. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

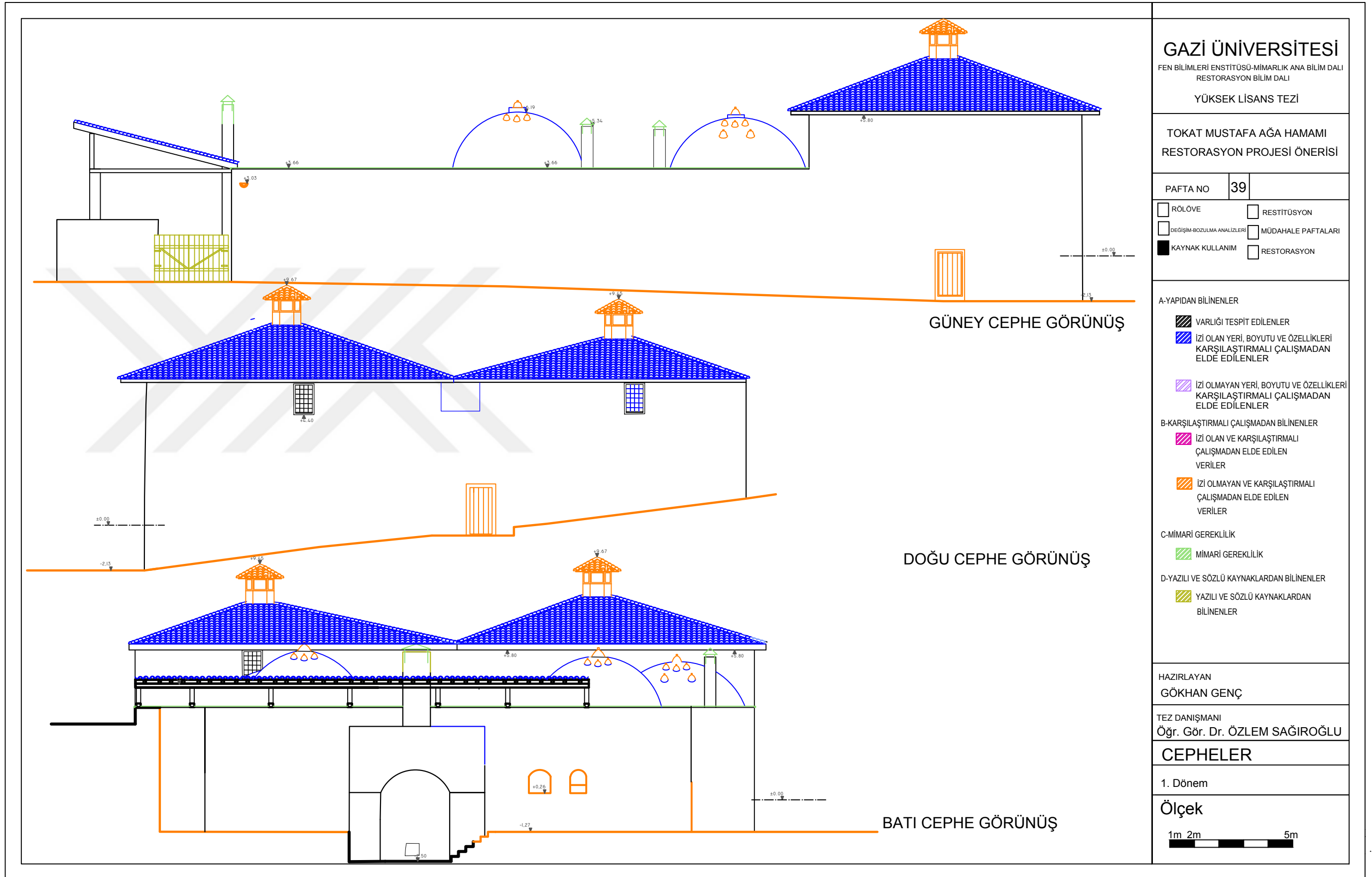

Şekil 4.5. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

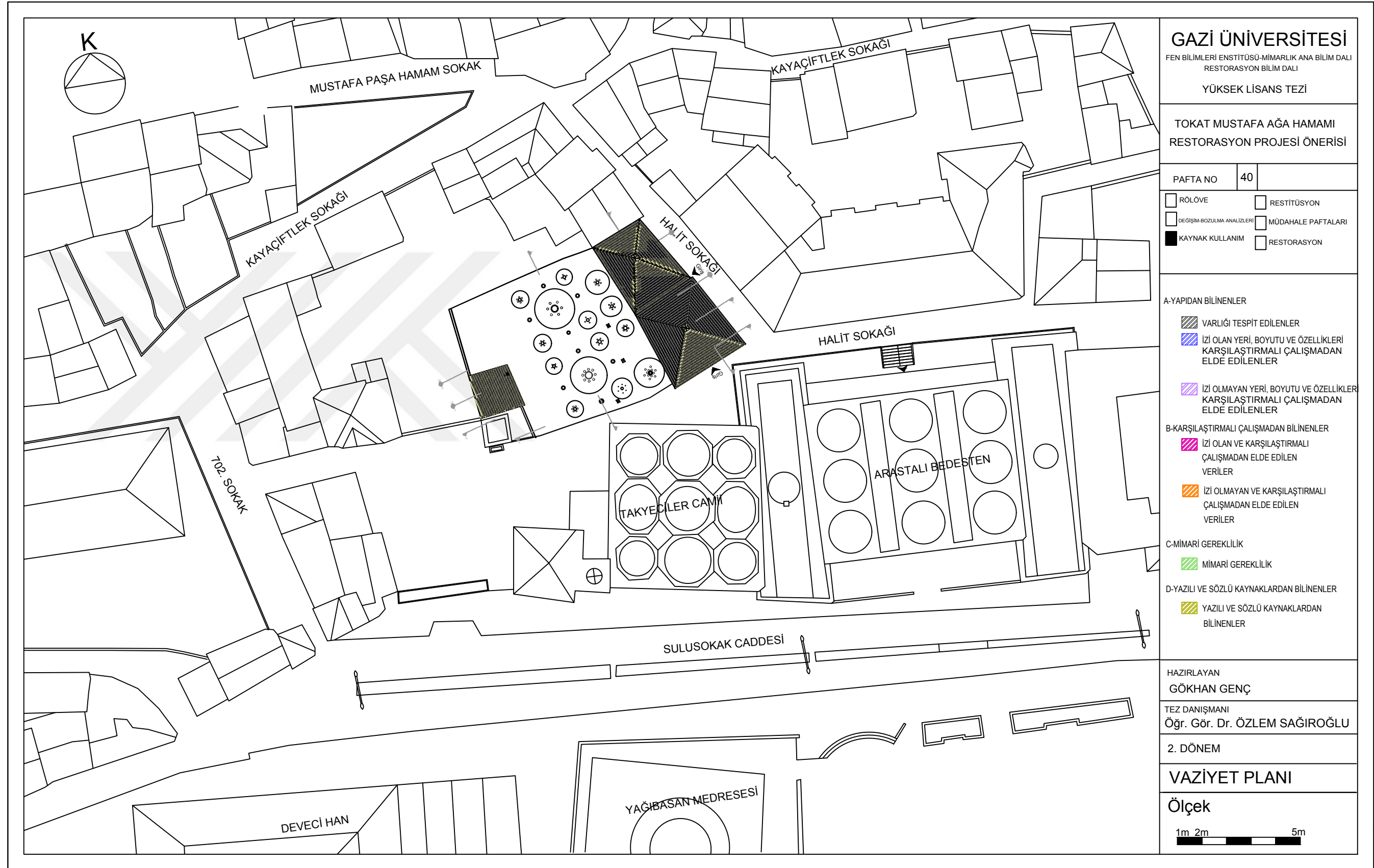
Şekil 4.6. Mustafa Ağa Hamamı kat planı

EK-4. (devam) Kaynak kullanımı paftaları

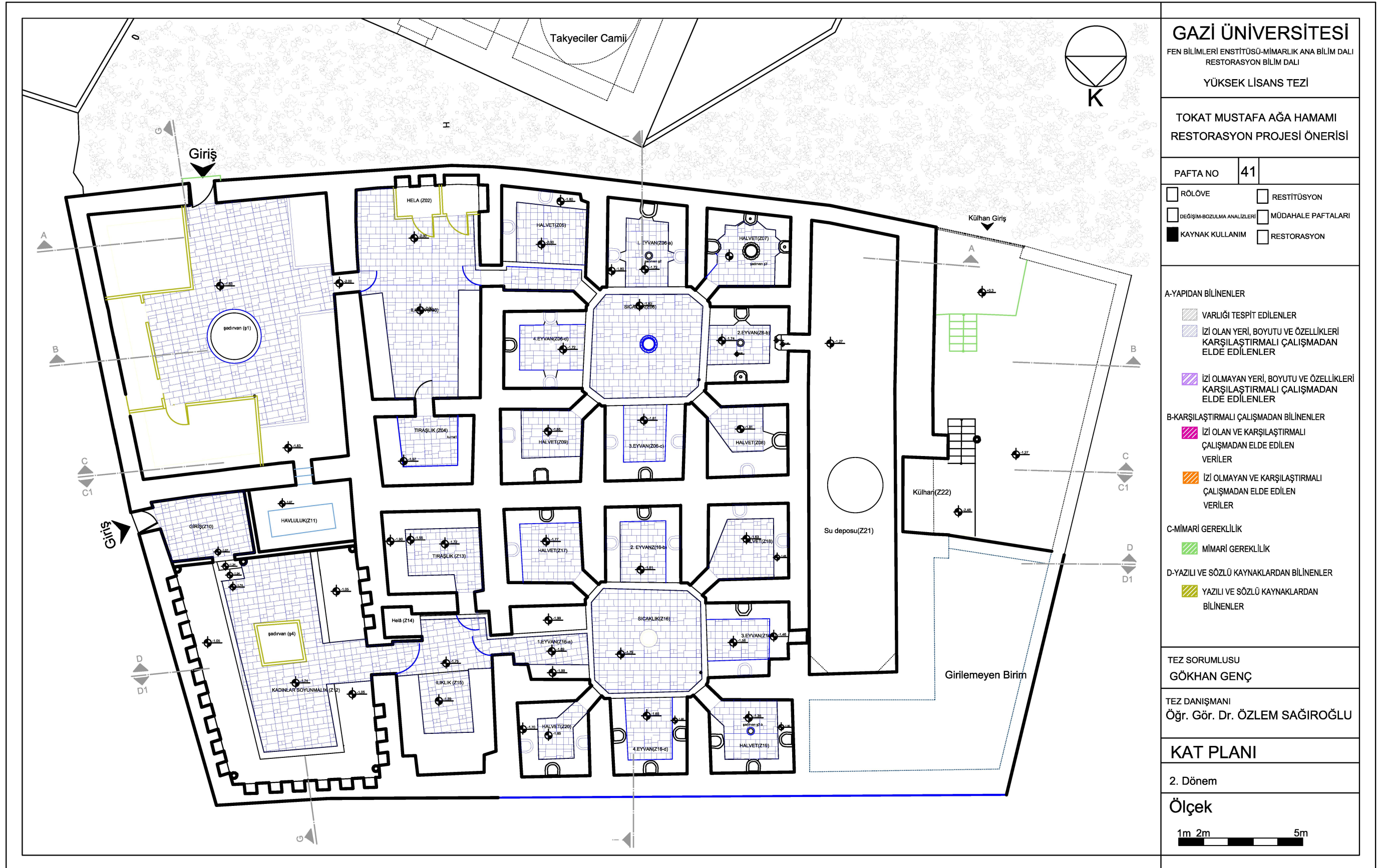

Şekil 4.7. Mustafa Ağa Hamamı görünüşler

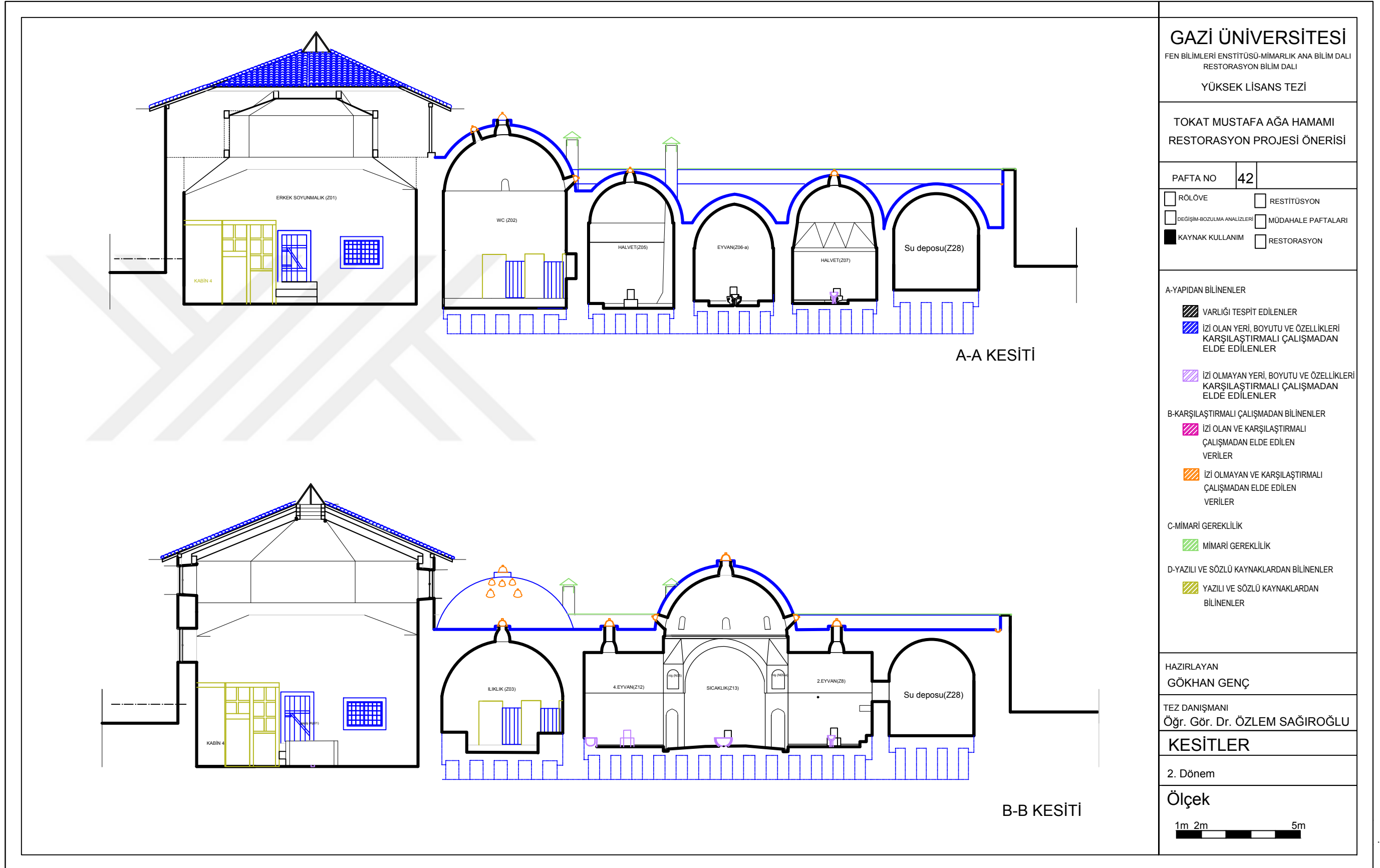
EK-4. Kaynak kullanımı paftaları

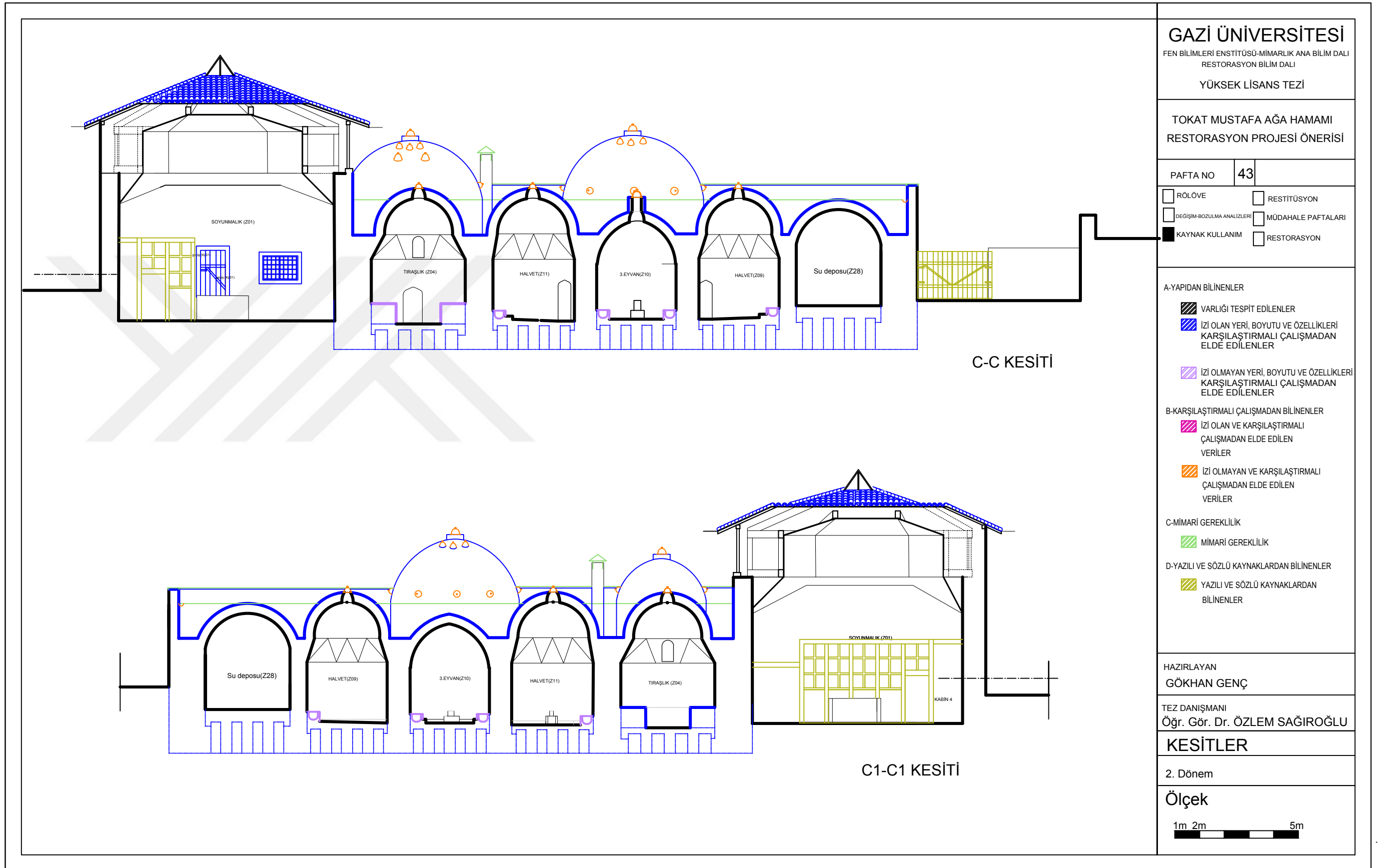
Şekil 4.8. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet planı

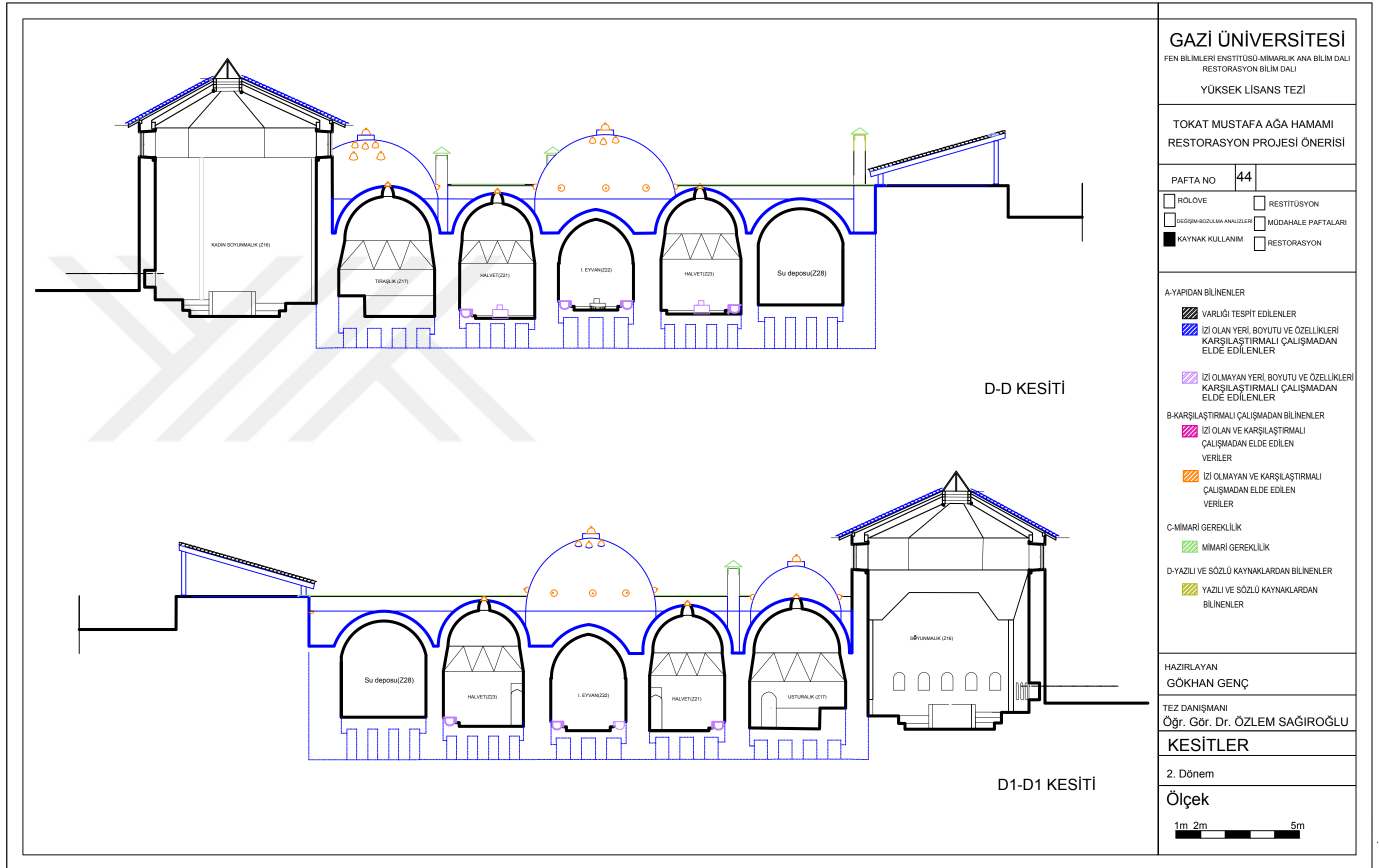
Şekil 4.9. Mustafa Ağa Hamamı kat planı

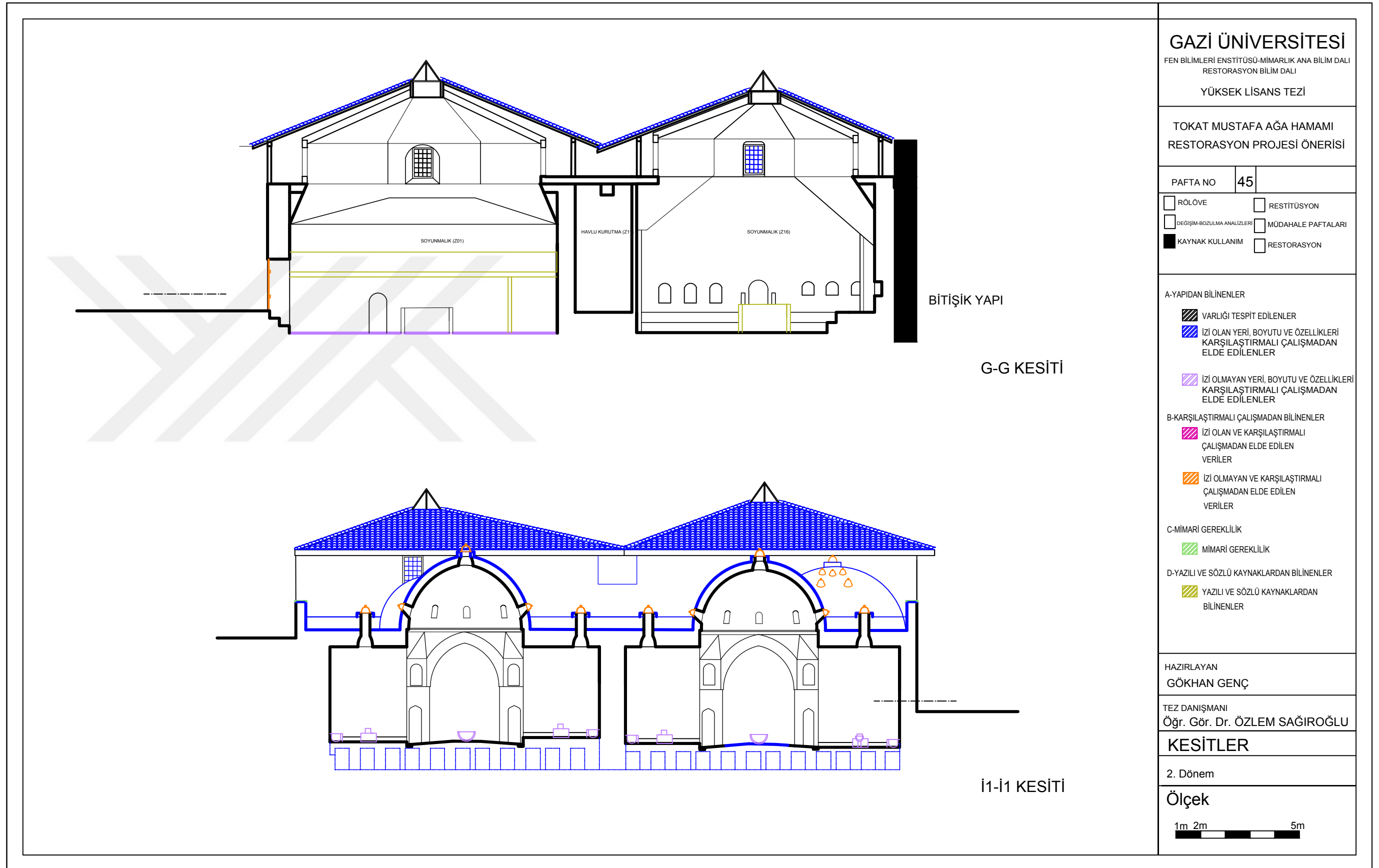
Şekil 4.10. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

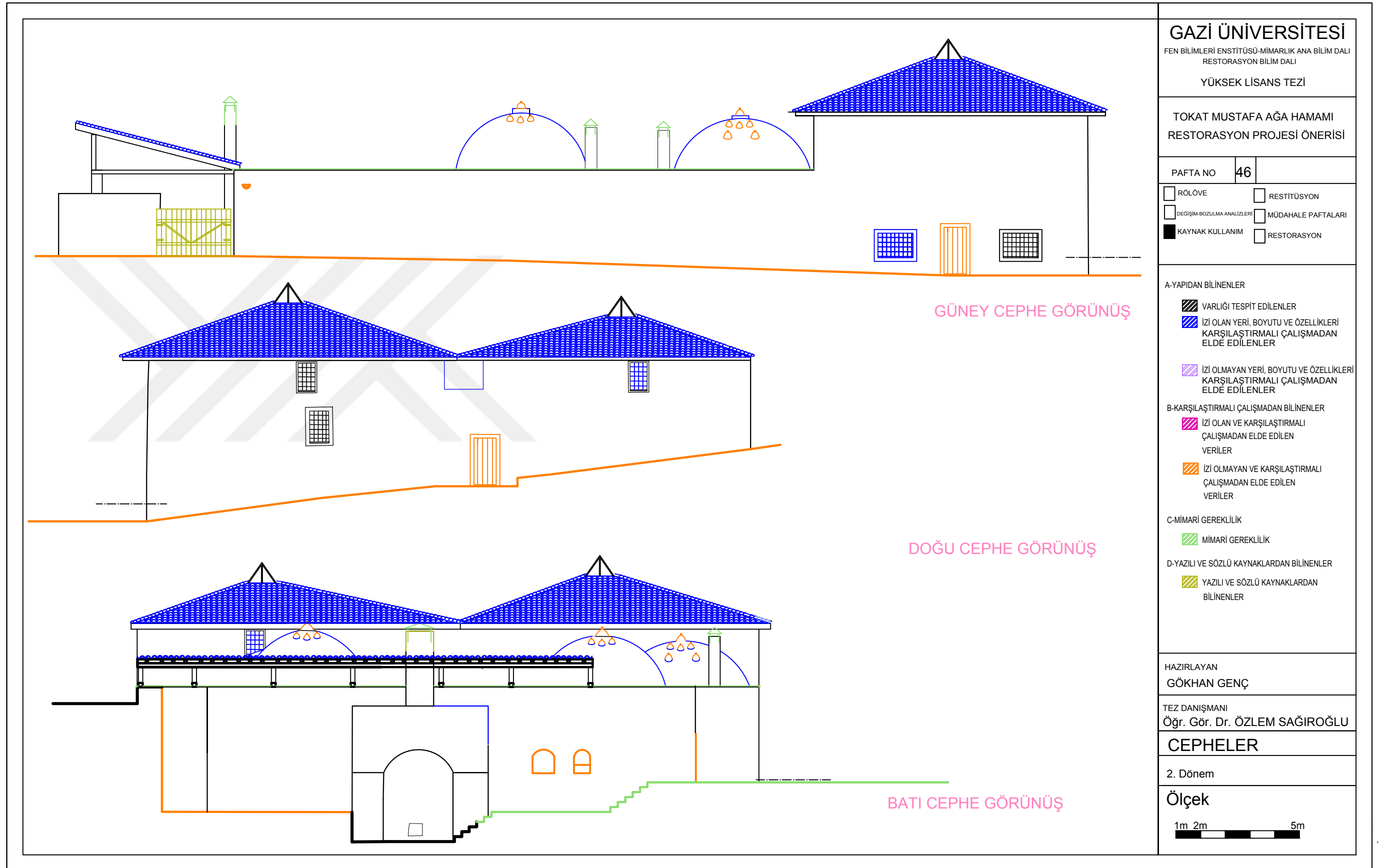
Şekil 4.11. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

Şekil 4.12. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

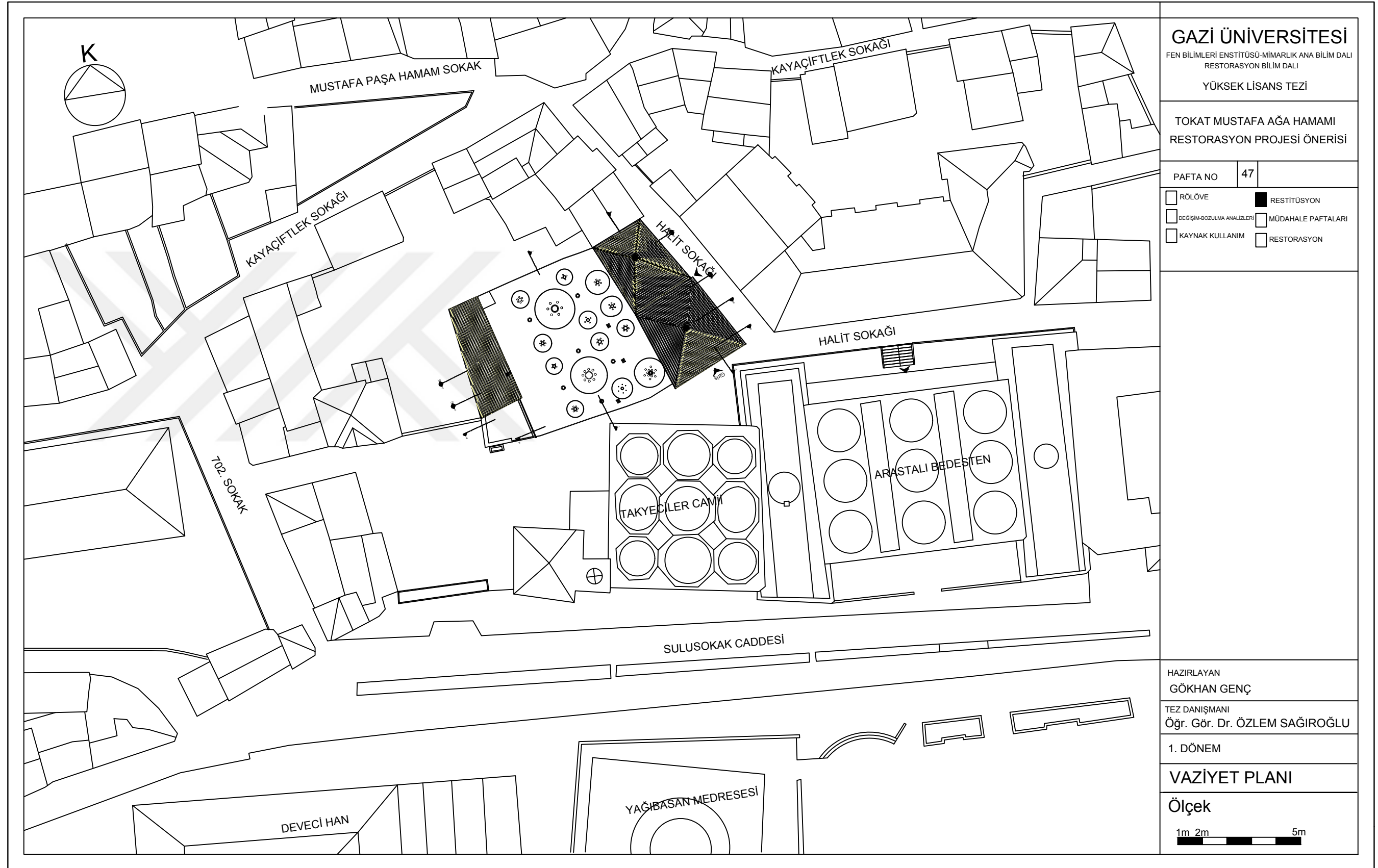

Şekil 4.13. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

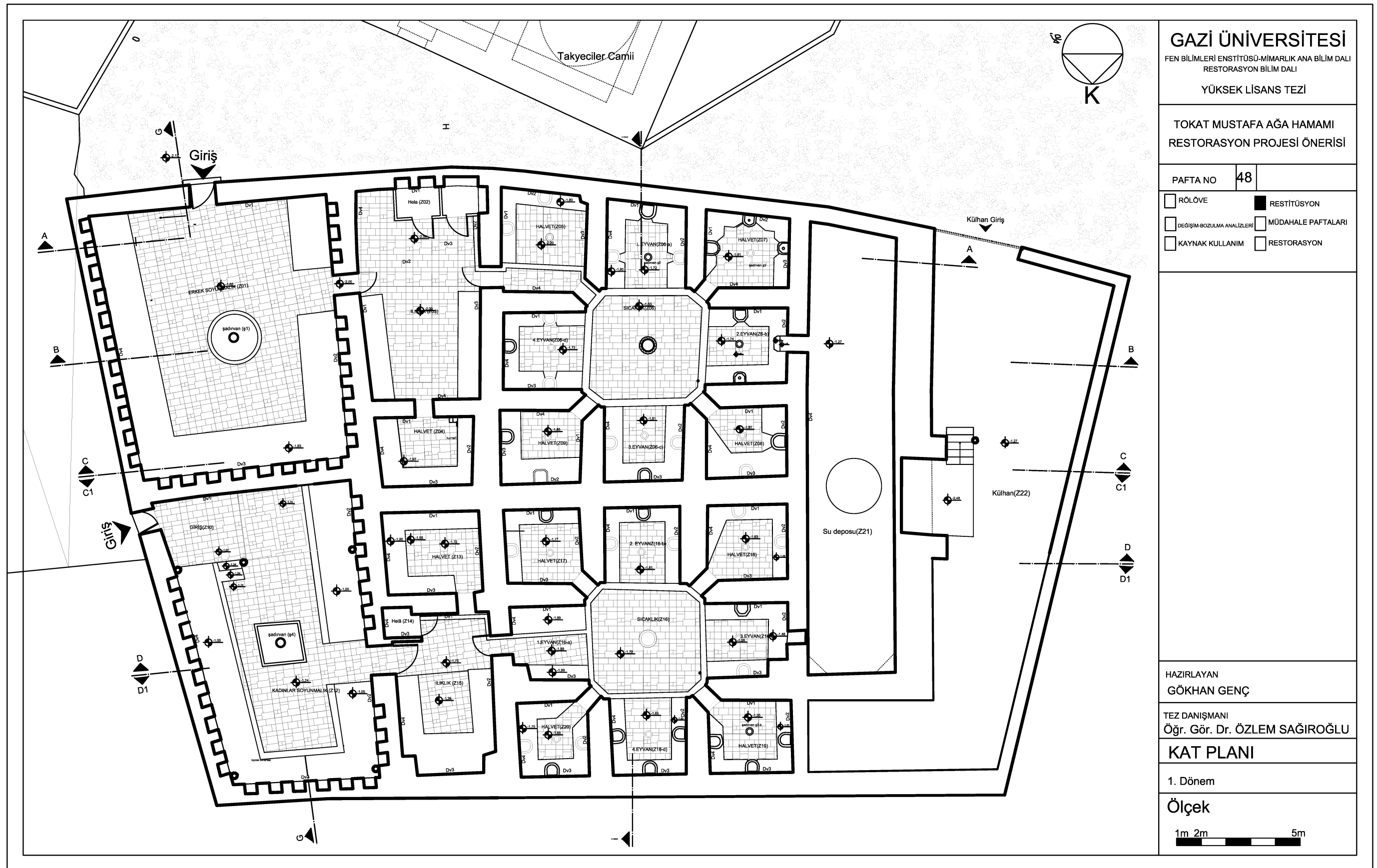

Şekil 4.14. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

EK-5. Restitüsyon paftaları

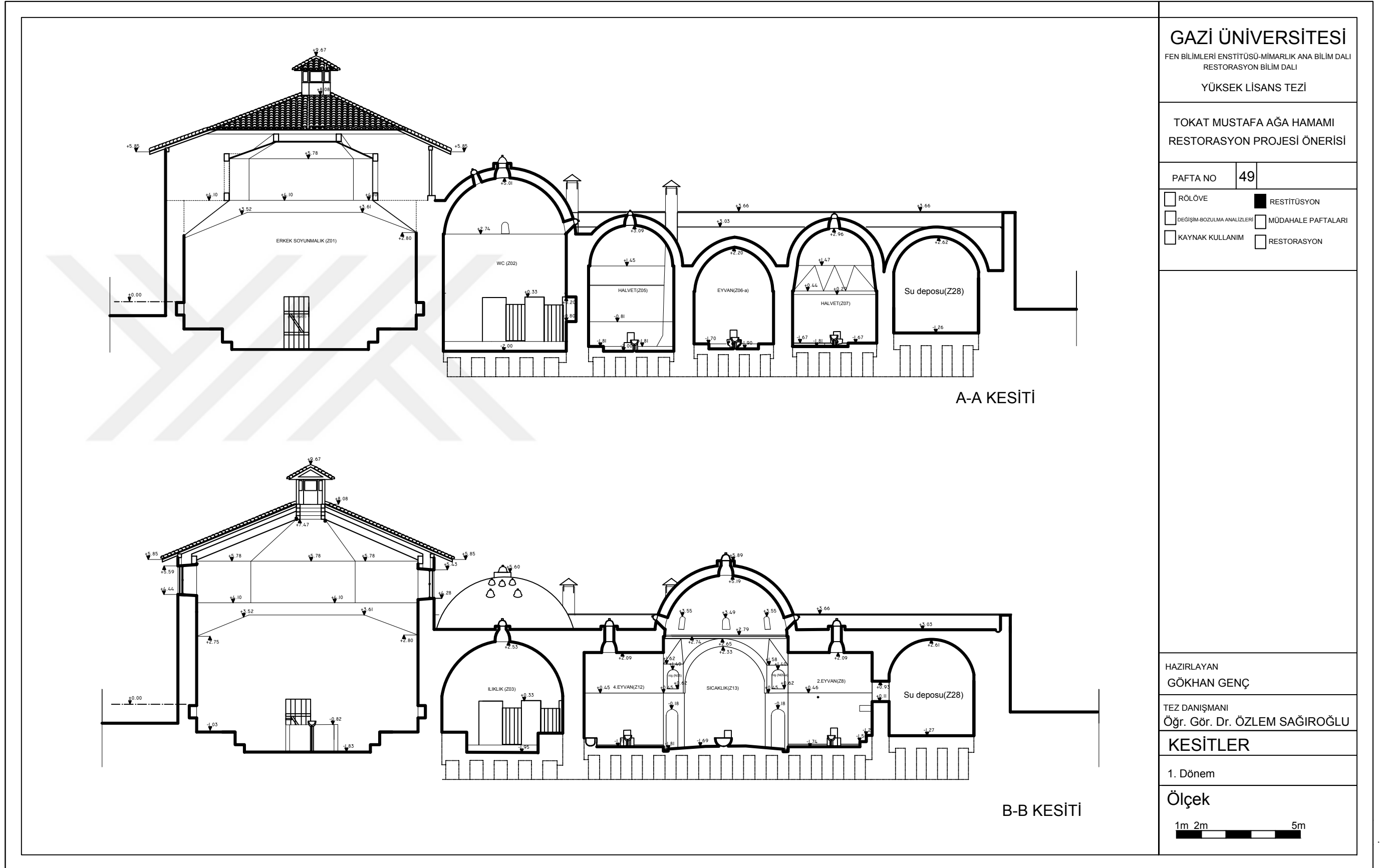

Şekil 5.1. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet planı

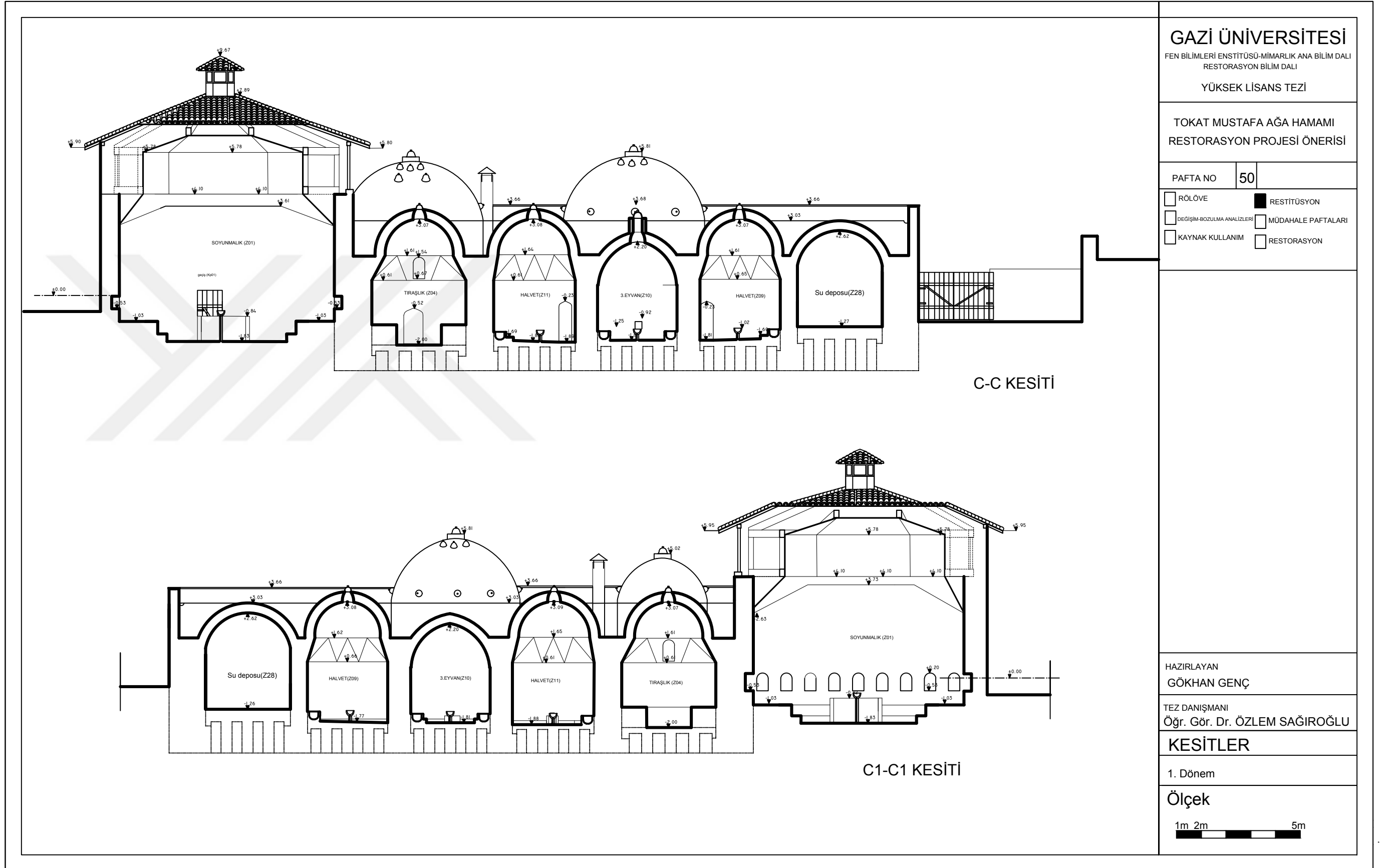
Şekil 5.2. Mustafa Ağa Hamamı kat planı

EK-4. (devam) Restitüsyon paftaları

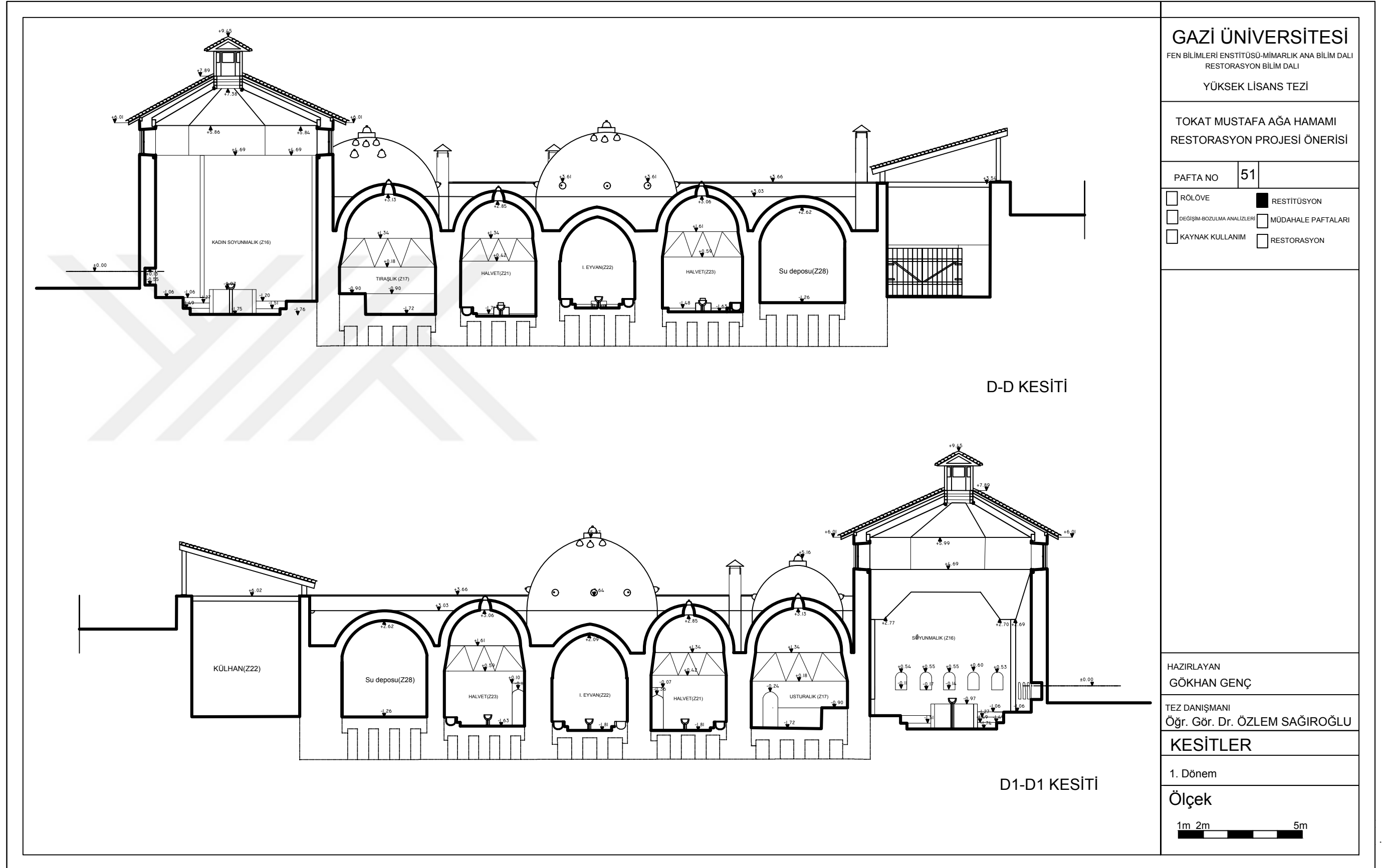
Şekil 4.3. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

EK-4. (devam) Restitüsyon paftaları

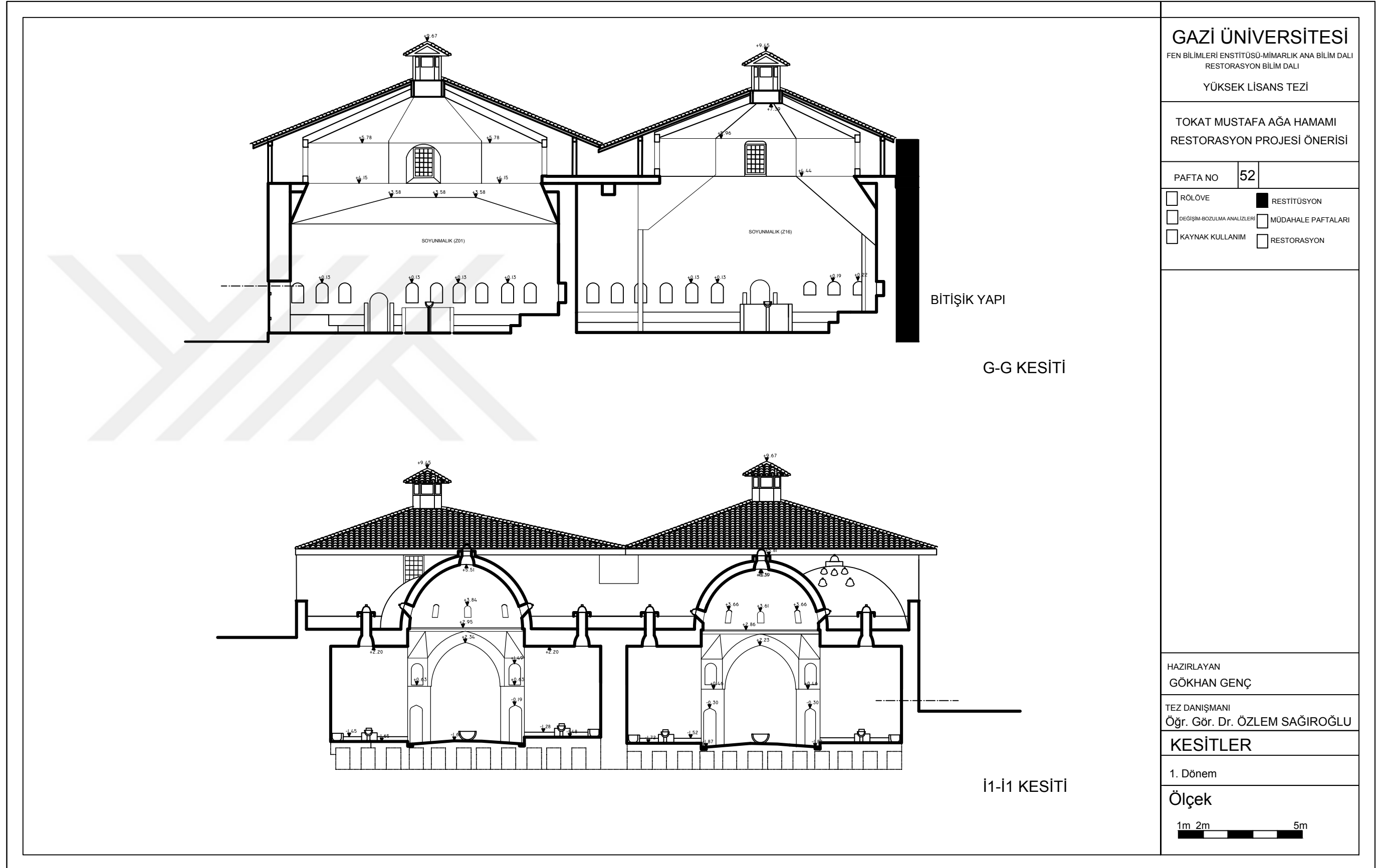

Şekil 4.4. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

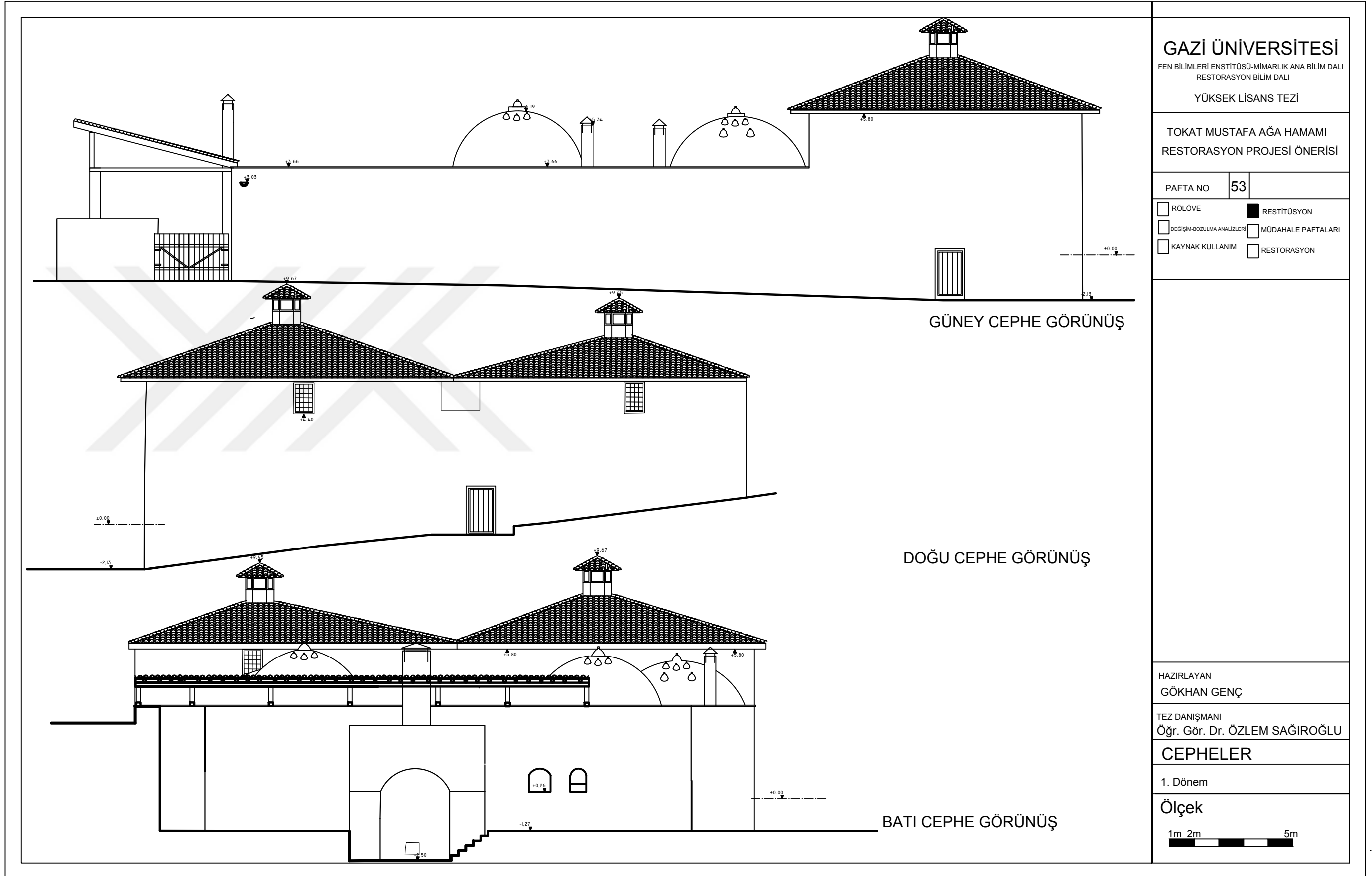
EK-4. (devam) Restitüsyon paftaları

Şekil 4.5. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

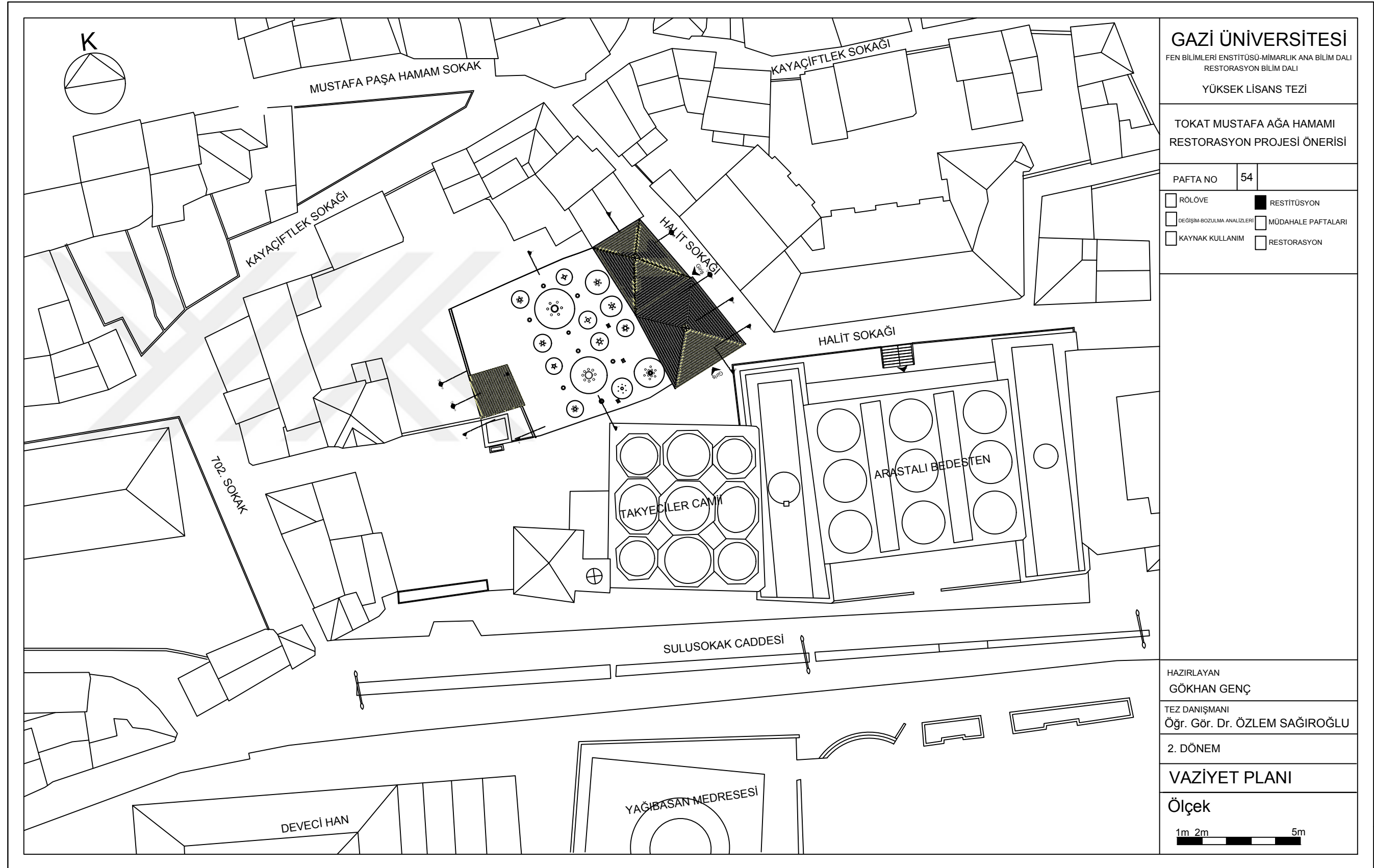

Şekil 5.6. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

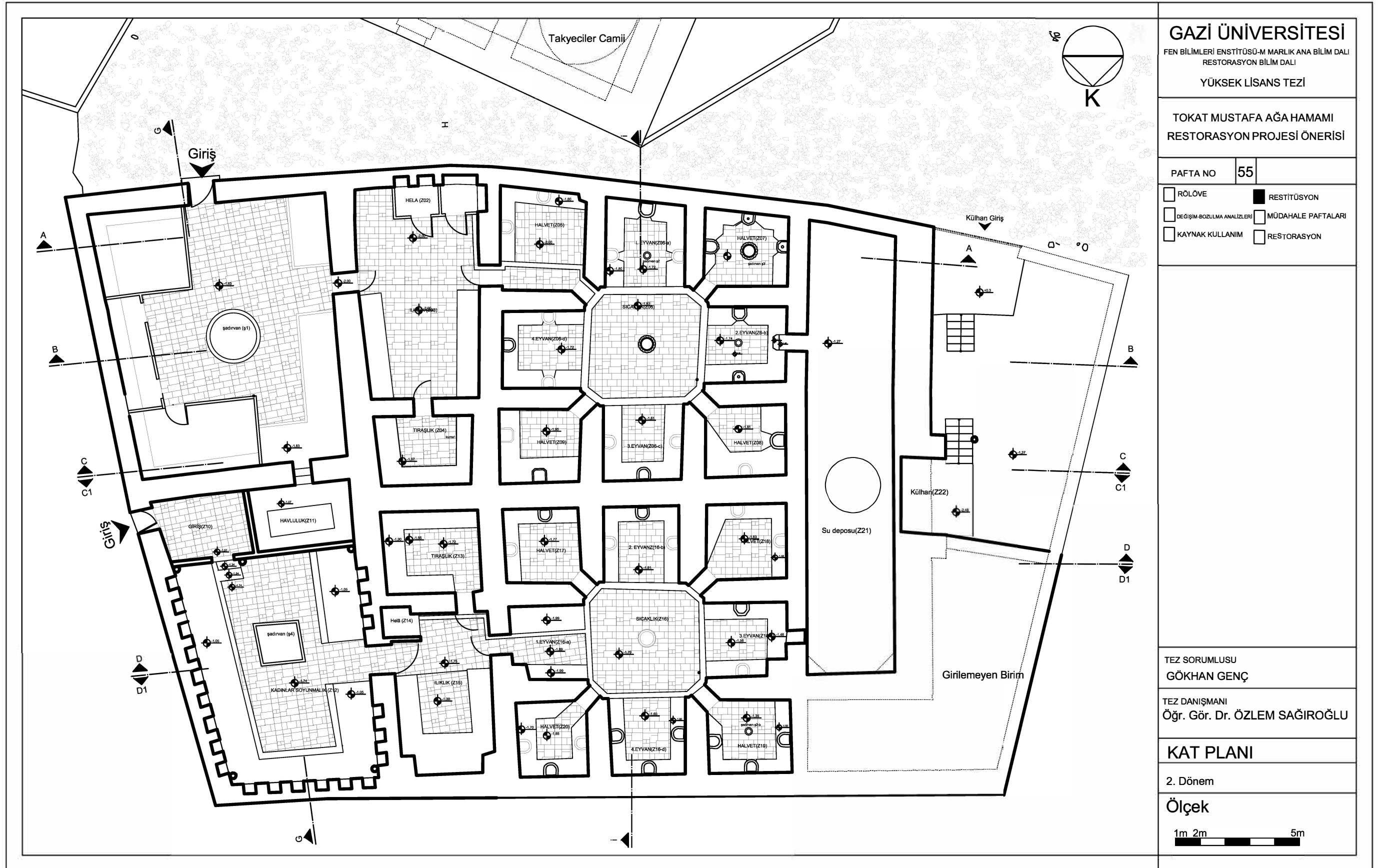

Şekil 5.7. Mustafa Ağa Hamamı görünüşler

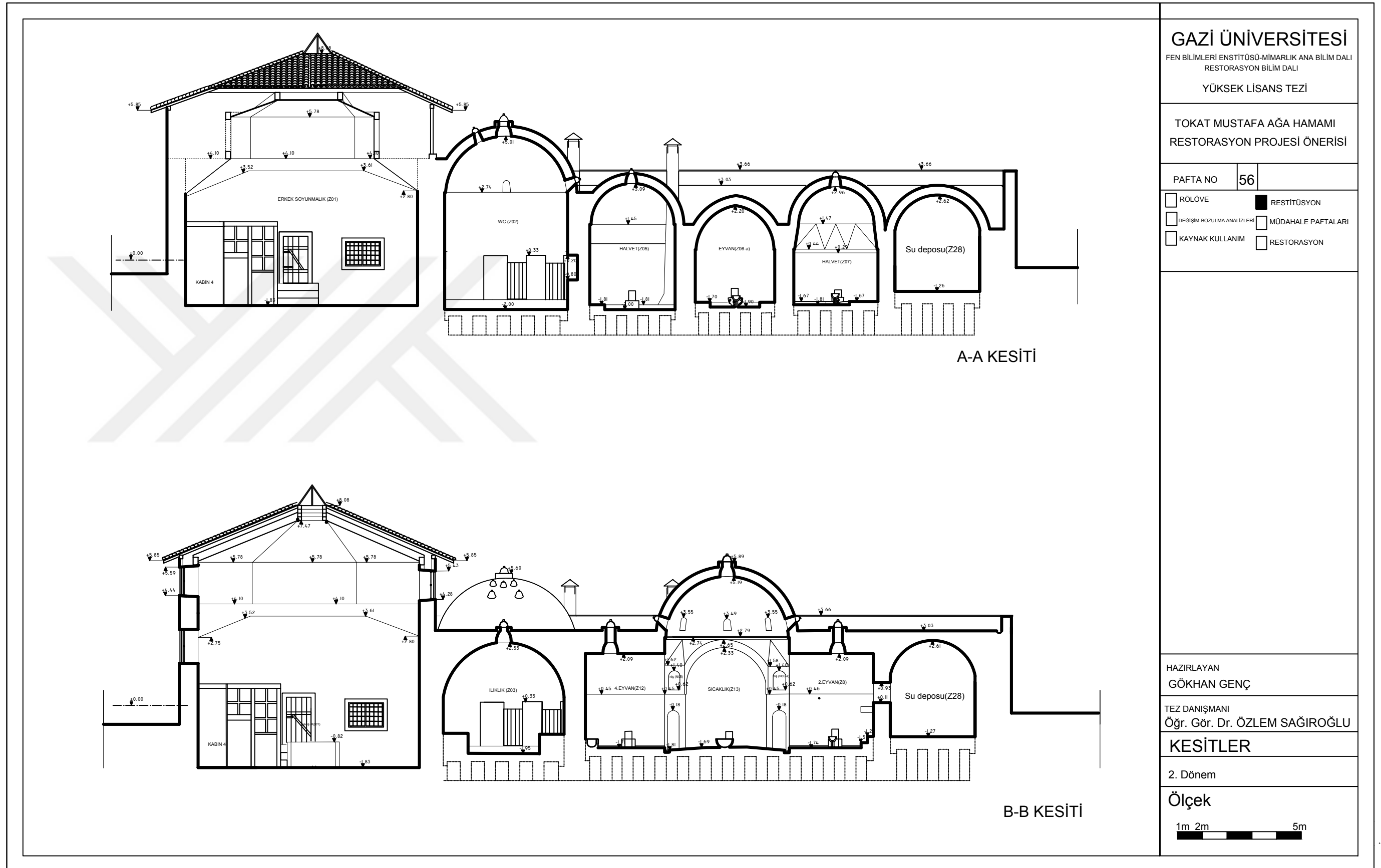
EK-5. Restitüsyon paftaları

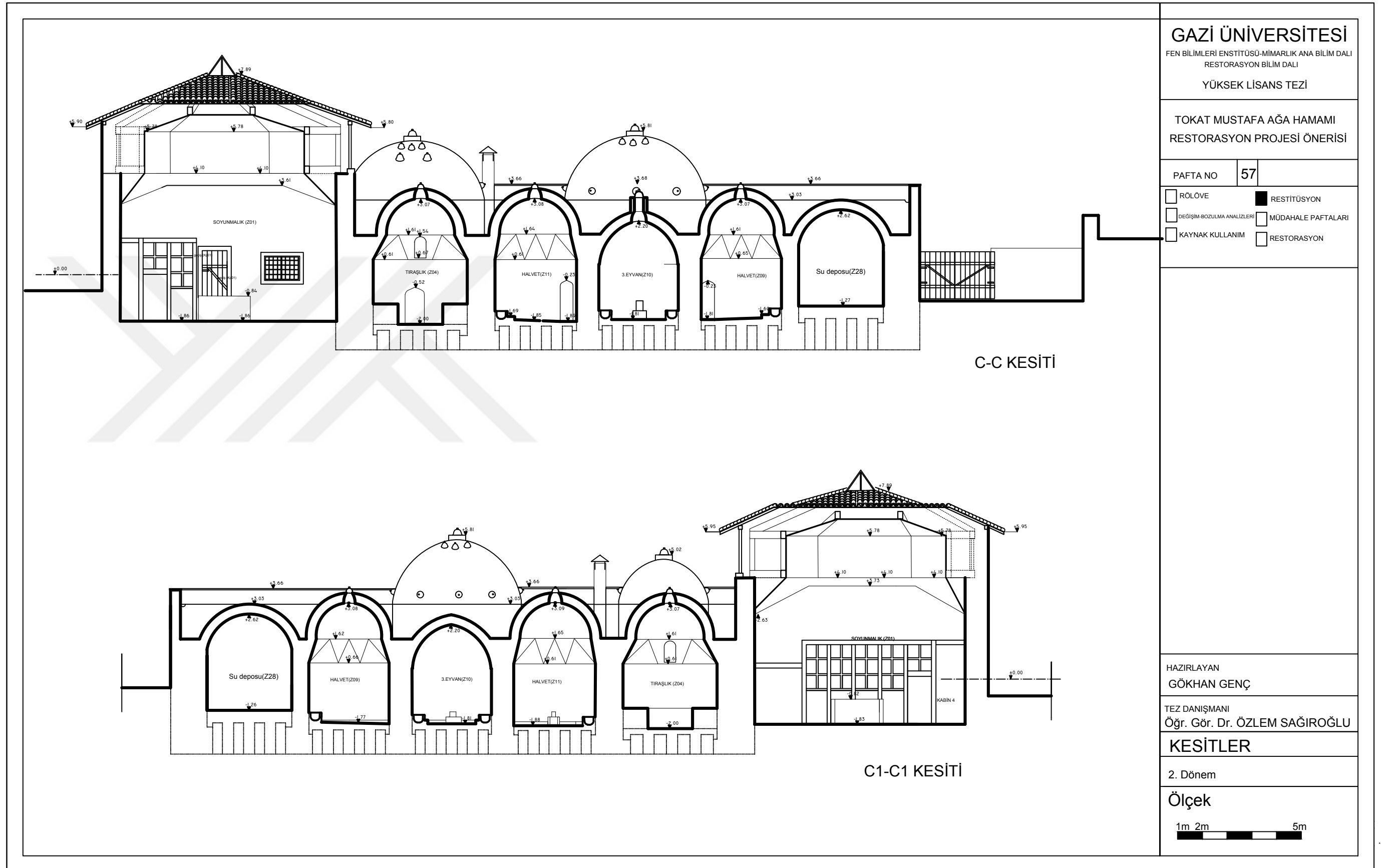
Şekil 5.8. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet planı

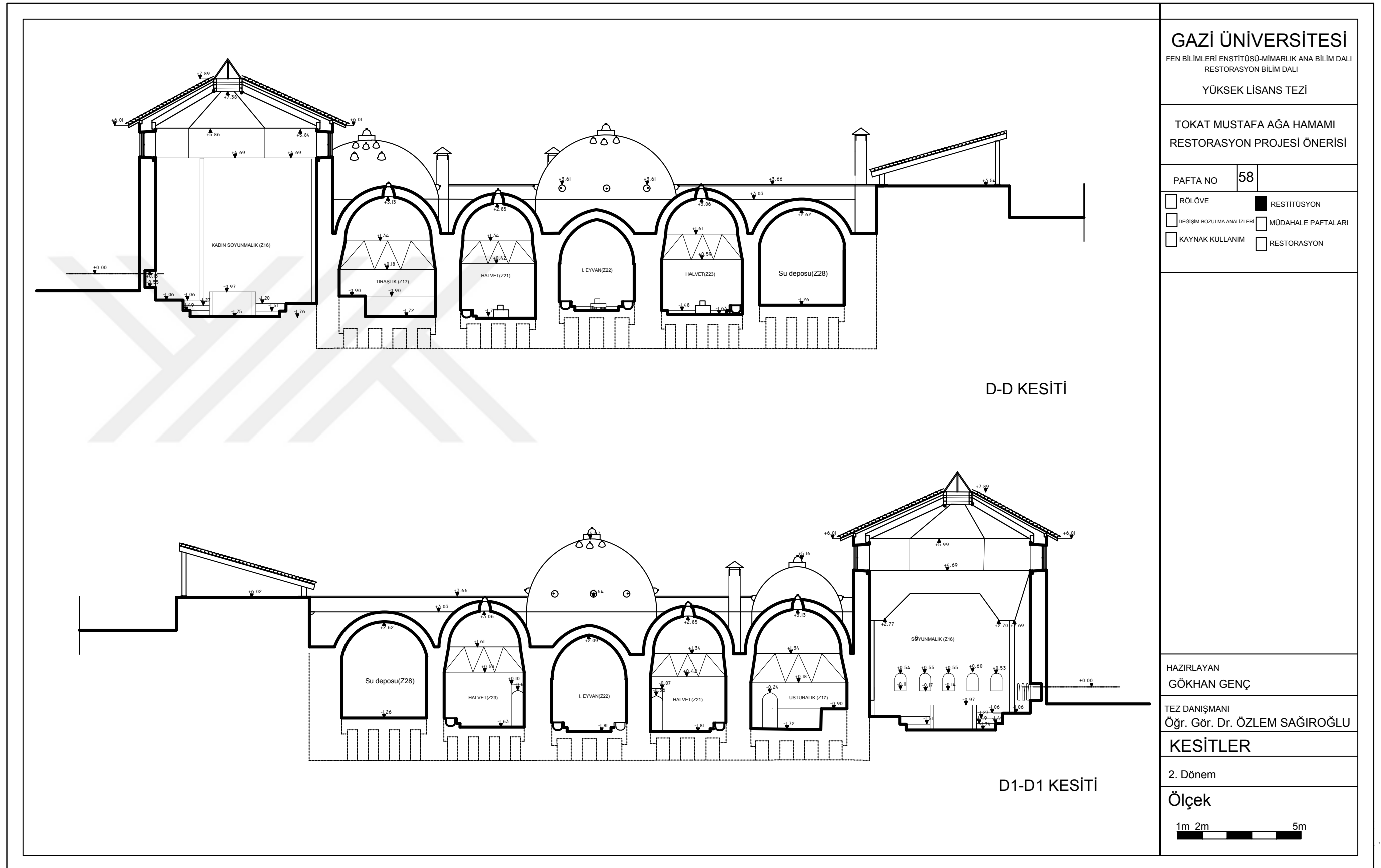
Şekil 5.9. Mustafa Ağa Hamamı kat planı

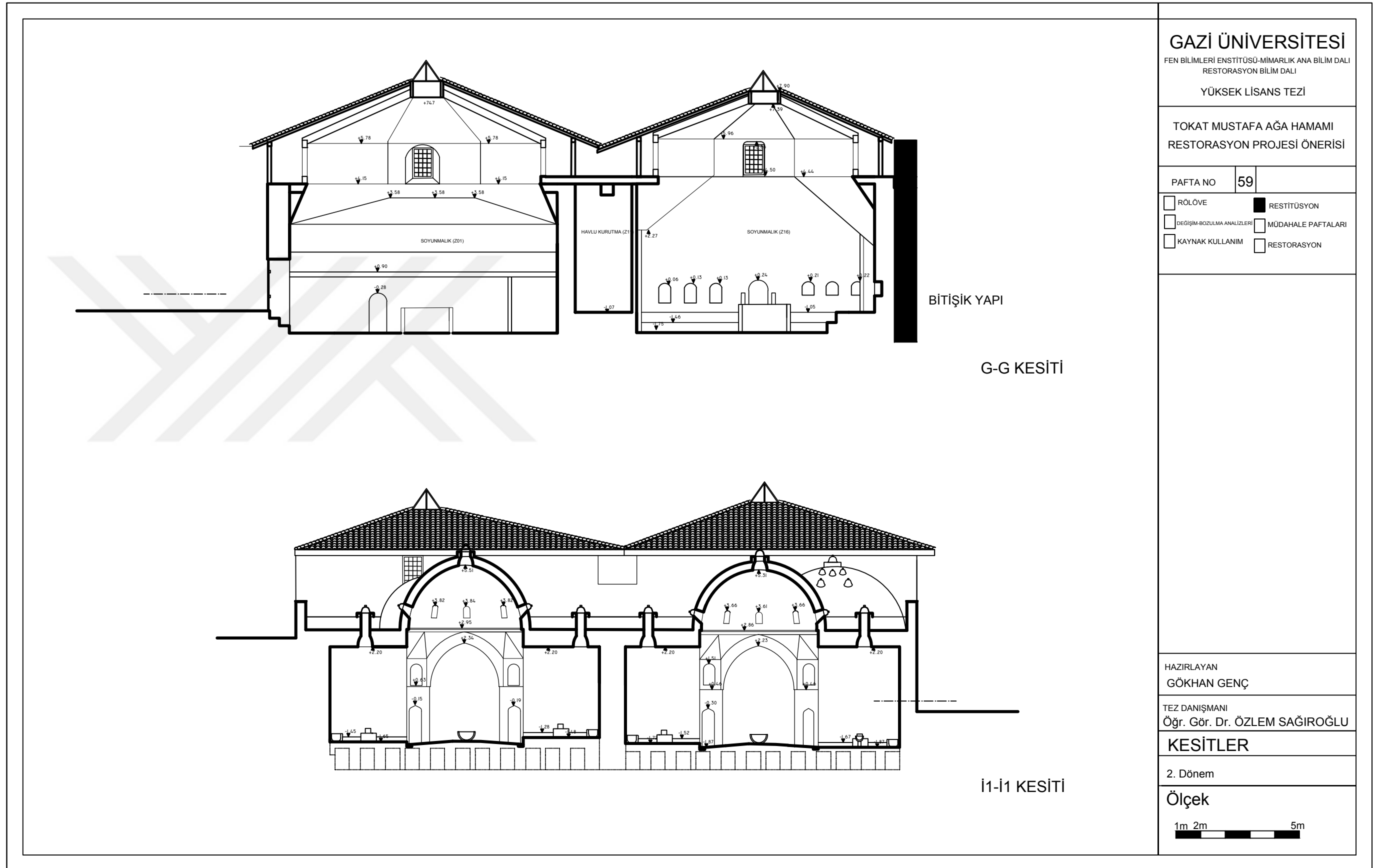
Şekil 5.10. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

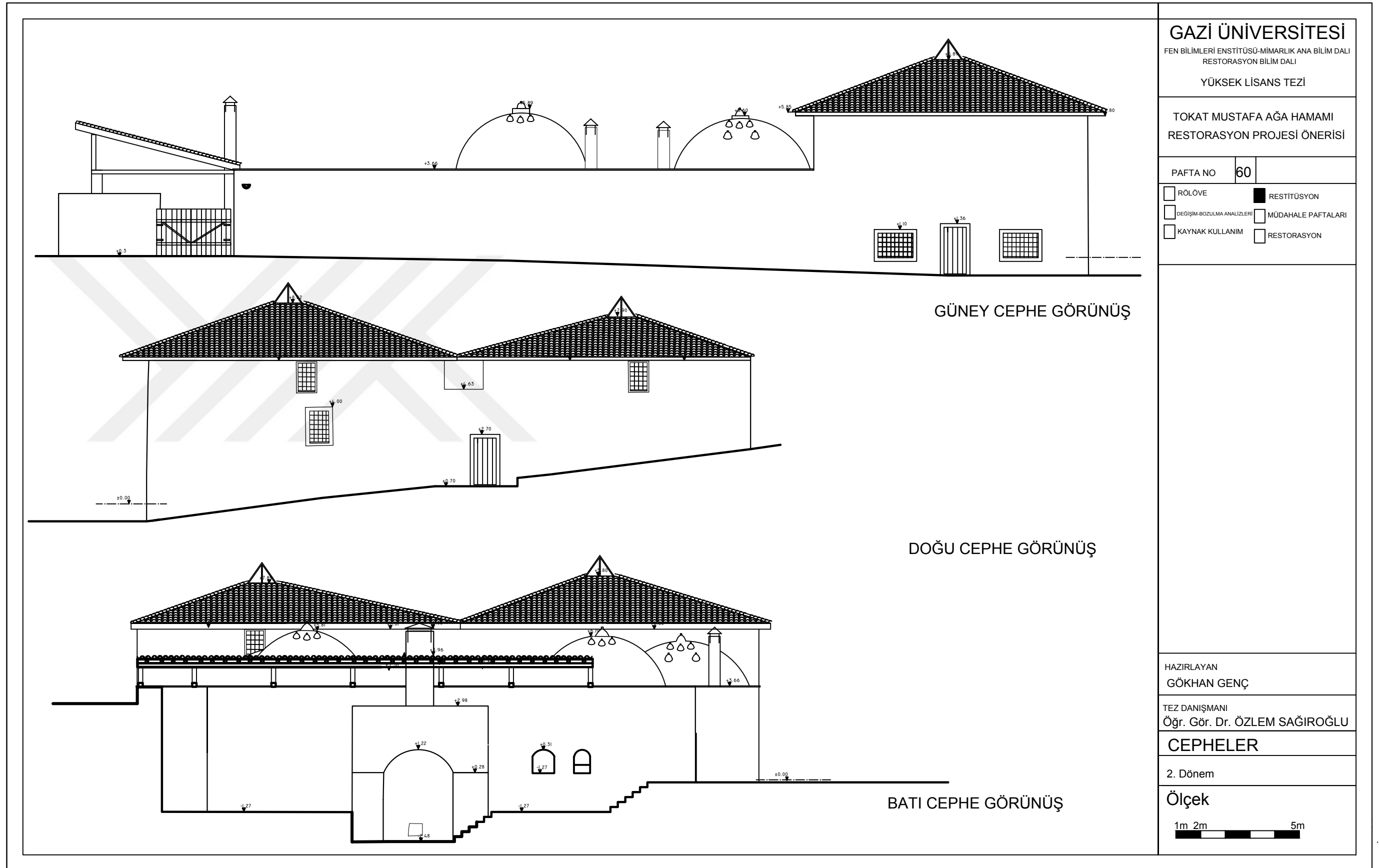
Şekil 5.11. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

Şekil 5.12. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

Şekil 5.13. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

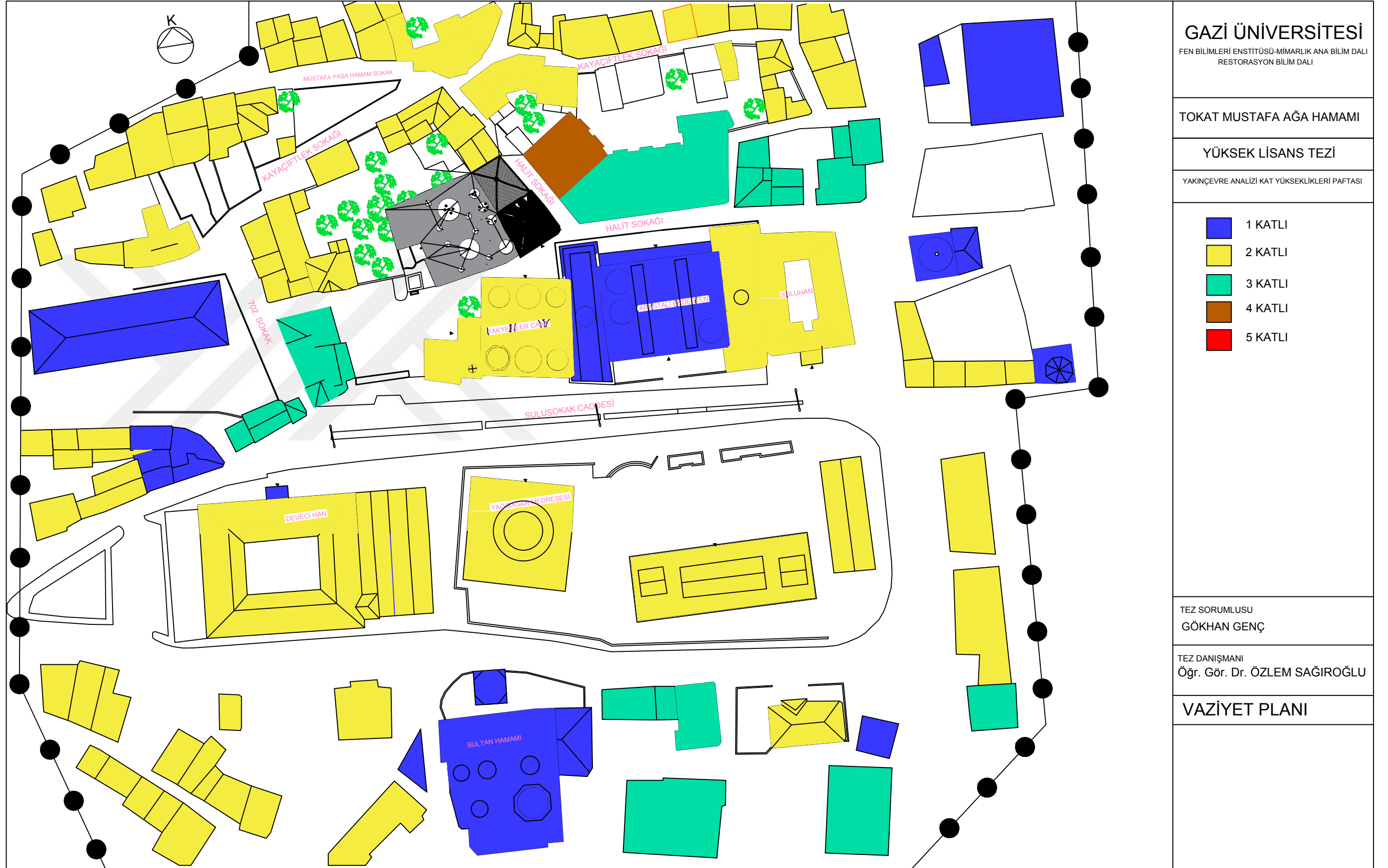
Şekil 5.14. Mustafa Ağa Hamamı görünüşler

Şekil 6.1. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet

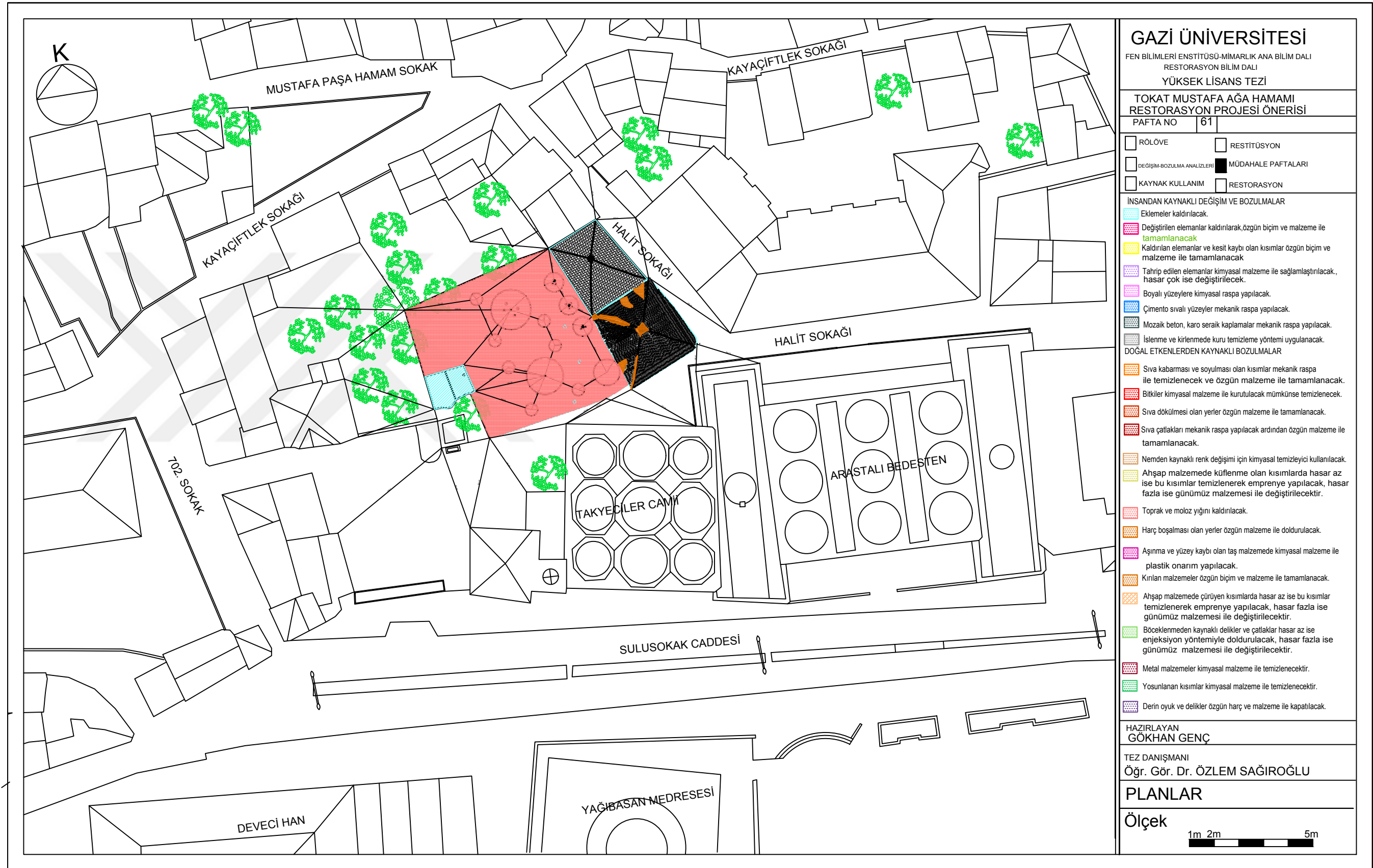
Şekil 6.2. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet

Şekil 6.3. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet

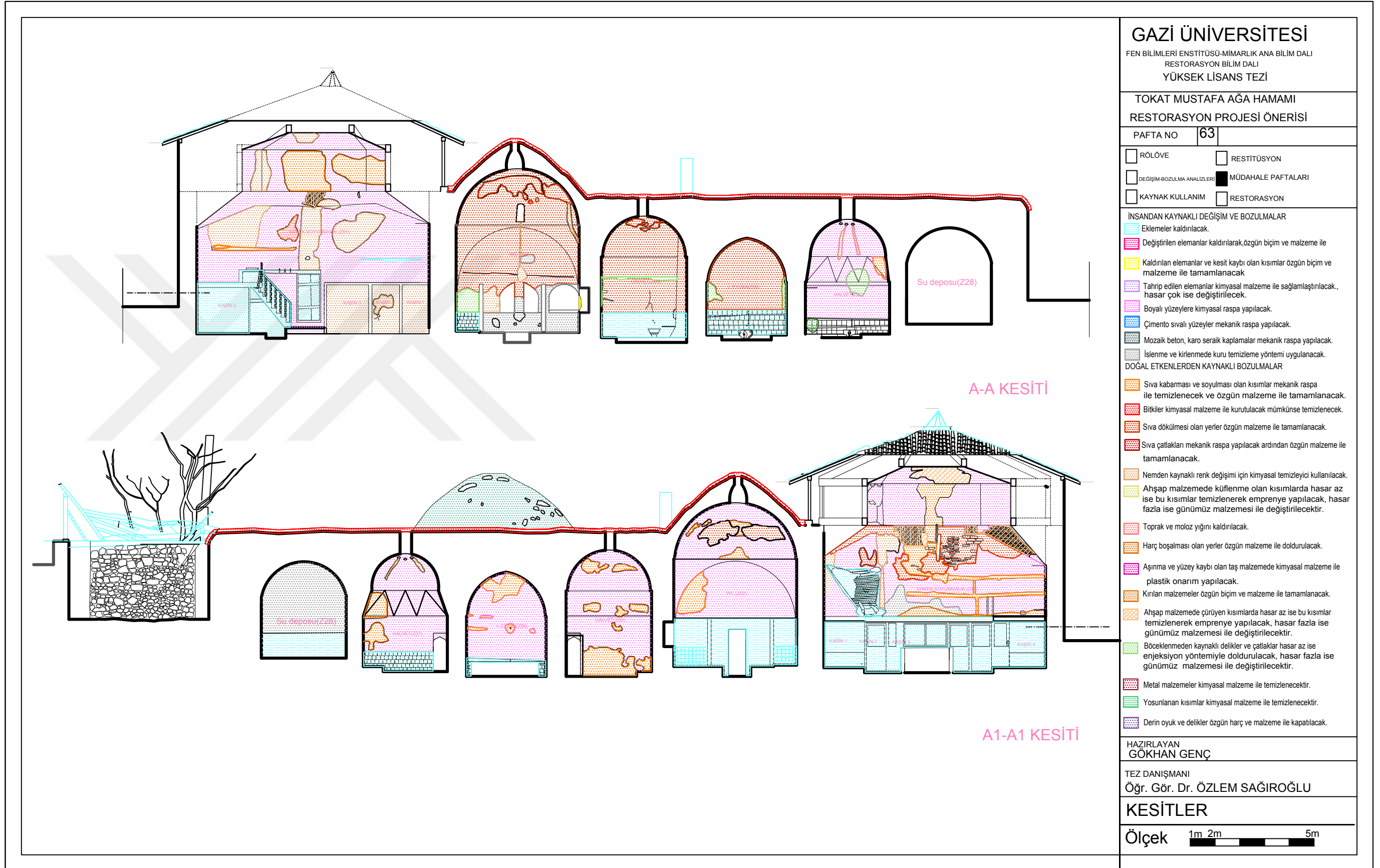
EK-7. Analiz paftaları

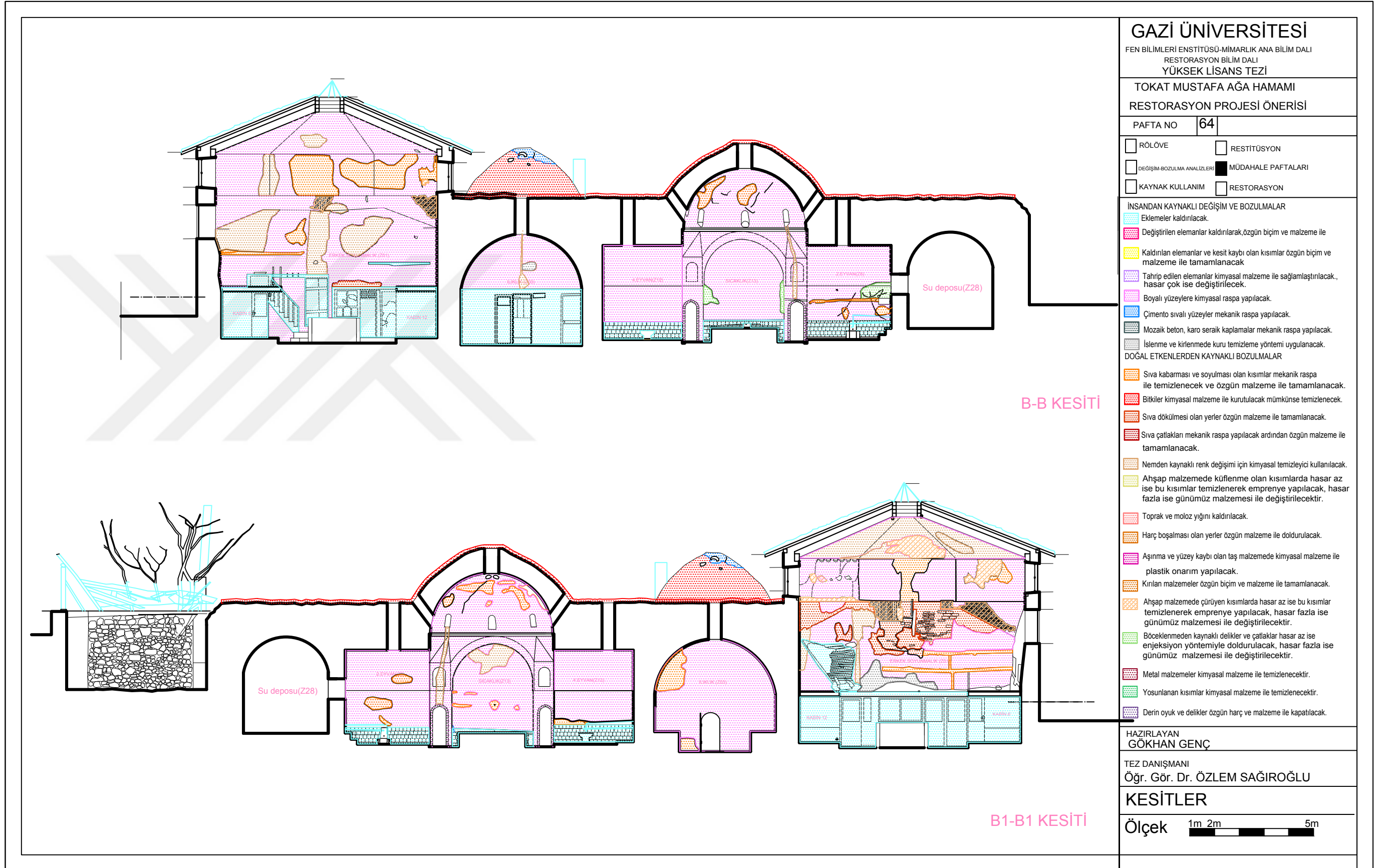
Şekil 7.1. Mustafa Ağa Hamamı değişim ve bozulma analizi vaziyet planı

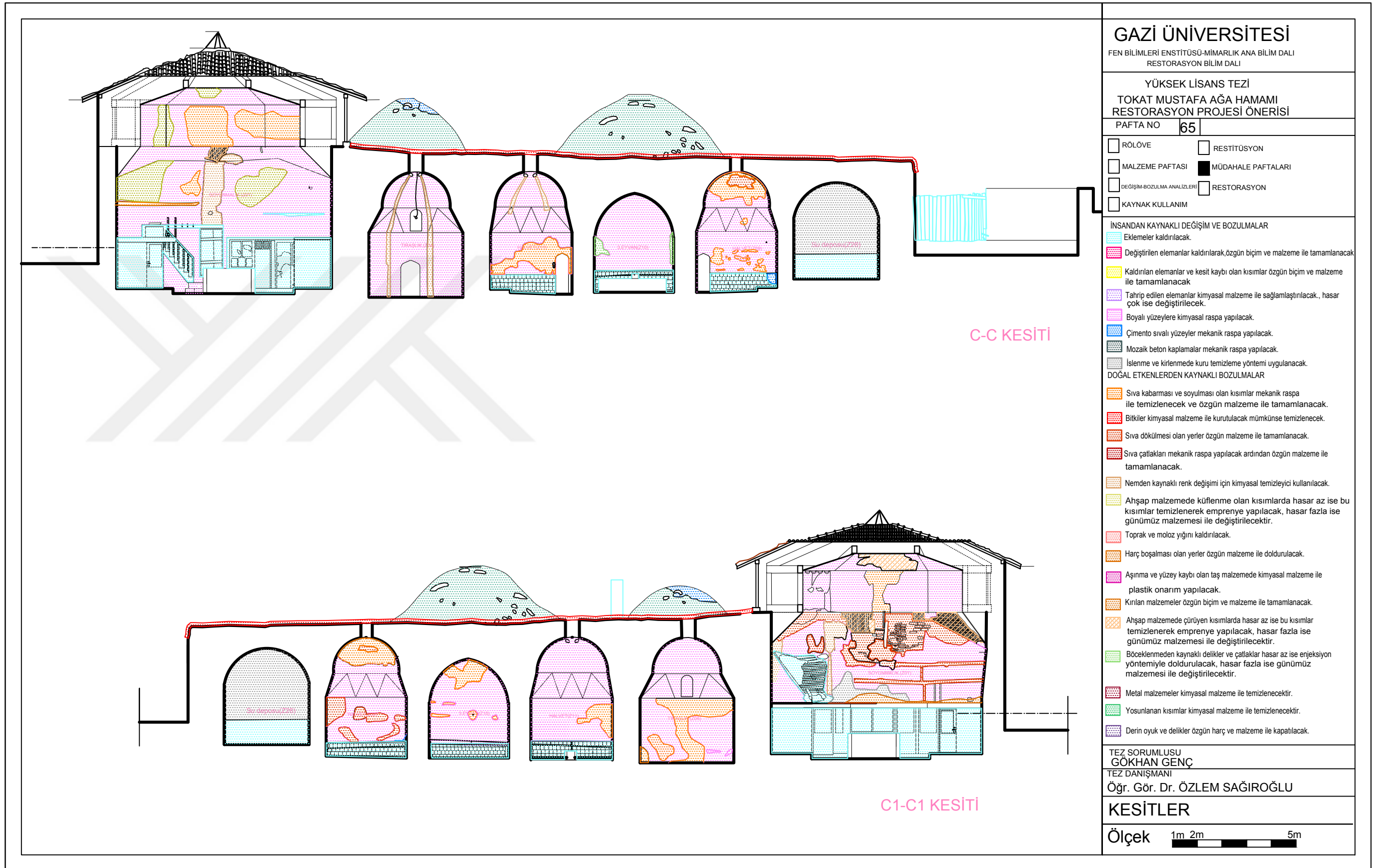
Şekil 7.2. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

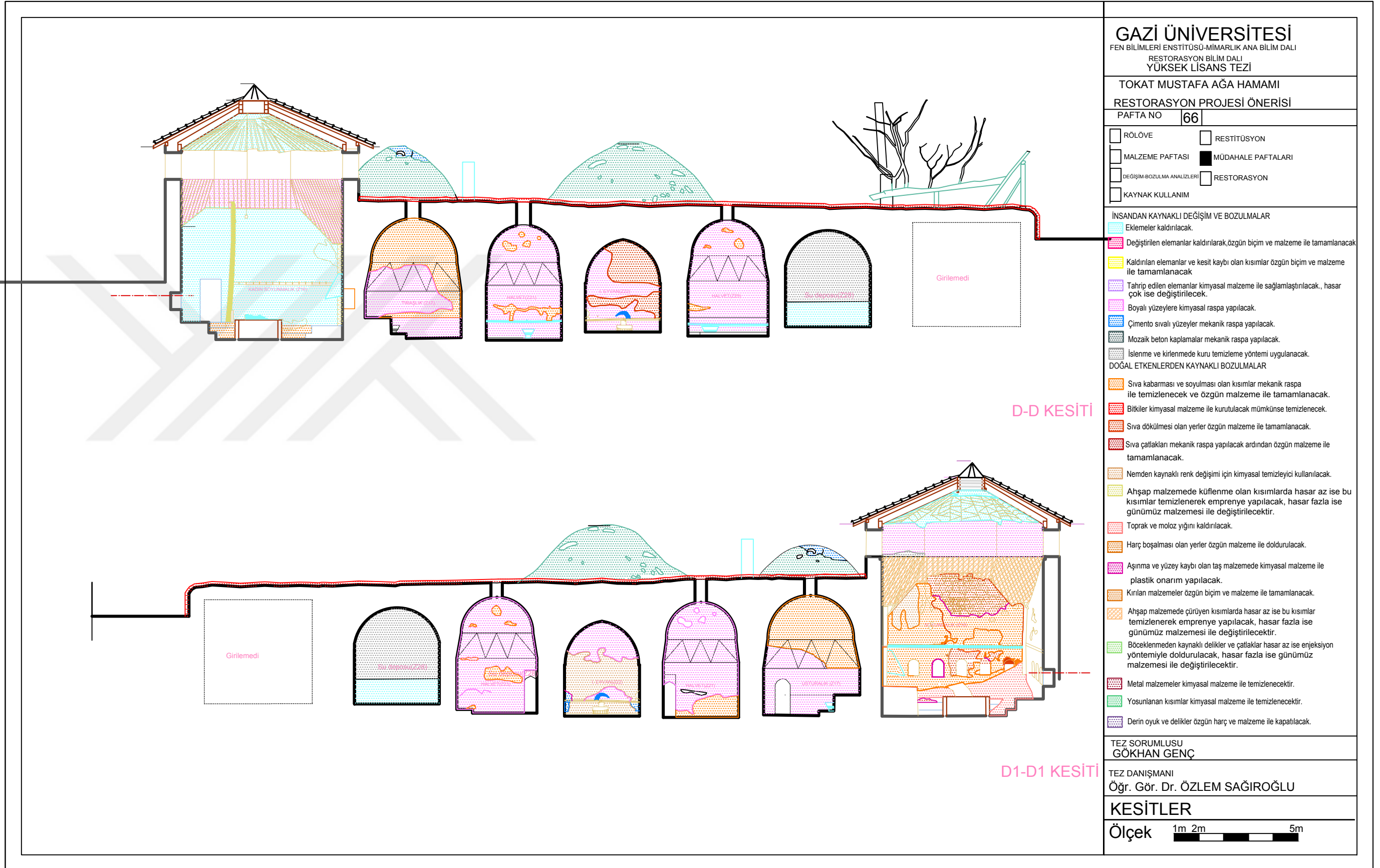
Şekil 7.3. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

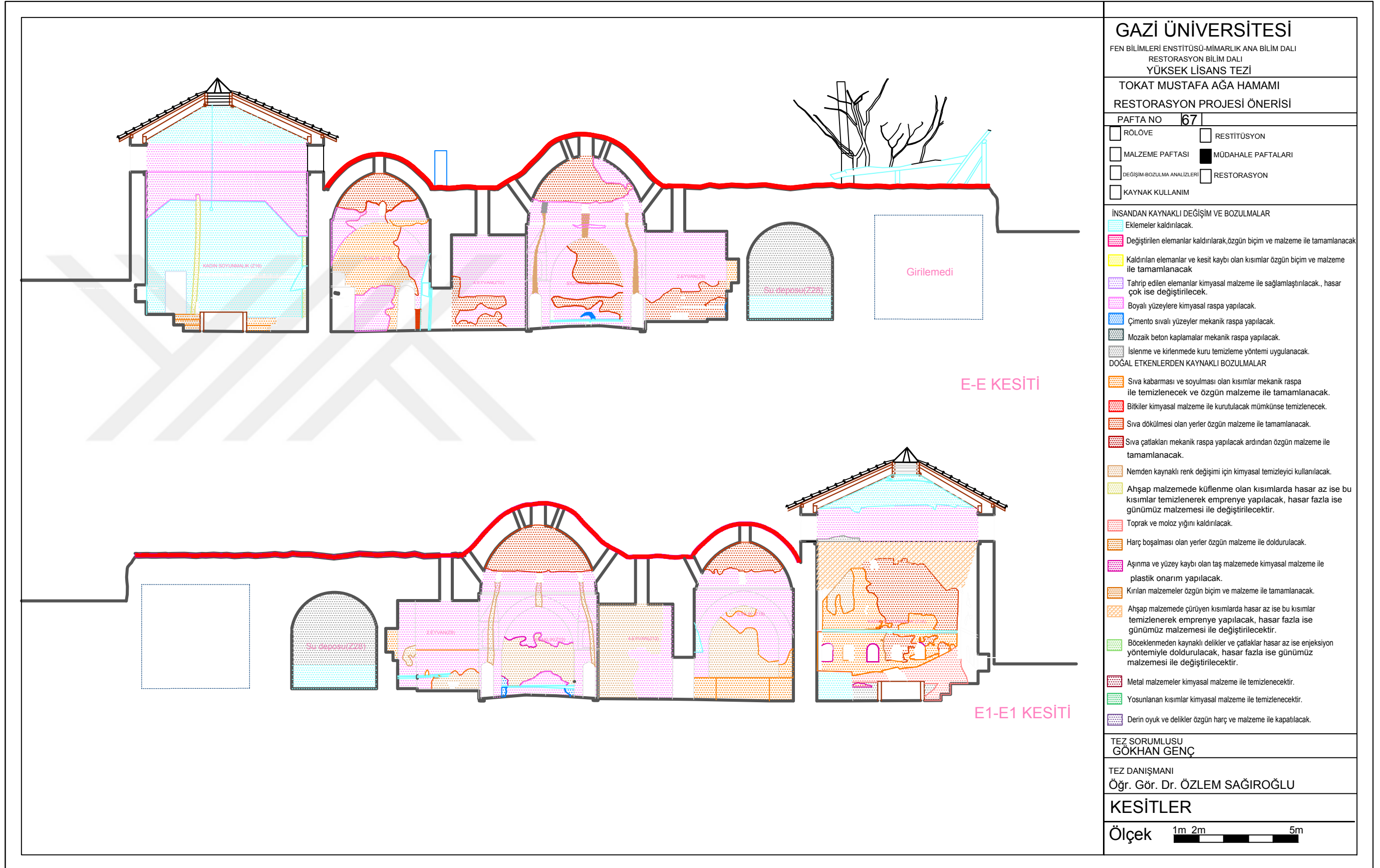
Şekil 7.4. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

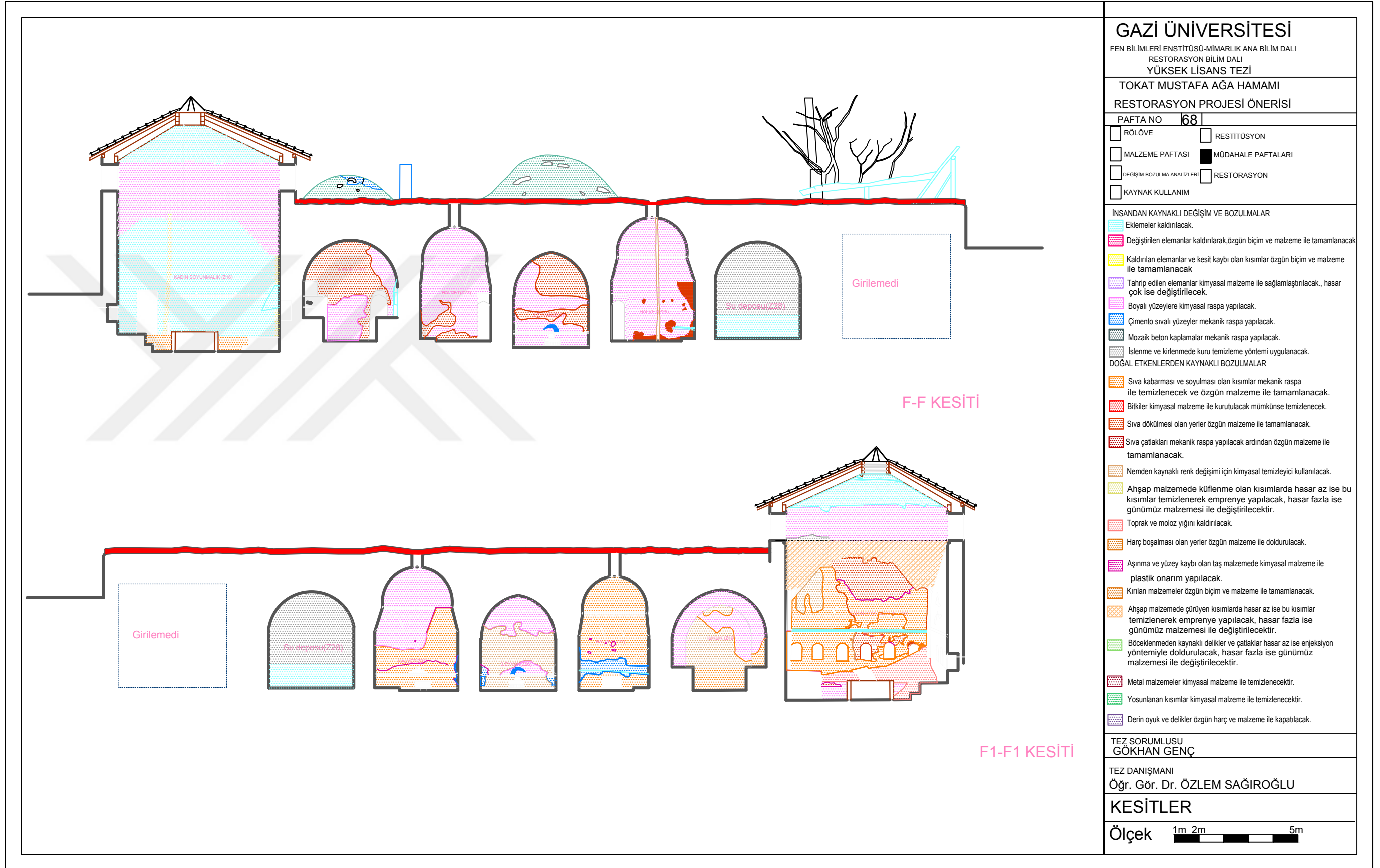
Şekil 7.5. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

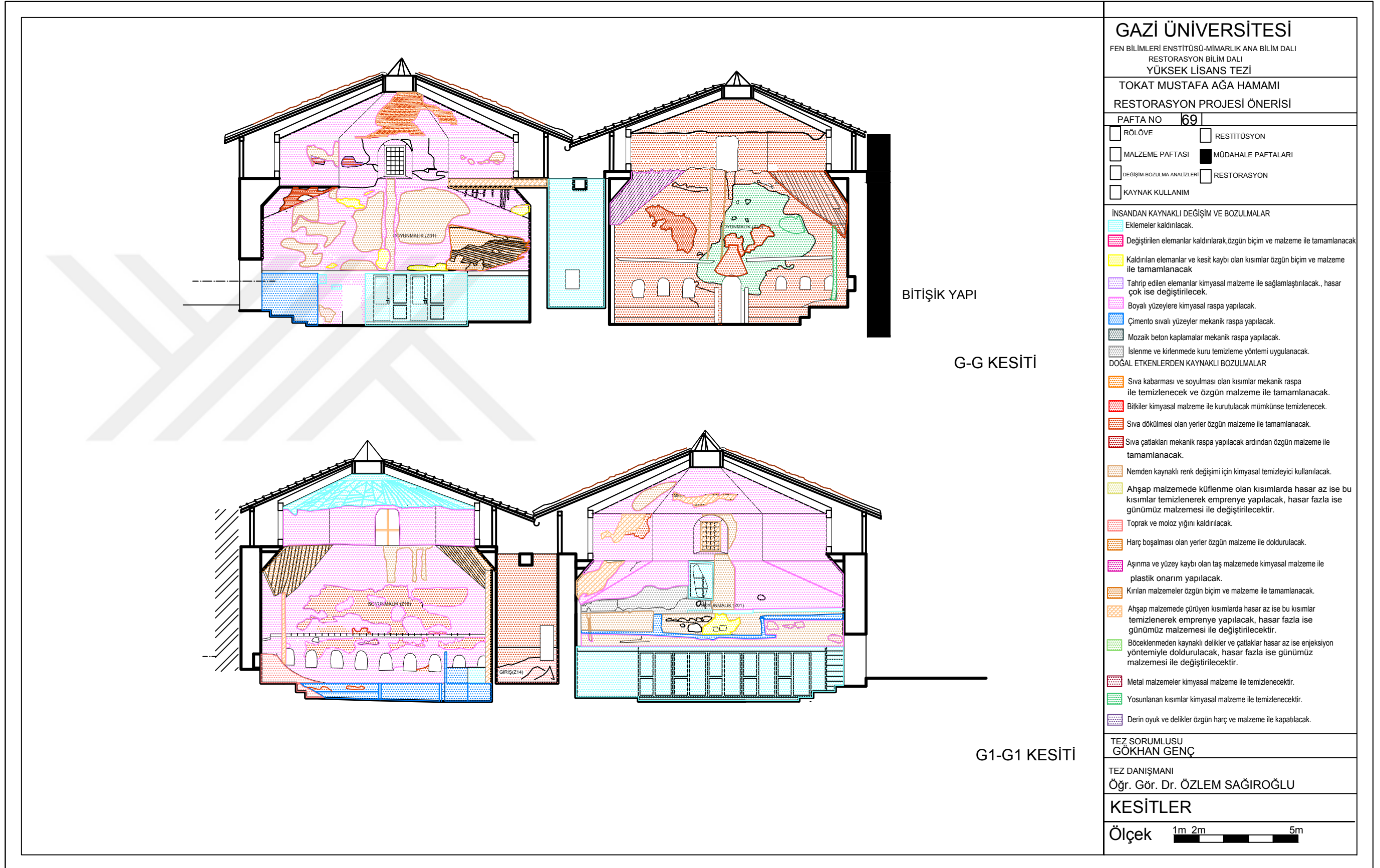
Şekil 7.6. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

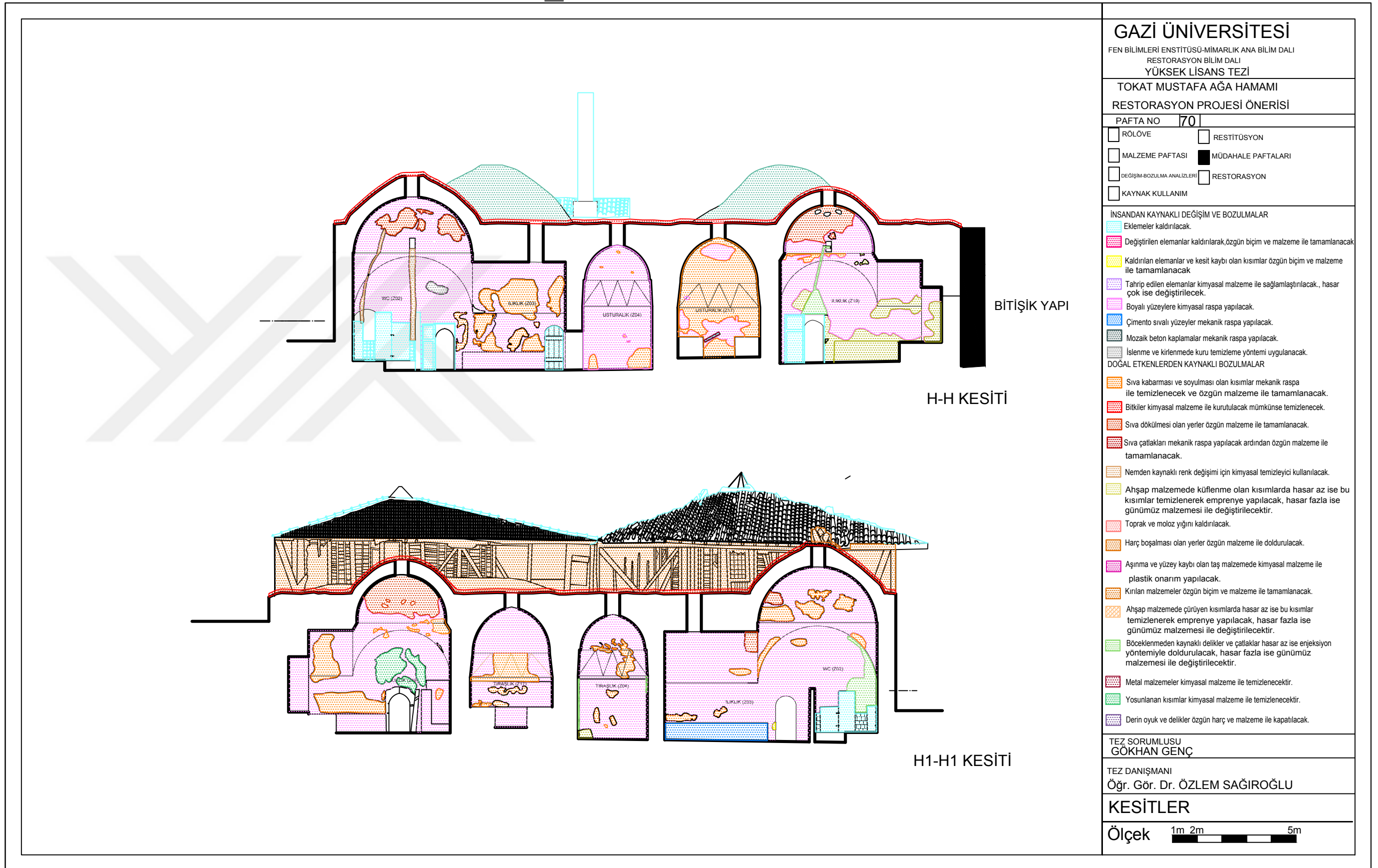
Şekil 7.7. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

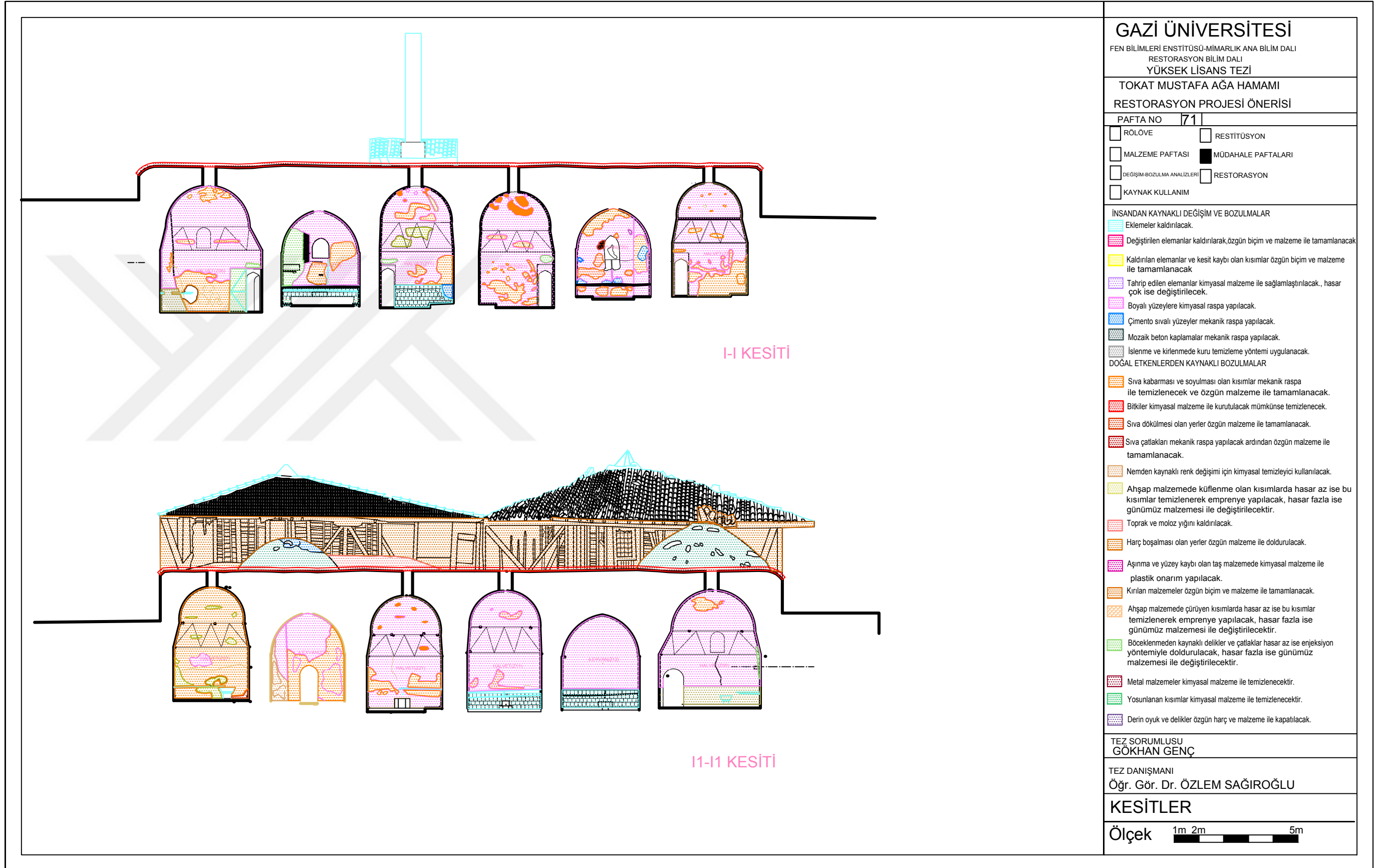
Şekil 7.8. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

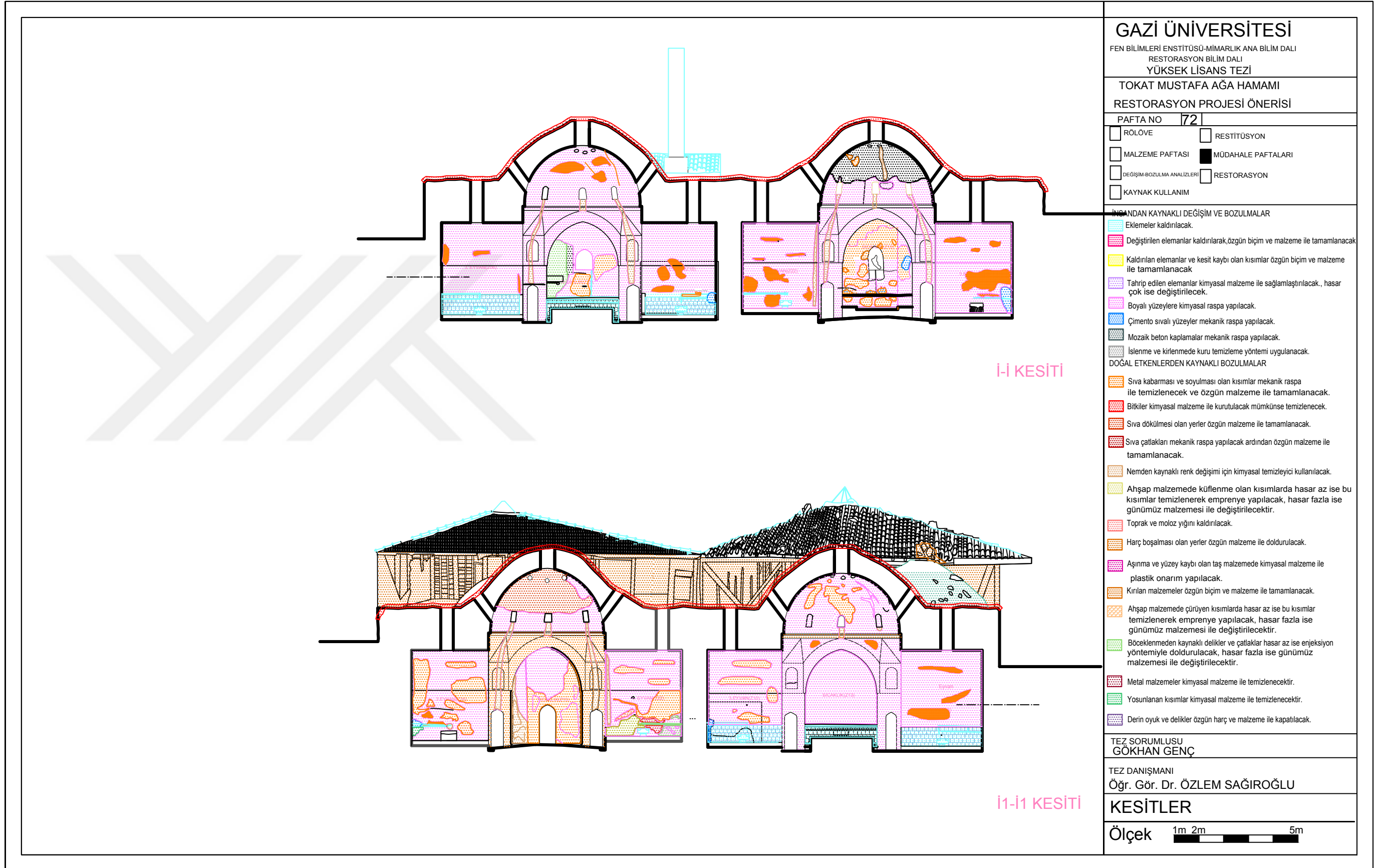
Şekil 7.9. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

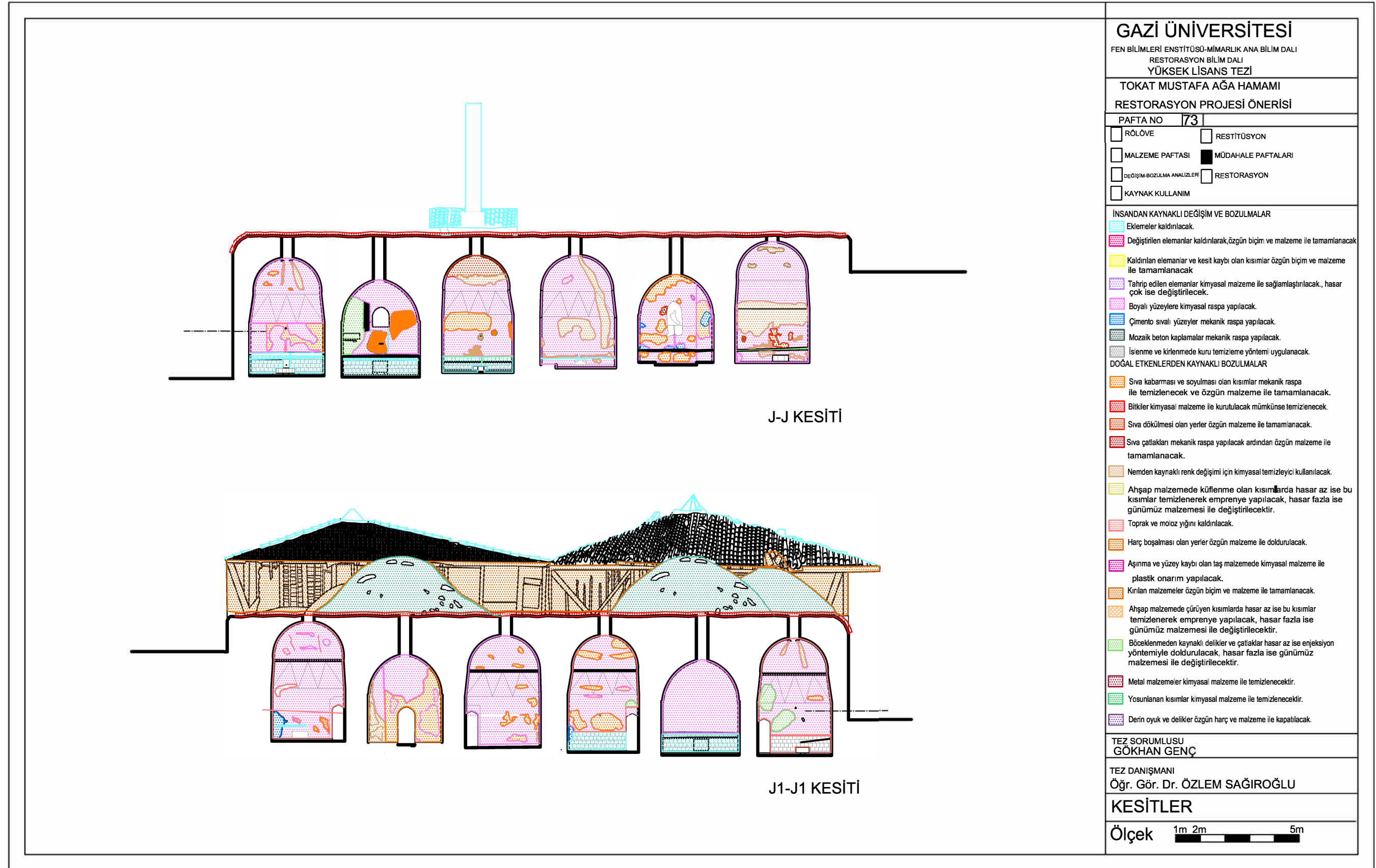
Şekil 7.10. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

Şekil 7.11. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

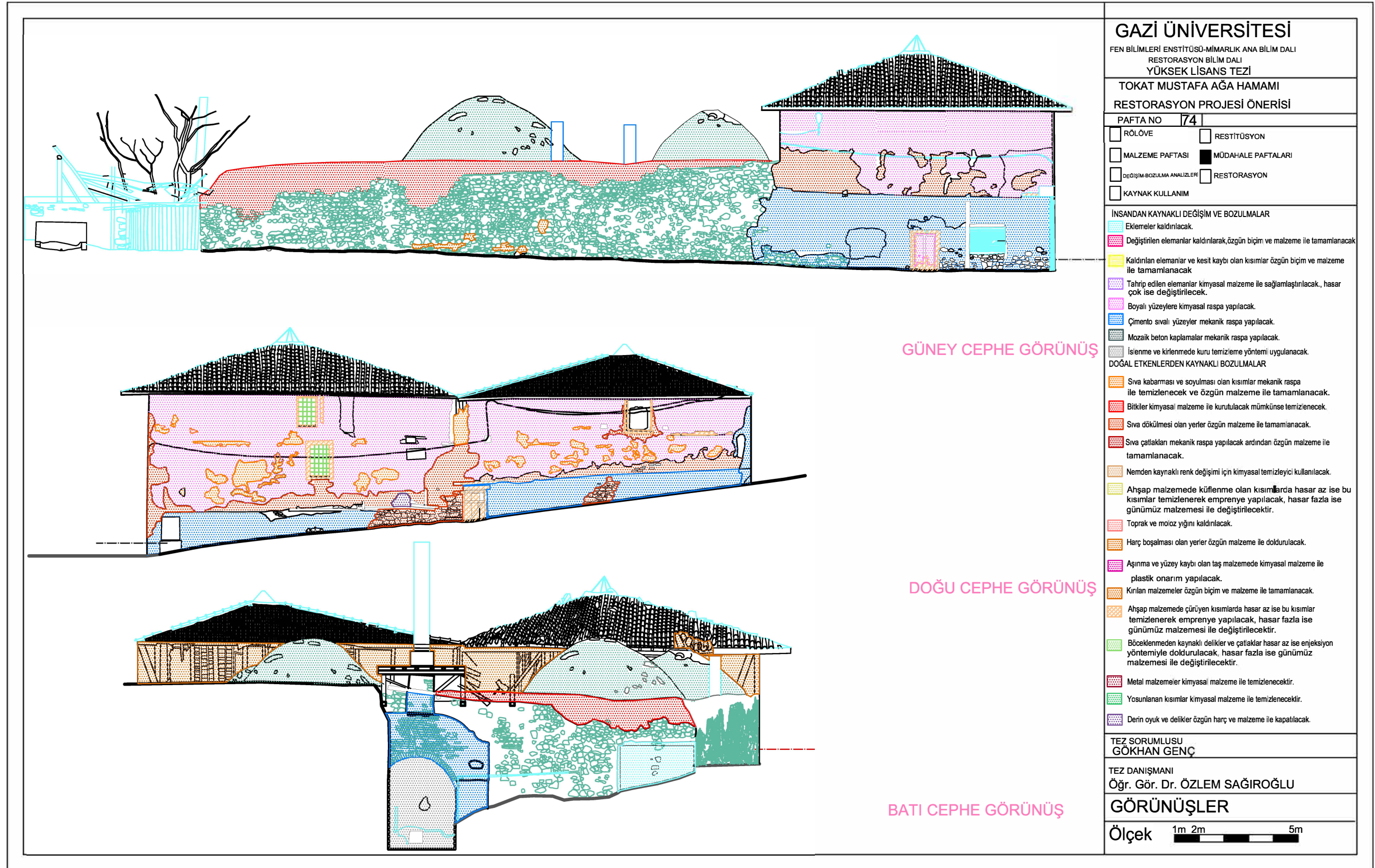

Şekil 7.12. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

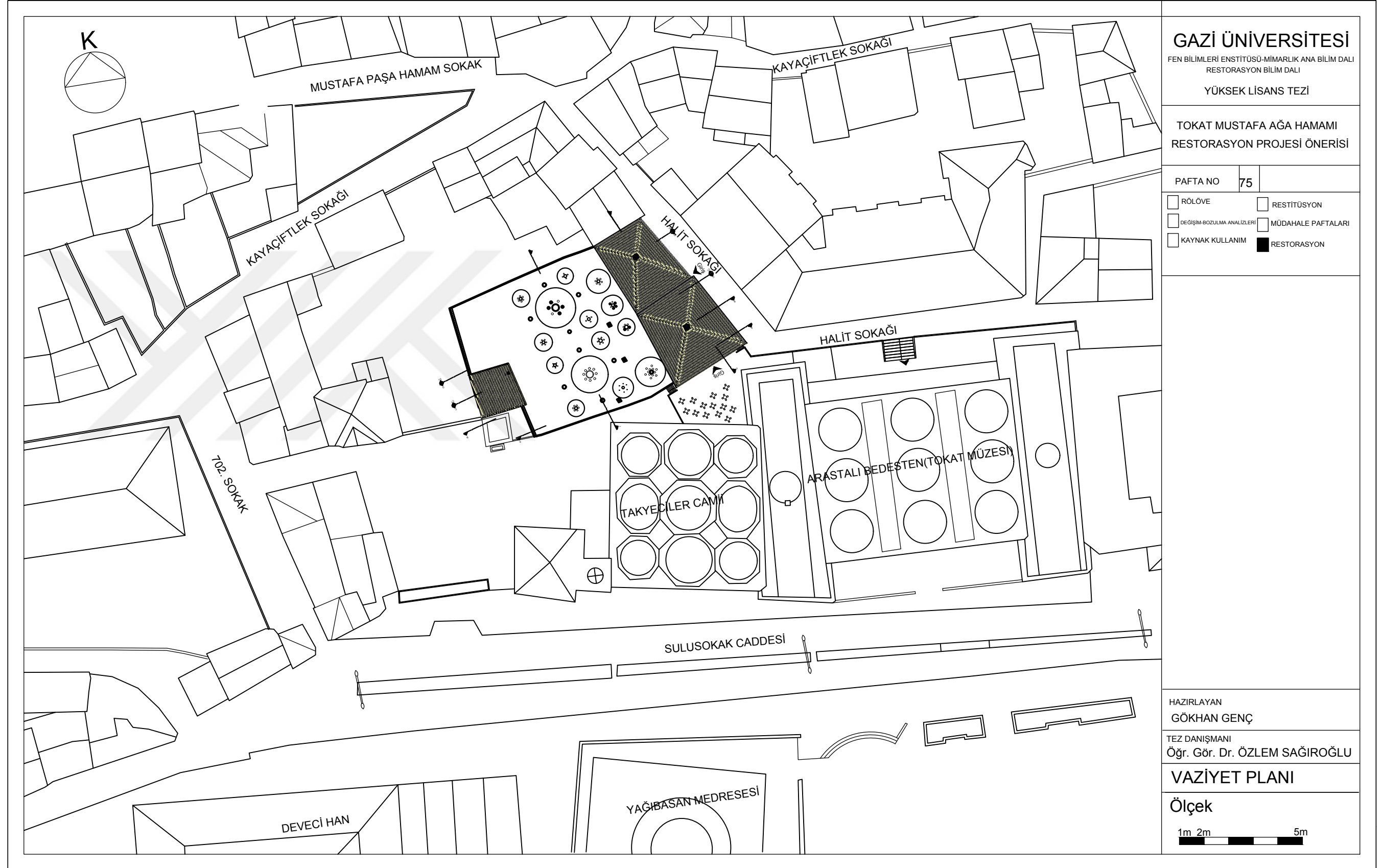

Şekil 7.13. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

EK-7. (devam) Mudahale paftaları

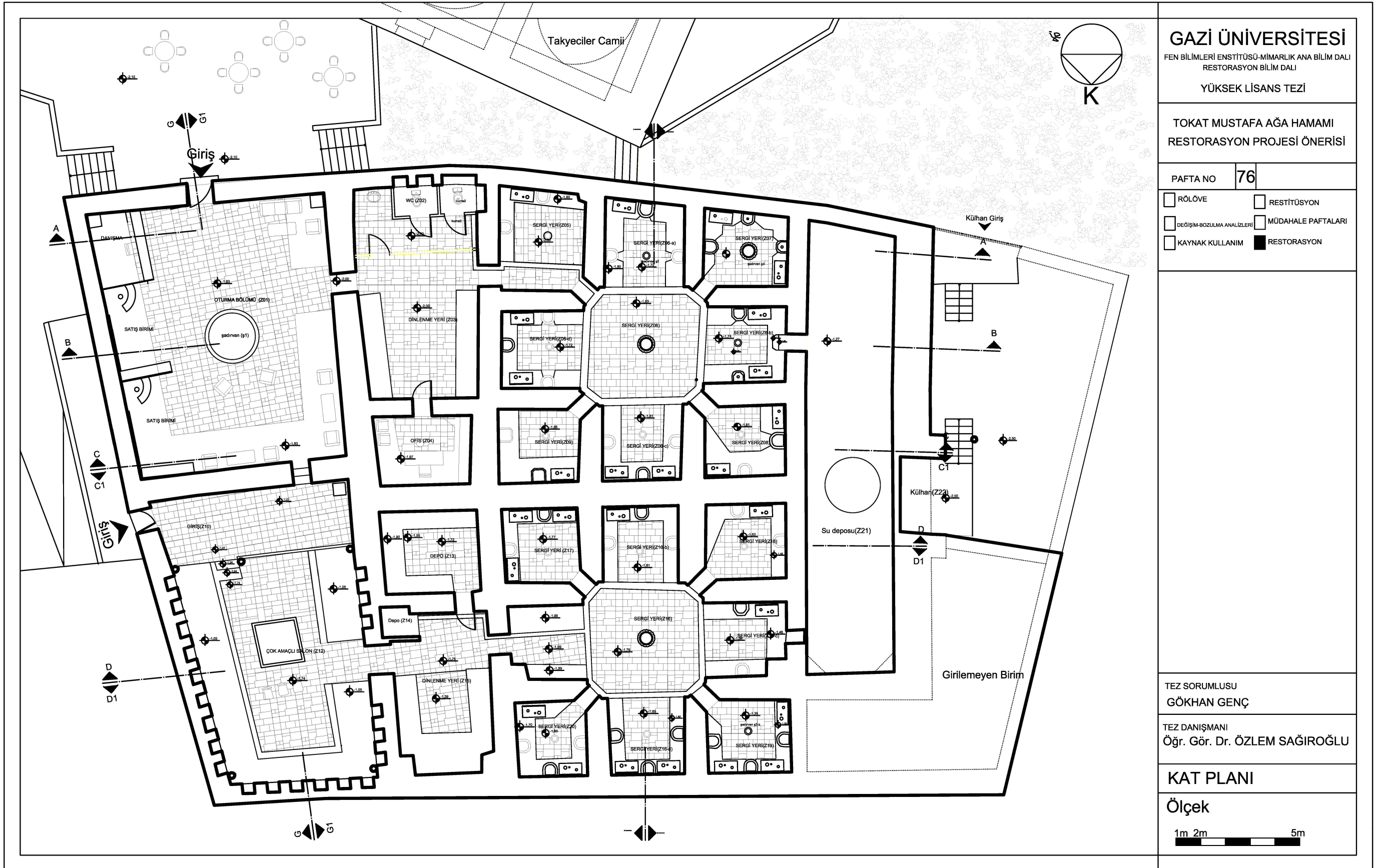

Şekil 7.14. Mustafa Ağa Hamamı müdahale paftaları kat planı

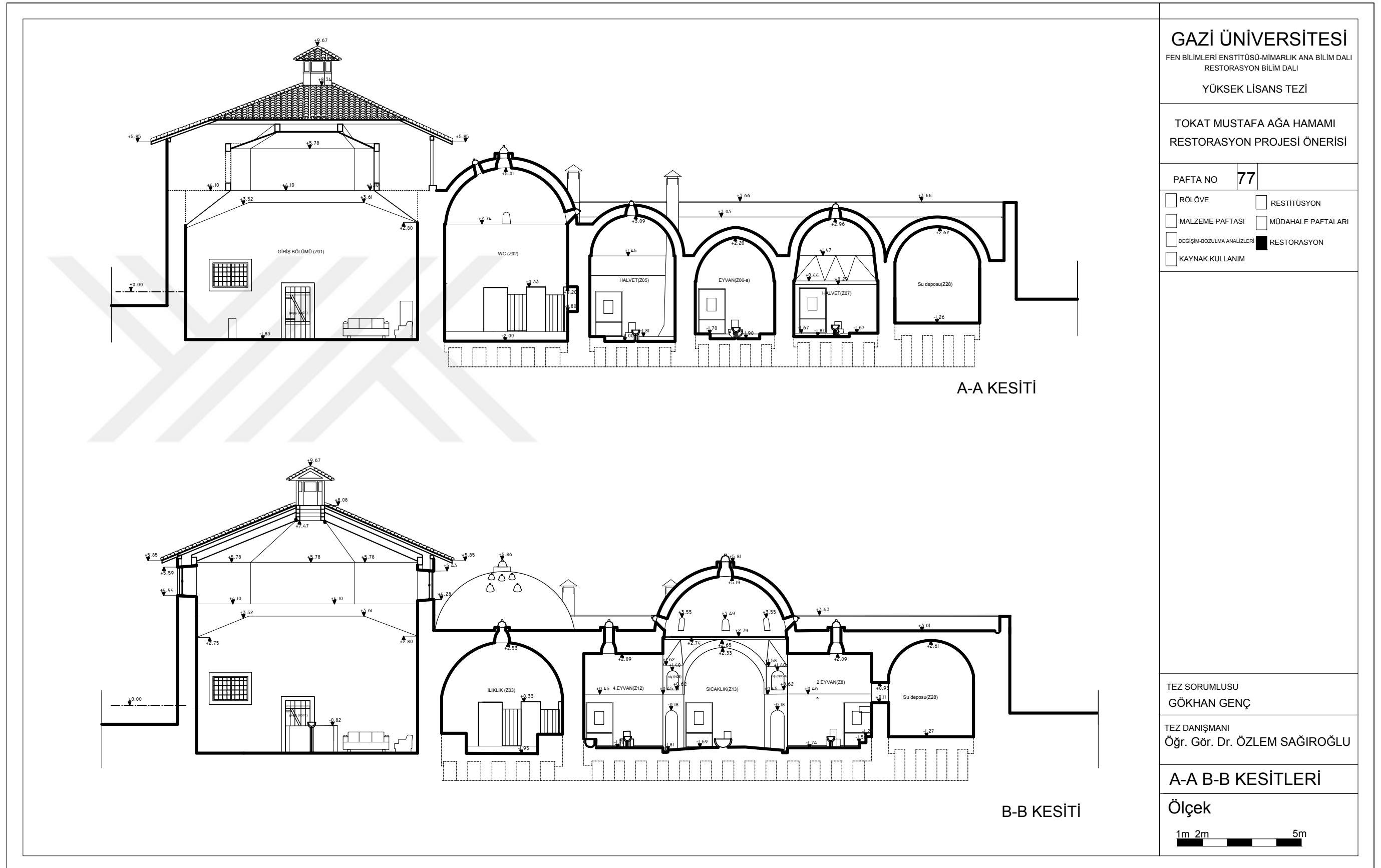

Şekil 8.1. Mustafa Ağa Hamamı vaziyet planı

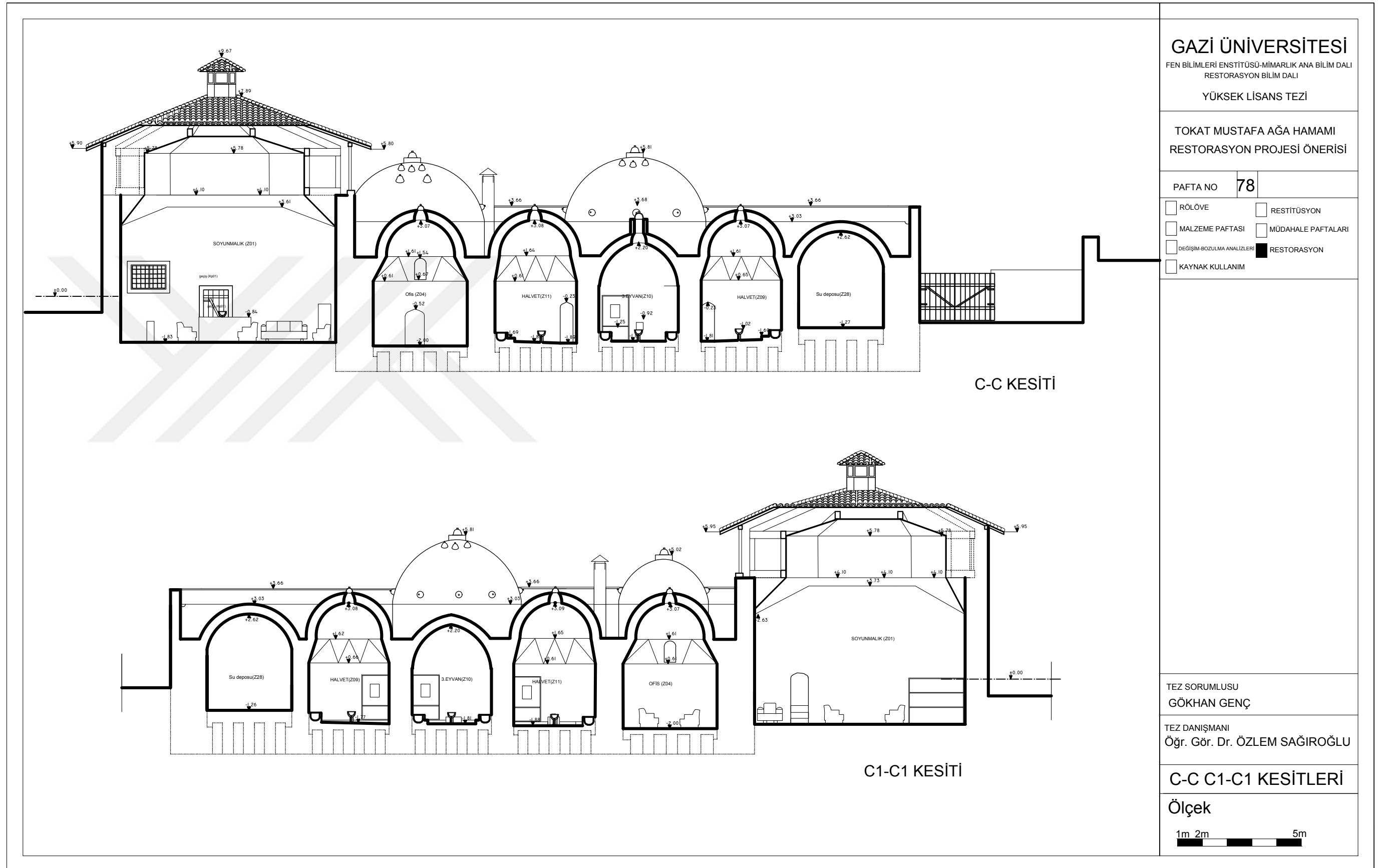
EK-8. (devam) Restorasyon paftaları

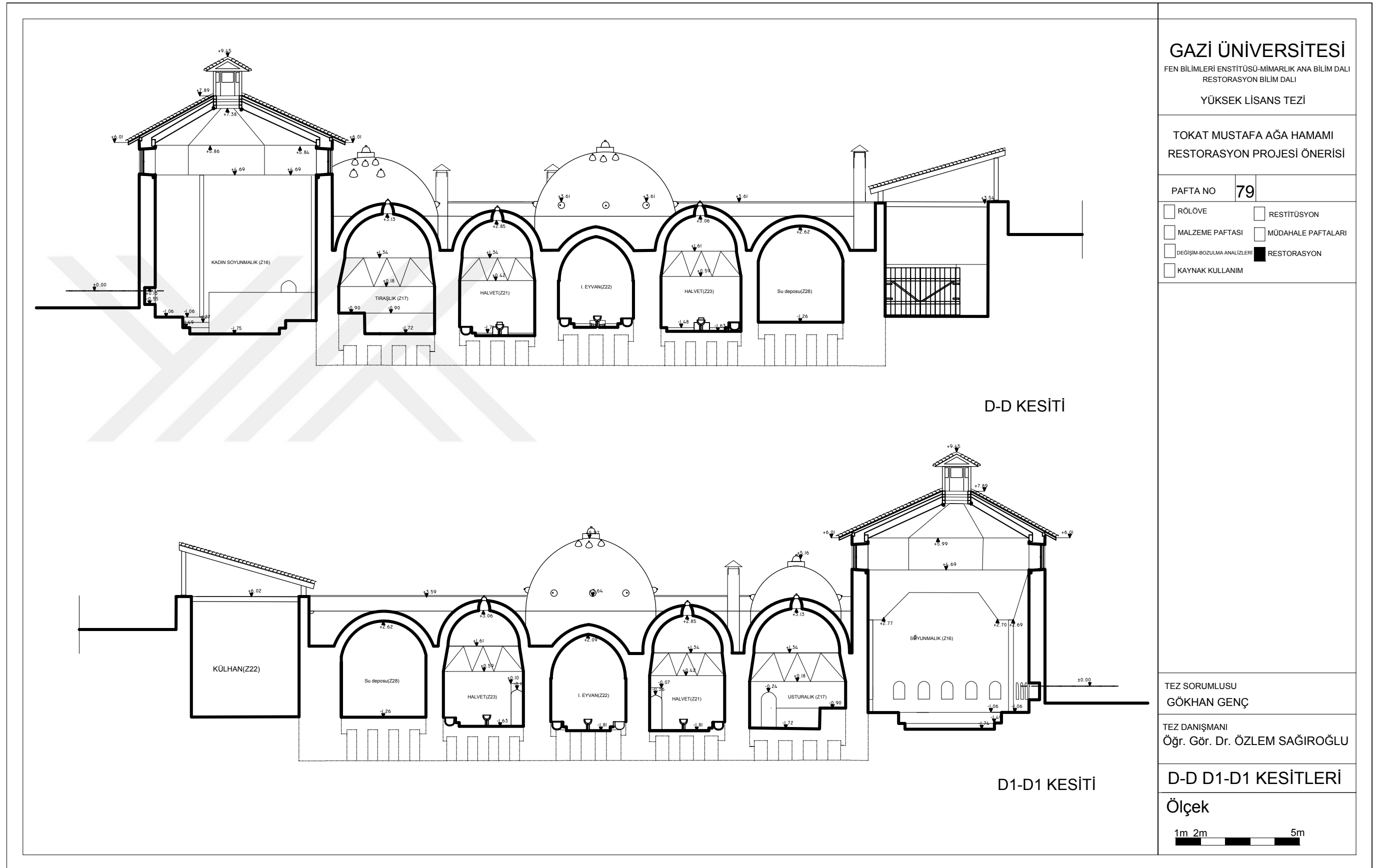
Şekil 8.2. Mustafa Ağa Hamamı kat planı

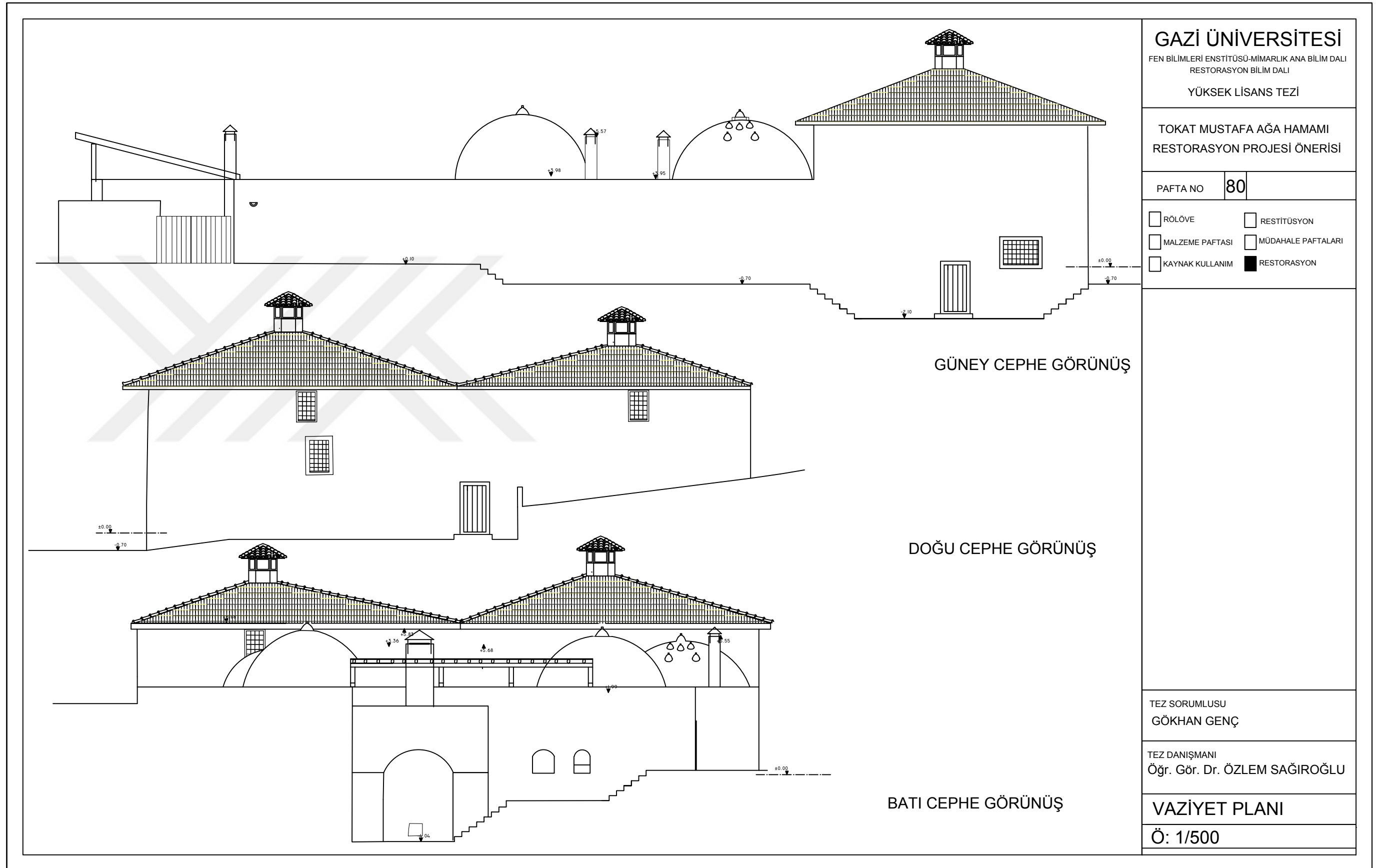
Şekil 8.3. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

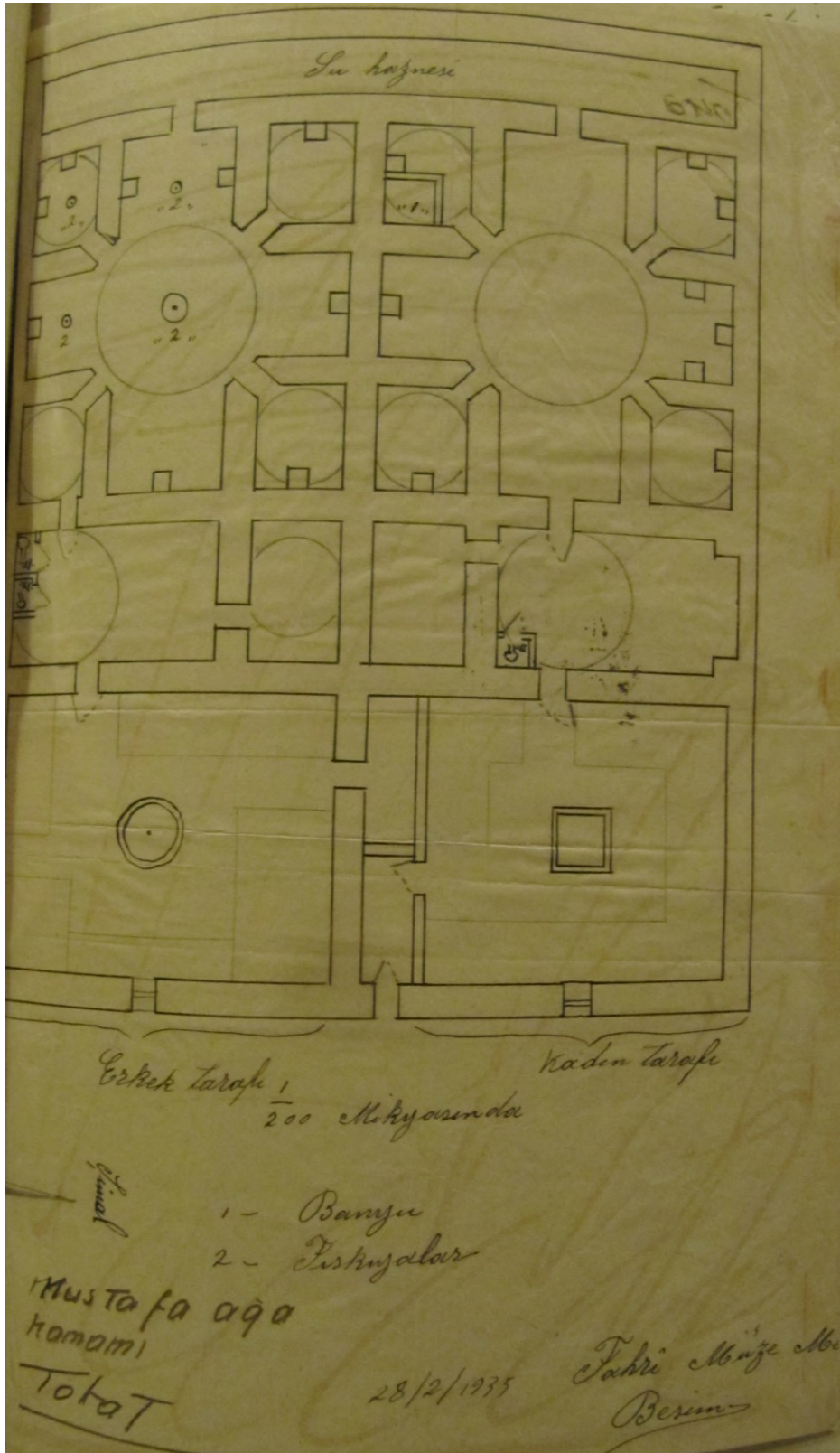
Şekil 8.4. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

Şekil 8.5. Mustafa Ağa Hamamı kesitler

Şekil 8.6. Mustafa Ağa Hamamı görünüşler

Ek 9.1 Mustafa Ağa Hamamı 1935 rölövesi[35]

T. C.
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Arşiv ve İcra Dairesi Başkanlığı

Sayı : D-6-Va.Kyt.20/1557

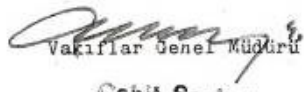
Ankara
29/12/1971

Sayın

Ali Akaevran
Cemalettin Mah.Çoksular Sok.No:4

T O K A T

İlgi: 20/12/1971 tarihli yazınıza karşılıktır:
Yazınızda sözü edilen Tokat'da (Ahi Paşa) vakfına ait 12 Ramazan 765
tarihli arapça vakfiyenin tercümesi örneği ilişik olarak gönderilmiştir.
Bilgi edinilmesi rica olunur.

Vakıflar Genel Müdürü
Cahit Sonbay
Vakıflar Genel Müdürü

N.K.27/12/71

Ek 9.2. Mustafa Ağa Hamamının Ahi Paşa Vakfına ait vakfiyesi[58].

-4-

saadetleri ve hüccac ve misafirinın selâmetleri, gazi ve mücahitlerin mansuriyetleri, sonra adı geçen vakfın iki cihânda selâmeti daha sonra hali hayatda bulunan ve irtihal eden erkek ve kadın bütün müslümanlar için duâ etmelerini şart kıldı. Mezkûr mescidin bütün levâzım ve tavabı ı tamam olunca vakıf bunu milkinden çıkarup yolile milkinden ifraz etti: ezân, ikamet, sâir namazla cüma namazların edâ için ahaliye izin verdi, bu izne binanen ahali bu mescidde nefileleri, vacibleri, sünnetleri, beş vaktin farzlarını, bayram ve cümâ namazlarını kaldıkar, bu suretle allâhın mescidlerinden ve fi sebilillâh kışad edilen mabedlerden ma duc oldu, sonra vâkıf bu mescidin mesalihine ve cihetlerine, levâzım ve mühi matına vakfın kendisinden suduruna kadar milkinde ve tahtı tasarrufunda bulunan emvâlini vakf eyledi. Bu hususa vakıf eylediği âkarda; Tokat şehrinde hatun camisi civarında vakı, bir erkeklerle, diğeri kadınlara mahsus gayet muhkem ve yüksek ve Mustafa hamamı namile müstehir çifte hamamın tamamıdır. Vakıf yine Tokat'da kiryas mevki'i kurbinde vakı m mezkûr belde mahkemesinde hududile müseccel olarak ağaçları, levahik ve tevabille birlikde iki bahçeyide vakıf eyledi. Vakıf yine, isâ oğlu Bahâüddinden şerayi sahih ile satın aldığı ve bu vakfın kendisinden x sudurine kadar su, hark ,harman yeri, sığırıları, camusları, çiftcileri gibi hukuk ve müteâllekatile birlikde mülkünde dahil olarak tahtı tasarrufunda bulunan kazabad tevabiinden kisre, bostan obası, ulu oba, köylerinde vakıf vakıfa nisbetle tahdiddien müstağni türkce de çiftlik tabir edilen ziraate elverişli araziye ve ulu oba denilen köyün tamamını ve Bostan obası denilen köyün tamamını ve Kisre denilen köyün-mezrea"i marufesile birlikde-tamamını ve Tokat kazası tevabiinden Kaz abad nahye binden Boziki denilen köyün tamamını ve Avare denilen köyün-küçük salur ve haccik mezrealarile birlikde-tamamını ve altun taş denilen köyün x tamamını ve hurun denilen köyden nisfi şayı ve Ekdir denilen köyün-maruf olan bir mezreasile birlikde.... -tamamını ve (...açıkdır) denilen köyün tamamını ve (... açıkdır) denilen köyün tamamını ve kuşcu x denilen köyün tamamını ve mumıcak denilen köyün tamamını ve Ahudcuk x

ÖZGEÇMİŞ

293

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : GENÇ, Gökhan
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 1988 Tokat
Medeni hali : Evli
e-mail : mimargokhan06@gmail.com

Eğitim

Yüksek Lisans
Lisans

Eğitim Birimi

Gazi Üniversitesi
Erciyes Üniversitesi

Mezuniyet tarihi

Devam ediyor
2013

İş Deneyimi

Yıl

2013-2014
2014-2016
2016-

Yer

Özel Sektörde/ İstanbul
Korkut Ata Üniversitesi/Osmaniye
Gazi Üniversitesi, Ankara

Görev

Mimar
Arş. Gör.
Arş. Gör.

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Müzik, Resim, Atletizm, Yazarlık.

GAZİ GELECEKTİR..